

**TEMEL TASARIM ELEMANLARININ OKUL
ÖNCESİ DÖNEMDE KULLANILMASI
BAĞLAMINDA ÇOCUK RESİMLERİNİN
OKUNMASI**

Özdemir KARABAY

Sanatta Yeterlik Tezi

Resim Anasanat Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Cemile DİDEM ÖZİŞİK

2018

Her Hakkı Saklıdır

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI

Özdemir KARABAY

TEMEL TASARIM ELEMANLARININ OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE
KULLANILMASI BAĞLAMINDA ÇOCUK RESİMLERİNİN
OKUNMASI

SANATTA YETERLİK TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Cemile DİDEM ÖZİŞİK

ERZURUM-2018

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "TEMEL TASARIM ELEMANLARININ OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE KULLANILMASI BAĞLAMINDA ÇOCUK RESİMLERİNİN OKUNMASI" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin basılı ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin 3 (üç) yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

11.05.2018
Özdemir KARABAY

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Öğr. Üyesi N. İbrahim ÖZEL danışmanlığında Özdemir KARADAYI tarafından hazırlanan bu çalışma 11 / 05 / 2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından, Resim Anasanat Dalı'nda Sanatta Yeterlik Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Doç. Dr. Öğr. Üyesi N. İbrahim ÖZEL	imza	
Jüri Üyesi	Doç. Fevziye ERGÖR	imza	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Necdet TAŞKIN	imza	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Necmettin KARADAYI	imza	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Yüksel GÖZGÖR	imza	

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. ... / ... / 2018

Doç. Dr. Ahmet Selim Doğan
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	VI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VII
RESİMLER DİZİNİ	VIII
ÖNSÖZ	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**TEMEL TASARIM**

1.1. TEMEL TASARIM EĞİTİMİNİN TANIMI VE TARİHİ GELİŞİMİ	10
1.2. TEMEL TASARIM ELEMANLARI	13
1.2.1. Nokta	13
1.2.2. Çizgi	14
1.2.3. Leke (Yüzey)	17
1.2.4. Biçim	18
1.2.5. Form	22
1.2.6. Doku	24
1.2.7. Renk.....	27
1.3. TEMEL TASARIM ELEMANLARININ SANAT EĞİTİMİNDE KULLANILMASI VE SANAT EĞİTİMİNE ETKİLERİ	29
1.4. SANAT EĞİTİMİ KAPSAMINDA TEMEL TASARIM DERSİNİN GEREKÇESİ VE AMAÇLARI	30
1.5. SANAT EĞİTİMİNDE GÖRSEL ALGILAMA	32

İKİNCİ BÖLÜM**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM VE SANAT**

2.1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE SANAT EĞİTİMİ	37
2.2. OKUL ÖNCESİ SANAT EĞİTİMİNDE KULLANILAN MATERYAL, ARAÇ VE YÖNTEMİN ÖNEMİ	45
2.3. YARATICILIĞIN TANIMI VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE YARATICILIK	50

2.3.1. Okul Öncesi Çocukta Yaratıcılık.....	53
2.3.2. Okul Öncesi Çocuğun Yaratıcılığının Geliştirilmesi	54
2.4. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE SANAT EĞİTİMİNİN ÇOCUKLARA KAZANDIRABİLECEĞİ DEĞERLER.....	59
2.4.1. Sanat Zevkinin Kazandırılması	59
2.4.2. Ruh Sağlığının Yerinde Olması.....	60
2.4.3. Özgün Düşünmenin Sağlanması.....	61
2.4.4. İletişim Kurma Yönünün Gelişmesi	62
2.4.5. Kas Gelişimi İle Beden Gücünü Geliştirme	64
2.4.6. Zihinsel Gelişime Katkıda Bulunma	65
2.4.7. Oyun İçerisinde Sanat.....	68
2.4.8. Hayal Dünyalarını Hayata Geçirme	71
2.4.9. Ortam Oluşturma	73
2.4.10. “Kendine Güven” Duygusu Kazandırma	73
2.5. OKUL ÖNCESİ ÇOCUK RESİMLERİNDE NOKTA-ÇİZGİ-LEKE (YÜZEY) UYGULAMALARI	75
2.6. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE IŞIK VE RENK KAVRAMI	79
2.7. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE BİÇİM VE FORM ANLAYIŞI.....	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK RESİMLERİNİ OKUMAK

3.1. DÖRT-BEŞ YAŞ GRUBUNDAKİ ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ	83
3.2. GÖRSEL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ.....	85
3.3. ÇOCUKLAR YAPTIKLARI RESİMLERLE BİZE NE ANLATMAK İSTERLER	88
3.3.1. Aile Fertlerinin Diziliş Sırası.....	88
3.3.2. Aile Fertlerinin Çizim Şekli	88
3.3.3. Aile Fertlerinin Sayfa Düzlemine Yerleşimi	89
3.3.4. Kullanılan Çizgilerdeki Farklılıklar	90
3.3.5. Aile Fertleri Arasında Vücut Birimlerinin Karakteristik Çizimi.....	90

3.4. DÖRT-BEŞ YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN RESİMLERE İLGİSİ NASILDIR?	93
3.5. ÇOCUKLAR ÇOĞUNLUKLA NE TÜR RESİM YAPARLAR?	94
3.5.1. Çocuğun Psikolojik Durumunu Yansıtan Resimler	95
3.5.1.1. Okul Fobisini Yansıtan Resimler.....	95
3.5.1.2. Güven Eksikliğini Yansıtan Resimler	96
3.5.1.3. Hiperaktif Çocukların Resimleri.....	97
3.5.1.4. Cinsel Kimlik Karmaşası Yaşayan Çocukların Resimleri.....	97
3.5.1.5. Aile İçinde İletişim Problemlerinin Olduğunu Yansıtan Resimler.....	98
3.5.1.6. Ev ve Çevresindeki Figürlerle Verilmek İstenen Mesajlar.....	99
3.6. OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN RESİMLERİNDE KULLANDIKLARI RENKLER VE ANLAMLARI	102
3.7. RESME ÖZEL BECERİSİ OLAN ÇOCUKLARIN AİLELER TARAFINDAN YÖNLENDİRİLMESİ.....	107
3.8. ÇOCUĞA “GÖZ İLE DÜŞÜNME” YETİSİNİN KAZANDIRILMASI.....	108
3.9. ÇOCUK RESİMLERİNİN KLİNİK DEĞERLENDİRMEDEKİ ÖNEMİ ...	110
3.9.1. F. Goodenough: Bir Adam Çiz Testi.....	111
3.9.3. Machover Bir İnsan Çiz Testi.....	112
3.9.4. Dr. Fay ve Andre Rey: Yağmur Altında Dolaşan Kadın Testi.....	113
3.9.5. Karl Koch: Ağaç Testi ve Bir Bahçe Çiz Testi	113
3.9.6. Kinetik Aile Çizimi Testi	113
3.9.7. Maurie Porot: Bir Aile Çiz Testi	113

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK RESİMLERİNİN ANALİZİ

4.1. YAPTIKLARI RESİMLERDEN ÇOCUKLARIN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİ VE AİLE İÇİNDE YAŞADIKLARINI ANLAYABİLME	115
4.2. OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN YAPTIKLARI RESİMLERİN ANALİZİ.....	116
4.2.1. Okul Fobisini Yansıtan Resimler	117
4.2.2. Güven Eksikliğini Yansıtan Resimler	120
4.2.3. Agresif ve Şiddet Öğeleri İçeren Resimler.....	124

4.2.4. Cinsel Kimlik Karmaşası Gösteren Resimler.....	130
4.2.5. İletişim Problemlerini Yansıtan Resimler	133
4.2.6. Aile İçi Figürlerle Verilmek İstenen Mesajları Yansıtan Resimler.....	134
4.2.7. Zihinsel Geriliği Olan Çocukların Yaptığı Resimler.....	137
4.2.8. Üstün Yetenekli Çocukların Yaptığı Resimler.....	139
4.2.9. Kız Çocukların ve Erkek Çocukların Yaptığı Resimler	141
4.2.10. Çocukta Var Olan Mutluluğu Yansıtan Resimler	146
4.2.11. Kardeş Kıskançlığını Yansıtan Resimler.....	152
4.2.12. Beklentilerine Karşılık Bulamayan (Hayal Kırıklığını Yansıtan)Çocukların Yaptığı Resimler.....	154
4.2.13. İp ve Balonla Verilmek İstenen Mesajları Yansıtan Resimler	155
4.2.14. Büyük Anne Büyük Baba Özlemini Yansıtan Resimler	158
SONUÇ.....	160
KAYNAKÇA	166
EKLER.....	174
EK 1. RESİMLER.....	174
ÖZGEÇMİŞ.....	186

ÖZET

SANATTA YETERLİLİK TEZİ

TEMEL TASARIM ELEMANLARININ OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE
KULLANILMASI BAĞLAMINDA ÇOCUK RESİMLERİNİN
OKUNMASI

Özdemir KARABAY

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Cemile DİDEM ÖZİŞİK

2018, 185 sayfa

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Cemile DİDEM ÖZİŞİK
Doç.Dr.Yüksel GÖĞEBAKAN
Doç.Dr. Fevziye EYİGÖR PELİKOĞLU
Doç. Dr. Necmettin KARABULUT
Dr. Öğr. Üyesi Necdet TAŞKIN

Temel Tasarım Eğitimi'nin okul öncesi eğitimde uygulanmasının önemi uzmanlar tarafından gün geçtikçe daha iyi anlaşılacakla birlikte yaratıcı düşüncenin etkili bir şekilde kullanılması ve hayal gücüne işlerlik kazandırarak konuya farklı bir yaklaşım göstermeleri, temel tasarım eğitiminin okul öncesi eğitim üzerindeki önemini bir kat daha artırmıştır.

Ülkemizde 1970'li yıllardan beri ilköğretim okullarında okutulan resim dersleri; konu itibariyle sürekli yüzeysel olarak sadece önemli gün ve haftaların ele alındığı, yıllardır hep aynı konuların işlendiği, çocuğun hayal dünyasını ve yaratıcı düşüncesini açığa çıkarmaktan uzak bir şekilde ele alınmıştır. Öğretmen, resimleri değerlendirirken;

-- "insanları evden büyük çizmişsin!" ya da "..hım..evet güzel bir resim olmuş!"

gibi betimlemeler yapmaktadırlar. Eğitimcilerin iyi-kötü ya da ağırlıklı olarak klasik bir öğretmen olmaktan ziyade, "çocuğun ruh sağlığı" alanında çalışan bir uzman gibi, çocuğun kağıdına aktardığı resimlere bakarak yorumlaması gerekir.

Yapılan araştırmada yöntem olarak "Sunuş Yönüyle Öğretim Stratejisi" kullanılırken, çalışmalarla ilgili bulgu ve yorumların yer aldığı ve öğrenciler tarafından hazırlanan dosyaların incelenmesi neticesinde staj öğrencileri; görsel sanatlar dersi adı altında verilen "Görsel Okuryazarlık Eğitimi" dersinin oldukça faydalı geçtiğini belirtmişlerdir. Bu eğitimi almadan önceki durumla şu an içinde buldukları durumun çok farklı olduğunu belirterek, çocuk resimlerine bakış açılarının değiştiğini ve o resimleri değerlendirirken daha bilimsel yaklaşımlar göstereceklerini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Tasarım elemanları, Sanat eğitimi, Okulöncesi eğitimi, Görsel algı, Resim okuma

ABSTRACT

PROFICIENCY IN ART

THE READING OF CHILD'S PICTURES IN CONTEXT OF USING BASIC
DESIGN COMPONENTS IN PRESCHOOL EDUCATION

Özdemir KARABAY

Advisor: Assit Prof. Dr. Cemile DİDEM ÖZİŞİK

2018, Page: 185

Jury: Assit. Prof. Dr. Cemile DİDEM ÖZİŞİK
Assoc. Prof. Yüksel GÖĞEBAKAN
Assoc. Prof. Fevziye EYİGÖR PELİKOĞLU
Assoc. Prof. Dr. Necmettin KARABULUT
Assit Prof. Dr. Necdet TAŞKIN

The importance of implementing Basic Design Education in preschool education is getting better understood by experts. These applications include; we have developed a variety of design possibilities as well as the use of design elements together with the contribution of wastes and waste materials that we do not use around with crayons, crayons, finger paints, which are simple and easy to use for children and they can be used effectively and imaginatively. approaches have once again increased the importance of basic design education over preschool education.

In our country, since 1970s, painting lessons taught in elementary schools have been dealt with continuously in a superficial way, not only on the important days and weeks, but also on the children's imagination world and creative thinking, where the same subjects have been processed for years. While the teacher is evaluating the pictures;

- "Youhavedrawnpeoplebiggerfromhome!" Or "..hmm..yeshavebeen a beautifulpicture!"

are doing illustrations as.Trainees need to interpret it by looking at the pictures that the child transfers to the paper, such as an expert working in the field of "mental health of the child", rather than being a good or bad or predominantly a classical teacher.

While the "Strategy for Teaching Orientation" was used as the method of research,internship students as a result of examining the files prepared by the students and findings and comments about the studies are included; "Visual Literacy Education" given under the name of visual arts course is very useful. They pointed out that the situation they are in now is very different from the situation before the training, and they stated that the perspective of children's pictures changed and that they would show more scientific approaches while evaluating those paintings..

Keywords: Design components, Art education, Preschool education, Visionperception, Reading Picture

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Ank.	: Ankara
Ansk.	: Ansiklopedi
bk.	: bakınız
Güz.San.Fak.	: Güzel Sanatlar Fakültesi
İst.	: İstanbul
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
Res.	: Resim
s.	: sayfa
San. Ans.	: Sanat Ansiklopedisi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl
YYÜ	: Yüzüncü Yıl Üniversitesi

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Rapido ile Nokta Çalışması.....	14
Resim 2. YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Rapido ile Çizgi Çalışması.....	17
Resim 3. YYÜ. GSE. Böl. 1.Sınıf Öğrencisine Ait, Guvaj Boya ile Leke Çalışması....	18
Resim 4. YYÜ. GSE. Böl. 1.Sınıf Öğrencisine Ait, Guvaj Boya ile Cam Objeye Çalışması.....	21
Resim 5. YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Guvaj Boya ile Geometrik Şekillerle Tasarım Çalışması.....	22
Resim 6. YYÜ. GSE. Böl. 1.Sınıf Öğrencisine Ait, Karakalem ile Cam Objeye Çalışması.....	24
Resim 7. YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Kuruboya ile (Doku Araştırmaları) Ağaç Çalışması.....	26
Resim 8. YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Karakalem ile (Doku Araştırmaları) Ayakkabı Çalışması.....	26
Resim 9. YYÜ. GSE. Böl. 1.Sınıf Öğrencisine Ait, Guvaj Boya ile Deformasyon Çalışması.....	28
Resim 10. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Okul Fobisi Olmayan, Okulda Mutlu Bir Öğrenci Çalışması.....	35
Resim 11. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Cıvıv Çalışması.....	36
Resim 12. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 5 Yaşındaki Erkek Çocuğaya Ait, Okul Fobisi ve Zekâ Seviyesi Düşüklüğünü Yansıtan Pastel Boya Çalışması.....	42
Resim 13. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Kuğuş Çalışması.....	46
Resim 14. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Elektrik Fişinden Robot Çalışması	46
Resim 15. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Hamam Böceğuş Çalışması.....	47
Resim 16. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Ağaçkakan Çalışması.....	48

Resim 17. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Böcek Çalışması	48
Resim 18. YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Doğal Ağaç (Akrep) Çalışması .	50
Resim 19. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3.Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Yaratıcılığa Yönelik Kedi Çalışması	58
Resim 20. Kardeş Kıskançlığı Yaşayan Bir Kız Çocuğuna Ait Suluboya Çalışması (Keskin, 2013).....	61
Resim 21. Mutluluğu Yansıtan Çocuğa Ait, Kırmızı Çatılı, Mutlu Bir Ev Çalışması .	100
Resim 22. Mutsuzluğu Yansıtan Çocuğa Ait, Siyah Çatılı Bir Ev Çalışması	100
Resim 23. Okul Fobisini Yansıtan 4.5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması	118
Resim 24. Okul Fobisi ve Zekâ Seviyesi Düşüklüğünü Yansıtan 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması.....	120
Resim 25. Güven Eksikliği ve İletişim Kopukluğunu Yansıtan 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması.....	122
Resim 26. Güven Eksikliği ve İletişim Kopukluğunu Yansıtan 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Marker Kalem Çalışması	124
Resim 27. Agresif ve Şiddet İçeren Öğeleri Yansıtan 4 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması	127
Resim 28. Agresif ve Şiddet İçeren Öğeleri Yansıtan Çocuğa Ait, Karakalem Çalışması (Keskin,2013)	128
Resim 29. Agresifliği Yansıtan 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Marker Kalem Çalışması	130
Resim 30. Cinsel Kimlik Karmaşasını Yansıtan 7 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Çalışması (Yavuzer,1997).....	131
Resim 31. Cinsel Kimlik Karmaşıklığını Yansıtan 6 Yaşındaki Çocuğa Ait, Marker Kalem Çalışması	132
Resim 32. İletişim Problemini Yansıtan 7 Yaşındaki Çocuğa Ait, Kuruboya Çalışması (Yavuzer,1997).....	134
Resim 33. Aile İçi Figürlerle Verilmek İstenen Mesajları Yansıtan Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması (Keskin, 2013).....	135

Resim 34. Anne Özlemini Yansıtan 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Kuruboya Çalışması.....	137
Resim 35. Zihinsel Geriliği Yansıtan Olan 6-7 Yaşlarındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması.....	139
Resim 36. Üstün Yetenekli 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması.....	140
Resim 37. 10 Yaşındaki Erkek Çocuğuna Ait, Kuruboya Çalışması	143
Resim 38. 5-6 Yaşlarındaki Erkek Çocuğuna Ait, Kuruboya Çalışması.....	145
Resim 39. 9 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Kuruboya Çalışması	146
Resim 40. Mutluluğu Yansıtan Çocuğa Ait, Kuruboya Çalışması	147
Resim 41. Okul Fobisi Olmayan ve Okulda Mutluluğu Yansıtan 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Kuruboya Çalışması.....	149
Resim 42. Mutlu Bir Çocuk Ruhunu Yansıtan 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Suluboya Çalışması.....	150
Resim 43. Okul Fobisi Olmayan, Mutlu ve Üstün Yetenekli 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Marker Kalem Çalışması	152
Resim 44. Kardeş Kıskançlığını Yansıtan 6 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Suluboya Çalışması (Keskin, 2013).....	153
Resim 45. Hayal Kırıklığını Yansıtan 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Suluboya Çalışması.....	155
Resim 46. İp ve Balonla Verilmek İstenen Mesajlarla ilgili Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması (Keskin, 2013).....	156
Resim 47. İp ve Balonla Verilmek İstenen Mesajlarla ilgili 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması (Keskin,2013).....	157
Resim 48. Büyük anne-Büyük baba Özlemini Yansıtan 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması (Keskin, 2013).....	159
Resim 49. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Pastel Boya ile Kazıma Tekniği, Ördek Çalışması.....	174
Resim 50. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Pastel Boya ile Kazıma Tekniği, Akvaryum Çalışması.....	175
Resim 51. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Origami (Kağıt Katlama), Cadı Çalışması	176

Resim 52. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Origami (Kağıt Katlama), Kurbağa Çalışması	177
Resim 53. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Origami (Kağıt Katlama), Köpek Çalışması	177
Resim 54. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Origami (Kağıt Katlama), Fok Çalışması.....	178
Resim 55. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Origami (Kağıt Katlama), Penguen Çalışması	179
Resim 56. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Muhtelif Otlarla Yusufçuk Çalışması	180
Resim 57. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Muhtelif Otlarla Sivrisinek Çalışması.....	180
Resim 58. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Çim Adam Çalışması	181
Resim 59. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Çim Adam Çalışması (Mammut).....	182
Resim 60. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Çim Adam Çalışması	183
Resim 61. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Muhtelif Otlarla Çekirge Çalışması	183
Resim 62. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Muhtelif Otlarla ve Ceviz Kabuğu ile Leylek Çalışması	184
Resim 63. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Pet Şişeden Kurbağa Çalışması.....	184
Resim 64. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Yerfıstığı, Toka ve Raptiyeden Salyangoz Çalışması	185

ÖNSÖZ

Temel tasarım elamanlarının kullanımıyla ilgili uygulamaya dönük planlar, Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu müfredatta da olduğu gibi ilköğretimin birinci ve ikinci kademesine yönelik olsa da, adı geçen elamanların okulöncesi eğitimde kullanıldığı da bir gerçektir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, sözkonusu elamanların okulöncesi eğitiminde kullanılabilirlik durumu bazı kuşkuları da beraberinde getirmiyor değildir. Fakat okulöncesi çocukların yaptığı etkinliklerde kullandıkları malzemenin niteliği ve çocukların gelişim özellikleri gözönüne alındığında ve adı geçen elamanların sanat eğitiminin temelini oluşturan unsurlar olmasından dolayı, temel tasarım elamanlarının okulöncesi eğitimde kullanılabilirliği kaçınılmaz olmuştur.

Tasarım elamanlarının bir kısmının kullanımıyla okulöncesi çocuklar tarafından yapılmış çocuk resimleri, onun evrende yaşayan canlı-cansız nesnelere kurduğu ilişkinin sonucunda zekâsı, kişiliği ve yaratıcılığını kullanarak, yakın çevresinde yaşadıklarını ve iç dünyasını yansıttığı bir anlatım aracıdır. Çocuklar, dile getiremedikleri duygu, düşünce ve ihtiyaçları resim yoluyla kolayca anlatabilirler. Yaptığı resimler kendinden bir parçadır adeta.

Birçok insan için resmin estetik görünümü bir şeyler ifade ederken çocuğun yaptığı resimde onu değerlendirmede dikkat edilmesi gereken birçok husus vardır. Bunlar resimde gösterilmeyen uzuvlar, kalemin kâğıda temasındaki baskı derecesi, vücudu oluşturan yapıların birbirine oranı, kâğıdındaki kullanım şekli, kişilerin kâğıt üzerindeki dağılımı, kullanılan renkler ve bunların zenginliğidir.

İşte bu farkındalıkları ortaya koyması gereken eğitimciler için çok önemli görevler düşmektedir. Bunun üstesinden gelebilmesi ise iyi bir sanat okuryazarlığı ile mümkündür. Bu çalışma; sadece okul öncesi eğitimde değil, aynı zamanda ilköğretimin birinci ve ikinci kademesini ilgilendiriyor olması açısından da önemlidir. Zira bahse konu okullarda bugün hâlâ eğitimciler tarafından (müfredatta bağlı kalınarak) özel gün ve haftalarla ilgili resimler yaptırılmakta ve bunlar psikolojik ve sosyolojik açılarından değerlendirmeye alınması gerekirken, sadece estetik kaygılarla değerlendirilmektedir. Bu uygulama da okullarda okutulan resim derslerinin diğer branş öğretmenleri tarafından ve en önemlisi veliler tarafından “zaman çalan” veya “gereksiz ders” olarak nitelendirilmesine sebebiyet vermektedir.

Yapılan araştırmanın ana temasını teşkil eden çocuk resimlerinin okunması, üzerinde önemle durulması gereken ve en önemlisi okullarda okutulan görsel sanatlar dersine bakış açısını olumlu yönde değiştirmesi açısından önem arzeden bir husustur. Ne yazık ki bu, son yıllardaki gelişmeler hariç bugüne kadar ziyadesiyle göz ardı edilmiş ve yeterince üzerinde durulmamış bir konudur.

Başta bu konunun seçilmesinde bana fikirleri, maddi ve manevi desteğiyle her zaman yanımda olan düşüncelerinden faydalandığım danışman hocam Dr. Öğr. Üy. Cemile Didem ÖZİŞİK'a, tezimin bitim aşamasında değerli eleştirileri ile bana yol gösteren ve sürekli destek olan arkadaşım Doç. Dr. Yüksel GÖĞEBAKAN'a, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Ayrıca doktora başlarken beni her zaman cesaretlendiren, evliliğimden beri maddi ve manevi desteğini ailemizin üzerinden hiç eksik etmeyen, fedakâr eşime - çocuklarımın annesine - her zaman minnettarım ve ona teşekkür ediyorum. Yine bu konuda benim hep yanımda olan çok büyük manevi desteklerini gördüğüm oğlum (ARKADAŞIM) Batuhan KARABAY ve biricik kızım Gözde Sena KARABAY'a teşekkür ediyorum.

Erzurum - 2018

Özdemir KARABAY

GİRİŞ

Okul öncesi eğitim kapsamında uygulamaya konan sanat faaliyetleri içinde her ne kadar müzik, dans, edebi sanatlar ve dramanın önemli bir yeri olsa da, sembolik iletişimi zenginleştirme, yetenek geliştirme, yaratıcılığı açığa çıkarma ve en önemlisi çocuğun kendini ifade etme açısından görsel sanatların yeri ve öneminin daha fazla olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Zira görsel sanatlar çerçevesinde yapılan uygulama çalışmaları çocuğun düşündüklerini, hissettiklerini dahası hayal ettiklerini eyleme dönüştürme fırsatı vermesinden dolayı, onun kendine güvenini artırmaktadır, bu da çocukta “öz güven” duygusunun gelişmesini sağlamaktadır.

İşte bu beceri ve duyguları çocuğa kazandırabilecek olan eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Onlar, hem bilgi teknolojilerini kullanarak çağın sürekli değişen şartlarına ayak uydurabilmeliler hem de çocuğun seviyesine inerek onun zihninde oluşan fırtınaları hissedip çocuğa rehberlik ederek bunu yaratıcı eyleme dönüştürebilmeliler.

Aslında çocuklar yakınlarında bulunan ebeveynlerin ve eğitimcilerin herhangi bir katkısı olmaksızın yaratıcı bir güce sahip vaziyette doğarlar. Ne yazık ki çocukta var olan bu doğal sanat güçlerini büyükler ve özellikle alanında yetersiz olan eğitimciler standartları taklit ettirerek, bilinçsizce yok etmeye çalışırlar ve onları taklit etmeye, hazırı yönlendirirler. Bu düşünceye sahip bir sistemle ülkemizde 1970’li yıllardan beri ilköğretim okullarında okutulan resim dersleri konu itibariyle sürekli yüzeysel olarak ele alınmıştır. Bu uygulama sadece önemli gün ve haftaların ele alındığı, yıllardır hep aynı konuların işlendiği, çocuğun hayal dünyasını ve yaratıcı düşüncesini açığa çıkarmaktan uzak, sıkıcı ve basmakalıp bir müfredatla günümüze kadar süregelmiştir. Aynı sistem içerisinde **sorun** hala devam etmektedir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de sanat eğitimcisi (öğretmen), çocukların resimlerini değerlendirirken;

-- “bu dağın rengi olmamış !”

-- “insanları evden büyük çizmişsin !”

--“...hım, evet güzel bir resim olmuş !”

— ”...şurayı şöyle yapsan daha iyi olmaz mı...!”

gibi betimlemeler yapmaktadırlar. Eğitimciler iyi-kötü ya da ağırlıklı olarak sadece sanat felsefesinin temel kavramlarını ön planda tutan klasik bir öğretmen olmaktan ziyade, “çocuğun ruh sağlığı” alanında çalışan bir uzman gibi; çocuğun zekâsını, kişiliğini, yakın çevresinde yaşadıklarını ve iç dünyasında olup bitenleri, çocuğun kâğıdına aktardığı resimlere bakarak yorumlaması gerekir. Bunu gerçekteştirebilmek için de öncelikle eğitimcilerin söz konusu resimleri yorumlayabilme yeteneğini geliştirmeleri gerekir. Bu yeteneği geliştirmek ise; çok sayıda çocuk resmi incelemekle ve bu konuda yapılmış bilimsel tez, makale ve yayınları okumakla ayrıca bu konu üzerinde psikolojik değerlendirmelerde bulunan psikologların görüşlerini de işin içine katarak farkına varma, yorumlama ve diğer görsel formların anlamsal ve dizimsel ayrımını kullanabilmekle mümkündür. Bu kazanımı elde etmiş eğitimcilerin psikolojik gereksinmelerin sonucu olarak, psiko-pedagojik açıdan çocuğu daha iyi ve yakından tanıyabilen, alan hakimiyetine sahip bir uzman edasıyla konuya yaklaşıp resimleri öyle değerlendirmesi daha bilimsel ve isabetli bir yaklaşım olacaktır.

Bugüne kadar gerek Okul Öncesi Öğretmenliği Programlarında olsun gerekse Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümlerinde olsun lisans dersleri arasında görsel okur-yazarlık adı altında herhangi bir ders bulunmuyordu. Bu nedenle lisans öğrencisi görsel okuryazarlık veya resim okuma alanında kendini geliştirebileceği imkânlarla sahip değildi. Yapılan bu bilimsel araştırma; adı geçen bölümlerde lisans dersleri arasında ”görsel okuryazarlık ve resim okuma” adı altında bir dersin olmaması ve söz konusu her iki bölümde okuyan lisans öğrencilerinin bu eksikliklerinin giderilmesi yönünde çok büyük **önem** arz etmektedir.

Bu kapsamda değerlendirildiğinde okul öncesi eğitiminde görev yapan eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Söz konusu eğitimcilerin bu konuda ne derece başarılı olup-olmadıkları ise tartışılması ve üzerinde durulması gereken en önemli konuların başında gelmektedir. Bu sorunun giderilmesi hem lisans döneminde okul öncesi bölümlerinde verilen yaratıcılık, drama ve görsel sanatlar dersini veren öğretim elamanlarının alanlarına hakimiyetleriyle hem de lisans eğitimi döneminde bu dersleri alan öğretmen adaylarının lisans dönemi boyunca yukarıda adı geçen derslere gerekli ihtimamı gösterip, derste teorik bilgi almanın yanı sıra uygulama çalışmalarına ağırlık vermeleriyle doğru orantılıdır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında tartışılması gereken bir başka önemli konu da görev yapan eğitimcilerin (öğretmenlerin) bayan mı / erkek mi olması konusudur. Lisans döneminde söz konusu dersi alan öğrencilerden; dersi mümkün mertebe takip etme (devamsızlık yapmama), uygulama için hocanın istediği malzemeleri getirme, derse katılım, soru sorma, dersi başarma ve konu ile ilgili araştırma yaparak üzerine artı bir şeyler koyma konularında bayan öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha sorumlu davrandıkları gözlemlenmiştir. Buna ilaveten okullara uygulama yapmak üzere gidildiğinde de; çocukların seviyesine inme, aynı soruyu birkaç kez soran çocuğa sıkılmadan cevap verme, anlamadığı yerde bir kez daha anlatma, çocuğun öğretmeni kendine daha yakın bulma ve çocuğa şefkatle yaklaşım konularında bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla daha hassas oldukları tespit edilmiştir. Bu da annelik duygularının ağır basmasından ve annenin daha yumuşak babanın ise sert bir mizaca sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu deneyimler ve gözlemlerden yola çıkarak; okul öncesi eğitimde görev yapan öğretmenlerin erkeklerden ziyade bayarlardan oluşması için çaba gösterilmesi çocukların lehine alınmış önemli bir karar olacaktır.

Günümüzde artık harflerin bir araya gelerek oluşturduğu metinlerle yani alfabe okuryazarlığı ile insanların birbirleriyle iletişim kurmaları artık yeterli gelmediği konusu üzerinde özellikle durulmuştur. Tezde eğitimcilerin, özellikle okul öncesinden başlayarak okullarda hem sözcükleri hem renkleri hem de resimleri işlemeyi, onlara bir anlam yüklemeyi, başka bir anlatım tarzıyla metin, renk ve resimler arasında bir bağ oluşturarak birinin diğerini desteklemesi tezinden yola çıkarak görsel okuryazarlığı öğrenmeleri **amaçlanmıştır**.

Bu tezde görsel okuryazarlık eğitiminden yola çıkarak, Temel Tasarım Elemanlarının Sanat Eğitimi'nde kullanılması, Okul Öncesi Öğretimde Sanat, Çocuk Resimlerinin Okunması, Okul Öncesi Çocukların Yaptıkları Resimlerin Analizi konularına yer verilmiştir. Çocuklardaki sanatsal beceri ve yaratıcılığı geliştirmek için, hayal dünyalarını da işin içine katarak, onların atık ve artık materyalleri kullanmak suretiyle farklı nesnelere dönüştürme anlamında zemin hazırlanması konularına da ayrıca yer verilmiştir. Belirlenen hedefe ulaşabilme adına konuların şöyle düzenlenmesi uygun görülmüştür:

Birinci Bölümde, Temel Tasarım başlığı altında temel tasarımın sanat eğitimi ile olan ilişkisine genel olarak yer verilmiştir. Temel Tasarım Elemanlarından nokta, çizgi, leke(yüzey), renk, biçim, form ve doku konularına değinilmiştir. Temel tasarım elemanlarının sanat eğitimine etkileri konusu ele alınarak temel tasarım eğitiminin genel anlamda sanat eğitimine etkileri; malzemenin katkısı ile birlikte, tasarım olasılıklarına yönelik duyarlılıkların geliştirilmesi, yaratıcı düşüncenin etkin kılınması, çağdaş sanatın biçim sorunlarına getirdiği yeni çözümler ve sanatçıların konuya daha bilimsel yaklaşımları ile okullara giren çeşitli yenilikler, bilim-sanat ve özellikle teknolojinin yeni bir yaşam ve üretim biçimi olarak birlikte hareket etmesi üzerinde durulmuştur. Sanatın öğrenilebilir ve öğretilbilir boyutlarının somut ilkeler dâhilinde sanat eğitimine girmesi konusuna yer verilmiştir. Sanat Eğitiminde Görsel Algılama konusu içerisinde görsel algı; perspektif, parça-bütün ilişkisi, şekil-zemin ilişkisi, renk algılaması, büyüklük-küçüklük algılaması gibi konuların incelenerek, özellikle tasarım ve matematik becerilerinin gelişmesini sağlaması ile genetik-ırsi faktörlerin de büyük rol oynadığı görsel algılama becerilerinin yanı sıra yaratıcılığın geliştirilmesi amaçlı alınan bilinçli ve basma kalıp olmayan eğitimle de önemli ölçüde değişiklik göstermesi konularına değinilmiştir.

İkinci Bölümde Okul Öncesi Eğitim ve Sanat ana başlığı altında, Okul öncesi eğitimde sanat eğitimi, okul öncesi eğitimde verilen sanat eğitimi aracılığıyla çocuğun, yaşamın keşfedilmesinin vazgeçilmez bir yolu olan sanat ile tanışması ele alınmıştır. Sanat eğitiminin çocuğun fiziksel, bilişsel, dil, sosyal, duygusal gelişim alanlarına etkisi konusuna da genel olarak yer verilmiştir.

Okul Öncesi Eğitiminde Kullanılan Materyal Araç ve Yöntemin Önemi konusu ele alınarak okulöncesi sanat eğitiminde kullanılması düşünülen materyal araç ve yöntem; çocukların kendilerini ifade etme, duygularına bağlı olarak özgünlüklerini ortaya koyma ve en önemlisi yaratıcı düşüncelerini hayata geçirebilmede bir öğretmen kadar öneme sahip olma konuları üzerinde durulmuştur.

Okul Öncesi çocukta yaratıcılık, Okul Öncesi çocuğun yaratıcılığının geliştirilmesi, okul öncesi eğitimde yaratıcılığın geliştirilmesinde oyun oynamanın rolü konularına yer verilmiş ayrıca çocuğa sanat zevkinin kazandırılması, ruh sağlığının korunması, özgünlük kazandırılması, iletişim kurmanın farklı bir yolu, bedensel

gelişimin güçlenmesi, zihinsel gelişimin hızlanması, oyun içerisinde sanat, hayal gücünün geliştirilmesi, ortam yaratma, öz güvenin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi konuları da detaylı bir şekilde araştırılmıştır.

Okul öncesi Çocuk Resimlerinde Nokta-Çizgi-Leke Yüzey Uygulamaları ile ilgili olarak bu yaş çocukların adı geçen elemanları çok bilinçli olmasa da, hatta bilinçsiz bir şekilde kullandıkları konusuna özellikle vurgu yapılmıştır. Okul Öncesi Eğitimde ışık ve renk kavramının öneminden bahsedilirken okul öncesi eğitimde çocuklar için renklerin çok şey ifade etmesi, yaptığı resimlerde çocuğun kullandığı renklerin onun iç dünyasını, haletiruhiyesini, yakın çevresi ile olan ilişkisini, mutluluğu ve yaşadığı sorunları dışı vurmada yardımcı olması konuları üzerinde özellikle durulmuştur.

Okul öncesi Eğitimde Biçim ve Form Anlayışı ile ilgili olarak çocuğun ilk yıllarda gelişigüzel çizgiler çizerken bilinçsiz şekiller oluşturması, karalama evresi olan bu evrede bu çizimlerin iki yaş altında başlaması, belli bir mekân kavramı olmaksızın, bilinçsizce çizim yaptığı yüzeyin her tarafını bu gelişigüzel çizgilerle doldurması, bu dönemin belli bir ifadenin grafik işaretini taşıyamaması, zamanla oyuna dönüşmesi, iki yaşından itibaren de motor devinim olarak adlandırılan çizimlere dönüşmesi konularına değinilmiştir.

Üçüncü Bölümde Çocuk Resimlerini Okuma konusu ele alınarak, dört-beş yaş grubundaki çocukların genel özellikleri, bu yaştaki çocukların görsel motor beceriler açısından da gelişmeye başlaması konuları üzerinde durulmuştur. Günümüzde harflerin bir araya gelerek oluşturduğu metinlerle yani alfabe okur-yazarlığıyla insanların birbirleriyle iletişim kurmalarının artık yeterli gelmemesi tezinden yola çıkarak, görsel okur-yazarlığı öğrenmeleri konusu üzerinde önemle durulmuştur. Bu konu daha geliştirilerek çocuklar yaptıkları resimlerle bize ne anlatmak isterler, aile bireylerinin diziliş sırası, aile bireylerinin çiziliş şekli, çizimin sayfadaki konumu, çizim şekli, aile bireylerinin vücut birimlerinin karakteristik çizimi konuları detaylı olarak irdelenmiştir.

Yapılan araştırma çalışmasında Dört-Beş Yaş Grubu Çocukların Resimlere İlgisi Nasıldır? konusu özellikle irdelenmiştir. İlgili yaş grubu çocukların, söz konusu dönemi bir anaokulu ve kreşte geçirmesi durumunda, başındaki eğitimcinin de katkısıyla verimli geçirip birçok kazanımlar elde etmesinin çocuğa sağladığı avantajlar üzerinde durulmuştur. Bu dönemde okuma-yazma bilmediği için kafasında oluşan birikimleri

dışa vurmak istemesi, bunu gerçekleştirmek için de en iyi yolun resim yapmak olduğu konusuna da ayrıca yer verilmiştir.

Bu bölümde dört-beş yaş grubu çocuklar çoğunlukla ne tür resim yaparlar, çocuğun psikolojik durumunu yansıtan resimler, okul fobisini yansıtan resimler, güven eksikliğini yansıtan resimler, hiperaktif çocukların resimleri, cinsel kimlik karmaşası yaşayan çocukların resimleri, aile içinde iletişim problemlerinin olduğunu yansıtan resimler, ev ve çevresindeki figürlerle verilmek istenen mesajları yansıtan resimlerin incelenmesi örnekler üzerinde ayrı ayrı durulmak suretiyle yapılmıştır.

Okul öncesi çocukların resimde kullandıkları renkler ve anlamları, uzmanların çocukların kullandıkları renklerin psikolojik anlamlarının olduğu, bu anlamların her çocukta farklı etkiler gösterdiği konusu da detaylı incelenmiştir. Resme özel becerisi olan çocukların aileler tarafından yönlendirilmesi, çocukların özel yeteneğinin olup olmadığı, hangi sanat dalında becerisinin olduğu veya ilgi duyduğu alanların aileler tarafından önemsenmesi üzerinde özellikle durulmuştur.

Dördüncü Bölümde Çocuk Resimlerinin Analizi ana başlığı altında, yaptıkları resimlerden çocukların kişilik özellikleri ve aile içinde yaşadıklarını anlayabilme, çocuk resimler aracılığıyla iç dünyasında kopan fırtınaları veya dinginliği, bilinçaltında tutup çeşitli nedenlerle dışa vurmadığı isteklerini, eyleme dönüştüremediği duygu ve düşüncelerini dile getirmesi konusu uzmanların görüşleriyle desteklenerek konu üzerinde özellikle durulmuştur. Çocuklar tarafından yapılan resimler üzerinde detaylı analizler yapılarak Okul Öncesi Çocukların Yaptıkları Resimlerin Analizi, çocukların bireysel olarak yapmış oldukları resimler somut bir şekilde incelenmiştir.

Öğretim strateji, yöntem ve teknikleri, bir programın hedeflerinin gerçekleştirilmesinde etken olan öğretim düzeni ile ilgili tanımlardır. Yöntem; bir konunun öğretiminde, istenen, hedeflenen sonuca ulaşmada izlenecek yoldur. Ne öğretiyorum? ne öğreniyorlar? sorularının yanı sıra, nasıl öğretiyorum? sorusuna da yanıt arar.¹

Bu çalışmada **yöntem** olarak “Sunuş Yönüyle Öğretim Stratejisi” kullanılırken, “Öğretimde İzlenecek Yöntemleri Öğretim Stratejisi Belirler” tezinden yola çıkarak;

¹Kırıçoğlu, O. 2009, *Sanat, Kültür ve Yaratıcılık*, Pegem A. Yayın, İstanbul, 99

açıklayıcı, yorumlayıcı bir yaklaşımla kavram ve genellemelerin öğretilmesi amaçlanmıştır. Sunuş Yolu ile Öğretimin Temel Özellikleri; Öğretmen ve öğrenci arasında etkileşim yoğundur, çok sayıda örnek kullanmak gerekmektedir, bilgiler düzenlidir ve öğretmenin etkin olduğu bir süreç izlenir, öğretim genelden-özele (tümdengelim) doğru hiyerarşik bir yapı ve sırayla gerçekleşir, konular basamak basamak ilerler. Sunuş Yolu ile Öğretimin yaygın olarak kullanılmasının nedenleri ise; sunumu kolaydır, olgu olay ve soyut kavramları öğretmede daha etkilidir, öğrencilerin doğru bilgiyi öğrendikleri kesindir ve daha az zaman alır.²

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı tarafından 3. sınıf güz döneminin (Eylül ayı) başında öğretmenlik uygulamasına gönderilen ve “Okul Öncesi Öğretmenliği Programı’nda Görsel Sanatlar Eğitimi” dersini alan öğretmen adaylarının okul öncesi çocuklara yaptıkları çalışmaların değerlendirilmesi, yapılan bilimsel araştırmanın doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmak adına çocuğun eğitim gördüğü sınıftaki sınıf öğretmeni, öğretmen adayı ve araştırmacı tarafından ortak bir paydada hemfikir olma adına bağımsız bir şekilde değerlendirilmiştir. Resimler üzerinde yapılan değerlendirmelerde uzlaşa sağlanamaması gibi durumlarda çocuğun kişiliği, içinde bulunduğu o anki psikolojik durumu göz önünde tutularak resimler yeniden ele alınarak daha titiz bir şekilde yeniden değerlendirilmiş ve uzlaşaya varılmıştır.

Öğrenciye ilk aşamada ilke, kavram ve genellemeler düzenli ve programlı bir şekilde anlatılmıştır. Görsel okuryazarlık alanı ile ilgili temel bilgiler hazırlanarak öğrencilere sunulmasını müteakip ilk planda; “günümüzde harflerin bir araya gelerek oluşturduğu metinlerle yani alfabe okuryazarlığıyla insanların birbirleriyle iletişim kurmaları artık yeterli gelmediğinden, eğitimcilerin “özellikle okul öncesi lisans döneminden başlayarak sınıf öğretmenliği ve güzel sanatlar eğitimi lisans öğrencilerine hem sözcükleri hem de resimleri işlemeyi öğrenmeleri” konusunda bilgi verilmiştir. “Onlara bir anlam yüklemeyi, dahası metin, renk ve resimler arasında bir bağ oluşturarak, birinin diğerini desteklemesi tezinden yola çıkarak görsel okuryazarlığı öğrenmeleri” konusu somut bir şekilde detaylarıyla anlatılmıştır. Uygulamanın son

²KPSS / Eğitim Bilimleri Temel Bilgi Kaynağı, <https://egitbil.wordpress.com/ogrenim-strateji-yontem-ve-teknikleri/>

aşamasında da daha önce başka bir guruba yaptırılan örnekler yazılı ve görsel olarak gösterilmiştir.

Yukarıda bahsedilen görüşlerin doğruluğunu destekler nitelikte ele aldığımızda; ortaya çıkan çalışmalarla ilgili **bulgu ve yorumların** yer aldığı ve öğrenciler tarafından hazırlanan dosyaların incelenmesi neticesinde staj öğrencileri; görsel sanatlar dersi adı altında verilen “Görsel Okuryazarlık Eğitimi” dersinin oldukça faydalı geçtiğini belirtmişlerdir. Bu eğitimi almadan önceki durumla şu an içinde buldukları durumun çok farklı olduğunu belirterek, çocuk resimlerine bakış açılarının değiştiğini ve o resimleri değerlendirirken daha bilimsel yaklaşımlar göstereceklerini ifade etmişlerdir. Staj öğrencileri bu çalışmayla ilgili elde ettikleri bulgu ve yorumlarını hazırlamış oldukları dosyaların sonuç bölümünde şöyle dile getirmişlerdir:

-“Okul öncesi öğrencilerinin çalışmaları benim için önceleri hiçbir şey ifade etmiyordu, onları çocuk karalamaları olarak nitelendiriyordum fakat bu dersi aldıktan sonra yaptıkları resimleri ve o resmi yapan çocukları, kendilerini ifade etme adına daha iyi tanımaya başladım. Görsel okuryazarlık ve resim okuma konusu, resimlerinden çocukları nasıl okuyacağımızı öğretti. Daha önceden bilgim olmadığı, sadece bakıp geçtiğim resimleri dikkatlice incelemeyi, çizgilerin altında gizlenmiş duyguları, tek bir noktanın bile neler anlatabileceğini öğrenmiş oldum. Dilin anlatamadığını renkler ve çizgilerin anlatabileceğini hiç düşünmemiştim. Bu çalışmanın bana çok büyük katkısı oldu. Artık üstten bakıp geçmeyecek onun yerine onlarla sohbet edip, çocukları yaptığı resimden tanıyacağım.” (H. I. - Staj Öğrencisi.2)

-“Başta resmi incelerken bu kadar detaylı ve gerçekçi bilgilerle yorumlamıyordum. Bu dersi aldıktan sonra çocuk resimlerini çok yönlü incelemeye başladım. Artık resmin sadece tonlama ve olay akışına değil anlattığı duygulara ve ince detaylara da bakıyorum. Mesela çocuğun sayfanın bir kısmını kullanması ve büyük bir bölümünün boş bırakması çocukta var olan özgüven eksikliği gibi anlamlara geliyor olması açısından fazlasıyla dikkatimi çekti ve beni çok etkiledi. Kısacası görsel okuryazarlık dersinden çok şey öğrendim. Kendilerini en iyi ifade etmenin yolu olan çocukların yaptıkları resimleri şimdi daha iyi anlayıp, yorum yapabildiğim için kendimi şanslı hissediyorum. Zira aynı bölümü başka üniversitelerde okuyan arkadaşlarımla bu konuyu kıyasladığımda bizim onlardan daha farklı duygularla ve bilimsel verilere

dayandırarak çalışmalarını değerlendirebildiğimiz gerçeğini görmeye başladım.” (B.Y. - Staj Öğrencisi.3)

-“Bu bölümde okurken üçüncü sınıf öncesine kadar, çocukların yaptığı resimleri değerlendirirken; “Evet, sen ne yaptın bakalım” diye ayakta, eğilerek öğrencinin çalışmasını değerlendirdiğimde, öğrencilerden;

-“Öğretmenim ben evimizin resmini yaptım” veya “ben okulumuzun resmini yaptım” ya da “ben He-Man’i çizdim öğretmenim, o herkesi öldürüyor”.

gibi bu ve benzeri cevaplar alırdım ve ‘çok güzel olmuş’ , ‘aferrin sana’ diye başlayan beğeni ifade eden sözcüklerle onları motive ettiğimi zannederdim. Ancak hocamızın “resmi yapan öğrenciyle, yaptığı resim ile ilgili oturup sohbet edin. Çocuğun ne yapmak istediği ve ne mesajlar vermek istediğini öğrenip, çocuğun içinde bulunduğu psikolojik durumu anlamaya çalışın” diye sık sık bizlere telkinde bulunması, benim çocuklara ve yaptıkları resimleri, farklı bir şekilde değerlendirmeme neden oldu ve şimdi o resimleri hocamın dediği gibi değerlendiriyorum. Bu bana alan hakimiyeti açısından özgüven verirken, öğrenci velileri arasında işi bilen bir uzman gibi algılanmama ve yaptığım işi sevmeme neden olmaktadır. (K. A. - Staj Öğrencisi.6)

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL TASARIM

1.1. TEMEL TASARIM EĞİTİMİNİN TANIMI VE TARİHİ GELİŞİMİ

Sanat eğitimi bireyin düşünce, duygu ve izlenimlerini aktarabilmede, yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeyde anlatabilme çabasıdır. İnsanın her alanda yaratıcı, tasarlayıcı, düşünce üreten yanını pekiştiren anlayıştır. Sanat eğitimine giriş/başlangıç özelliği taşıyan Temel Tasarım Dersi, öğrenciye geleceğe yönelik kuramsal ve uygulamaya dönük temel kazanımları sağlamayı amaçlayan bir disiplindir.³ Bu düşüncelerle Temel Tasarım Dersi fikri ilk Bauhaus Okulları'nda oluşmuş ve dünyadaki birçok mimarlık, sanat ve tasarım okullarınca benimsenerek hayata geçirilmiştir.

Temel Tasarım, kavram olarak, Bauhaus'ta öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini belirli bir noktaya getirmeyi, öğrencilerin kişisel özelliklerini tanımlarına yardımcı olmayı, yargılarını denetlemeyi ve ön yargılarından kurtulmayı amaçlayan bir disiplin tanımı olarak doğmuştur.⁴

BauhausWalterGropius tarafından 1919 yılında Almanya'da kurulmuş ve 20. yüzyılda özellikle mimaride olmak üzere, endüstri ürünleri tasarımı, resim, heykel gibi sanat alanlarında yeni akımlar yaratmış bir okuldur. Kurulduğu zaman dünyanın en seçkin ve çağdaş mimarlarını, ressamalarını, heykeltıraşlarını genel anlamda topyekûn sanatçıları, bir araya getirerek, yalnızca bir eğitim kurumu yaratmamış, aynı zamanda bir üretim merkezi ve tüm bunların konuşulup tartışıldığı bir merkez haline gelmişti. Eğitim politikası olarak: "Bauhaus'ta nesnel yaklaşım benimsenmişti. Okula gelen öğrencilerin öğretmenlerini, birini ya da stili taklit etmeleri yerine kendi yollarını bulmaya teşvik ediyorlardı."⁵

Bauhaus'ta öğrenciler için bir deneme eğitimi olarak düşünülen Temel Tasarım Eğitimi, altı ay süren, öğrencinin okula kabul edilip edilmeyeceğinin belirlendiği bir deneme süreciydi. Komple bir ders şeklinde teorik ve uygulamalı olarak düşünülmüştü

³ Çellek, T. ve Sağocak, M. 2014, *Temel Tasarım Sürecinde Yaratıcılık*, Grafik Kitaplığı, İstanbul, 7.

⁴ Seyhan, A. 1996, *Grafik'te Temel Tasarım*, Cem Ofset, İstanbul, 15.

⁵<https://tr.wikipedia.org/wiki/Bauhaus>

ve başarısı deneme mahiyetinde düşünölmüş olmaktan çıkarak okulda kalıcı bir etki bırakmasına yol açtı. JohannesItten, Paul Klee, Vassily Kandinsky, LasloMoholyNagy ve LyonelFeininger gibi önlü eğitimci-sanatçı hocaların değişik anlayışlarla derse yaklaşımları o dönem için büyük bir şans olarak kabul edilmekteydi. Bauhaus mimaride olduğu kadar endüstriyel tasarım ve şehir planlama gibi konularda yenilikler getirmiş, yeni bir mimari akım yaratarak, sanatın tüm dallarını etkilemiştir. Bauhaus'un kuruluşundaki ilk hedef kombine bir mimarlık okulu, zanaat okulu ve güzel sanatlar akademisi yaratmaktı. Bauhaus'a göre mimarlık, ressamlık, heykeltıraşlık ve zanaatkârlık iç içe olmalıydı. WalterGropius; sanatçıyı, zanaatkârın yücesi olarak görürdü.⁶

Bauhaus'un temelinde sanatsal ve özellikle el becerisine dayalı uygulamalı öğretim yatıyordu. Her öğrenci kendi seçtiği çalışma atölyesinde eğitimini sürdürüp bitirdikten sonra, hazırlık kursunu tamamlamak zorundaydı. Böylelikle işçiliği ön planda tutan temel zanaat bilgisi, kişiden kişiye farklılık gösteren tasarım parametreleri ve bu alanın olmazsa olmazlarından uygulama bir araya getirilerek eğitim süreci tamamlanmış olacaktı.

Bauhaus ekolünde, tasarım yapabilmek için kişinin yaratıcılığının azami ölçüde gelişmiş olması gerekir. Bu da merak, düşünme ve hayal kurma gibi yeteneklerinin geliştirilmesiyle ve herkesten farklı bir yaşam tarzına sahip olmakla mümkündür. Onlara göre; yaratıcılık, geçmişte kazanılan deneyimlerin farklı bir bakış açısıyla yeniden ele alınıp düzenlenmesini sağlayan, mevcut problemin farklı ve aykırı yollarla çözölmesi için insanüstü bir çaba gerektiren, özgün bir düşüncenin veya ürünün ortaya konulduğu zihni bir faaliyettir.

Yabancı kaynaklarda Temel Tasarım Dersi'ninBauhaus'taki orijinal adı "Preliminary Course" Başlangıç/Hazırlık Dersi ve "Basic Course" (Temel ders) şeklinde yer almaktadır. Nagy ile New Bauhaus'ta aynı adla uygulanan ders daha sonra "Foundation Design" (Temel Tasarım) adıyla sürmüştür.⁷ Ülkemizde de ilk uygulanan adı Temel Sanat Eğitimi olan bu ders, "Temel Tasarım Eğitimi olarak Basic Design, Visual Design, Applied Design gibi farklı isimlerle de olsa Bauhaus uygulamalarını

⁶ <https://www.turkcebilgi.com/bauhaus>

⁷ Seyhan, *Grafik'te Temel Tasarım*, 25.

temel alan teorik ve uygulamaya dayalı programıyla sanat ve tasarımının temelini oluşturmaktadır.”⁸

Bauhaus okulları Nazi Almanyası döneminde 1933 yılında Hitler tarafından kapatılmış olmasına rağmen Temel Tasarım Eğitimi dünyanın birçok yerinde, “Visual Design, Foundation Design, Applied Design, Introduction Design, GestaltungLehre, FormundGestalt, DesignoCommunicatione vb. farklı adlarla da olsa uygulanmaya devam etmektedir.”⁹

Bauhaus düşüncesi, bir stilin, bir eğitim hareketinin ötesinde, 1850’lerden beri Avrupa’da yürürlükte olan kültürel, ekonomik ve toplumsal bir modernleşme programı çerçevesinde yeni bir hayatın tasarlanabileceği inancını temsil eder. Almanya’nın kültürel nüfuz politikaları bağlamında, son Osmanlı yönetimlerinin ama özellikle de Cumhuriyet’in kurucu kadrolarının modernleşme girişimlerinde etkili olur. Ülkemizde sanayileşme atılımı ile sanatın birleştirilmesine yönelik kültürel politikaların ve eğitim reformlarının yapılandırılmasında Bauhaus akılcılığının katkısı önemlidir. Gazi Terbiye Enstitüsü, Köy Enstitüleri; sanat, sanayi ve meslek okulları; İstanbul Teknik Üniversitesi ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi gibi mühendislik-mimarlık okulları ile ülkemizde bugünkü Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinin çekirdeğini oluşturan ve 1957 yılında Alman ve Türk Bauhausçular tarafından kurulan Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu; hep Bauhausçu ilkeleri benimsemişler ve bunlara göre yetişmiş kadrolar tarafından kurulmuşlardır.¹⁰Günümüz Türkiye’inde çağdaş sanat eğitiminin bir çatı altında örgütlenmesinde ve tasarım kültürünün farklı kitleler tarafından kabul görüp hızla yükselmesinde Bauhaus’un izleri açıkça görülmektedir.

⁸ Çellek ve Sağocak, 7

⁹ Seyhan, *Grafik’te Temel Tasarım*, 15

¹⁰Aliçavuşoğlu, E. Artun, A. 2017, *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı Türkiye’de Mimarlık, Sanat, Tasarım Eğitimi ve Bauhaus*, İletişim Yayınları, İstanbul.

1.2. TEMEL TASARIM ELEMANLARI

1.2.1. Nokta

Yazının en küçük birimi olan nokta tasarım elamanları arasında, belirgin bir etkisi yokmuş gibi görünen fakat özellikle bir araya gelip yüzey oluşturduklarında en önde gelen elamanlardan biri oluverir. Büyük, küçük, odaklanmış, dağınık, koyu, açık şekilde muhtelif olarak birçok çalışmada kullanılabilir. Nokta her ne kadar etkisi yokmuş gibi gözükse de yeri geldiğinde dinamik bir sanat elamanı olabilir. Geometrik olarak iki çizginin kesişmesinden oluşur ve çok küçük kullanılabilir, büyütülebilir, çeşitlenebilir, yan yana getirildiklerinde düz bir çizgi oluşturabilir. Dağınık olarak kullanıldıklarında açık ve orta tonlardan koyu tonlara geçişler başlar. Tek bir noktanın kâğıt üzerindeki etkisi yok gibidir ve bakan kişide durgunluk etkisi oluşturur, rengi ise gridir. Noktalar çoğaldıkça gözdeki etki ve dinamizmleri de artar. Noktalar muntazam düzenlenmiş bir kompozisyon içinde belirli bir ritim oluşturabildikleri gibi karmaşık olarak da kullanılabilirler.

Birkaç nokta birden dikkatimizi çektiğinde bu noktalar arasında bir gerilim doğar, çünkü göz bunlar arasında bir ilişki kurar. Sayısal olarak çoğalan bu noktalar arasındaki bağlantı çizgiselliğe dönüşür. Tek başına boyutsuz gibi görünen noktalar büyüdükçe bir boyut oluşturabildikleri gibi yan yana gelerek çizgi ve yüzeyleri meydana getirebilirler. Resim yüzeyine eşit aralıklarla dağılan noktalar yoğunluklarına göre açık-orta-koyu tonlar şeklinde farklı yüzeyler oluştururlar. Noktaların anılan bu yüzeyler üzerinde sıklaşıp seyrekleşmesi ışık-gölge ve açıktan koyuya yumuşak bir geçiş etkisi de uyandırır. Bir merkezden kenarlara doğru yayılan noktalar dağılma etkisi uyandırırken merkezde tonlanmaları odaklanma etkisi yaratırlar(Resim 1).

Resim 1. YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Rapido ile Nokta Çalışması

Sanata yön veren ustalar açısından bakıldığında, Klee'ye göre nokta; kâğıt yüzeyine kalemin yerine göre yumuşak yerine göre sert müdahalelerde bulunmak suretiyle ortaya çıkan ve kalemi tutan elin o anki enerjisiyle yüklü bir çıkış noktasıdır.¹¹

1.2.2. Çizgi

“Görsel sanatlarda genellikle çizgi, genişliğine oranla uzunluğu fazla olan bir işaret olarak düşünülür.”¹² Çizgi düşüncelerimizi kâğıt üzerine aktarmamızda anlatılmaz derecede etkili ve en kısa sürede hedefe varmayı etkin kılacak yoldur. Her zaman bir plan veya taslak hazırlarken, bir yol tarifi yaparken, düşüncelerimizi görsel olarak çabuk, etkili ve kesin olarak, dolandırmadan anlatmak isterken kalemimizin yardımıyla çizgiyi kullanırız. Bundan dolayı çizgi harika ve küçümsenmeyecek, geçmiş kültürler de dahil olmak üzere bütün kültürlerde kullanılan evrensel bir şifredir. Çizgi görsel bir anlatımda ilk akla gelen en önemli ifade biçimidir. İşin en ilginç yanı objelerin dış hatları gerçekte çizgilerle çevrelenmemiş olmasına karşın, objeleri çevrelenmişçesine

¹¹ Seyhan, *Grafik'te Temel Tasarım*, 106

¹² Zelanski, P. 1984 *Design Principles and Problems*, Rinehart and Winston, New York, 46.

çizgi ile ifade ederiz. Konuyu sanatsal açıdan ele aldığımızda şöyle diyebiliriz; çizgi, grafiksel açıdan hareket halindeki bir noktanın bilinçli ya da bilinçsiz şekilde belirli bir yönde eğiliminden doğar ve bunlar çeşitlidirler. Şöyle ki; insanlar çevrelerine baktıklarında çok sayıda, muhtelif karakterde çizgilerle karşılaşabilirler. Yüksek binalara bakıldığında genelde dik çizgiler göze çarpar ancak istinat duvarı, beton merdiven, köprü ve cadde refüjleri gibi yapılarda yatay çizgiler insanların dikkatini çeker. Oturduğumuz mekânlar içinde büfe, kitaplık, televizyon ve televizyon sehpası hep dik ve düz çizgilerden oluşurken, aynı mekândaki perdeler, koltuklar, kanepeler, masa örtüsü ve üzerimize giydiğimiz giysiler daha çok yumuşak kıvrımlardan oluşur.

Bu somut betimlemelerle birlikte unutulmamalıdır ki çizgi soyut bir kavram olup iki yüzeyin kesiştiği, bir yüzeyin bitip bir diğerinin başladığı yerde meydana gelir. Sanat açısından değerlendirdiğimizde çizgi sanatçının mantığıyla kullanabileceği bir malzemedir. Çizginin anlatım olanaklarından hem subjektif hem objektif olarak faydalanmak mümkündür. Objektif olarak düşündüğümüzde; ölçüm, teknik çizim, mühendislik, mimari ile proje çizimlerinde çizgilerden yararlanılabilir. Subjektif olarak ise; kullanım olasılıkları çok geniş perspektifte ele alınabilir.

Çizgilerin bir de insan üzerinde bıraktıkları psikolojik yansımaları vardır. Herhangi bir figürün algılanma sürecine doğallıkla eşlik eden özellikle çizgi, ışık ve renk gibi öğeleri, bu figürün yeniden üretimi söz konusu olduğu zaman, kullanılan çizgilerin (düz, kıvrımlı, zikzaklı, sert yumuşak gibi) nitelikleriyle daima ayrıştırmak zorunda kalırız;¹³ Düz çizgiler hangi görünüş, konum, düzenleme–disiplin ve kombinasyonlarda ele alınırsa alınsınlar duruk hareketsiz çizgilerdir. Düz çizgilere bakan gözde hiçbir hareketlenmeye; dalgalanma ve kırılmaya, iniş çıkışa mahal verilmediği için, bir durgunluk, durulma, hareketsizlik kendini apaçık bir şekilde gösterir.

Düz çizgilerin statik etkisine karşılık eğri çizgiler eğrilikleri arttıkça dinamizm ve hareket duygusu uyandırırken bıraktığı etki kişiden kişiye değişkenlik de gösterebilir. Biçimlerin insanda uyandırdıklarının doğa ile sıkı etkisi renklerle olan ilişkide olduğu gibi çizgiler de anlam etkileri bakımından yeryüzünde görünenlerle sıkı sıkıya ilgilidirler. Kişi sevincini ve coşkusunu belirtmek için kollarını havaya doğru kaldırır.

¹³ Ergüven, M. 1992, *Yoruma Doğru*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 96.

Bitkinliğini, cansızlığını ifade etmek içinde yere, toprağa doğru indirir. Genç ağacın dalları ve yaprakları yukarı doğrudur. Yaşlı ve bitkin ağaçları ise tam tersi durumdadır.

Sanat dilinde çizgi bir basitleştirme, yerine göre sadeleştirme veya soyutlama unsuru olarak karşımıza çıkar. Doğada sayılamayacak kadar biçimlere yüzeylere rastlarız. Yüzeylerin bittiği ve kesiştiği yerler çizgi etkisi yaparlar. Çizgi tekstür çalışmalarında yüzeyi yaratabilir, renk alanlarını sınırlar, kendi başına plan etkisi yapar, perspektif oluşturur.¹⁴ ”Çizgilerin bir de tuhaf etkileri vardır. Doğadaki dağların, bulutların, denizlerin, ağaçların ve insanların, özellikle kenarlarında çizgi bulunmadığı halde”¹⁵ bu nesnelere çizim yapılırken insanlar dış hatlarını çizgi ile betimlerler. Aslında burada lekenin (yüzeyin) devreye girmesi gerekir, zira bu tür çizimlerde bir yüzeyin bitip diğer yüzeyin başladığı kenarlar çizgi etkisi yaratırlar(Resim 2).

Çizgi ile ilgili o kadar betimleme ve sözün üzerine bu konuyu “Blake’in bir sözü ile bitirecek olursak; “Sanatın da hayatın da altın kuralı şudur: Sanatı sınırlayan çizgi ne kadar temiz, keskin ve akıcı ise sanat eseri de o derece mükemmeldir. Çizgi nerede kuvvetini, keskinliğini kaybederse orada mutlaka hayal kırıklığı, kopya ve beceriksizlik ortaya çıkar.”¹⁶

¹⁴ Odabaş, H.A. 1996, *Grafik'te Temel Tasarım*, Cem Ofset, İstanbul, 41.

¹⁵ Aykut, M. 1978,*Soylu Resim Yolları*, Mars Matbaası, Ankara, 23.

¹⁶ Odabaş, 42

Resim 2. YYÜ.GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Rapido ile Çizgi Çalışması

1.2.3. Leke (Yüzey)

Herhangi bir yüzey üzerinde, yüzeyin tonundan daha farklı renk ve tonda fark edilen daha küçük bir yüzey olarak tanımladığımız değerlere leke diyoruz. Resim yüzeyi üzerinde mürekkep veya boya ile yapılmış iz olarak, gözleme ve izlenime dayanan, kişinin veya sanatçının bir fırça vuruşu halinde resimde yer alır.

Resim sanatında yüzeyin homojen biçimde tek renk kullanılarak örtülmüş parçası olarak tanımlanan leke, gündelik yaşamda da karşımıza çıkar. Bir sıvının bulaşmasından dolayı bir yüzey üzerinde oluşan renk değişikliği, çay, meşrubat, yemek lekesi, boya veya yağ lekesi, vücudun her hangi bir yerinde görülen renk değişikliği ya da benek de, halk arasında leke olarak algılanır¹⁷.

¹⁷Çellek ve Sağocak, 83

Bu bilgiler ışığında değerlendirecek olursak görerek ya da dokunarak hissettiğimiz leke, plastik sanatlarda oldukça önemli bir yere sahiptir. Burada resim üzerindeki lekenin biçiminin, büyüklüğünün, renginin, tonunun derecelenmesinin, leke oluşturma tarzının sanatçının yetenek, başarı ve üslubuyla doğru orantılı olduğu kuşku götürmez bir gerçektir(Resim 3).

Resim 3. YYÜ.GSE. Böl. 1.Sınıf Öğrencisine Ait, Guvaj Boya ile Leke Çalışması

1.2.4. Biçim

Sanat eserinde her zaman sanatçı açısından bir biçim endişesi söz konusu olmuştur. Öyle ki konu veya tema, şekil, biçim form kelimeleri birbirlerine yakın anlamlarıyla her zaman dikkati çekmişlerdir. Ne var ki bu benzeyiş içerisinde bile bir

farklılık göze çarpar. Bu herkesin fark edemeyeceği belki de sadece sanatçının farkında olacağı ince bir nüans farklılığıdır.¹⁸

Biçim; nokta, çizgi, renk, açık değerlerin ve koyu değerlerin bir araya getirilerek oluşturulmasından meydana gelen yüzeydir. Biçim sadece çizgilerden oluşabileceği gibi sadece renklerden de oluşabilir. Lekelerle bir biçim oluşturulabildiği gibi, kolaj tekniğinde bir çok farklı malzeme bir araya getirilerek ya da bütün bu elamanların hepsi bir arada kullanılmasıyla da biçimler oluşturulabilir. Biçimler organik, inorganik, yapay, doğal, düzgün veya dağınık bir görünüm sergileyebilirler. Biçim, hedeflenen amaçlar doğrultusunda en önemlisi kişisel kaygı olarak, tüm sanat dallarında bariz farklılıklar gösterebilir. Sanat olgusunda çok önemli bir konuma sahip olan biçim anlayışı, resim sanatında farklı, grafik sanatında farklı, heykel sanatında farklı bir şekilde ele alınabilir.

Biçim anlayışında kişisel üslubun yanı sıra dengeyi, ışık-gölge ve renk elamanlarıyla birlikte kullanabilmek de önemlidir. Kompozisyonda bazen bir renk, bazen de bir leke ön plana çıkabilir ve dikkat çekebilir. Biçimin rengi güçlendikçe kişi üzerinde bıraktığı etki daha dikkat çekici olur ve koyulaştıkça da kütleli etkisi artabilir.

Yunan filozofları biçim ve güzellik sorunlarını birbirlerine bağlamışlardı. Platon mutlak güzellik kavramını geometrik figürlerde buluyordu. Aristoteles'e göre ise resmedilen veya yontulan biçimin güzelliği oranları arasındaki dengeye ve ölçülerin uygunluğuna bağlıydı. İnsan bedeninin oranları en ideal ölçüler sayıldığından, biçimin kuralları her şeyden önce insan bedeni örnek alınarak saptanmalıydı. Biçim uzun zaman gösterimin akılsal ögesi kabul edildiğinden, duyulara bağlı bir öge sayılan renge üstün tutuldu. Antikçağ döneminin bu tartışmaları Rönesans'ta renk ile çizginin karşılıklı rolleri konusunda başlayacak tartışmaların habercisidir. Arı ve nesnel geometrik resme, biçime duyulan ilgi Ortaçağın dinsel kaygıları, bir yandan da süs ve renk güzelliğine olan düşkünlüğü nedeniyle hafifledi. Böylece önceliği biçime veren kuramların yeniden ortaya çıkması için Rönesans'ı beklemek gerekti. Rönesans döneminde biçim, sanatsal algı ve matematik arasındaki ilişkiler üzerine estetik açıdan yapılan bu araştırmalar ancak 20.yy.'ın ikinci yarısında ortaya çıkacaktı. Söz konusu yüzyılda biçimler kavramının daha geniş bir perspektifte ele alınmasına, anlamının daha derinden irdelenmesine, etkisi hala günümüzde de devam eden, özellikle çağdaş soyut sanat hareketi yol açtı. Modern sanat 'gerçek biçim' ya da 'nesne biçim'i, 'imge biçim'den ayırmayı sağladı.¹⁹

¹⁸ Odabaş, 60

¹⁹ Odabaş, 60

Ancak bu durum çelişki yarattı ve plastik sanatlar içinde kübizm ya da gerçeküstücü sanatçıların nesnelere asıl görüntüleriyle oynayıp biçimlerini bozmaları, biçimin sanat olgusu içerisinde daha nesnel olarak ortaya çıkmasına yol açtı.

“Geleceğin sanatının biricik içeriği, insanları birleştirmeye yönelten duygular olacaktır. Biçimi ise bütün insanların anlayabileceği bir biçim olmak zorundadır. Bu biçim, bugün düşünüldüğü gibi karanlık ve karmaşık değil; yoğun, açık ve yalın bir dile getirme biçimi olacaktır. Ve sanat bu duruma geldiği zamandır ki, insanların eğlence ve sapıklık aracı olmaktan kurtulacak ve olması gereken duruma ulaşacaktır.”²⁰ Bu hedefe ulaşıldığında ise, işte o zaman; ”Sanat insanın ruhsal düzen ihtiyacını karşılayan bir biçim yaratma eylemi”²¹ olacaktır.

²⁰ Batur, E. 1987, *Modernizmin Serüveni*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1987, 151.

²¹ Tansuğ, S. 1988, *Sanatın Görsel Dili*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1988, 22.

Resim 4.YYÜ. GSE. Böl. 1.Sınıf Öğrencisine Ait, Guvaj Boya ile Cam Obje Çalışması

Resim 5.YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Guvaj Boya ile Geometrik Şekillerle Tasarım Çalışması

1.2.5. Form

Form, şekil, biçim kavramları literatürde en fazla kavram kargaşasının yaşandığı konulardandır. Kimi kaynakta “şeklin, biçimin başlıca karakteristik tanımlayıcısı” olduğu verilmiştir. Kimi kaynakta form ve şeklin aynı olduğu parantez içinde verilerek “formun (şekil), uzayı yüzeylerle sınırlayan bir varoluş”; Biçim’in ise “canlı varlığa” karşılık olduğu kiminde de biçim yerine form kavramının kullanılmasına karşı çıkarak “Form’un biçimi ifade etmediği, iki boyutlu düzenlerin elamanlarını ifade ederken ‘Biçim’ kelimesinin kullanımının daha uygun olduğu”²² belirtilmektedir.

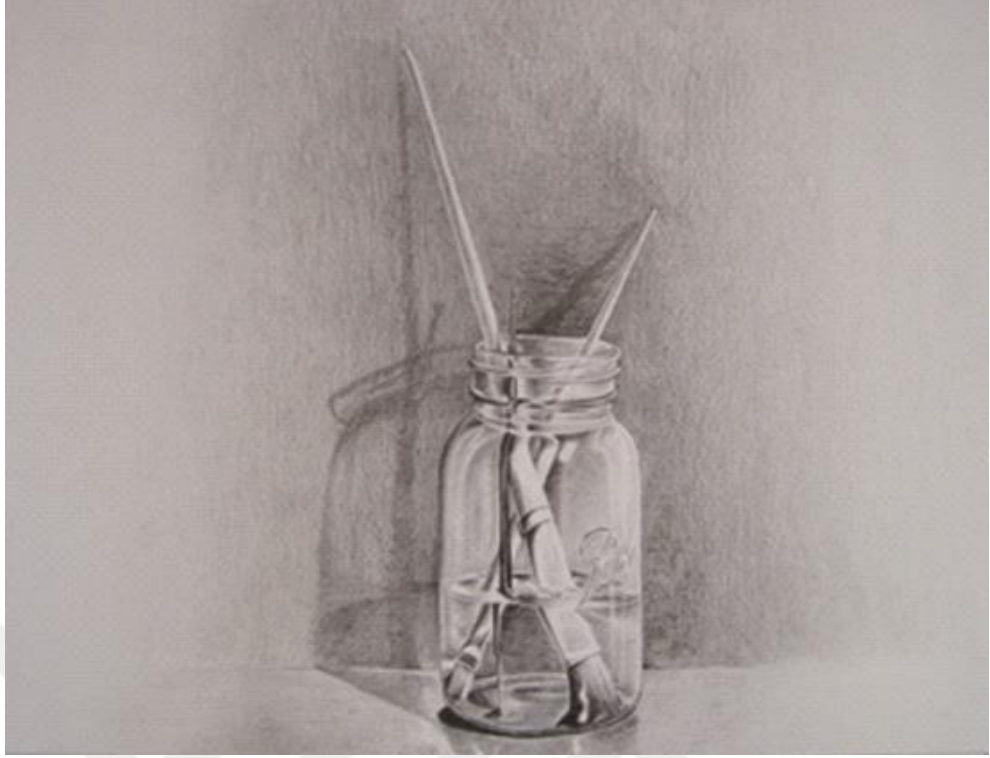
Konuyu daha somut bir şekilde ele alacak olursak; ağır bir cisim donma kıvamına gelmiş çimento dolu bir kabın içerisine konulduğunda, çimento donduktan sonra cisim

²² Seyhan, *Grafik'te Temel Tasarım*, 122

çıkarıldığında bu cismin çimento içinde bıraktığı boşluk, o cismin formudur. Daha açık bir anlatım şekliyle bu yapı (boşluk) cismin dış hatlarını oluşturur.

Bütün üç boyutlu cisimlerin bir hacmi vardır ve boşlukta belli bir yer kaplarlar. Resim ve heykelde formdan söz ederken yapının tümünü kapsayan ışık-gölge, koyu-açık, dış görünüş, anatomi gibi o yapıtı oluşturan elamanların tamamının birden oluşturduğu görünüşten söz ediyoruz demektir. Matisse formu tarif ederken “dış görünüşün altında saklı olan gerçek”²³ demiştir. Formla ilgili incelemeler yapmak istediğimizde iki boyutlu sanatlarda yapının koyu-açık, ya da renk farklılıklarını tespit edip onları ortaya çıkarmalıyız. Böylece formun dayandığı plastik şartlar çok daha belirgin şekilde kendini orta koyar. Form nesnenin dış hatlarla görüntüsünü ifade eden bir terimdir. Hacimli ve lekesele olan bütün biçimler form kapsamı içine girer. Sınırsız sayıda biçim çeşitleri olup bunlar simetrik veya asimetrik, organik veya inorganik, doğal veya yapay, dinamik veya durağan görüntüler ortaya koyarlar. Herhangi bir çalışma yapılırken form düzenlenmesinde dengenin de mevcudiyetinin göz ardı edilmemesi gerekir. Biçimler yerleştirilirken yön, ışık-gölge, renk ve denge hepsi bir arada çok iyi hesaplanmalıdır.

²³ Odabaş, 83

Resim 6.YYÜ. GSE. Böl.1.Sınıf Öğrencisine Ait, Karakalem ile Cam Objeye Çalışması

1.2.6. Doku

Doku (Tekstür) sanat dilinde sıkça kullanılan çok önemli bir elamandır. Sözlük anlamına baktığımızda; “Görme ve dokunma duygularıyla kavranabilen, homojen, yüzeysel etki ögesi”²⁴ olarak tanımlanır. Sanatsal materyaller olarak biz bunları kendi dokusal yapıları içinde farklı yüzeysel etkiler bırakmaları için kullanırız. Kurşunkalem, pastel, kuru boya, suluboya, çini mürekkep, akrilik, yağlıboya vs. malzemeleri kullandığımız da hepsinden farklı dokusal yüzeyler elde edebiliriz.

“Aynı anda iki duyu mekanizmasını birden hayata geçirme gücü yalnız dokuda (tekstürde) mevcuttur.”²⁵ Bundan dolayı sanat elamanları arasında hem görme hem dedokunma duygusuna hitap eden bir elaman olduğu için konumu çok özel ve önemlidir. Objenin dış yapısı hakkında olduğu kadar içyapısı hakkında da bir bilgi verebilir. Dokuları doğal dokular ve yapay (insan eliyle yapılmış) dokular olarak sınıflandırabiliriz. Değişik fiziksel yapıdaki yapraklar, çiçekler, ağaç kabukları, hayvanların derileri ve taşlar doğal dokulardır. Buna mukabil insan eliyle yapılmış

²⁴ Sözen, M. ve Tanyeli, U. 1999, *Sanat Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 69.

²⁵ Eti, E. Asher, M. Işingör, M. 1986, *Resim I*, Türk Tarih Kur. Basımevi, Ankara, 18.

yapay dokular vardır. Bunlar çimento, üst üste sürülmüş kabartma etkisindeki boyalar, çeşitli irilikteki kum ve çakıllarla oluşturulmuş yüzeyler insan eliyle yapılmış dokulardır. Bir de parmaklarımızla hissetmediğimiz halde sadece gözümüzle görebildiğimiz dokular vardır. Bunlar renklerle, motiflerle, çizgi ve tonlarla oluşturulmuş iki boyutlu elamanlardır. Bu elamanlar doku tesiri uyandırarak farklı algılamalara neden olurlar. Dokunun çok ve çeşitli olması doğayı ve bulunduğumuz ortamı zenginleştirdiği kadar sanat eserinin de zengin kalmasını sağlar. Bugün dokunun değişik etkilerinden görsel anlatımı zenginleştirmek için resimde, grafik tasarım da, tekstil tasarımında ve mimaride yararlanılmaktadır. Doku maddenin iç yapısını dışarı yansıtırken içteki yapısının aynısı olarak kalabildiği gibi, dıştaki kullanımında da değişikliğe uğrayabilmektedir.

Eğitime yönelik sanatsal çalışmalarda (Resim 7-8) dokuları sert (kaba) dokular, orta sert dokular ve yumuşak dokular olarak sınıflandırabiliriz. Dokunma duygusu ile dokular hakkında edindiğimiz izlenimler sayesinde, sadece görmekle de aynı duyguyu algılayabiliriz. Bu algılamamanın sürekli olması ve alışkanlık yapması sayesinde de görsel idrak dokunma duygusu gibi görev yapabilir.

Aynı şekilde sert dokulu cisimler bizden uzaklaştıkça, üzerindeki pürüzlülük tesirinin azalması nedeniyle yumuşak dokulu gibi görünürler. Göz yanılması sonucu meydana gelen böylesi bir durumda aynı uzaklıkta farklı dokuda iki cisimden sert dokulu olan daha yakın, yumuşak dokulu cisimler ise daha uzak görünür.

Benzer durum renkte de söz konusudur. Renkli dokuların renklilik özelliğinden kaynaklanan uzaklık - yakınlık durumunda sıcak renkler diye nitelendirdiğimiz sarı-turuncu - kırmızı dokulu cisimler daha yakında, mavi-mor-yeşil renkli dokulu cisimler ise daha uzakta görünürler.

Resim 7.YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Kuruboya ile (Doku Araştırmaları) Ağaç Çalışması

Resim 8.YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Karakalem ile (Doku Araştırmaları) Ayakkabı Çalışması

1.2.7. Renk

Renklerin sırrı, gökkuşağının incelenmesi suretiyle İngiliz fizikçi I. Newton tarafından 1676 yılında çözüldü. Newton güneş ışığını karanlık bir odada yuvarlak bir delikten geçirdi. Bu ışığı dört cepheli primidal billur bir prizmadan geçirerek beyaz bir perdeye aksettirdi. Güneş ışığını parçalayan prizma, yedi rengi tıpkı gökkuşağında olduğu gibi perde üzerine sıraladı. Sonraki yıllar da Fransız More-EugeneChevreul ve Alman Her-mann de Helmholtz renk teorisi üzerine çalışmalarını derinleştirerek bugün kullandığımız renk bilimini oluşturdular.²⁶

Temel Tasarım dersi kapsamında yürütülen uygulamaların teorileri oldukça geçmişe dayanmaktadır. Aristo'dan Leonardo'ya kadar uzanan renk anlayışı güneşin yedi rengi (gök-kuşağı) ve onların karışımlarının deneyimine dayandırılmaktaydı. "Leonardo ya da Holbein için renk, hemen hemen maddi bir gerçekliği olan ve bütün değerini kendinde taşıyan güzel bir madde idi."²⁷ Belli bir bilgilenme düzeyine kadar, halk arasındaki renk anlayışı da buna benzerlik göstermektedir. Özellikle Young'ın görme fizyolojisine yönelik incelemeleri ve renk algısını gerçekleştiren koni hücrelerinin fonksiyonunu açıklaması ve Helmholtz'un buna dayalı olarak geliştirdiği renk teorisine kadar var olan teoriler renk, renk karışımları ve ışıkla ilgili olarak açık-koyu değerlerinin gösterilmesinden ibaretti. Helmholtz, özellikle renk konusunda başarılı deneylere imza atan Newton'un da ortaya koyduğu rengin fizik deneylerinin sağladığı birikimle üç renkli kuramını ortaya koymuştur.²⁸ Delaunay ise, araştırma konusunu biraz daha detaylandırarak renk üzerine yaptığı çalışmalarda rengin ışıkla oluştuğu tezine karşı bir görüş olarak renginiışıkla özdeş olduğunu ve en koyu rengin bile ışık içerdiğini bulgulamıştı.²⁹

Newton'un yaptığı deney sonucunda prizmadan geçen ve "Solar Spectrum" diye adlandırılan renk kuşağındaki (kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi ve mor) renkler ortaya çıkmıştır. Bu altı renkten sarı, kırmızı ve mavi ana renklerdir. Çevremizde gördüğümüz binlerce renk, bu üç rengin muhtelif oranlarda karıştırılmasıyla ortaya çıkar. Bu karışım içerisinde zaman zaman siyah ve beyaz da yer alabilir ve böylece klasik beşli kombinasyon oluşturulmuş olur. Yıllar sonra fizikçi Young da Newton'un yaptığı

²⁶ Odabaş, 82

²⁷ Wölfflin, H. 1995, *Sanat Tarihinin Temel Kavramları*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 66.

²⁸ Seyhan, A. 2005, *Temel Tasarım*, M-Kitap Dağdelen Bas .Yayın Ltd. Şti., Samsun, 139.

²⁹ İpşiroğlu, N. 1998, *Sanattan Güncel Yaşama*, Pan Yayıncılık, İstanbul,, 62.

deneyin tersini gerçekleştirdi. “Newton ışığı tayfin altı rengine ayırırken Young ise ışığı yeniden oluşturdu. Şöyle ki; tayfin altı renginin birer ışınını bir perdede birbiri üzerine düşürerek beyaz ışığı elde etti.”³⁰

Işığı yansıtan nesnelere açık renkte olan beyaz cisimlerdir. Koyu ve siyah olanlar ise ışınların büyük bölümünü yutarlar. Fakat deneylerde ışığın tamamını aksettiren bir beyaz bulunmadığı gibi, ışığın hepsini emen bir siyaha da rastlanmamıştır. Beyaz ışığın çeşitli renkten ışınları içerdiğine dair bir vurgu daha önce yapılmıştı. Eğer beyaz ışığın içinde herhangi bir renge ait olan ışın demeti çıkarılırsa derhal renk meydana gelir. Hem hüzmelen ayrılan ışın demeti kendi rengiyle ortaya çıkar, hem de geri kalan yansıyan ışınlar renkli görünür. Şu halde ortaya çıkan bu iki renk birbirini beyaza tamamlar.³¹Bu konu bir örnekle anlatılacak olursa; Renkli bir obje üzerine beyaz ışık düşürüldüğünde obje kendi rengini korurken ona en yakın olan renkleri yansıtır. Diğer geri kalan renkleri soğurur. Objeye yansıttığı renklerden baskın olanın renginde görünür. Mavi bir obje üzerine beyaz ışık düştüğünde obje mavi ışık ile bu renge en yakın renk olan yeşil ve mor renkleri çok etkili olmasa da yansıtır. Yansıyan ışıkta mavi renk baskın olduğundan obje mavi renkte görünür.

Resim 9.YYÜ. GSE. Böl. 1.Sınıf Öğrencisine Ait, Guvaj Boya ile Deformasyon Çalışması

³⁰ Parramon, M. J. 1994 *Resimde Renk ve Uygulanışı*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 12.

³¹ Odabaş, 83

1.3. TEMEL TASARIM ELEMANLARININ SANAT EĞİTİMİNDE KULLANILMASI VE SANAT EĞİTİMİNE ETKİLERİ

Sanat eğitimi için gereken belirli standartların oluşturulmasında, Temel Tasarım dersinin üstleneceği önemli görevler bulunmaktadır. Özellikle tüm sanat alanlarında temel düzeyde bir iletişimi sağlayabilecek temel terminolojinin, temel teknik-malzeme ve entellektüel yöntemlerin kullanım becerisinin kazandırılması olarak değerlendirilmektedir. Çeşitli sanat disiplinlerinin ürünlerine ait temel çözümlerinin deneme yanılma sistemiyle yapılabilmesi; farklı sanat disiplinlerinin tüm kapsamıyla ele alınmış bir yaklaşımla bütünlük içinde değerlendiriminin sağlanması yoluyla öğrencilerin kendi bilişsel-duyuşsal donanımlarının ve işleyişlerinin farkına varmasında ve diğerlerinden farklı ve özel bir tutum veya üslup geliştirme sürecine girebilmesinde Temel Tasarım dersi önemli bir yer tutmaktadır.³²

“Sanat eğitimi içinde yer alan duyuşsal-algılama-engeleme-düşünme-yaratıcı-üretici kavramların plastik sanatların oluşumunu sağlayan temel yapı taşları, Temel (Sanat) Tasarım Eğitimi kapsamında ele alınmaktadır. Sanatta yaratma subjektif (içe dönük) ya da objektif (dışa dönük) ilkelerle olmaktadır. Objektif yöntemle yaklaşıldığında ya realist ya da natüralist yapıtlar ortaya konulur. İşte Temel (Sanat) Tasarım Eğitimi subjektif yaklaşımdır. Öğrencinin önüne başkası tarafından konulan, kendi seçeneği bile olmayan modele bağımlı kalmak yerine, öğrenciye kendi problemini ortaya koyma ve bu problemini çözme yöntemini aşılma, seçenekleriyle özgür çözümler aramalarını sağlar. Çağımızın da özgür, yaratıcı, yapıcı ve yenilikçi bireylere gereksinimi vardır.”³³

Düşüncesinden hareketle şunu açık bir şekilde söyleyebiliriz; Temel (Sanat) Tasarım Eğitimi, başkalarının kendi sanatsal düşünce ve kaygılarıyla koymuş olduğu kurallara istisnasız uyararak onu olduğu gibi kabullenen kişiler için değil, doğanın kurallarının farkında olup ona bağlı kalmak şartıyla kendi kurallarını ortaya koyup onu hayata geçirme sürecini yaşayan, ne istediğini bilen kişilikli bireyler için gereklidir. Söz konusu bireyler aynı zamanda yaşadığı çağa ayak uyduran aynı zamanda bilim ve sanattaki yenilikleri takip eden ve onu tatbik eden kişilerdir.

Sanat eğitimcileri tarafından sanat eğitimine bir giriş dersi olarak kabul edilen Temel Tasarım Dersi'nin amacı “tanrısal sanatçılar yetiştirmek değil, toplum içinde

³² Seyhan, *Grafik'te Temel Tasarım*, 22

³³ Balamir, B. 1974, *Neden Temel Sanat Eğitimi*, Ders Notları, Gazi Eğitim Enst. Resim-İş Bölümü, Ankara.

form ve renk çalışmaları düzenleyecek tasarımcılar yetiştirmek olduğuna göre”³⁴ öğrencilerin kendi yaşam tarzını hayata geçirirken, bireysel farklılıkların gerçekleştirilebilmesine de olanak tanınmalıdır. Söz konusu sanat ve tasarım öğrencilerinin sanatsal yaratıcılığının açığa çıkarılmasına yönelik gösterilen çabalarda, standart görme ve düşünme alışkanlıklarından vazgeçerek, kendinde var olan bilgi ve duygu potansiyelini hayata geçirir. Bu çabayla yeniden, kendine özgü görsel ve düşünsel bir algı yaratmayı amaçlar ve bunun sonucunda öğrencilerde hem genel anlamda hem de çalışma alanıyla ilgili bir bilinç geliştirmiş olur.

“Temel Tasarım eğitiminin genel anlamda sanat eğitimine etkileri; malzemenin katkısı ile birlikte, çizgi, leke, renk, biçim, doku özelliklerinin yanında tasarım olasılıklarına yönelik duyarlılıkların geliştirilmesi, yaratıcı düşüncenin etkin kılınması, çağdaş sanatın biçim sorunlarına getirdiği yeni çözümler ve sanatçıların konuya daha bilimsel yaklaşımları ile okullara giren çeşitli yenilikler, bilim-sanat ve özellikle teknolojinin yeni bir yaşam ve üretim biçimi olarak birlikte hareket etmesi, sanatın öğrenilebilir ve öğretilbilir boyutlarının somut ilkeler dahilinde sanat eğitimine girmesi şeklinde özetlenebilir.”³⁵

1.4. SANAT EĞİTİMİ KAPSAMINDA TEMEL TASARIM DERSİNİN GEREKÇESİ VE AMAÇLARI

Sanat eğitimi, tarihsel süreçte bilimdeki gelişmeler ve eğitim bilimdeki yaklaşımların paralelinde farklı yönelimler ortaya koymuştur. “Sanat Eğitimi anlayışları en az iki yüzyıl boyunca, ussallık ve usdışılık arasında gidip gelmiş, 20.yy.ortalarına dek usdışı bileşen sanatsallık, duygusallık ağır basmıştır. Günümüzde ise bilim ve teknolojiye büyük ilerlemelerle birlikte 1950’lerden sonra giderek ussal bir tutuma, çağımızın aslında gereği olan bir ussallaştırmayayönelinmektedir.”³⁶

Günümüzde, bugünün sanat eğitiminin nasıl ve ne olması gerektiği üzerine düşünülmekte, gelişmiş ülkelerde ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde bu konu üzerine yoğun tartışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda ABD’de bir çok okulun, bu tartışmaya marjinal yanıt vererek, popüler sanat ve her türlü insan ürününü de içine alan, sanat eğitimi deneme çalışmalarına yönelik adım attığı ifade edilmektedir. ABD eğitim sisteminde son yıllarda etkin olan, çoklu kültür yapısının toplumsal uzlaşmanın

³⁴ Eti vd. 8

³⁵ Seyhan, *Temel Tasarım*, 63

³⁶ San, İ. 1983, *Sanat Eğitimi Kuramları*, Tan Yayıncılık, Ankara, 17.

ve kültürel zenginliğin bir aracı olarak kullanılması, sanat eğitimi üzerinde de etkisini bariz bir şekilde göstermektedir.³⁷ Farklı kültür alanlarındaki ürünlerin yeniden farklı bir bakış açısıyla ele alınıp değerlendirilmesi, farklı alandaki muhtelif ürünlerin ortaya koyduğu -bir animasyon kahramanından ya da bir hediyelik eşyadan endüstriyel bir ürüne hatta günlük kullanılan herhangi bir malzemeye kadar- geniş bir yelpaze, inceleme ve araştırma konusu olarak ele alınabilmektedir.

Çok yakın bir zamana kadar sanat eğitimi, çocuğun davranışlarını anlamada, duygu ve düşünce ütopyasını eşzamanlı geliştirmede, genel eğitimin bir aracı olarak uygulamaya konmuştur. Ne var ki, 60'lı yıllardan başlayarak Batı'da, 70'li yıllardan bu yana da adı pek konmasa da "bir disiplin alan olarak sanat eğitimi" ülkemizde giderek yaygınlaşmıştır.

Genel eğitimin bir bileşeni olma özelliğinden başka, sanat eğitimi aynı zamanda, yükseköğretimde sanat ve tasarıma yönelik mesleklerin oluşumundaki alan eğitimlerini de kapsamına almaktadır. Bu belirtilen alanlar, ihtiyaçların alternatifler oluşturmalarına bağlı olarak yeni bakış açıları ortaya koymaktadır. Bu çok sesliliğe rağmen ekonomik, sosyal ve kültürel yönden gelişmiş ülkelerde ve ülkemizde sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında Temel Tasarım Eğitimi'nin kapsam alanı içerisinde denk olan derslerin hemen hemen tüm eğitim kurumlarında kabul gördüğü ve uygulandığı da bir gerçektir.

"Sanat eğitimi için gerekli olan belirli standartların oluşturulmasında, Temel Tasarım Dersi'nin üstleneceği önemli işlevler bulunmaktadır. Özellikle tüm sanat alanlarında temel düzeyde bir iletişimi sağlayabilecek temel terminolojinin, temel teknik-malzeme ve entelektüel yöntemlerin kullanım becerisinin kazandırılması; çeşitli sanat disiplinlerin ürünlerine ait temel çözümlerinin yapılabilmesi, farklı sanat disiplinlerinin tümel bir yaklaşımla bütünlük içinde değerlendiriminin sağlanması yoluyla öğrencilerin kendi bilişsel-duyuşsal donanımlarının ve işleyişlerinin farkına varmasında ve özel bir tutum geliştirme sürecine girebilmesinde Temel Tasarım Dersi önemli bir yer tutmaktadır".³⁸

Sanat eğitimi veren sanat okullarının ilk yıllarında müfredata konan ve üst sınıflara hazırlayıcı bir nitelik taşıyan Temel Tasarım Dersi'nin geçmişten günümüze kadar süregelen yapısı içerisindeki konumu ve bugün okullarda, tam olarak öğrencinin

³⁷ Seyhan, *Grafik'te Temel Tasarım*, 19

³⁸ Seyhan, *Grafik'te Temel Tasarım*, 22

hayal kurabilme ve yaratıcılığını açığa çıkarabilme çabasından uzak olsa da, uygulanmakta olan ders içeriklerinin ortaya koyduğu kapsam bunun en açık ispatıdır.

1.5. SANAT EĞİTİMİNDE GÖRSEL ALGILAMA

Bir objeye uzun süre bakıp onu algılayıp daha sonra akılda kalanı çizmek veya çizmeyi düşündüğümüz deniz kenarındaki bir peyzaj için, denizin üzerindeki veya kıyıdaki nesnelere nelerden oluşacağına karar vermek ya da bir yetenek sınavında “Lokantada yemek yiyen ve onlara hizmet eden garsonlar” konulu bir imgesel çalışma yapınız denmesi ve öğrencinin onu kafasında tasarlayıp imgesel olarak resmetmesi, bir görme biçimidir ve bunlar, konu itibarıyla çizen kişiler arasında farklılık gösterebilecektir. Bu yöntem zamanla çevremize daha duyarlı ve detaylı bakmamızı sağlayıp hareket ve mekân ezberlememize vesile olmaktadır. Görsel sanatlara ilgi duymak yüzde yüz olmasa da, genelde doğuştan gelen yetenekle ilgilidir. Bu duyarlılığı bakmakla geliştirmek zordur ancak görmenin geliştirilmesi ile geliştirmek mümkündür. Görme öğrenildiğinde sanatçıların estetik kaygı ve düşünceleri ile fikir ve görsel form anlayışları daha kolay çözümlenir ve sanatçıların daha net anlaşılmasına katkı sağlar. Bedri Rahmi'nin de dediği gibi; “İnsan ancak sanat eseri sayesinde çevresine daha iyi bakmak, daha iyi görmek, daha iyi duymak şerefine ulaşmıştır.”³⁹

Yaşamla ilgili bilginin kaynağını oluşturan “algı olgusu”; beş duyu organımızın sinirler aracılığıyla beynimize ilettiği bildirim olan “duyum” sayesinde gerçekleşir. Bu bildirimlerin duyumsanışı, yorumlanması ve anlatılacak duruma geliş sürecine “algı”, algılanan ve beyinde şifrelenip kaydolmuş bileşimine de “bilgi” denmektedir.⁴⁰ İnsanoğlunun doğumundan itibaren kazanmış olduğu bilgiler ve deneyimler bir birikim oluşturur ve beynimizde gelişen bu bilgiler algılanarak bulunduğumuz o an içerisinde tutum ve davranışlarımıza olumlu veya olumsuz anlamda yön verebilir. Şöyle ki; daha önceden yaşamış olduğumuz bir durumu daha çabuk algıladık ilk kez karşılaştığımız olayı ilk önce beynimizde mevcut olan benzerleri ile eşleştirip daha sonra kendi algımızı gerçekleştiririz. Bu daha önce duyduğumuz veya bugüne kadar duymadığımız bir ses olabilir veya daha önce yediğimiz veya ilk kez tattığımız bir yiyecek ya da daha önce

³⁹ Eyüpoğlu, B. R. 1986 *Resme Başlarken*, Olgaç Basımevi, Ankara, 72.

⁴⁰ Şirin, E. S. Sanat Eğitimi Kapsamında “Görsel Algı” ve Gestalt, Uludağ Üni. Güz. San. Fak. Res. Böl. <http://www.academia.edu/8963541/sanat>

temas ettiğimiz veya ilk kez dokunduğumuz bir obje olabileceği gibi üç boyutlu görsel bir obje de olabilir.

Görsel algı, görme duyumuzla elde ettiğimiz bilgilerin algılanıp, zihnimizde yorumlandıktan sonra anlamlı hale getirilme sürecidir. Gestalt psikologlarına göre; “algılanan patern, mümkün olan en basit yapıda, retinal algı şartları ve dinamik eğilimleri birleştiren bir yapıdır.”⁴¹ Bu süreç sonrasında beyin tarafından yapılan yorum, gözün neyi görüp neyi görmediğinden çok daha önemlidir. Bu da şunu gösteriyor ki; göz evrende var olan her şeyi görebilir fakat görme esnasında beyinin neyi algılayıp neyi algılamadığı önemlidir. İşte bu yönüyle görsel algılama diğer algılardan farklı olarak en etkili ve en güçlü yol olarak tanımlanmaktadır. Bu görsel algılama sürecinin, dışarıdan gelen bilgilerin doğruluk-yanlışlık durumu, dışardan yapılan yönlendirmelerin ve içeriden gelen iç baskı sonucu bizi etkileyen duygusal ve psikolojik süreçlerin etkisiyle gözün gördüğü olayın beyin tarafından saptırılarak algılanmasıyla ve bu algılamanın o anda pek çok yanılgıya yol açması da kuvvetle muhtemeldir.

Genel anlamda ele alındığında Plastik sanatların “görme olgusu” üzerine temellendirildiği varsayıldığında birey üzerinde “Görsel Algı”nın geliştirilmesinin ne kadar önemli olduğu gün yüzüne çıkmaktadır. Görsel algının duyusal bilgiyi toplaması, içinden kendine yararlı olanları seçmesi, bunları kendi zihninde biçimlendirerek yeniden yorumlaması ve düzenlemesi genel olarak ortaya konduğunda aslında bu sürecin çok da açık ve net olmadığı görülür. Evrende olup biten her şeyin duyum ile başlaması aslında algının gerçekleşebilmesi için bazı süreçlerden geçmesinin zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Duyum aşağı yukarı her bireyde aynıdır. Ancak görsel algı göreceli olduğu için sübjektif özelliğe sahiptir. Bireyin içinde bulunduğu mekân ve zaman, bireyin kültür değerleri, ilgisi, dikkati, güdüleri, duyarlılığı etkilerken yaşadığı olaylar da algılamayı etkiler.

Bunun yanında görsel algı; perspektif, parça-bütün ilişkisi, şekil-zemin, ilişkisi, renk algılaması, büyüklük-küçüklük algılaması gibi konuları da içerir. Zihinsel süreçlerimizin, gözümüzün gördüğünü doğru olarak kodlayıp algılamasına zemin hazırlayan görsel algı eğitimi, görsel algıdaki yansımaları azalttığı gibi, geometrik

⁴¹Arnheim, 2004, *Visual Thinking*, FaberandFaberUniversity of California Pressltd, London.

zekânın gelişmesine de yol açar. Görsel algının gelişmesi, özellikle tasarım ve matematik becerilerinin gelişmesine neden olmaktadır. Bu, genetik-ırsi faktörlerin de büyük rol oynadığı görsel algılama becerilerinin yanı sıra yaratıcılığın geliştirilmesi amaçlı alınan bilinçli ve basmakalıp olmayan eğitimle de önemli ölçüde değişiklik göstermektedir.

Özellikle okul öncesinde, ilkokul ve ortaokulun ilk yıllarında yapılacak çalışmalar, yani 3-13 yaş arasındaki dönemde yapılacak düşünmeye ve yaratıcılığa yönelik gelişim çalışmalarının bu alanın gelişimine etkisi büyüktür. Ne var ki bugün ilköğretimdeki uygulanan müfredata baktığımızda halâ “görsel sanatlar eğitimi” dersinde; önemli gün ve haftalarla ilgili resimler yaptırılmaktadır. Bu uygulama, 1970’li yıllardan günümüze hep böyle devam etmiş ve hâlâ da devam etmektedir.

Günümüz okul öncesi ve ilköğretim sanat eğitiminde sıkça yapılan yanırlardan biri de; çocuğun önüne formu çizgilerle belirlenmiş içi boş çizgi roman kahramanları veya ev-okul-çiçek resmini boyalı kalemlerle boyamasını istemektir. Söz konusu uygulamanın çocuğa kazandıracığı pek de bir şeyin olmadığı hususu konunun uzmanları tarafından günümüzde artık sıkça dile getirilmektedir.

Bu yapılan uygulamanın yerine çocuktaki hayal gücünü, düşünceyi ve en önemlisi yaratıcılığı harekete geçirip, çocuğun o an içinde bulunduğu psikolojik durumunu anlamaya çalışmak daha isabetli bir yaklaşım olacaktır. Ya da çocuğun aile içinde, okulda veya sokakta yaşadığı sıkıntıları, sevinçleri, mutluluk veya mutsuzlukları, çocuğun aile yaşamını, evdeki bireyleri, sokaktaki oyun arkadaşlarını resimlerine yansıtması çocuk açısından ve en önemlisi çocuğu anlaması, tanınması bağlamında başta öğretmene olmak üzere, anne-babaya yol gösterici olacaktır. (Resim 10)

Resim 10.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Okul Fobisi Olmayan, Okulda Mutlu Bir Öğrenci Çalışması

Bu önemli konuda biraz daha ileri gidip çocuğa, çer-çöp diye nitelendirilen atık ve artık materyaller temin ederek bunlardan farklı üçboyutlu çalışmalar yapmasının istenmesi daha olumlu bir yaklaşım olacaktır. (Resim 11) Ancak çer-çöp diye nitelendirdiğimiz atık ve artık malzemelerle yaptırılan çalışma çocuğun dikkatini çekme, hayal kurma ve yaratıcılığı açığa çıkarma adına en önemlisi ortaya çıkarılacak çalışma açısından her zaman sürpriz sonuçlar ortaya koymuştur.

Resim 11.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait,Atık ve Artık Malzemelerle Cıvcıv Çalışması

Kısacası, sınırları başkaları tarafından belirlenmiş, sonunun nereye varacağı önceden belli olan resimler yaptırmak yerine çocuğun kendini özgürce ifade edebileceği ve yaratıcılığını ortaya çıkaracağı, özellikle hangi malzemeyi hangi amaçla kullanması konusunda üzerinde düşünüp yorum yapacağı atık ve artık malzemelerden oluşan çalışmalar yapabilmesi için imkânlar yaratılması, zararın neresinden dönersen kârdır misali, yeni gelen nesli, sanatsal açıdan heba etmemek adına, en büyük kazanım olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM VE SANAT

2.1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE SANAT EĞİTİMİ

Sanat eğitimi dendiği zaman konuyu genel anlamda ve kapsamlı ele almak gerekir. Şöyle ki; işin içinde bir tarafta sanat eğitimi alan yapıcı ve yaratıcı bir biçimde yetiştirilmesi düşünülen, insanı doğayı, yaşamı algılayabilmesini, yorumlayabilmesini ve kendi duygu ve düşüncelerini farklı sanatsal yollarla ifade edebilmesini amaçlayan öğrenci, diğer tarafta ise sanat eğitimi veren, çocuğun ufkunu açan, bunu yaparken de çocuğun hayal dünyası ile yaratıcılığını geliştirmeye ve desteklemeye çalışan öğretmen bulunmaktadır. Bu bağlamda kuşkusuz en önemli faktör olan öğretmenlere çok önemli görevler düşmektedir. Ne var ki, sanat eğitimi konusunda lisans döneminde yeterince bilgi sahibi olmayan ve bu süre zarfında kendini yeterince geliştiremeyen bazı öğretmenler, sanata ilişkin bir özgüven eksikliği hissetmektedirler. Sanatın çok az sayıda insanda veya özel olarak çocukluğundan beri bu eğitimi almış insanlarda bulunan ve özel yetenekler gerektiren bir ayrıcalık olarak algılanması, öğretmenlerin kendilerini bu alanda yetersiz kabul etmelerinde etkili olmaktadır. Bu yeteneğin kendilerinde var olmadığını düşünen öğretmenler sanat eğitimi konusunda öğrencilere faydalı olamayacaklarını düşünmektedirler.

Söz konusu sanat eğitimi alanında başarılı olmanın ön koşulu sanat eğitimine katılmak ve ona dahil olmaktan geçmektedir. Özellikle öğretmenlerin mesleğe başlamadan önceki lisans eğitimi döneminde bu konuya çok zaman ayırmaları, bu dönemi dolu dolu yaşamaları, öğretmen olduktan sonra da bu sürece dahil olmaları ve kendilerini (eksik yönlerini belirleyerek) sürekli yenileyerek sanat sürecine katılmaları gerekir. Sanat etkinliklerine (uygulama, sergi, bîanel, konferans, çalıştay vb.) yeterince katılmayan öğretmenlerin çocuklara sanatı öğretmeleri konusunda sıkıntılar yaşamaları kaçınılmaz olacaktır.

Sanat eğitimi alan öğrenciler açısından konuyu ele aldığımızda öğrenciler; dünyada olup bitenleri duyu organlarıyla zenginleştirdikleri bireysel algılama

kapasiteleri ve yaşantılarına göre duyumsarlar. Daha sonra doğada olup bitenleri görüp, varlıkları ve sanatsal formdaki yapıları anlamaya başlarlar.

Alınan bu sanat eğitimi aracılığıyla çocuk, yaşamı keşfedebilmesinin vazgeçilmez bir yolu olan sanat ile tanışır. Sanat eğitiminin çocuğun tüm gelişim alanlarına çok önemli katkıları bulunmaktadır. Gelişim alanlarını tek tek ele aldığımızda sanat eğitimi;

Fiziksel Gelişim;

“Büyük-küçük kas motor koordinasyonunun gelişimine,

El-göz koordinasyonunun gelişiminin desteklenerek birlikte hareketinin sağlanması (Görsel-Motor beceri),”⁴²

“Çocuğun basit kalem kullanması kasların gelişimine bağlıdır. Araç ve gerece olan hakimiyeti fiziksel (bedensel) gelişimini ortaya koyar. Önemli olan nokta kas gelişiminin omuzdan olmasıdır. Daha sonra dirseğe oradan bileğe ve giderek parmaklarda gelişimini tamamlamasıdır.”⁴³

Bilişsel Gelişimi;

“Kavram öğrenme (renk, şekil, boyut ve dokunmayla ilgili özellikler), Zıt kavramlar (Uzun-kısa, büyük-küçük, yumuşak-sert gibi),

Matematikle ilgili beceriler (Sınıflama, sayma, korunum, eşleştirme gibi),

Problem çözmeye yönelik, becerilerin gelişiminin desteklenmesi, Estetik ve artistik kaygıların oluşması sonucu bu becerilerin gelişimi (görsel algı-görsel ayırt etme).”⁴⁴

Sanat eğitiminin yaratıcılık bağlamında diğer disiplinlerle de ilişkilendirildiğinde öğrencinin hem düşünme yetisini, hem de duyu algılarını geliştirmeye katkıda bulunan bir gizli gücü olduğu ortaya çıkar. Bu anlamda kişilik gelişimine etkileri sınırsızdır. Gözlemlerine ve algılarına dayalı olarak kendisini dışa vurmasına olanak tanır. Bu yönüyle öğrenci kendine özgü bir anlatım dili kazandığı gibi, anlatımcı ve özgür ama kendini yönlendiren bir düşüncenin hizmetine ulaşabilmenin tadına varır. Çocuğun gözlemleri sonucu ortaya çıkan algı, duyuusal kayıta gelen bilginin kısa süreli belleğe

⁴² Eraslan, E. Ağustos 2012, <http://www.doktoramcam.com> 3-6-yas-cocukta-sanat-egitimi, İstanbul.

⁴³ Kapçak, M. 27.Mayıs 2007, “Çocuk Gelişimi ve Sanat Eğitimi İlişkileri”, *Milliyet Blog*,

⁴⁴ Eras, E. Ağustos 2012, <http://www.doktoramcam.com> 3-6-yas-cocukta-sanat-egitimi, İstanbul.

aktarılmasında etkili olan bir süreçtir. Bu süreçte, sanat eğitimi yaratıcılığa yönelip, bilgisel, bilişsel, duygusal, duyuşsal eğitim ihtiyaçlarını karşılar. Genel anlamda değerlendirildiğinde; aslında sanat eğitimi çocuklar kadar yaşlılar da dahil olmak üzere her yaştaki kişiler için gereklidir,⁴⁵

Dil Gelişimi;

“Bilgiyi alma ve ifade etmede dil gelişiminin geliştirilmesine, desteklenmesine, Sanatla ilgili teknik ve kavramların öğrenilmesine, adlandırılmasına,”⁴⁶

Dil bilimciler ve eğitimciler, son yıllarda yapılan çalışmalara dayanarak “Dilin kazanılmasında, insanın doğuştan getirdiği bilişsel kapasitesi etkindir ve bu kapasite çevre yaşantıları ile geliştirilmektedir.” görüşünde birleşmektedir.⁴⁷ Konuşmayı, diğer insanlarla iletişim kurup onları anlamayı öğrenmek, çocukların geliştirdiği en karmaşık yeteneklerindedir. Dili kullanmanın birçok amaca yönelik işlevi vardır. Dilin işlevi; insanın neden konuştuğu ile ilgili öğrenme, istekte bulunma, sorununu anlatma, bu sorununa çözüm bulma gibi amaçlarla ilgilidir.

Sanat eğitiminde sanat dili gelişiminin önemi ise eğitimbilimi boyutlarında değerlendirildiğinde, çocuğa kendini anlatacağı bir dil, bir tarz, bir yöntem, kısaca bir anlatım yolu kazandırmasında temellenir.

Çocukta sanat eğitimi verme “arayışı”, bilgi çağının ve bilincin gereğidir. Bilgi çağında, çağdaş sanat eğitimi için, çocuğun ve sanatın dilini anlayan, onlardan gelecek mesaj sinyallerini çözümleyebilecek, teknoloji donanımlı “hocaların hocası” düzeyde araştırma ve geliştirme yaparken bunu çocuğun seviyesine indirgeme çabası içinde olmaları gerekir. Sanat eğitimi sürecini gönüllü, dolayısıyla verimli kılacak olan kendine has ve ancak kendi dili ile tanımlanabilecek özel bir durumu vardır.⁴⁸

Sosyal Gelişim;

“Paylaşma,
İşbirliği kurma,
Birlikte plan yapma,

⁴⁵ Gültekin, T. Nisan-Mayıs-Haziran 2011. “Sanat Eğitiminde Estetik Değerlerin Gelişimi Sürecinde Çocuk ve İletişim”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:24, Kırgızistan, 10.

⁴⁶ Eraslan, E. Ağustos 2012, <http://www.doktoramcam.com> 3-6-yas-cocukta-sanat-egitimi, İstanbul.

⁴⁷ M.E.B. 2007, “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dil Gelişimi “ MEGEP Projesi, Ankara, 5.

⁴⁸ Atan, A. 2010, Çocukta Sanat Eğitiminin Önemi, <http://ahmetatan.com/?p=68>, 2010

Sözel iletişim kurma,

Gruba uyum sağlama gibi becerilerin geliştirilmesine ve desteklenmesine,”⁴⁹

Sanat çocuğun mevcut probleme yaklaşımını ve çözüme kavuşturma becerilerini geliştirir. Çocuğun problemle ilgili planlama yapmasını ve yapılan plana uyma yeteneğini kazandırır. Çocuk, sanat yoluyla içinde yaşadığı çatışmaları dışa vurur, Çocuk geleceğine ait planlamalarını bazen farkında olmadan sanata yansıtır. Sanat çocuğun hayattan zevk almasına katkıda bulunurken duyarlılığını da artırır ve estetik gücünü geliştirmesini sağlar. Eğitim öğretim çalışmaları sanat yoluyla yapıldığında kalıcılığı artmakta ve farklı özellikteki çocukların öğrenmesi de farklı olmakta ve ayrıca öğrenmeyi de kolaylaştırmaktadır. Sanat eğitimi alan çocuk diğer çocuklarla iletişime geçip kullandığı malzemeleri paylaşmayı öğrenir. Yardımlaşma duygusunu geliştirir. Çocuk, ihtiyacı olan bir malzemeyi arkadaşından alabilir ya da ona verebilir. Sanat bu amaçla kullanılmasından başka, eğitim ortamlarında öğretmen-çocuk, okul idaresi-çocuk, çocuk-çocuk veya çocukla diğer öğretmenler arasındaki ve veliyle öğretmen arasındaki iletişimi geliştirmeye dönük olmalıdır. Zira sanat evrensel bir iletişim aracı olup kendini kolayca ifade yoludur.

Çocuklukta sanat eğitimi almış olmak kişilerin kendilerini tanımalarını kolaylaştırırken öğrenimlerini de bu sistemle yapmaları sağlanabilir. Bu yolla çocuklar diğer çocuklardaki farklılıkları görme ve tanıma imkanı bulur. Bu, çocuğun yaşamında bireysel farklılığı olan kişileri tanımalarını ve eleştirmeden, dışlamadan kabul etmesini sağlar. Sanat eğitimi çocuğun samimi ilişkiler kurmasına yardımcı olur. Sanatsal çalışmalarda çocuğa fazla müdahale edilmeden, belli ve bilinen bir yöne yönlendirilmeden etkinlik yaptırılmalıdır. Çocuk kendi düşünceleriyle, tamamen özgür bir şekilde içinden geldiği gibi çalışmalıdır. Bu yolla çalışması durumunda öğrenci özgün çalışmalar elde edebilir. Sanatsal etkinlikler sırasında çocuk ve çevresindeki kişiler arasında olumlu bir etkileşim oluşturulmalı, paylaşımın, yardımlaşmanın önemi konusunda öğrenciler yönlendirilmeli ve bu değerler onlara kazandırılmalıdır. Çocuğun zorlandığı etkinliklerde gerek fiziksel olarak gerekse sözel olarak yardıma bulunulmalıdır.⁵⁰ Sonuç itibariyle okul öncesi dönemde sanat eğitimi, çocuğa diğer çocuklarla birlikte olup beraberce mutlu yaşama alışkanlığını kazandırır. Her çocuk

⁴⁹ Eraslan, E. Ağustos.2012, <http://www.doktoramcam.com> 3-6-yas-cocukta-sanat-egitimi, İstanbul.

⁵⁰ Yenibaş, R. 2015, “Çocuk Gelişiminde Sanat Eğitimi”, *İsmek El Sanatları Dergisi*, Sayı:3 İstanbul.

yapılan muhtelif sanat etkinliklerinde yer alıp, arkadaşlarıyla bir şeyleri paylaşarak, aynı zamanda işbirliği yaparak, birlikte plan yaparak ve sözel iletişim kurarak gruba uyum sağladığında, belki de bunun farkına bile varmadan sosyalleşecektir.

Duygusal Gelişimi;

“Kendi duygularını fark edebilmesine ve ifade edebilmesine,

Öz saygının gelişimine,

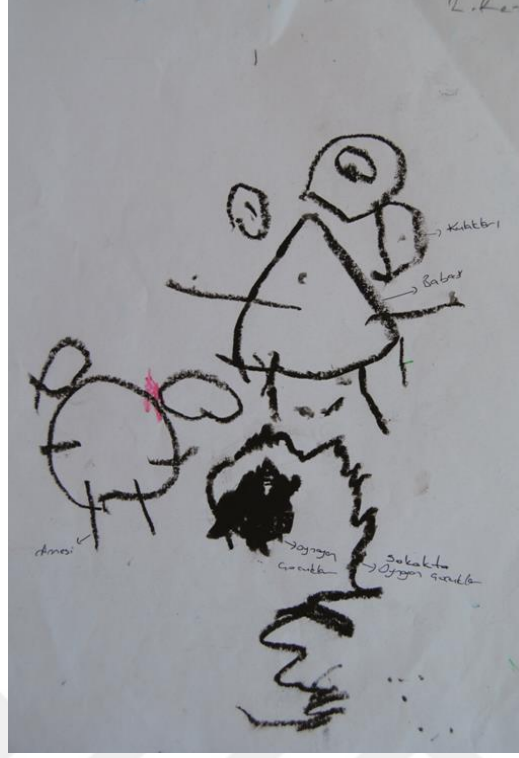
Yeterli olma ve güven duygusunun gelişimine, yardımcı olmaktadır.”⁵¹

Sanat çocuğun; kendi duygularını, düşüncelerini, algılayışını, fantezilerini, rüyalarını, kaygılarını, sürprizlerini, problemlerini, korkularını, üzüntülerini, heyecanlarını, merak ettiklerini, kızgınlığını, neşesini ve nefretini içermelidir. Çocuğun Kendi çevresini fark edebilmesine, esnek bir kişilik geliştirebilmesine, bunlara bağlı olarak kendine olan öz saygısının gelişmesine imkan tanıyacaktır. Almış olduğu sanat eğitimi sayesinde çocuğun; hayal gücünü kullanabilmesine ve yaratıcılığını geliştirebilmesine, yenilikler yapabilmesine, yeni durumlara uyum sağlayabilmesine, hoşlandığı ve hoşlanmadığı bazı durumları tanımlayabilmesine, kendini ifade edebilmeyi öğrenmesine ve kendine olan güveninin artmasında etkin rol oynayacaktır⁵²

Resim yapmak çocuk için bir oyundur, gerçekte birçok şey çocuk için oyundur. Oyunlar da çocuklar içindir. Çocuk sanat yapmak için resim yapmaz. Çocuğun bu oyunda ortaya koyduğu şey onun duygu ve düşünce hayatıyla ilgili resimlerdir. Çocuğun akıl yürütme, heyecanlanma, sevinç ve tedirginlikleriyle bir iç dünyası vardır. Ortak anlatım aracı olan dil ile kendini anlatamayan çocuk, sanat dili ile kendini anlatabilir. Çocuk konuşarak ifade edemediklerini resim yoluyla ifade edebilir (Resim 12).

⁵¹ Eraslan, E. Ağustos 2012, <http://www.doktoramcam.com> 3-6-yas-cocukta-sanat-egitimi, İstanbul.

⁵² Eraslan, E. 2012, *3-6 Yaş Çocukta Sanat Eğitimi*, <http://www.doktoramcam.com>, İstanbul.

Resim 12. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 5 Yaşındaki Erkek Çocuğa Ait, Okul Fobisi ve Zekâ Seviyesi Düşüklüğünü Yansıtan Pastel Boya Çalışması

Sanat eğitiminin önemi, eğitimbilimi açısından değerlendirildiğinde, çocuğa kendini çok rahat ifade edebileceği bir dil, bir anlatım yolu kazandırıldığında ortaya çıkar ve hedefe ulaşılmış olur. Çocuk resimleri, çocuğun gerçek dünya ile çocukça bakışın yarattığı dünya arasındaki iletişimin göstergesidir. Çocuk resim yaparak duygusal, algısal gelişmeye doğru yol alırken soyut düşünmeden gelen yolu çizgi, renk ve leke ile somutlaştırır. Bu yolla çocuk kendine ait bilinmeyenlerin ipuçlarını yakalamaya ve kendini, yapmış olduğu resimlerle keşfe başlar. Çünkü çocuk resimlerinin temelinde baskısız ruh açılımı ve en önemlisi naiflik vardır.

“Çocukta sanat eğitimi, önemli ve önemsenmesi gereken bir alan olarak karşımıza çıkar. Sanatın çıkış noktası insan ruhu olduğu için bu alan; çocuk bilinmezlerinin bilinmesine ortam hazırlar. Sanat, özellikle çocukların hayal gücünü yansıtır. Onların özgüven kazanmasına neden olur. Özgürlük ve özgünlük bağlamında isabetli kararlar almalarına yardımcı olur.”⁵³ Günümüzde verilen neden, niçin alıyorum diye sorgulamayan, nitelsiz ve özgüven sorunu olan bir toplum yaratılmaya çalışıldığı ve

⁵³Atan, A. 2010,Çocukta Sanat Eğitiminin Önemi, <http://ahmetatan.com/?p=68>.

en önemlisi bu süreçten geçip üniversitelere gelen öğrencilerde bu sorunun çok daha büyük olduğu göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Sadece bu nedenlerden de olsa çocukta sanat eğitiminin önemi çok büyüktür.

Okul öncesi kurumlarda gerçekleştirilen sanat eğitimi etkinlikleri bireysel ve grup çalışmaları olarak iki şekilde uygulanır. Bireysel etkinlikler çocuğun özgün tasarımlar yapabilmesine, öz farkındalığının gelişmesine ve birey olarak karar verip uygulayabilmesine olanak sağlar. Grup çalışmaları ise çocukların birbirleriyle iletişim kurma, ortak kararlar alarak bu kararları uygulayabilme, işbirliği yapma, toplum içinde birey olma gibi faydalar sağlar.⁵⁴

Günümüzde okul öncesi eğitim kurumlarında belli bir program dahilinde veya herhangi bir programa bağlı kalmaksızın, doğaçlama şeklinde yapılan sanat eğitimi çalışmaları ve uygulamaya konan sanat eğitiminden çocuklar büyük bir zevk duymaktadırlar. Dışarıdan bakıldığında bu eğitimin küçümsenebileceği gibi çocukların ellerini, elbiselerini ve en önemlisi çevreyi kirleteceği düşünülse de çocukların, kendini ifade etmede, sözcüklerle söyleyemediklerini bu yolla dile getirmede, çevresindekilerle bu yolla iletişim kurmada ve en önemlisi yaratıcılıklarını geliştirmede etkin bir yoldur. Buna mukabil çocukların eğlenerek öğrenmelerinde ve vakit geçirmelerinde çok önemli ve yararlı bir etkinliktir. Genel olarak özetleyecek olursak, sanatın sadece bir eğlence veya boş zamanı değerlendirme aracı değil, gerek yazı yazma, plan çizme, gerekse matematiksel ve bilimsel gerçekleri kavramada, birbirinden ayırt etmede bir araç olduğu da bir gerçektir.

“İngiltere’de ilk anaokulunun kurucusu olan Margaret Macmillan çocukların kendini ifade etme yolları ile ilgilenmiş, çocukların sanatsal ifadelerinin onların hayal güçlerinin bir ürünü olduğunu belirtmiştir. Ona göre erken çocukluk eğitiminin en önemli amacı hayal gücünün eğitimi olduğunu belirtmiştir.”⁵⁵ Çocuğun bu hayal gücünü geliştirebilmesinde resim eğitiminin önemi kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Bu hayal gücünü tetikleyecek çocuğun resim eğitimi sürecinde kendini çok kolay anlatabilmesine imkân sağlayacak fırsatların ortaya konması gerekir. Bu olanaklar aile içinde anne-baba, okulda ise eğitimciler tarafından sağlanır.

⁵⁴Zencirci, D.E. 2012, “Okulöncesi Dönemde Resim Eğitimi Dersi Kolaj Uygulamaları”, *Ege Eğitim Dergisi*, Dergipark.ulakbim.gov.tr, İzmir(13), 89.

Ulutaş, İ. ve Ersoy, Ö. 2004, “Okulöncesi Eğitiminde Sanat Eğitimi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(1), 1.

Çocuklara bu eğitimi verebilecek yerlerin zengin veya fakir bölgeler diye ayırmaksızın çocukların duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri ortamı ve malzemeleri sağlayan yerler olmalarına azami dikkat sarf edilmelidir. Bunun yanında ülkemizde eğitim alanında yaşanan sorunları da bir bütün olarak ele almak gerekir. Zira sanat eğitimi alanında yaşanan sorunları genel eğitim sistemi içinde yaşanan sorunlardan ayrı düşünmek yanlış bir yaklaşım olur. Ezberci eğitim sistemi bütün eğitim sistemi içinde olduğu gibi sanat eğitiminde de çocuğu kendi zihinsel ve plastik süreçlerini tam olarak yaşamasına ve oluşturmasına izin vermediği için imge yaratımında çocuk dışa bağımlı kalmaktadır, hayal gücünü tam olarak ortaya koyamamaktadır.

“Sanat eğitimi, yaratıcılık eğitiminin ön planda tutulduğu, iraksak düşünmenin geliştirildiği, her öğrencinin kişisel gelişimi ve eğilimleri paralelinde yönlendirilmeye çalışıldığı en güvenilir ortamdır.”⁵⁶ Her ne kadar söz konusu olan okul öncesinde sanat eğitimi olsa da, eğitimin bütün kademelerinde uygulamaya konan çalışmalar öğrencilerin yaratıcı düşünce güçlerini ifade edebilecekleri şekilde dizayn edilmelidir. Çocuğun görmeye, aramaya, sormaya, denemeye, sonuçlandırılmaya yönlendirilmesi ve bunu alışkanlık haline getirmesi maksadıyla verilen sanat eğitimi, eğitimin her kademesinde kesintiye uğratılmadan zincirleme bir şekilde verilmelidir.

Sonuç itibariyle sanat eğitimi içinde tartışmasız çok büyük payı olan resim eğitiminde asıl hedef, çocuğun hayal kurma becerisini de işin içine katarak özgün imge yaratmasını kolaylaştırmak ve hızlandırmaktır. Özgün imge yaratma cesareti oluşan, yarattığı özgün imgelerle görsel belleği güçlenen çocukların bu alandaki başarısı dil ve zihinsel gelişimine olumlu yansımaktır. Görsel belleğin dolu olması görsel uyarıcıların daha çabuk algılanmasını dolayısı ile görsel okuryazarlığı kavrama adına bireye avantaj sağlar. Özgün imge yaratım süreci çocuğun dış dünyayı, daha etkin ve farklı görmesini ve tanınmasını sağlar.⁵⁷ Kapsamlı, bilinçli, ilkel, düzenli ve bir amaç çerçevesinde resim eğitimi süreci geçirmiş, özgün imge yaratabilme başarısını gösterebilen çocuklar, artan özgüvenleri ve hayata farklı bakış açılarıyla kendilerini çevreleyen sosyal ve fiziksel dünyayı daha güçlü bir kimlikle kavrayabilecektir.

⁵⁶ Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. 2001, *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*, Dersal Yay., Ankara, 9.

⁵⁷ Şişginoğlu, K. 2013, *Çocuğun Resim Dünyası ve Sanat Eğitimi*, <http://kavramsalsanat.blogcu.com>, Trabzon.

2.2. OKUL ÖNCESİ SANAT EĞİTİMİNDE KULLANILAN MATERYAL, ARAÇ VE YÖNTEMİN ÖNEMİ

Okul öncesi sanat eğitiminde kullanılması düşünülen materyal, araç ve yöntem; çocukların kendilerini ifade etmede, duygularına bağlı olarak özgünlüklerini ortaya koymada ve en önemlisi yaratıcı düşüncelerini hayata geçirebilmede bir öğretmen kadar öneme sahiptir. Sınıf içinde (çocuğa zarar vermeyecek şekilde) uygun kullanılabilir olması, çocukların bunları nasıl kullanacağına dair öğretmenin yeterli sanat ve yaratıcılığı açığa çıkarabilecek bilgi ve deneyime sahip olması oldukça önemlidir.

Birçok öğretmen genellikle sanat eğitimi konusunda kendisini yetersiz hissetmekte ve yaratıcılığın kendilerinde var olmayan bir yetenek olduğunu düşünmektedirler. Oysaki yapılan araştırmalar, yaratıcılığın resim yapmak gibi öğrenilebilecek bir beceri olduğunu göstermektedir. Bir öğretmen adayı üniversite eğitimi döneminde, aldığı eğitim çerçevesinde yaratıcılığını geliştirecek atık ve artık malzemeleri çeşitli yönleriyle ele alıp, asıl fonksiyonlarının ötesinde bunlardan sanatsal (leblebinin veya fındığın böcekbaşı, hurma çekirdeğinin arının veya böceğin gövdesi, antepfıstığı kabuğunun kanat olarak kullanılması gibi) yeni formlar oluşturabilmelidir. Söz konusu öğretmen adayı lisans döneminde atık ve artık malzemeler kullanmak suretiyle kendi yaptıklarını yeniden ele alıp bunu altı yaş seviyesine indirgediğinde ve bu deneyimini öğretmen olduğunda daha ileri götürüp yeni, farklı ve en önemlisi kendi yaratıcılığını işin içine katıp alışagelmışin dışında formlar ve tasarımlar oluşturduğunda; o öğretmen adayının özgüveni gelişecektir. Kendinde var olan bu ayrıcalığın farkına varan öğretmen adayı kazanmış olduğu özgüvenle çocukları da bu yönde, daha farklı, kapsamlı ve nitelikli bir şekilde eğitmiş olacaktır(Resim 13, 14, 15).

Resim 13.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Kuğu Çalışması

Resim 14.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Elektrik Fişinden Robot Çalışması

Resim 15. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü,3. Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Hamam Böceği Çalışması

Sınırsız nimetlerin insanların önüne serildiği günümüz teknoloji çağında ne yazık ki çocuklar bu gibi malzemelerle genellikle sanal ortamda birşeyler inşa etmektedirler. Bu nedenle eğitimciler kırtasiyecilerde satılan hazır malzemeleri kullanılmak yerine, çocukların materyallere, kullanım amaçlarının dışında yeni şekiller vererek yaratıcı tasarımlar ortaya koymalarına imkân tanımalıdır. Bu arada gerçekleştirilecek etkinliklerde iki boyutlu çalışmaların yanı sıra özellikle atık ve artık materyallerden oluşan üç boyutlu çalışmaların yaptırılması, çocukların bilinçaltında kendiliğinden oluşan “oyuncaklarla oynama” alışkanlıklarına hitap edeceğinden dolayı yapılan bu etkinlik çocukları sıkımayıp onların daha iyi vakit geçirmelerine ve sanatla haşır-neşir olmalarına en önemlisi yaratıcılıklarının açığa çıkarılmasına katkıda bulunacaktır (Resim 16-17).

Resim 16.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü,3. Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Ağaçkakan Çalışması

Resim 17.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü,3. Sınıf Öğrencisine Ait,Atık ve Artık Malzemelerle Böcek Çalışması

Okul öncesi dönem sanat eğitiminde sıklıkla kullanılan malzemelerin başında atık ve artık materyal olarak adlandırılan nesnelere geldiğinden daha önce bahsedilmiştir. Atık ve artık materyaller asıl işlevlerinin dışında, farklı bakış açısıyla uygun bir biçimde bir araya getirilip kullanıldığında, yaratıcı düşünmeyi tetikleyen zengin bir materyal haline gelebilirler. Toplumumuzda yaşayan ve yetişkin olarak algılanan bir çok insan tarafından çer-çöp olarak değerlendirilen materyallerle, çocukların arasında çok özel bir ilişki vardır. Çünkü bu materyaller yaratıcı bir biçimde bir araya getirildiğinde sanat eserlerine dönüşebilirler. Anaokulundan ilkokulun birinci kademesine kadar geçen zaman zarfında çocuklar kendilerinde ziyadesiyle var olan meraktan dolayı materyalleri farklı biçimde değerlendirerek farbiçimlere dönüştürme sürecinden oldukça fazla yararlanırlar. Birçok materyali zengin ve yaratıcı biçimlere sokabilirler. Böylelikle bu materyaller çocukların sanatı için bir esin kaynağı haline gelirler. Dolayısıyla, çocuklardaki sanatsal beceri ve yaratıcılığı geliştirmek için, onların atık ve artık materyalleri kullanarak farklı nesnelere dönüştürülmelerine olanak sağlanmalıdır. Böylece çeşitli malzemeler kullanılarak oluşturdukları iki ve üç boyutlu sanat çalışmalarında; çizgi, renk, şekil, biçim ve dokuya yönelik estetik deneyimler elde etmiş olurlar. Atık ve artık malzemelerle yapılan sanat çalışmaları ağırlık, genişlik, mekân, doku, şekil ve denge gibi kavramların kazanımına da yardımcı olmaktadır. Başka bir deyişle, bu süreç çocuğa her bir materyalle etkileşime girme ve materyallerin farklı özelliklerini keşfedebilme olanağı sağlar. Bunlara ek olarak, atık ve artık materyalleri farklı formlara dönüştürme sürecinde çocuk, objeye farklı anlamlar yükleyeceğinden bu durum soyut düşüncenin ve hayal gücünün gelişimine de katkıda bulunacaktır.⁵⁸ (Resim 18)

⁵⁸Acer, D. 2011, Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Materyal Geliştirme Dersine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi, <http://www.ilkogretim-online.org.tr>, Cilt:10, Sayı:2, İst.

Resim 18. YYÜ. GSE. Böl. 1. Sınıf Öğrencisine Ait, Doğal Ağaç (Akrep) Çalışması

2.3. YARATICILIĞIN TANIMI VE OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE YARATICILIK

Tanım olarak ele aldığımızda “yaratıcılık; anlamdır, duyguya sestir, görüntüdür. Başkasının yaptığını kopya etmek değil, kişisel özgünlükte yapıtları yaşama özgürce bırakmaktır. Herkesin gittiği yoldan gitmemek, ya da herkesin gittiği yolda başka bir tarafa bakmaktır.”⁵⁹ Yaratıcılık; eleştirel bakmak, yeni önermelerde bulunmaktır. Daha önce aralarında ilişki kurulmamış nesnelere ya da düşünceler arasında ilişki kurulmasıdır. Alışılmışlığın, bilinenin, gelenekselin dışında, farklı, yeni, özgün olmak, problemi görmek, farklı çözüm yollarından giderek yeni sonuçlar çıkarmaktır.⁶⁰ R.May bu konu ile ilgili olarak; “Belki de sanat yaratmak, kişilik bulmaktır. Yani, bir sanatçı kişiliğini bulmak için yaratır. Bu yolla da kendini dengeler yaşamını anlamlı kılar.”⁶¹ demektedir. Bir başka ünlü KenRobenson’a göre ise “Yaratıcılık, değeri olan özgün fikirler üretme sürecidir.”⁶²

⁵⁹Çellek ve Sağocak, 311

⁶⁰May, R. 2013, *Yaratma Cesareti*, Metis Yayınları, İstanbul, 44.

⁶¹ May, R.1987, *Yaratma Cesareti*,Metis Yayınları,İstanbul, 18

⁶²Robinson, K, 2003, *Yaratıcılık Aklın Sınırlarını Aşmak*, Kitap Yayınevi, İstanbul.

“Düş ile gerçeğin birbirlerini bütünledikleri bir süreçtir hayat: İki tiyatro maskesi. Düş, eski Mısırlı için kılavuzdur. Kuzey Amerika yerlisi için deneyin uç noktası. Şaman ritüelinde ötedeki yolculuktur. Birden fazla ilkel kavimde ölüm ile konuşma. Çinli bilge için, Kierkegaard’ın deyişiyle, ya da – ya da’dır.”⁶³

Yukarıdaki tanımlamalardan da anlaşıldığı üzere İnsan için, daha doğrusu sanatçı için, yaşamda “düş”ün önemi çok büyüktür. YvonneDuplessis’in Gerçeküstücülük kitabında “Neval için düş, insanın kendi içine dalıp en yüce bilgiye varmasına olanak tanır”⁶⁴ diye saptamada bulunulmuştur. Bu konuda R. Passeron ise; “Sürrealistler uykuyu düşe varmak adına önemsemişlerdir”⁶⁵ diyerek bunun ispatı konusunda çok önemli bir tespitte bulunmuştur. Zira toplumsal yasakların etkisiyle, çevre ve ahlaksal baskılar nedeniyle bilinçaltına atılan eğilimler, istekler, arzular ve özellikle cinsel itkiler, gerilimlerin gevşediği uyku hallerinde bilinç dışına çıkarlar. Suut Kemal Yetkin’in de dediği gibi; “Bu çıkış, bastırılmış isteklerin doyurulmasından başka bir şey değildir. Ama ne var ki, uykuda bile onun denetiminden geri kalmaz. Bu yüzden de düşler, maskeli balolara benzerler. Herkes ve her şey kılık değiştirmiş olarak bilinç sahnesinde görünürler”.⁶⁶

Sanatçılar, yaratıcı bir coşkunun zirvesindeyken resim yaparlar. Böylelikle benimsedikleri, egemen oldukları bir teknikle düş imgelerini tıpkı bilinçte olduğu gibi tual üzerine yansıtırlar. Burada “Resim imgenin kendisi, imgede resmin kendisi olmuştur” artık.⁶⁷ Ünlü sanat yazarı Suut Kemal Yetkin sanatçıyla sıradan bir insanın düş görmesini keskin çizgilerle şöyle ayırıyor; “Düş görerek bilinç dışının baskısından kurtulan kişi eğer sanatçı ise, düş göreceğine eser yaratarak bilinçdışının yoğunlaşan baskısından kurtulabilir.”⁶⁸ Yazarın da dediği gibi sanatçılar eser yaratırken farkında olmadan kendilerini çok büyük bir iç baskının içinde bulurlar. “Aynen doğum sancısı çeken bir anne gibi...” Sanatçılar açısından dış baskının pek önemi bulunmamaktadır, Önemli olan sanatçı için iç baskıdır. Zira dış baskıyla ölü eser doğar fakat iç baskıyla sanat eseri doğar. İşte bu baskıyı yaşayan sanatçı tuvalinin başına geçtiğinde muhteşem bir sanat eseri yaratır.

⁶³Batur, E.1992, *Başkalaşımalar I-X*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 400.

⁶⁴Duplessis, Y. 1991, *Gerçeküstücülük*, İletişim Yayınları, İstanbul, 34

⁶⁵Passeron, R. 1949, *Sürrealizm Sanat Ansiklopedisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 60.

⁶⁶Yetkin, S. K. 1979, *Estetik ve Ana Sorunları*, İnkılap ve Aka Kitapevleri, İstanbul, 17.

⁶⁷NorbertLynton, N. 1982, *Modern Sanatın Öyküsü*, Remzi Kitapevi, İstanbul.

⁶⁸ Yetkin, 18

“Dali, gün boyunca bilinçsizce düşlerimizin yitik imgelerini ararız”⁶⁹ derken bu imgeleri neredeyse uykunun yarı açık kapılarında yakalama girişiminde bulunmuşlardır, diyor ve ekliyor; “...sabah kalkar kalkmaz ilk gördüğüm imge, tualimin imgesidir. Aynen uykuya dalmadan önce en son gördüğüm imge gibi. Gün boyu sehpanın başında oturup bir medyum gibi gözümü tuvale dikerek imgelem gücümün öğelerini beklerim. Ve ortaya çıktığında sığağı sığağına buldukları yerde resmederim, ancak bazen sehpanın başında saatler boyu beklediğim olur.”⁷⁰ Resim tarihinde Gerçeküstücülerin en absürdü ve çılgını diye kabul edilen Dali'nin göstermiş olduğu bu sabır “şaşırtıcı” olarak değerlendirilmiştir.

Yaratıcılık, insanlık tarihinin oluşumuna dayanacak kadar eski olmasına karşın, özellikle 15 ile 19. Yüzyıllar arasında diğer sanat dallarında görülse de hemen hemen sadece güzel sanatlar alanına ilişkin bir olgu olarak kabul görmüş ve üstelik çoğunlukla bir “deha” olarak algılanmıştır. Bazı kesimler tarafından da tanrısal ve olağanüstü güçlerle açıklanmaya çalışılarak, gizemli bir çerçeve içinde değerlendirilmiştir. “Sanatsal anlatım biçimleri açısından 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın başları gerilimli bir dönem olarak tanımlanabilir.”⁷¹ İşte bu dönemlerde resim sanatı, gerçeği yansıtan betimlemelerden uzaklaşmaya, yapılan çalışmalar düşünsel bir açıdan ele alınmaya başlanmıştı. Dünyada ve bu dönemin son yıllarında da Türkiye’de sanat alanında yenilikler yaşıyor, alışılmadık kavramsal formlar yaratılıyor, renklerle ve bunların psikolojik etkileriyle aşırı ve kalıcı sonuçlar elde edilmeye çalışılıyordu.

Yaşadığımız toplum içerisinde konuyu irdelediğimizde; yaratıcılık “ideali bugün pek çoklarına bir ütopya olarak görünmektedir. Bu ideal günümüzde beyin işçilerinin dünyasında gerçekleşmiş bulunuyor. Bilim ve sanat adamları uzun zamandan beri kolektif çalışmaya alışmış bulunuyorlar ve bu zorunluk onların yaratma özgürlüğünü kısıtlamıyor, artırıyor. Fizik alanındaki büyük gelişmeler buna en güzel örneği vermiyor mu?”⁷²(Tabii ki veriyor. Günümüzdeki Kuantum Fiziğindeki gelişmeler bunun en iyi örneği olarak gösterilebilir.)

⁶⁹Yvonne, 35.

⁷⁰Passeron, 60.

⁷¹Jose M. Parramon, 1983, *Çizim ve Resim Sanatı*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 24.

⁷² İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlu, M. 1993, *Sanatta Devrim*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 105.

“Günümüzde, artık sanattaki yaratıcılık kadar, yukarıda bahsedildiği gibi bilim ve teknikteki yaratıcılıktan da söz edilmektedir. Ancak hala, yaygınca sanılmaktadır ki, bilim ve teknikteki yaratıcılıkta sanatsal yaratıcılıkta olduğundan daha başka yeti ve yetenekler rol oynamaktadır ya da sanatsal yaratıcılık çok farklı bir olgudur.”⁷³

Bebeklik döneminden sonraki okul öncesi yılları ise yaratıcılık için önemsenmesi gereken bir dönemdir. Çocuğun fiziksel, duygusal, zihinsel, sosyal çevre ve sanata dair olguların kendini gösterdiği, en fazla kendini hissettirdiği ve en önemlisi kişilik temellerinin yeni yeni filizlendiği çok önemli bir evredir. Bundan dolayı; çocukların gizli kalmış güçlerini, ebeveynler tarafından yeterince üzerinde durulmadığından açığa çıkarılmamış yeteneklerini ortaya çıkarmak için bilinçli bir okul öncesi eğitimi gereklidir. İşte çocukta var olan yaratıcılığın bu dönemde ortaya çıkarılması için okul öncesi eğitimi önemli bir fırsattır. Zira yaratıcılığın en önemli kaynağı olan “merak” bu dönem çocuklarında ziyadesiyle zaten mevcuttur.

2.3.1. Okul Öncesi Çocukta Yaratıcılık

Çocuğun doğumundan sonraki en önemli dönem olan okul öncesi çağları, çocuğun fiziksel, duygusal ve ruhsal, zihinsel, sosyal, sanatsal gelişim alanlarında ve el becerisinin en çok hız kazandığı ayrıca kişilik özelliklerinin sağlam temeller üzerine oturtulduğu ve göz ardı edilmemesi, üzerinde hassasiyetle durulması gereken önemli bir dönemdir. Bundan dolayı; çocukların gizli kalmış güçlerini, yeteneklerini açığa çıkarmak ve hayallerini gerçekleştirebilmeleri için kapsamlı bir okul öncesi eğitimi gereklidir. Söz konusu bu gelişim alanları içinde yaratıcılık, çocuğun gelişim süreci içinde çok önemli bir yere sahiptir. Ebeveynlerin okul öncesi eğitimi önemseyip eğitimi erken başlatmaları, yaratıcılığın çocuk üzerinde olumlu yansımaya, gelişmesine ve veriminin azami seviyeye çıkarılmasına vesile olacaktır.

Çocukların zaten var olan zengin hayal güçlerini daha genişleterek onlara bu yönlerini geliştirmeleri yönünde oyun oynamalarına, soru sormalarına ve bu sorulara cevaplar verirken onları düşünmeye, araştırma yapmaya dönük fırsatlar verir, onların “uçuk” düşüncelerine hoşgörü ile bakıp sabır gösterebilirsek bu yolda yeni pencereler aralamalarına zemin hazırlamış oluruz. “Çocuklara yanıtı önceden belli olan sorular

⁷³San, İ. 2004, *Sanat ve Eğitim*, Ütopya Yayınevi, Ankara, 13.

yönelmek yerine onları düşündürmeye yönelten sorularla yaşantı ve birikimlerini yeniden yapılandıracak eğitim ortamları içinde yaşatmalıyız.”⁷⁴ İşte bu eğitim ortamları sayesinde onlar ancak bu yolla ezberden uzak yaratıcı düşünme sürecine dahil edilebilirler.

2.3.2. Okul Öncesi Çocuğun Yaratıcılığının Geliştirilmesi

Okul öncesi eğitim kurumları çocuğun düşünsel, duyuşsal ve fiziksel gelişimine paralel eğitim veren ve bu amaç çerçevesinde kurulmuş olan kurumlardır. Ayrıca “Toplumun önemli bireylerini oluşturan çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek ve onlara insani değerler kazandırmak da”⁷⁵ başka bir amacdır. Okul öncesi eğitimin en önemli amaçlarından biri de çocuğun var olan yaratıcılığını ortaya çıkarmak ve onu geliştirmektir. Yaratıcılığın geliştirilmesinde sanat eğitiminin önemli bir yer tuttuğu ve gerekli olduğu da kuşku götürmez bir gerçektir.

Öğrencinin yaratıcılığını geliştirmede olduğu gibi estetik düşünce ve bilinç kazandırma eyleminde de sanat eğitimi gereklidir. Ayrıca bireyin özel hayatındaki sosyal ilişkilerinde, iş-birliği, paylaşmayı ve yardımlaşmayı, birlikte bir şeyler yapma sevincini yaşattığı için de önemlidir ve gereklidir. Bu eğitimin orijinal buluşlar ve gözlem yapmayı sağladığı, kişisel çabaları desteklediği, el becerisini artırdığı aşağı yukarı tüm kesimler tarafından bilinmektedir.⁷⁶

Çocuklar; yapılarında bulunan meraktan dolayı uygun ortamlar ve gerekli araç ve gereçler sağlandığı, psikolojik destek verildiği müddetçe sanatla ilgili çalışmalar yapmaya meyilli olmuşlardır. Resim, heykel, seramik (kil), müzik, tiyatro, dans, bale, drama vb. sanat dalları çocuğun günlük yaşamında bir oyun olarak ön plana çıkmaktadır. Sanat olgusu bazen reel olarak, bazen de oyunun bir parçası olarak çocuğun günlük yaşamında hatta çocukluk dönemi boyunca hep önemli bir yere sahip olmuştur.

⁷⁴Argun, Y. 2011, *Okulöncesi Dönemde Yaratıcılık ve Eğitim*, Anı Yay., Ankara, 1.

⁷⁵Yuvacı, Z. Şafak, M. Ve Şirin, N. 2013, “Okul Öncesi Çocuklarına Değer Verirken Davranış Geliştirme Merkezli Öğrenme Yöntemi Uygulayan Öğretmenlerin Görüşleri”, *MiddleEastern&AfricanJournal Of EducationalResearch*, ISSUE, Kütahya,122.

⁷⁶Uysal, A. 2005, “İlköğretimde Verilen Sanat Eğitimi Derslerinin Yaratıcılığa Etkileri”, *Kırşehir Eğt. Fak. Der.* 6(1), 42.

Çocuklar birçok şeye meraklı olduklarından ve bu dönemde hayal kurma yeteneklerinin had safhada olmasından dolayı kendi kendilerine de yaratıcılıklarını geliştirebilirler, “fakat yaratıcılığı destekleyen faktörlerin olması gerekir. Küçük çocukların yaratıcılıklarının gelişmesi için çaba sarf eden ebeveynler, çocukların yaratıcı düşüncelerini ve ifade yeteneklerinin gelişmesini sağlamış olurlar.”⁷⁷ Buna mukabil “Yaratıcı çocukların ebeveynleri, çocuklarının hata yapmalarına izin verir ve çocukların hatalarını düzeltmesi ve bunların üstesinden gelmesi için esneklik ve özgürlük sağlamak gerektiğini bilirler.”⁷⁸ Özellikle bu konuda annelerin sorumluluğu babalara oranla oldukça fazladır. Söz konusu bir kısım anneler genellikle profesyonel kariyer sahibi kadınlar olduklarından dolayı, bu anneler çocuklarına karşı daha az koruyucudurlar ve kendi kariyer hedeflerini gerçekleştirmek için, çocuklarının hayatlarına daha az müdahale etmektedirler.⁷⁹ Bu kapsamdaki kadınların çocukları evde anne veya diğer ebeveynlerin müdahalesi olmadan hayatlarını kendi başlarına idame ettirdikleri için yapı olarak bağımsız olmaya yatkındırlar. Özgür olduklarından dolayı da kendi başlarına keşifler ve deneyler yapmak konusunda diğer çocuklardan daha cesaretlidirler.

Çocukların başlarındaki ebeveynler veya eğitimciler tarafından resim galerilerinde, sanat merkezlerinde yapılan sergi açılışlarına, bianellere, anlık sergilenen performanslara, müze gezilerine, konserlere vb. etkinliklere götürülmeleri, günümüzde artık çok büyük önem arz etmektedir. Bu etkinlikleri yapan sanatçılarla tanıştırmak, hatta onlarla çalışma imkânı yaratarak, çocukların düşünce dağarcığı geliştirilip, hayal dünyaları genişletilerek onların yaşam zenginliklerine katkıda bulunmuş oluruz.

Sonuç olarak okul öncesinde sanat eğitimi yapılırken çocukların duygularını geliştirici ortamların önemsenmesi gereklidir. Duyumsama, sanatsal çalışmalar yapma, sanat hakkında bilgi sahibi olma, sanatçıları tanıma ve sanatçıların yöntemlerini öğrenme, estetik kaygı ve estetik yaşantıları tatmin etmek için ön plana çıkmaktadır. Küçük çocuklar elbette ki sanat tarihçileri gibi eğitilemez, mimari ve tasvir konularında detaylı bilgi verilemez. Ama sanatçılar ve onların yapıtlarıyla tanışabilirler. Değişik

⁷⁷Baumrind, D. 1966, *Effects of Authoritative Parental Control on Child behavior*, Child, 37.

⁷⁸Kemple, K. M. Nissenberg, S. A. 2000, “Nurturing Creativity in Early Childhood Education: Families are Part of It”, *Early Childhood Education Journal*, 67-71

⁷⁹Aral, N. ve Duman, G. 2014, *Sanat ve Yaratıcılığın Gelişimi*, Nobel Akademik Yayıncılık AŞ. Ank., 9.

sanat yapıtlarını tanıyarak bu doğrultuda çalışmalar yapabilirler. Sanatsal eleştiri konusunda da bilgilendirilebilirler.

Küçük çocuklar duygusal anlamda açgözlüdürler. Şekillerden ve ayrıntılardan etkilenirler. Yerde yürüyen bir böcek, eriyen buzdan damlayan su tanelerini, arabanın yıkanmasından oluşan bir su birikintisinin kendine yol bularak zeminde hareket ederek yürümesini sabırla ve hayretle izleyebilirler. Bir bulut kümesinin bir insana veya hayvana benzemesi ya da bir dağın silüetinin diğer dağın üzerine düşen gölgesinin bir şeye benzeyip benzememesi konusunda saatlerce bıkmadan arkadaşlarıyla bu konu üzerinde tartışabilirler. Bu nedenle büyük heyecan veren bu ve benzeri yaşantılar yetişkinler tarafından engellenmemeli aksine desteklenmelidir. Burada yetişkinlerin rolü çocuğun ayrıntıları fark etmesine, zengin obje kavramı oluşturmasına ve bütün duyuları kullanarak sanatta çok önemli bir yere sahip olan görmeyi öğrenmelerine yardımcı olmaktır. Çocuklar bu ve benzeri yaşantılardan yola çıkarak ayrıca sanatsal çalışmalar da yapabilirler. Örneğin bir resim çalışması için öncesinde bir konu saptanıp, konuşulup canlandırılmadıysa çocuklar şu soru ve sorunları dile getirirler.

- Öğretmenim ne çizeyim?
- Ne yapacağımı bilmiyorum?
- Nasıl yapacağımı bilmiyorum?
- Ya yanlış yaparsam?

Bunun için saptanan konu önceden konuşularak belirlenmeli, drama yolu ile canlandırılmalı, resim yaparken kullanılacak teknik ve malzeme hakkında bilgi verilmeli daha sonra resim yapmaya geçilmelidir. Öğretmen ya da yetişkin çocuğun sanatsal çalışmalar yapmasını desteklemeli, ona güvendiğini hissettirip, cesaret vermelidir.⁸⁰ Ancak kesinlikle çocuğun resimlerine el sürülmemeli, elinden kalemi alıp çizim yapılmamalı veya onun yaptığı resmi boyamaya kalkışılmamalıdır. Uzmanlar; “yanlış yapılan bir çizimi düzeltmeye teşebbüs etmeyin, ona nasıl çizilmesi gerektiğini göstermeyin, onun adına gerçek resimler çizmeyin, çocuğunuza asla -bu ne? ne çiziyorsun? gibi sorular sormayın”⁸¹ diye görüş bildirmektedirler. Zira bu müdahaleler

⁸⁰ İlhan, Ç, A. 2002, “Okulöncesi Çocuklarda Yaratıcı Düşüncenin Geliştirilmesinde Sanat Eğitiminin Rolü”, *Çoluk Çocuk Dergisi*, Kök Yay. Ankara, 1.

⁸¹Çeliktaban, D. 2013, Resim Yapan Çocuk Daha Kolay Okuma Yazma Öğreniyor, www.dceliktabanahtgazete.com.tr, (habertürkgazetesi).

çocuğun cesaretini kırarak ve bundan sonraki her çiziminde birilerinden yardım bekleyecektir. Bu da çocuğun özgüveninin gelişmesine engel olacaktır.

Bununla birlikte sanat tarihi konusunda çocuklara bilgi verilmesi, çocuğun sanata karşı daha duyarlı olmasını sağlayacaktır. Çocuğun sanat tarihi bağlamında kafasında oluşan;

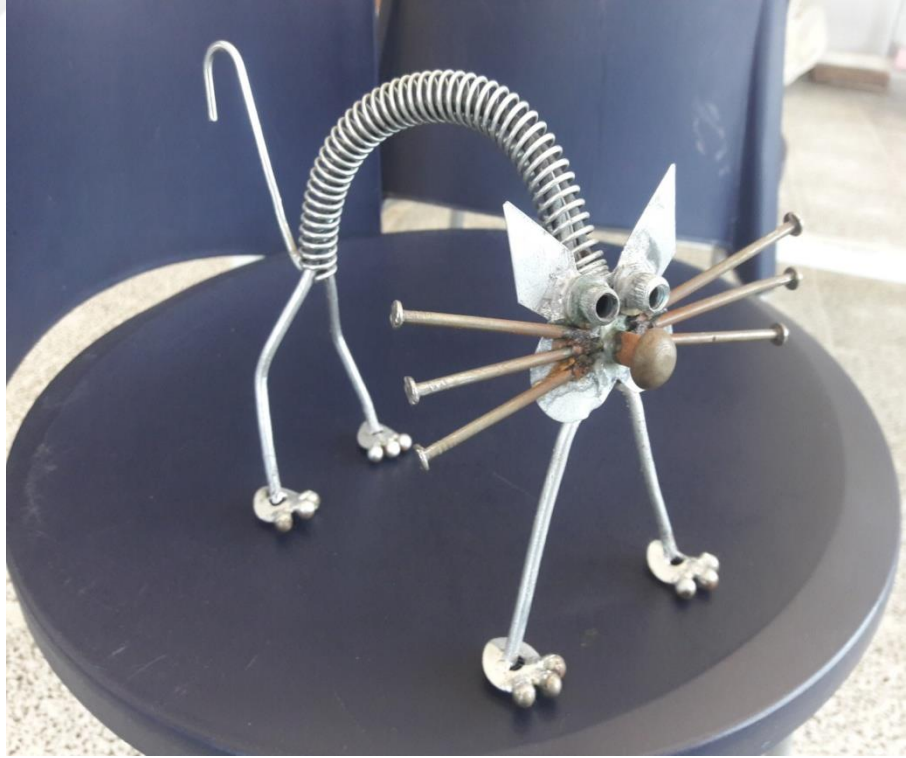
- Sanat nedir?
- Sanat niçin yapılır?
- Sanat eseri nedir?
- Sanatçı bir eser üretirken ne gibi kaygılar gütmiştir?
- Sanatçı niçin eser üretir?
- Onlara niçin sanatçı deniyor?

sorularına cevap bulmasına yardımcı olacaktır. Bu bilgilendirme çocuğa 5-6 yaşlarında verilmelidir, zira çocuk her alanda (yabancı dil öğrenme ve metin ezberleme vb.) olduğu gibi bu alanda da erken yaşta daha kolay öğrenmektedir. Bu yaşa gelmiş çocuk, sanatçının nasıl değişik insan, hayvan ya da ağaç, ev kısacası nesne çizdiğini algılayabilir. Sanatçıların mimaride herhangi bir sanat eseri üretirken çok farklı malzemeler ve teknikler kullandıklarının farkına varabilirler. Buradaki amaç çocuğa sanat tarihi dersi vermek veya öğretmek ya da çocuğu sanat tarihine boğmak değil, onları zengin sanatsal ve kültürel mirasla tanıştırmaktır. Zira bu duyarlılık şimdi verilmezse bugün lise düzeyine gelmiş çocukların ve hatta tüm toplumumuzun yaşadığımız topraklarda (yabancıların yetmiş-seksen yaşlarında merak edip, ülkemize gelerek hayranlıkla inceledikleri) geçmiş medeniyetlerden ve ecdadımızdan kalan tarihi eserlere ilgisizliği ve vurdumduymazlığı bir sonraki nesilde artarak devam edecektir.

Bu tespitlerden sonra hedefe varma adına bir değerlendirme yaptığımızda amaç; okul öncesi çocuğun yaşam felsefesini, hayal gücünü ve bakış açısını imkânlar dahilinde, herhangi bir zorlamaya mahal vermeden genişletmek ve zenginleştirmektir (Resim 19). Bu durumda sanat; “duyu, duyum, duygu, algı eğitiminde vazgeçilmemesi gereken hem zevkli, hem eğlendirici, hem de öğretici, belki de en önemlisi çocuğun yaratıcılığını geliştirici olmazsa olmaz bir alan”⁸² olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁸² İlhan, 3.

Okul öncesi çocuğun yaratıcılığının geliştirilebilmesi için tavsiye niteliğinde bir şeyler söylenecek olursa; çocuğun yaratıcılığı geliştirmesinde önemli üç unsur olan merak, sabır ve en önemlisi hayal kurma yeteneğinin var olması ve hayata bakış açısının sıradan insanlardan farklı olması gerekir. Aynı zamanda yargılarından bağımsız, özgüveni olan ve hatta dominant bir kişiliğe sahip, çevresiyle iyi iletişim kurabilen bir yapıya sahip olması ve bir çıkmaza düştüğünde, karmaşıklığın ve bir problemin içinden kendi kapasitesini kullanarak çıkabilme ve buluş yapma yetisinin olması gerekir. Yukarıda saydığımız yetilere sahip çocuk her zaman çekinmeden-sıkılmadan soru sormalı, alınan cevapları soruya çevirmelidir. Çünkü sorular bilgiye giden yolları aralayan kapılardır. Yaratıcılığa giden yolda birçok güçlükle karşılaşılacağı gözönünde bulundurularak yolun pürüzsüz olmadığı unutulmamalıdır. Çocuğa yaratıcı potansiyele sahip olduğu ve bunun herkeste olmayan bir ayrıcalık olduğu, bir şekilde hissettirilmelidir. Bu ayrıcalığa sahip olduğu hissettirilirse çocuğun kendine güveni artar ve bu ona cesaret verir. Eğer bu potansiyele sahip olduğunun farkına varamazsa duygularını bir merkezde toplayamaz, yaşam felsefesini ve hayal gücünü harekete geçiremezse yaratıcılık denen olguyu gerçekleştiremez.

Resim 19. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3.Sınıf Öğrencisine Ait, Atık ve Artık Malzemelerle Yaratıcılığa Yönelik Kedi Çalışması

2.4. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE SANAT EĞİTİMİNİN ÇOCUKLARA KAZANDIRABİLECEĞİ DEĞERLER

2.4.1. Sanat Zevkinin Kazandırılması

Okul öncesi dönemde yapılan sanatsal çalışmalar öncelikle çocuğun sanatın ne olduğunu, sanat hakkında bilgi sahibi olmasını, bu eğitimi alırken kullandığı malzemeleri tanınmasını, uygulama süresi içinde tüm algıları açık, özgür ve yaratıcı olmasını, tam anlamıyla sanatla haşır-neşir olmasını ve çocuğun sanatla ilgili bilinçli kararlar ve hükümler verebilmesini, sanat eserlerini incelerken doğru okuyup, doğru algılayıp, doğru yorumlayabilmesini ve buna bağlı olarak doğru karar vermesini sağlar. Ayrıca çocuğun sonraki yaşamında sonucu önceden belli olmayan, bir macera olarak da nitelendirilen yaratıcılık serüveni içinde kendine yer bulan bir birey olma ya da sanataktivitesini yakından takip eden, bilinçli bir izleyici ve sanatsever olmasına imkân verebilir. Bu saydıklarımız her çocukta olan klasik bir kazanım olabilir. Bir de yaptırılan sanat etkinlikleri sayesinde, okul öncesi çocuğun kafasında oluşan kaygıları çözümlenip gün geçtikçe sanat zevkini kazandığı durumlar vardır, bu durumda sanat zevkini kazanmış çocuk hayatının her yerinde bu sanatsal zevki yaşamak ister. İşte biz buna sanat dilinde estetik kaygı diyoruz. Bu estetik kaygı çocuğun yaşamının her aşamasında kendini belli eder. Kıyafet seçiminden saçının veya odasının rengine ya da yediği yemeğin düzenine ve hatta giyim tarzına kadar her şeyde kendi kişisel zevkini-beğenisini ortaya koymaya başlar. Güzel ya da bakımlı görünme konusunda kaygılar taşır, bunun sonucunda da çevresine güzel görünür ve çevresinde var olan güzellikleri görmek isterken, çevresinde gördüğü estetik bozuklukları düzeltme veya uyarma cihetine gider. Çok bariz olmasa da bu dönemi yaşarken kendinde bir şeylerin değiştiğini hissetmeye başlar. Artık sadece bakmak için değil görmek için bakar. Çünkü artık çocuğun bilinçaltında gelişmiş estetik kaygıları ve beğenileri vardır. Bunu Eyüpoğlu'nun sözü ile pekiştirecek olursak; İnsan ancak sanat eseri sayesinde çevresine daha iyi bakmak, daha iyi görmek, daha iyi duymak şerefine ulaşmıştır.⁸³

⁸³ Ayaydın, A. 2010, "Okulöncesi Dönemde Görsel Sanatlar Eğitiminin Bireye Kazandırdığı Değerler", *Erzincan Eğt. Fak. Dergisi*, 12(1),190.

2.4.2. Ruh Sağlığının Yerinde Olması

Sanatla ilgilenen çocukların ve hatta yetişkinlerin; ruh sağlıklarının yerinde olduğu, mutlu oldukları bilinen bir gerçektir. Sanatsal yaratmanın hazzını yaşayan çocuk özgüven kazanırken kendini önemli hisseder ve hayatta sıradan insanların yapamayacağı işleri başararak neler yapabileceğini görmek çocuğa güç verir ve onu oldukça mutlu eder. Dolayısıyla çocuğun ruh sağlığı olumlu yönde gelişir. Sanat “sağlıklı bireyler, ruh sağlığı yerinde olan bireylerdir” felsefesini gerçekleştirebilen yollardan biridir. Sanatın esas amacının ruhsal gelişime hizmet etmek olduğu da söylenebilir ki, akıl ve ruh sağlığı hastanelerinde hastalara rahatlamaları için resim yaptırılması bunun en önemli kanıtı değildir? Çocuklarda biriken enerjiyi değerlendirmede, okulca düşünülen her daldaki konular, onların ruhi ve bedeni inkişafına medar olur. Çocuklar oyunla öğrenirler, çalışırlar, işin içine duygularını da katarak üretirler ve moral kazanırlar.⁸⁴ Çocuklar yaptıkları resimlerde; gerek kullandıkları renklerle, çizgilerle gerekse resim kâğıdının belli bir kısmını kullanıp kullanmamakla, figürleri (anne, baba, kardeş vb.) kâğıdın belli bölümlerine yerleştirerek içsel ifadelerle yer verirken duygularını kâğıda dökerler (Resim 20). Bu konu üzerinde “Primitif sanatçılar da, eserlerinde yalnızca içsel hakikatleri ifade etmeye çalışmış, dışsal forma önem vermemişlerdir.”⁸⁵ diyerek sanatta duyguların ve sanatçının ruhi yapısının önemine dikkat çekmişlerdir. Resim yaparken o an içinde bulunduğu haletiruhiyeyi işin içine katarak kâğıda aktaran çocuk, sanat etkinlikleriyle biriken enerjisini faydalı bir aktiviteye dökerek ve bu konuda enerji harcayarak deşarj olur. Dahası, yaptığı çalışmaların beğenilmesi evin duvarına asılması ya da sergilenmesi sonucunda kendi eserleriyle yüzyüze gelen çocuk kendine güven duyar. Kendi başarısıyla övünür ve böylece mutlu olur. Başarmanın ve üretmenin tadına varan birey olarak sonraki hayat sürecinde de inanılmaz haz duyduğu bu tadın peşinde olur. Sanatın çocuklar üzerindeki bir başka etkisi olan, çocuğun içinde bulunduğu psikolojik yapının ne durumda olduğunu öğrenmek ve ölçmek, çocukta eğer içe kapanıklık veya özgüven eksikliği var ise özgüven kazanmasını sağlayarak, içe kapanıklığını normal bir seviyeye getirmek ve hareket mekanizmasını standart seviyeye çekmek açısından gayet önemlidir. Bu tarz durum ve rahatsızlıklar ve aile içi rahatsızlıkları, çocuklar büyüklere

⁸⁴ Ayaydın, 191

⁸⁵ Kandinsky, W. 2005, *Sanatta Ruhsallık Üzerine*, Altıkırkbeş Basın Yayın, İstanbul. 29.

oranla daha çabuk dışa aktarırlar, yani yaşadıklarını özgürce “kâğıda” yansıtmaları daha kolaydır. Bu durum çocuğa “yardım ve tedavi” açısından çok faydalı olup netice itibariyle sonuca ulaşmada da kolaylık sağlar.

Resim 20. Kardeş Kıskançlığı Yaşayan Bir Kız Çocuğuna Ait Suluboya Çalışması (Keskin,2013)

2.4.3. Özgün Düşünmenin Sağlanması

Sanat eğitimi, bireyin yaratıcılığa yönelik zihninde var olan birikimini ve potansiyelini eğitmek, estetik düşünce ve bilincini örgütlemek adına üzerinde hassasiyetle durulması gereken önemli bir konudur. Sanat bireyin sosyal ilişkilerini ayarlamasını, işbirliği ve yardımlaşmayı, doğru seçme ve ifade edebilmeyi, bir işe başlayıp bitirme sevincini tatmayı ve üretken olmayı sağladığı için gereklidir.⁸⁶

Sanat eğitimi ayrıca bireyin her alanda yaratıcı davranışlar sergilemesini, deneme-yanılma sistemini özgürce kullanarak herhangi bir kaygı gütmeksizin özgün düşünmesini ve üretme kapasitelerinin geliştirilmesini sağlar. “Okul öncesi döneminde birey belki de hayatında ilk kez özgün düşünme fırsatı bulur. Bu zamana kadar çoğunlukla büyüklerin beklediği davranışları sergilemek durumunda olan çocuk, artık kendisinin istediği yönde sıra dışı etkinlikler yapabilir. Sanat eğitiminin doğası gereği bu kez çocuktan çalışmalarında kendince düşünceler üretip, özgün çalışmalar ortaya

⁸⁶Yolcu, E. 2004, *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, Nobel Yay. Dağ. Ankara, 91.

koyması beklenir. Kendisine kısıtlamalar getirilmeyen çocuk kendini özgürce ifade edebilir.”⁸⁷

2.4.4. İletişim Kurma Yönünün Gelişmesi

Tasarım, pratikte uygulama alanı ne olursa olsun özgün ve dinamik bir anlatım gerektirir. Bu özgünlüğün ve dinamizmin itici gücünün iletişim olduğu da bir gerçektir. Sözel ve görsel bilgilerin insanlar arasındaki alış-verişi olarak tanımlayabileceğimiz iletişim, tasarımın var olma nedenidir ve bu açıdan bakıldığında sanat olgusu içinde iletişimin ne kadar önemli olduğu bir kez daha gözler önüne serilmektedir.

Çocukların modern dünyaya uyum sağlayabilmeleri için sosyal yönlerini ve iletişim yeteneklerini geliştirecek aynı zamanda iletişim yeteneklerini kuvvetlendirecek eğitim alanı, kültürel alışkanlıklar ve yaşam biçimiyle ilgili olduğundan bunların hayata geçirilmesi de ancak sanat eğitimiyle olacaktır. Çocukların yaşantılarıyla, kültürel kimliklerini ilişkilendirmek, merak uyandırmak, hayal kurmalarına kurdukları bu hayalleri gerçekleştirmeleri için onlara fırsat vermek, sevindirmek toplumsal sorumluluğa, duyarlılığa ve bilince sahip olmalarını sağlamak, yaşanılan çevredeki kültürel değerlere sahip çıkmak, çocuğa sanatı ve sanatla yaşamayı öğretmek ve sevdirmekle mümkün olur.

Öğrenciler sanatı öğrenirken, var olan küçücük kendi dünyaları içinde yeteneklerinin ve yaratıcılıklarının varlığı hakkında bilgi sahibi olacaklar. Dans, müzik, tiyatro ve görsel sanat eserleri yaratırken kendilerini nasıl ifade edeceklerini ve diğerleri ile nasıl iletişim kuracaklarını öğrenirler. Bu sayede “sanat eğitimi yoluyla, çocuk ile çevresi, özellikle kültürel çevresi arasındaki etkileşim ve iletişim daha güçlü ve anlaşılır olacaktır.”⁸⁸ Böylece sanat, düşünce ve duyguların sunulmasını güçlendirirken, iletişimin farklı bir yönünü ele alıp sözel olmayan iletişim biçimlerinin varlığı hakkında bilgi sunmuş olacaktır. Bu farkında olma ona toplumda yeni yeni kendini hissettiren görsel iletişimin de olduğu gerçeğini gözler önüne serecektir. Bu da çocuk için müthiş bir kazanım olacaktır.

⁸⁷ Ayaydın, 191

⁸⁸ Buyurgan ve Buyurgan, 12.

Çocuklar okul öncesi dönemde kendilerine özgü bir anlatım biçimine sahiptirler. Dahası naiftirler, özgündürler ve tamamen kendilerine ait, kendilerine has semboller kullanırlar. Bu dönemin çizgisel gelişim özellikleri ile birlikte görsel iletişim sayesinde çocukların ifade biçimlerinin anlaşılması kolaylaşabilir.

Eğitimde başarıyı etkileyen önemli koşullardan biri, çocuğun özelliklerine uygun eğitim yönteminin belirlenmesi ve eğitimin sağlıklı verilebilmesi için uygun ortamının sağlanmasıdır. Alanın kendine has özel yapısı doğrultusunda çocuğun çizgisel gelişim basamakları bilinirse, çocuğa doğru olarak verilecek olan bir görsel sanatlar eğitimi uygulaması, işi kolaylaştırabilir. Zira Piaget'e göre "çocuklukta zekânın gelişimi, büyük ölçüde biyolojik olgunluğa ve çocuğun yaşına bağlı olarak bazı evrelerden geçerek ilerler. Çocuğun resim etkinliğindeki evreler üzerinde çalışanların birleşiyor gördükleri nokta, her çocuğun belli aşamalardan daha erken ya da daha geç, daha hızlı ya da daha yavaş, fakat kesinlikle geçtiğidir."⁸⁹ Zira çocuklar yaşları gereği büyüyüp, olgunlaştıkça çevrelerine daha farklı gözle bakmaya, nesnelere üzerindeki ayrıntıları daha net görmeye dahası bakmaya değil 'görmeye' başlarlar. Bu doğrultuda resimleri de daha ayrıntılı, orantılı ve gerçekçi olur. Ayrıca her yaş dönemi resimlerinin kendine has belli özellikleri ve sembollerinin olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Sanat eğitimi içerisindeki görsel semboller her birey için ayrı ayrı özellikler ve her yaşa uygun farklılıklar gösterir. Görsel semboller dünyada yer alan dilsel sembollerden bile daha eski bilgi edinme ve iletişim kurma aracıdır. Fosil kayıtları ve yazınsal kayıtlar göstermiştir ki, insanın konuşma mekanizması yavaş yavaş gelişti, ancak görme duyguları hızla gelişti ve bilgiyi koruma aracı olarak ilk insanla birlikte başladı. İnsanın bilgisi ve çizimleriyle bunu kaydeden ise görsel zekâydı. "Buz çağında 10 ile 60 bin arasındaki mağara sakini, Fransa'da, İspanya'da, Afrika'da hayvanları ve kendi yaşantılarından sahneler resimlemişlerdir. Bu resimsel ifadeler yazının ve matematiğin gelişmesine öncülük etmiştir. Dil, resimlerden ve grafiksel ifadelerden sembolik kodlarla soyutlanarak ortaya çıkmıştır".⁹⁰ Günümüzde ise Milli Eğitimde uygulanmakta olan çoğu eğitim programı; okuma ve yazmadaki sembollerin önemini ortaya koyarken görsel zekânın resimlerle, şekillerle düşünebilme, görsel dünyayı algılayabilme, şekil, renk ve dokuları zihnin gözleriyle görebilme ve hayal kurarak, yaratıcı gücünü

⁸⁹Yavuzer, H. 2000, *Resimleriyle Çocuk*, (8. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul, 24.

⁹⁰ Ayaydın, 192.

kullanarak bunları sanatsal formlara dönüştürebilme yeteneği gibi çok önemli diğer yönlerini gözden kaçırmaktadır.

Bu da şunu gösteriyor ki; teknolojinin hızla ilerlemesiyle varılan noktada artık görselin, görsel iletişimin gücü göz ardı edilemeyecek kadar önemli hale gelmiştir. Toplumdan topluma anlam, içerik, yorumlama bakımından farklılık gösterse de görseller artık yaşamın her anına dahil olmuş durumdadır. Bu durumda görsel okuryazarlık becerisinin ve görsel algı eğitiminin günümüzde kaçınılmaz bir şekilde gereklilik kazanmış olduğu gerçeği de gün yüzüne çıkmış olur. Bu gerçek de sanat eğitimcileri ve hatta güzel sanatlar eğitimi veren kurumlar tarafından göz ardı edilmemelidir. Güzel sanatlar eğitimi veren bölümlerde bu dersi alan öğrenciler, bu ders kapsamında edindikleri donanım sayesinde öğrencilerine; izledikleri görselleri doğru görüp, doğru algılamayı öğretebilirler. Karşılaştıkları görselleri doğru algılayabilen sanat eğitimi alan öğrenciler onlarla iletişim kurarak estetik kaygıların ve değerlerin farkına varırken aynı zamanda kendine özgü estetik algı becerisi kazanırlar.

2.4.5. Kas Gelişimi İle Beden Gücünü Geliştirme

Çocuğun parmak kaslarının gelişimi; hayata ilk adım atmaya başladığı bir yaşını doldurmadığı bebeklik dönemi ile başlar. Sırası ile bir nesneyi görme, dokunup algılama, onu sıkma ve o yaştaki duygularla bir şeyler hissetme (gülerek, ağlayarak veya bağırarak tepki verme gibi) ve nesneyi kontrol altına alma şeklinde bir süreçle devam eder. Bu süreç bazen uzun yıllar devam edebilir. Tutma ile başlayıp kontrol altına almayla devam eden bu süreçte çalışan parmak kasları geliştikçe çocuk beceri kazanmaya başlar. Beceri dediğimiz olgu ise tamamen beyinden gelen mesajların kas gruplarını organize bir şekilde harekete geçirmesi veya gerektiği kadar kendi kendine organize olması durumudur. Çocuk zekâsının en çok geliştiği evrenin kas gelişiminin yardımıyla el becerilerin geliştiği evre ile paralel olması da göz ardı edilmemelidir. İşte burada devreye sanatsal faaliyetler girer ve çocuğun söz konusu becerilerinin gelişmesi için bu yaşlarda ya evde ya da kreşte mutlaka sanatsal çalışmalar yapması için fırsatlar yaratılmalıdır.

Erken yaşlardaki çocukların yaptıkları sanatsal çalışmalar parmak kaslarını ve kas koordinasyonunu geliştirir. Bu gerekçe ile kreş ve anaokulu öğretmenlerine burada çok

büyük görevler düşer. Eğer kreş veya anaokulu öğretmeni bu konuda kendini çok iyi geliştirmişse sanatı bilinçli bir şekilde kullanarak bu beceriyi çocukların gelişiminde pratiğe dönüştürebilir. Özellikle üç boyutlu çalışmalar bu dönemdeki çocukların ince (küçük) ve kalın (büyük) kas gelişimini desteklerken, fiziksel gelişimini, bedensel koordinasyonunu ve beden gücünü geliştirip kendi kendine yeterli olma becerisinin gelişmesine de katkıda bulunur.⁹¹ Kalem eline alan çocuğun ilk yapacağı hareket, bağımsız ve etki altında kalmaksızın, özgür bir şekilde herhangi bir yere bir şeyler çizmek veya karalamak olacaktır. Çocuk bir şeyler çizerken öncelikle omuz kaslarını kullanmaktadır. Daha sonra kol kaslarını ve parmak kaslarını kullanmak suretiyle onların güçlenmesini sağlar. Çok yönlü ve daha karmaşık sanatsal etkinliklerde çocuğun bütün kasları çalışarak gelişme kaydeder. Böylece çocuk zevk alarak yaptığı bir etkinlik sonucunda bedensel gelişimini hızlandırırken algılama sürecinin de gelişimine olumlu yönde katkı sağlamış olacaktır.

Çocuğun bedensel gelişiminde erken yaşlarda yaptırılan el becerisine yönelik faaliyetler ve özellikle sanat etkinlikleri önemlidir. Bu etkinlikler kesinlikle gereksiz ve faydasız bir uğraş gibi algılanmamalı ve çocukların eserlerine ‘hoşmuş’ , ‘evet güzel olmuş’ deyip geçilmemelidir. “Bütün bunların ileride edinecekleri, okuma, yazma, resim yapma gibi beceriler için bir temel oluşturduğu gözden kaçırılmamalıdır.”⁹²

2.4.6. Zihinsel Gelişime Katkıda Bulunma

İmge, duyu organlarıyla algılanmış olan bir şeyin somut ya da düşüncel kopyası, İmge gücü ise, zihinde nesnelere canlandırma yetisi olarak tanımlanmaktadır. Sanat eğitiminde imge gücünün varlığı çok önemlidir. Sanat olgusunda imgeyi açıklarken önce görsel imgeden söz etmeliyiz. Burada başlıca rol oynayan duyu görme duyusudur.⁹³

Görme sadece biyolojik ve fiziksel bir mesele, ışık dalgalarının retinadaki hareketiyle ilgili bir mesele değildir. Daha çok zihin ve düşünce süreçleriyle ilgili bir meseledir. Düşünmeye başlanıldığı anda görmenin karmaşıklığı geometrik olarak artar, çünkü bu durumda denklemin içine dil de dahil edilmiş olur. Bu durumda mesele artık konuşmaya başlamadan

⁹¹ M.E.B. 2009, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Çocuk Etkinlikleri*, M. E. G. E. Projesi, Ankara, 4.

⁹² Ayaydın, 193.

⁹³ San, *Sanat ve Eğitim*, 27.

önce bebeklerle ebeveynleri arasında temel özdeşlik bağında olduğu gibi sadece tanımıyla sınırlı olmaktan çıkar.⁹⁴

Eğitimde yaratıcılık kadar merak ve hayal gücünün gelişmiş olması da bir araç ya da motivasyon unsuru olarak önemlidir. Her şeyden önce ebeveynler ve eğitimciler çocukların meraklarını giderecek sorulara bıkmadan, sıkılmadan cevap verilmelidir. Bu sayede çocukların meraklarını gidererek, yaratıcılık ve hayal gücünü destekleyerek yeteneklerini keşfetmelerini, dünyayı anlamalarını ve yeni bağlantılar ve yeni algılayışlara ulaşmalarını sağlamış oluruz. Küçük çocuklar doğal olarak insanlar ve etrafındaki çevre konusunda meraklıdır ve onlarla ilişkileri konusunda daha fazla şey öğrenmek isterler.⁹⁵ Çocukta var olan hayal gücü ve merak bir araya geldiğinde ortaya muazzam bir güç çıkar. İyi yetişmiş, bilinçli bir eğitimciyle bu önemli gücü olumlu değerlendirebilen çocuk açısından, dünyayı ve içinde yaşayanların düşüncelerini kökünden değiştirebilecek muazzam bir duygudur aslında merak. Merak eden çocuklar daha hızlı öğrenir. Merak eden bir zihin en kapsamlı şekilde öğrenmeye aç ve açıktır. Yaratıcı çocuklar sorunlara daha kestirme ve etkili çözümler bulabilir, çevresel koşullara daha iyi uyum sağlayabilir ve değişimlere açık olabilirlerken daha önemlisi kendi başına düşünebilir, sorumluluk alabilirler. Bu da çocuktaki öz güvenin gelişmesi için kaçırılmayacak bir fırsattır.

Ne istediğini bilen bilinçli eğitimciler ve özellikle sanat eğitimcileri tarafından hayal dünyası geniş çocukların ayrıcalıklı kabul edilmelerinin aksine aileler ve öğretmenler bazen hayalci olan çocuklar için kaygı duymaktadırlar. Hayal kuran çocuklar henüz eğitimde hayal gücü kuvvetli, “öyleyse bu çocuğun yaratıcılık yönü çok güçlüdür” diye değerlendirilmemektedir. Okullar maalesef milyonlarca hayal gücü geniş çocuğun hayalci olarak kalmasına sebep olmaktadır. Bu bilgisizlik veya vurdumduymazlık onların bu yeteneklerinin eğitimde kullanılmasına olanak tanımamaktadır. Çünkü öğretmenler bütün dikkatlerini sayılara, kelimelere ve soyut kavramlar ve ezberci ve basmakalıp eğitim üzerine odaklamakta imgeleri, resimleri ve mecazları gerektiği kadar görememekte dirler. Bu çocukların çoğu, normal eğitim

⁹⁴ Ayaydın, 193.

⁹⁵ Dağlıoğlu, H.E. 2010, *Yaratıcılık, Hayal Gücü ve Zeka İlişkisi*, Pegem Akademi, Ankara, 66.

düzeninde gözden kaçmakta, ihmal edilmekte ve harcanabilmektedir. Kimse onların bu hünerlerinin farkında değildir ve nasıl kullanılacağını bilmezler.⁹⁶

Aslında, toplumda hayal kuran çocuk diğer çocuklardan ayrı tutularak bu yeteneğinden dolayı desteklenmeli, takdir edilmeli ve hareketleri kısıtlanmamalıdır. Çocuğun oyun oynaması (elinin-yüzünün-elbisesinin kirlenmesine aldırmadan), sanatsal faaliyetlere katılması (resim-heykel-seramik vb.) sözel ve görsel aktiviteler (şiir okuma-tiyatro-drama vb.) yapması onun hayal gücü gelişimini olumlu yönde destekler. Anne ve babanın bu etkinliklerde fiziki olarak çocukla birlikte hareket etmesi, bir şeyleri paylaşması, o aktivitenin bir parçası olması, malzemenin tanıtılması ve kullanımında çocuğa rehberlik etmesi ise çocuğun sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimini olumlu yönde etkiler. Önemli olan ortaya çıkan "eserin" çocuğun yorumu ile ne olduğunu ve onun o eseri yaratma gururunu yaşamasını sağlarken, hedef çocuğun baskı altında tutulmadan özgür hareket etmesine katkıda bulunarak öz güven kazanmasına vesile olmaktır. Zira sanat ve yaratıcılık ancak özgür ortamlarda ortaya çıkabilirler ve toplumların ileri gitmeleri ancak özgür ve yaratıcı bireyler sayesinde gerçekleşebilir. Bu bireylerin yetişmesi de ancak sanatla olacaktır.

Bu konu üzerinde Edman'a kulak verecek olursak, Edman; "Nerede maddeye şekil verilmişse, nerede hayat adeta çizgi ve kompozisyon kazanmışsa orada zekâ vardır, orada karmakarışık bir âlemi istediğimiz ve istenilen şekle sokan sanat dediğimiz şey vardır."⁹⁷

Çocuğa yaptırılan sanatsal etkinlikler, onun bir şekilde düşünme dilini oluşturmasına katkı sağlar. Bu yüzden okul öncesi çocuğa, çeşitli sanatsal etkinliklere katılması yönünde programların geliştirilmesi oldukça fayda sağlayacaktır. Etkili bir sanat eğitimi için, sadece programların geliştirilmesi, mekanların düzenlenmesi ve malzemenin tedarik edilmesi yeterli değildir; bunu hayata geçirecek öğretmenlerin sanat eğitimi konusunda gerekli bilgi, beceri ve donanıma sahip olmaları da gerekmektedir. Bu süreçte, sanat eğitimcisinin belli bir amaç doğrultusunda yetiştireceği bireylerin büyüme, algılama ve gelişim özelliklerini iyi bilmesi gerekmektedir. İnsanın yetişkinlik dönemine nispeten, çocukluk dönemi en fazla değişim gösterdiği dönemlerdendir. Bu

⁹⁶ Ayaydın, 194.

⁹⁷ Edman, İ. 1998, *Sanat ve İnsan*, (Çev.: Turhan Oğuzkan), MEB Yayınları, İstanbul, 14.

gelişim süreci içinde çocuk sadece bedensel, duygusal, düşünsel olarak değil; yeni değerler, kavramlar oluşturma bakımından da değişime uğrayacaktır. Öğretmenin görevi, bu süreci izlemek ve çocuğun gelişimine uygun sanatsal etkinliklerde bulunmak olacaktır.

“Sanat ve çocuk birbirini tanımlayan sürekli değişen ve gelişen dinamik bir olgudur. Çocuğun sanatsal etkinlikleri onun bir çeşit düşünme dilini oluşturur. Hiçbir zaman iki çocuk birbirine benzeyen özellikler göstermez. Her biri gelişimsel, bilişsel, duygusal ve algılama gibi bireysel farklılıklar gösterir ve çevrelerine farklı bakış açılarıyla yaklaşarak yorumlarlar.”⁹⁸ Bu farklılıklarını yaptıkları sanat etkinliklerinde gösterirken ayrıca yetişkinlerde olduğu gibi o an içinde buldukları psikolojik bazı karakteristik özellikler de gösterirler ve çocuklar bu özelliklerini belli bir yaşa gelinceye kadar gizleme kaygısı taşımazlar. Sonuç olarak; her çocuk farklı düzeyde zihinsel yapıya sahip olduklarından dolayı yaptıkları resimlerde de farklı resimsel özellikler gösterirler. Bu demektir ki çocuğun çizim yaptığı kâğıdı kullanması, çizgilerinin gelişimi, kullandığı figürler, sergilediği kompozisyon, nesnelerin orantısı, ayrıntıların resim düzlemi içerisinde yer alışı şekli onun zihinsel gelişmişliği hakkında bize ipuçları verir.

2.4.7. Oyun İçerisinde Sanat

Çocuk, dünyasını kendinde varolan merak ve hayal kurma yeteneğini işin içine katarak oynadığı oyunda genişletir. Oyunda tam anlamıyla bir arkadaşlık, kardeşlik ve paylaşım vardır. Oyun oynarken çocuk kendini başka bir dünyadaymış gibi ve kendini evinde olduğu kadar güvende hisseder. “Çocuğun oynadığı oyunların en büyük yararlarından biri onların kendini iyi hissetmesini sağlamasıdır. 3 yaş sonu ile 6 yaş arası çocuk, kreşin ve sokakların kurallarını öğrenmeye başlar, bu dönem içinde öğrenmesi oldukça kuvvetlidir ve bu geleceğini yönlendirir. Bu önemli dönemde çocuk oyun oynamayı ve yaratıcılığını geliştirir.”⁹⁹ Ayrıca cesareti, paylaşmayı, kendine yetmeyi ve başkalarına yardım etmeyi öğrenir. Çocuğa ne kadar farklı deneyimleri sunabilirse, çocuğu ne kadar farklı etkinliklerle karşılaştırabilirse, o oranda sosyolojik ve psikolojik olarak gelişme şansı bulabileceğinden emin olunabilir. Eğitimde çocuğun

⁹⁸Artut, K. 2001, *Eğt. Fak. ve İlköğretim Öğretmenleri İçin Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, Anı Yayıncılık, Ankara, 187.

⁹⁹Dorothy, G. S. 1998, L.SingerJerome, *Çocuklarda Yaratıcılığın Gelişimi*, Gendaş A.Ş. İstanbul, 98.

duygularına hitap edip beklentilerine cevap verecek programların uygulanması öncelikli olarak amaçlanmalıdır. Söz konusu bu program ise ancak oyun aracılığıyla geliştirilebilir.¹⁰⁰ “Unutulmamalıdır ki çocuk, oyun yoluyla öğrenir.”¹⁰¹

Carl Jung’un dediği gibi, “yeni bir şeyin yaratılması, yalnızca akılla değil, oyun oynama güdüsüyle de gerçekleşir. Yaratıcı zihin, sevdiği nesneyle oynar.”¹⁰² Bu konuyla alakalı olarak Leonardo’nun yaşamı belgelerden detaylı incelendiğinde; aslında büyük Leonardo’nun birçok yönden tüm yaşamı boyunca hiç büyümediği hep çocuk olarak kaldığı ve bütün büyük insanların çocuksu yanlarının naif kalmasının ve - özellikle günümüzde çok çabuk kaybedilen- bu değerlerin yok olmasının gerektiği konusunda çaba gösterdiği söylenir.

Bir yetişkin olarak bile çocukların seviyesine inip bir an olsun oyun oynamayı bırakmadı. Onun sarayda yapılan festivaller, kutlamalar ve kabuller için en ustalıklı mekanik oyuncakları yapmasından hoşnut olmayanlar ya da bunu kabullenmek istemeyenler sadece bizleriz. Çünkü sanatçının gücünü böylesine küçük şeylere yönelttiğini görme konusunda kararsız ve isteksiziz. Kendisi zamanını böyle harcama konusunda hiçbir isteksizlik göstermez görünmektedir. Çünkü Vasari bize onun sipariş olmadığında bile bize benzer şeyler yaptığını anlatır: ‘Orada (Roma’da) yumuşak bir mum topağı aldı ve ondan içi hava dolu zarif hayvan figürleri yaptı. İçlerine üflediğinde uçuşuyorlar ve hava boşaldığında yere düşüyorlardı. Belvedere bağçasının bulunduğu tuhaf bir kertenkele için diğer kertenkelelerden soyulmuş deriden kanatlar yaptı ve onları civayla doldurdu böylece yürüdüğünde bu kanatlar hareket ediyor ve titreşiyordu. Daha sonra da ona gözler, bir sakal ve boynuzlar yaptı, evcilleştirdi ve bir kutuya koyup kertenkeleyle tüm arkadaşlarını korkuttu.’¹⁰³ Leonardo’nun yapmış olduğu bu türden yaratıcı eylemler sıklıkla ciddi düşüncelerin başlangıcı olarak kabul edildi ve bu düşüncelerin özgürce ifade edilmesine de imkân sağladı. Bu eylemler Leonardo’nun sanat alanındaki başarısına katkıda bulundu.¹⁰⁴

Çocuğun en sevdiği ve en yoğun zaman harcadığı uğraşın oyunlar olduğunu hemen hemen bütün ebeveynler kabul etmektedirler. Oyun oynayan her çocuğun yaratıcı bir sanatçı gibi davrandığını, hayal gücünü kullanması için fırsatlar yarattığını, sorun çözme becerisinin gelişmesine katkı sağladığını, özgüveninin artmasına vesile

¹⁰⁰Kirazoğlu, Z. 2000, *Ünitelere Göre Hazırlanmış Oyunlar*, Ezgi Kitapevi, Bursa, 1.

¹⁰¹Şahin, G. 2014, “Okulöncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Görsel Bir Uyarın Olarak Resim”, *International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish or Turkic*, 9(3), Winter, Ankara, 1309.

¹⁰²Robinson, 155

¹⁰³Freud, S. 1999, *Sanat ve Edebiyat*, (Çev: E.Kapkın/A.T.Kapkın), Payel Yayınevi, İstanbul, 205.

¹⁰⁴Freud, 205.

olduğunu, oyunda kendine bir dünya yarattığını ya da daha çok dünyasında yer alanları kendisini mutlu edecek yeni bir biçimde yeniden düzenlediğini söylemek abartılı bir yaklaşım olmaz herhalde?

Bu, dünyayı ciddiye almadığını düşünmek doğru olmayacaktır. Tam tersine oyununu çok ciddiye alır ve ona büyük ölçüde duygu yükler. Oyun dünyasına yüklediği tüm duygulara karşın çocuk bunu gerçeklikten oldukça iyi ayırır ve imgelemiş nesnelere ve durumlarını gerçek dünyanın kavranabilir ve görünür şeyleriyle ilişkilendirmekten hoşlanır. Çocuğun oyununu düştür ayıran tek şey bu ilişkilendirmedir.¹⁰⁵

Bu bağlamda her halükârda oyunun çocuklar açısından birçok işlevinin ve kazanımının olduğu unutulmamalı. Bu işlevlerin çocuğun ruh ve beden sağlığı için de ayrıca ne denli önemli olduğunun farkına özellikle anneler ve babalar varmış olsalardı, her gün yerleri defalarca paspaslamayı, temizlik yapmayı, günlere gitmeyi, gazete okumayı, kahveye gitmeyi veya televizyon başında saatler geçirmeyi bir kenara bırakıp çocuklarına daha fazla zaman ayırıp onlarla oyun oynarlardı. Çocukların evde oyuncaklarını özgürce dağıtmalarına izin verirlerdi dahası kızmazlardı.

Müzik ve sanat da çoğunlukla birer oyundur. Huizinga'ya göre insanların düzenlediği ayinler ve dinsel törenler de bir çeşit oyundur. Erikson, politikacıların kapalı kapılar ardında döndürdüğü dolaplarda da aynı oyuncu tavrı gördüğünü söylemiştir. Oturma odasında oturup çocuklarla televizyon seyretmek, izlenen program hakkında münazara yapmak, "televizyonla konuşmak" , kendi aramızda televizyon programının sonucu hakkında söyleşmek, bütün bunlar da birer oyundur. Sonra kendi kendimize eğlenmek de oyundur. Hayal kurmak, dilek tutmak, kafanızdaki birtakım figürlerle oynamak... Kısacası, eğlenmek amacını taşıyan her türlü etkinlik oyundur.¹⁰⁶Winnicott'a göre; "çocuk yada yetişkin olsun, bireyler sadece ve sadece oyun yoluyla yaratıcı olabilirler ve tüm kişiliğini kullanabilir."¹⁰⁷ Yaşantısı boyunca oyunu kuşkusuz hayatının önemli bir parçası olarak gören çocuk sanatsal etkinlikleri bir oyun olarak ele alır ve hayal kurmayı da işin içine katarak etkinlik boyunca bambaşka bir dünyada kendini bulurken bundan da büyük keyif alır.

¹⁰⁵Freud, 126.

¹⁰⁶Teer, L. 2000, *Sevgi ve Çalışmanın Ötesinde Oyun Yetişkinler İçin Neden İhtiyaçtır*, (Çev: Murat Köseoğlu), Literatür Yay. İstanbul, 32

¹⁰⁷Sungur, N. 1997, *Yaratıcı Düşünce*, Evrim Yayınevi, İstanbul, 73.

Çocuğun oyun ihtiyacına cevap verecek sanat eğitimi yöntemlerinden biri de dramadır. Okul öncesi dönemde dramanın yeri oldukça önemlidir ve bu dönem eğitimi içinde mutlaka yer almalıdır. “Drama yöntemi eğitim-öğretim sürecinde ilk öğrenmelerin oluşumunda kolaylıklar sağlar. Görsel sanatlar eğitiminde yer alan hem bilişsel hem duyuşsal hem de devinişsel öğrenmeler için drama yöntemi ileri derecede etkilidir.”¹⁰⁸

2.4.8. Hayal Dünyalarını Hayata Geçirme

Okul öncesi dönem çocuğunun hayal dünyası ve yaratıcı gücü oldukça gelişmiştir. Doğuştan gelen bir yetenek olan yaratıcılık, öğrenilebilecek bir özellik değil ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından desteklenip geliştirilebilecek bir yetidir. Bu yeteneğin geliştirilmesinde sanat eğitiminin rolü çok büyüktür. Sanat eğitimi özellikle çocukların hayal dünyasında geliştirdiği düşünceleri hayata geçirmesine yardımcı olur.

“Sanat eğitimi, gözlem yapma, orijinalite, buluş ve kişisel yaklaşımları destekler, pratik düşünceyi geliştirir. Olayları olmadan da beyinde gerçekleştirebilme gücünü artırır. Bireyin sentez yapmasına yardımcı olur.”¹⁰⁹ Bununla birlikte “Öğretimin hangi kolunda olursa olsun, en küçük yaştan başlayacak, en önemli eğitim; tasarlama gücüne dayanmalıdır. Tasarlayabilmenin faydaları el ile tutulacak, gözle görülecek şekilde, en küçük yaşta çocukların içinde yer etmelidir.”¹¹⁰

İnsanların nesnelere ve yaşananları sadece yalın bir şekilde “göz ile görme”leri bir anlam ifade etmemektedir. Bunları imgelemleştirerek (hayalinde tasavvur ederek) sıradan insanlardan farklı bir şekilde görmesi kişinin farklılığını ortaya koyar. Hayal gücü yani “İmgelem, zihin gücüyle görmek demektir. Bazı insanlar, imgelemin bizi hayvanlardan ayıran şey oluşunu ileri sürerler. Buna karar vermek zor. Ama imgelemin insan zekâsının temel niteliklerinden biri olduğu kesin.”¹¹¹

Hayal gücü, yaratıcı süreç içerisinde yaratıcılığın olmazsa olmazlarından biridir. “Çocuklar baktıkları resimlerden hareketle hayal dünyalarını harekete geçirip öyküler

¹⁰⁸Aitken, V. Fraser, D. 2007, “G.NegotiatingTheSpaces: RelationalPedagogyandPower in Drama Teaching”.In *Drama Teaching. İnternasyonalJournal of Education&theArts*, <http://www.ijea.org/v8n14/>.

¹⁰⁹Yolcu, 91.

¹¹⁰Eyüboğlu, B. R. 1986, *Resme Başlarken*, Olgaç Basım, Ankara, 40.

¹¹¹Robinson, 135.

kurgularlar.”¹¹² İşte bunu gerçekleştirirken çocuk hayal gücünün yanı sıra en önemli yetenek olan yaratıcılığını hayata geçirir. Yaratıcılık konusunda araştırmalarıyla tanınan Torrance, çocuğun sosyal hayatında ve yaratıcılığının gelişmesinde özellikle erken yaşlarda müzik, drama, resim, tiyatro gibi sanatların birçok dalının etkili olduğunu belirtmektedir.¹¹³ Örneğin, ebeveynlerin çocuğun sanatsal faaliyetlerine iştirak ederek yapılan etkinlikten birlikte zevk alınması, resim yaparken çocukla konuşulması, yaptığı resmin ne olduğunu tahmin etmek yerine size resmi yorumlamasının sağlanması, kullandığı malzemeleri keşfetme ve tanınmasına yardımcı olunması, çocuğun sevdiği şarkılara eşlik edilerek, dans edilerek veya oyuncak enstrümanları çalarak onun benimseyeceği herhangi bir enstrümanı çalmaya teşvik ederek bir enstrüman kursuna gönderilmesi onu mutlu edecek ve sosyalleşmesine katkı sağlayacaktır. Bunun yanında çocuklar kendi gerçek ve hayal dünyalarında yarattıkları dramalardan çok şey öğrendikleri için kafalarında kurguladıkları oyunların ebeveynler tarafından desteklenmesinden de mutlu olurlar. İşte bu oyunlar da kendileri de rol alarak çocuğun oyunculuk yönlerinin ve tiyatroya karşı ilgilerinin desteklenmesi, en önemlisi mutlaka çocuğun sanatın herhangi bir dalıyla alakadar olmasına yönelik imkânların yaratılması, çocuğun imge yaratmasını kolaylaştıracak ve hızlandıracaktır. Özgün imge yaratma cesareti oluşan, yarattığı özgün imgelerle görsel belleği güçlenen çocukların bu alandaki başarısı dil, el becerisi ve zihinsel gelişimine olumlu yansiyarak gittikçe artan özgüvenle kendini kuşatan sosyal ve fiziksel dünyayı daha güçlü bir kimlikle kavramalarına vesile olacaktır.

Yaratıcılık, özellikle çocuklarda azami ölçülerde bulunan hayal gücü, merak, heves gibi ögelerle oluşmakta ve yaratıcı etkinlikte bu ögelerin kaynak olmasına yol açmaktadır. Farklı olanları keşfetme ihtiyacı duyan insan, bir arayış içerisinde bakış açısını farklı yönlere doğru çevirmekte, farklı olanları merak etmektedir. Farklı olanı öğrenme isteği, onun için önemli bir motif olmakta, zamanla bu motifin dürtüsüyle yeniyi, farklı olanı yaratma ihtiyacı doğmaktadır.¹¹⁴ İşte bu olgu da hayal gücünü kullanarak yaratıcılığı hayata geçirmenin temel felsefesidir.

¹¹²Koç, K., Yıldız, S., Coşkun, R. 2015, “Çocuklar Resimli Çocuk Kitaplarındaki Resimleri Nasıl Yorumluyor? Behiç Ak’ın “Uyurgezer Fil” Kitabı ile Yapılan Görsel Okuma Üzerine Bir Araştırma”, *International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish or Turkic* 10(4), 688.

¹¹³Ayaydın, 196.

¹¹⁴Argun, 6.

2.4.9. Ortam Oluşturma

İster farkına varılan mutsuzluk olsun, ister farkına varılmayan, her iki durumunda ardında o bireylerin içinde yaşadıkları, yetiştikleri, kendilerini geliştirdikleri kültürel ortam yatar. Milli eğitimin temel amaçlarından biri “Türk milletinin bütün fertlerini, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı, verimli kişiler olarak yetiştirmek” olarak tanımlanır. Bu, kültürel ortamı yaratmak ve belli bir talep potansiyeli sağlamak şeklinde yorumlanabilir. Bu kültürel ortamı hazırlamak ve vatandaşlara eşit şekilde sunmak devlet olmanın kaçınılmaz zorunluluğu olduğuna göre, önce sanatın farkına varan, sonra sanatın hazzını alan ve nihayet sanat üreten bireyler üretilmesi ve bu yolla hem mutluluk, hem de kişilik sağlamak önce devletin eğitici görevi olarak tanımlanmalıdır. O halde sanat eğitiminin ilk ve temel adımı, bu eğitimi sorunsuz gerçekleştirilebilecek “ortam yaratma” olmalıdır.¹¹⁵

Ülkelerin kalkınmasında eğitimin oldukça büyük rolü vardır ve bu konuda hiç kimse aksini iddia edemez. Bir ülkede politika, ekonomi ve toplum açısından gelişmeler bekleniyorsa önce eğitimi ele almak gerekir. Okul öncesi eğitim ise eğitimin en önemli dönemlerinden biridir. Okul öncesi eğitimin amacı çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Bunun yanında uygun bir eğitim sistemi ve bu eğitim sistemine uygun sağlıklı bir çevre ile çocuğun gelişimi sağlanmalıdır. Eğitimde sistemle birlikte çevre şartlarının¹¹⁶ ve ortam yaratmanın önemi de yadsınmaz.

2.4.10. “Kendine Güven” Duygusu Kazandırma

Çocuk resimleri çocuğun duygu ve düşüncelerini özgürce yansıtması bakımından önemlidir. Çocuk resim yapmakla bir nesneyi, bir eşyayı, bir olayı veya bir düşüncüyü kâğıt üzerine çizgi veya renklerle aktarır ve bunu hayata geçirmekten de büyük haz duyar. Ayrıca bazı atık ve artık maddelerden üç boyutlu çalışmalar yaparak estetik duygularının yanı sıra yaratıcılığını da geliştirebilir. Böylece çevresindeki varlık ve

¹¹⁵ Ayaydın, 197.

¹¹⁶ Baran, M. Yılmaz, A. Yıldırım, M. 2007, “Okulöncesi Eğitimin Önemi ve Okulöncesi Eğitim Yapılarındaki Kullanıcı Gereksinimleri”, *D.Ü.Ziya Gökalp Eğt. Fak. Der.*, S.8, Diyarbakır, 27.

olayları görmeye, tanımaya, anlamaya ve onlara yeni anlamlar kazandırmaya ve en önemlisi onlardan hoşlanmaya başlar. Ayrıca çocuk gördüklerinin ve hayalinde canlandırdıklarının resmini yaparken gözlem gücünü de artırır. “Resim yapma çocukta çözümlenme-karşılaştırma-eleştirme yeteneklerini geliştirerek ‘kendine güven’ duygusu kazandırır. Kendine güven duygusu kazanan çocuk birçok konuda kendini iyi hissetmeye başlar. Bunun sonucu olarak da girişimci bir ruha sahip olur ve başarılı bir birey şekillenmeye başlar.”¹¹⁷

Okullarda yapılan serbest resim faaliyetlerinde çocuğun kâğıdı, kalemi, fırçayı, boyayı, rengi kullanışı ve hatta çocuğun kompozisyon anlayışı uzmanlar tarafından dikkate değer bulunur. Çünkü çocuk resim yaparken de oyun oynuyordur, oyun ortamında bağımsız hisseder ve bu yüzden bütün davranışları içten geldiği gibi doğaldır. Bu doğal ortam çocuğu izleyen uzman için kaçırılmayacak bir fırsattır. Zira bu ortam; uzman kişiye çocuğun duygu ve düşüncelerinden haberdar olma olanağı sağlar.

Çocuklar resim yaparken hiçbir sanatsal endişe taşımadan tamamen özgürce, saf ve yalın bir şekilde kendini ifade ederler. Resimlerinin estetik değerlerini büyüklerin bakış açısı ile değerlendirmezler, güzellik ve çirkinliği ile ilgilenmezler. Onlar için önemli olan keyifle, heyecanla resim yapmaktır. Detaya takılmazlar. Kendilerine güvenirlere, özgürdürler.¹¹⁸ O an sadece içinde buldukları psikolojik durum çalışmayı etkiler, o da o an ki haletiruhiye ile alakalıdır. Çocuk o an neşeli ve mutluysa bu durum özellikle kullandığı renge ve çizgilere mutlaka etki edecektir. Tam tersi çocuk o an sinirli ve agresif ise ya da duygusal ise yine bu durum kullandığı renge ve çizgilere yansıtacaktır.

¹¹⁷ Ayaydın, 197

¹¹⁸ Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. 2001, *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*, Dersal Yayıncılık, Ankara.

2.5. OKUL ÖNCESİ ÇOCUK RESİMLERİNDE NOKTA-ÇİZGİ-LEKE (YÜZEY) UYGULAMALARI

Tasarım elamanları arasında noktanın insan üzerinde bıraktığı belirgin bir etki yokmuş gibi gözüktü de bir araya gelip yüzey oluşturduklarında en önemli elemanlardan biri olduğu ortaya çıkar. Tek bir noktanın kâğıt üzerindeki etkisi yok gibidir. Gözle algılamada durgunluk etkisi yaratır, hareketsizdir, rengi ise gridir. Birkaç nokta birden yüzey üzerinde bir araya geldiğinde, bu noktalar arasında bir ilişki doğar ve göz bunlar arasında bir bağlantı kurar. Sayısal olarak çoğalan bu noktalar arasındaki bu bağlantı çizgiselliğe dönüşürken genel olarak bunların bir araya gelmesi ile yüzey oluşur. (Fotoğraf makinasıyla çekilmiş herhangi bir fotoğraf büyük bir mercekle incelendiğinde fotoğrafın yüzeyini oluşturan açık-orta-koyu tonların hepsinin noktaların bir araya gelmesinden oluştuğu görülür.)

İşte çocuk resminin temelini oluşturan bu çizgiler, nokta vuruşları ile başlar; eline bir kalem alan çocuk, kalemi avuçlarıyla kavrayarak kâğıt üzerine kontrolsüz, gelişmiş güzel dik ve sert vuruşlar yapar. Bu bilinçsiz ve gelişmiş güzel vuruşlar sonucunda noktalar oluşur. Kâğıt üzerinde yoğunluğu artan bu noktalar önceleri çizgileri oluşturur ve daha sonra basit çizgilerden karalamalara dönüşerek doğal bir süreç izler.¹¹⁹

Çocuk gelişiminin sanatsal üretiminin ilk evresi, noktadan ziyade çizgilerle başlar. Mağara resimlerinin yapıldığı dönemden günümüze kadar gerçekte çizgiler bütün sanatsal betimlemelerin temelini oluşturur. Betimlemenin nasıl başladığı konusunda ileri sürülen ve kabul edilen ortak bir görüş, çocuğun başlangıçta karakalem veya tükenmez kalemle ya da pastel boya ile planlanmamış motor aktivitelerin yan ürünleri olan malzemelerle bilinçsizce, kâğıdı karalar nitelikte ileri-geri, sağa-sola zikzaklarla ya da dairesel hareketlerle geometrik şekiller ve grafiksel ürünler üretmesi yönündedir.

Çevremizde, evde, kreşte, okulda gördüğümüz bütün çocuklar ellerine geçirdikleri iz bırakan objeleri (kurşun kalem, kuru boya, tükenmez, marker kalemler, pastel boyalar vb.) düz bir yüzey üzerinde, gelişmiş güzel hareket ettirerek, iz bırakmaktan ve çizmekten

¹¹⁹Görşen, N. 2013, *Çocuk ve Görsel Dili Çocuk Resimlerini Okumak-Çocuğu Yaptığı Resimler Ele Verir*, Sanat Galerisi, .

büyük zevk alırlar. Özel bir eğitim almayı, birinin motivasyonunu ve en önemlisi herhangi bir yeteneğe sahip olmayı gerektirmeyen bu içten gelen doğal hareketler, çocuğun sanatla haşır-neşir olduğu, merakını gidermeye çalıştığı ilk karşılaşmasıdır. Herhangi bir kural, denetim, iç baskı ve başaramama kaygısı içermeyen, kol ve omuz kaslarıyla yapılan (ki bu, çocuğun kas gelişimine oldukça faydası olan bir harekettir) bu ilk çizgiler çocuğun gelecekteki resimsel anlatımın veya sanata ilk adımın başlangıcı olarak kabul edilir. Bu eylem, yaklaşık olarak bir buçuk yaşından itibaren başlar.

Çocukta bedensel ve zihinsel gelişime paralel olarak sanat faaliyetlerinde de gelişim evreleri dikkatimizi çeker. Yüze yapılan ilk işaret (ki bu genelde çizgi olarak kendini gösterir) sanat evresi olarak ergenlik dönemine kadar gelişimini sürdürür. Her çocuk bir sanat evresinden diğerine aynı zamanda ulaşamaz, bireyler arasında farklılıklar mutlaka olacaktır. Bakanlık tarafından eğitim sistemimize uygun eğitim öğretim yapan okullarımızda uygulanan kaynaştırma eğitimiyle sosyal, duygusal ve en önemlisi iletişim kurma ve paylaşım anlamında problem yaşayan, özel yetenekli veya zihinsel engelli öğrencilerin benzer sanat evrelerini aynı şekilde yaşayacağı tasavvur edilemez. Ancak genel gelişim evrelerinde olduğu gibi, belli sanat evrelerinde de çocukların hemen hemen aynı dönemleri birlikte paylaştıkları ve yaşadıkları görülebilir.

Birçok araştırmacı çizgisel gelişim evrelerini belirlerken, bu evrelerin isimlendirilmesi birçoğunda benzerlikler gösterir. “Malchiodi (1998) çocukların çizimleri ile ilgilenen araştırmacıların 1800’den 20. yüzyılın başlarına kadar çizim gelişiminde gözlenen dönemlerin varlığını ortaya koyduklarını belirtmektedir. Startford ve Au (1988) ise gelişim dönemleri düşüncesini destekleyen Lowenfeld’in resim gelişimini; karalama dönemi (2–4 yaş), şema öncesi dönem (4–7 yaş), şema dönemi (7–9 yaş), gruplaşma (gerçekçilik) dönemi (9–11 yaş), görünürde doğalcılık dönemi (12–14 yaş) olmak üzere beş döneme ayrıldığını belirtmiştir.”¹²⁰

Bu dönemlerin ilk üç evresini incelediğimizde; çocuğun ilk karalama devresine geçişi, her şeyden önce bu etkinliğe yani resim yapmaya ayrılan zamanla doğru orantılıdır. Kas gelişimine, üç parmağı kullanmaya yönelik becerilerin gelişmesine, zekâ

¹²⁰Metin, Ş. ve Aral, N. 2012, “Dört- Yedi Yaş Çocuklarının Resim Gelişim Özelliklerinin İncelenmesi”, *Sağlık Bilimleri Dergisi*, Ankara, 57, dergiler.ankara.edu.tr,

ve genel sağlık durumuna oldukca faydası olan bu durum çocuğun resim çizmeye istekli olmasına bağlı olarak birkaç hafta veya birkaç ay erken ya da geç olabilir.

Genel olarak normal bir gelişim sürecini izleyen her çocuğun içgüdüsel olarak gerçekleştirdiği ilk eylemler rastgele, belirsiz, bilinçli olmayan, kontrolsüz karalamalar şeklindedir. Bu karalamalar sınırlılık mekân kavramı olmaksızın yüzeyin her tarafını gelişigüzel kaplamaktadır. Olaylara, konulara ilişkin dikkat süreleri kısa ve değişkendir. Çevrelerine olan merak, ilgi ve öğrenme isteği heyecanlı bir şekilde devam eder, fakat çevresindeki nesnelere işlevselliğini 1,5 yaşından önce kavrayamaz. 1,5 yaşından itibaren çocuk birey nesnelere tanır ve pastel boyanın çiziktirmeye yaradığını anlar, Kitaplardan gösterilen resimlere karşı ilgi duyar, boya ve fırça bulduğunda ürkek bir şekilde renkleri yan yana veya üst üste boyayabilir. Bu arada kas gelişimine paralel olarak büyük bir zevkle ve iştahla duvar, yer, kapı, pencere ve masalar üzerine eline geçirdiği boya ve kalemler ile düzensiz bir şekilde çizmeye başlar.¹²¹

şema Öncesi Dönem; Bu dönemde çocuk, canlandırmak istediği obje ya da kavramla ilişki kurma problemi yaşar. Dört yedi yaş arasında seyreden bu dönem içinde çocuk dört yaş civarında, çocuklar oldukca tanınabilecek biçimler çizmeye başlar. Ancak bunların ne olduğunu söylemek oldukca zordur. Ancak beş yaşlarında, insanlar, evler ya da ağaçlar tanınmaya başlar. Çocuk altı yaşına geldiğinde de biçimler ve şekiller konulu olmaya başlar. İnsan figürü çizimleri tipik olarak şematiktir ve resmi yapanın temel olarak gördüğü şeye indirgenmiştir. Vücut oranları gerçek dışıdır.¹²²

şematik dönemde ise; Çocuk, kendine özgü insan figürü şemaları geliştirir ve bunları yavaş yavaş kullanmaya başlar. İnsan figürü artık eksiksiz bir şekilde resmedilir; kollar, bacaklar, baş hatasız yerli yerine oturtulur. “Uzuvlar çizilirken geometrik formlar kullanılır. Mekân kavramı, nesnelere arasındaki ilişki ve iç-dış ayrımı, henüz tam olarak netleşmemiştir. şematik Evre’deki çocuklar bu belirsizliği gidermek adına çözümler bulurlar. İç-dış ayrımını zihinlerinde netleştirinceye kadar; bir mekânın hem içini, hem dışını aynı karede gösterirler. Bu yöntem “röntgen resim” olarak adlandırılır. Çocuk, figüre veya objeye nereden baktığını “unutur”. Bir nesneyle ilgili bildiği her detayı çizimine ekler. Herhangi bir bina çizmesi gerekiyorsa, yetişkinlerin gördüğü biçimde; dıştan gözükene; pencereleri, kapısı, çatısı olan bir bina çizecektir. Ama “evini” çizmesi

¹²¹Görřen, 113.

¹²²Yavuzer, H. 1997, 41.

gerekiyorsa, evin dıştan görünümünü çizip; içine annesini, babasını, kendisini ekleme eğiliminde olacaktır. “Şematik dönemin belki de en ilginç özelliği budur”¹²³

Gerçekçilik Dönemi’nde çocuk dokuz, oniki yaş arasında olduğundan dolayı toplumun bir üyesi olduğundan haberdardır ve bu haberdar oluşu çizgilerine yansıtmaya başlamıştır. Bu dönemdeki çocuğun daha önce yaptığı çalışmalarına oranla daha ayrıntılı çizgiler çizdiği ve daha gerçekçi bir yaklaşım içerisinde olduğu gözlenmektedir.

Bu dönemde çocuk, ayrıntıya ilgi duymaya başlarken, gittikçe resmini gizleme, göstermeme eyleminde bulunmaya başlar ve onları anlatmaktan hoşlanmaz. Resimlerde kullanılan renkler gelişigüzel seçilmek yerine, gerçeğe uygun bir şekilde seçilmeye başlamıştır.

Söz konusu bu dönemde çocukların en büyük gereksinimlerinden biri kendi kişiliklerini bulmaları, kendi güçlerinin farkına varmaları ve buldukları yaş grupları içinde kendi ilişkilerini geliştirebilmeleridir.

Konu seçiminde kızlarla erkekler arasında farklılıklar belirir. Erkek çocuklar daha çok çizgi film karakterleri, savaş ve spor sahneleri, yarış arabaları; kızlarda ise süslenmiş ve makyaj yapmış kadınlar, giysiler, takılar ve çiçekler çizerler.

Ergenliğin başlangıç dönemine rastlayan, Görünürde Doğalcılık Dönemi’nde ise çocukların giderek yaşadıkları doğal çevrenin farkına vardıkları gözlemlenir. Ergen çocuk bu dönemde yakın çevresinde gördüğü nesnelere enini, boyunu, derinliğini ve orantılarını kağıda yansıtmaya başlar.

Bu evrede cinsel özelliklerden haberdar olmanın büyük ölçüde arttığı ve insan figürünün cinsiyet ayrımı yapılarak çizildiği gözlenmektedir.

Yine bu dönemde çocuğun rengi tanıdığı, renk farklılıklarından haberdar olduğu ve elinin altında bulunan renk skalasının çeşitliliği nispetinde rengi coşkulu ve en iyi biçimde kağıdına yansıttığı görülür.¹²⁴

¹²³Lowenfeld, V. W. Brittain, L. 1964, *Creative and Mental Growth* (Second Edition), The Macmillan Company, New York, 159.

¹²⁴Yavuzer, H. 1997, 67.

2.6. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE IŞIK VE RENK KAVRAMI

Tabiatta ister dış mekânda olsun ister iç mekanda olsun rengi algılayabilmemiz için ışık gereklidir. Işığın olmadığı bir mekânda renkler görülmez. Örneğin, oldukça renkli giysiler ile sinemaya giderken ışığın var olduğu dış mekânda bu renkleri rahatça algılamamıza rağmen, sinemanın kapalı ve karanlık mekânında var olmalarına rağmen tüm renkleri bir anda kaybederiz, göremeyiz, algılayamayız. Buradan da anlaşılacağı gibi ışık, rengin evrende varlığının temelini oluşturmaktadır. Işığı kısaca “ışın yansıtan bir enerji” olarak tanımlayabiliriz.¹²⁵

Resim sanatında ışık; “erken rönesans döneminde yalnızca hacmi ortaya çıkarabilmek için kullanılmıştır. Işığın sembolizmi ise belki Rembrandt’dan insanlık tarihi kadar geriye gitmektedir.”¹²⁶

Işık, tüm canlılar için bir yaşam kaynağı olduğu gibi sanatçının dikkat çekmek istediği ve bazen özellikle vurgulamak istediği konu için de bir ifade aracıdır. Sanatçı resminde ışığı belirgin bir şekilde kullanacağı zaman bunun yoğunluğunu, şiddetini ve en önemlisi geliş yönünü önceden hesaplayarak hatta tuvale geçmeden önce eskizinde bunu belirleyerek tuvalde uygulamaya başlar. Işık sanatçı veya sanatçı adayı için irdelenmesi gereken bir konu olsa da, bu okul öncesindeki bir çocuk için söz konusu değildir. Çocuk resim yaparken “ışığı nerden alsam” kaygısı taşımaz. O, resim yaptığı andaki duyguları ile ve sevdiği renklerle özgürce hareket eder ve kafasında perspektif, ışık-gölge, mekân kaygısı olmaz.

Renk ise, ışığın cisimlere çarptıktan sonra yansıyarak gözümüzde bıraktığı etkidir. Fiziksel olarak beyaz ışık, kristal bir prizmadan geçirildiğinde kırılmaya uğrayarak tayf diye adlandırılan yedi değişik rengi oluşturur Bu konu ile ilgili olarak “iki yüzyıl kadar önce Isaac Newton gökkuşağı dediğimiz bu doğa olayını kendi evinin içinde gerçekleştirdi. Tam olarak karanlık bir odaya kapanıp içeriye küçük bir delikten tek bir güneş ışınına eşdeğer ince bir ışık demeti sızmasını sağladı. Sonra da bu ışığı bir prizmadan-üçgen biçimli bir cam çubuk geçirerek beyaz ışığı güneş tayfı (spektrum) renklerine ayırmayı başardı.”¹²⁷ Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, lacivert ve mordan

¹²⁵Gökaydın, N. 1990, *Tasarım ve Görsel Algı*, Sedir Yayınevi, Ankara, 30.

¹²⁶Seyhan, *Grafik’te Temel Tasarım*, 93.

¹²⁷Parramon, M. J. 1994, *Yağlıboya Resim Sanatı*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 70.

oluşan bu renk tayfi aynı zamanda gökkuşağı renkleri olarak da isimlendirilir. “Işık renkleri ile pigment renkleri arasındaki değişimler uygun bir şekilde yakalandığında, üç ana boya rengi olan sarı, macenta kırmızısı ve siyan mavisinin karışımlarından doğadaki tüm renkler elde edilir.”¹²⁸Yine bu üç ana rengin eşit miktarda kullanılmasıyla siyah renk elde edilebilir. Beyaz rengi elde etmek içinde yine bu üç ana rengin kullanılması gerekir. Ancak bunu gerçekleştirebilmek için renkler ışık bazında ele alınmalıdır. Üç ana renk ışık bazında ele alınıp beyaz bir duvar üzerinde birleştirildiğinde beyaz renk elde edilmiş olur. Üç ana boya pigmentinin bir araya getirilmesinden siyah renk elde edilirken ışık bazında aynı renklerin bir araya getirilmesi ile beyaz rengin elde edilmesinin yegâne nedeni ‘ışığın moleküler yapıya sahip olmaması’dır.

Renkli resim çalışmalarının okul öncesi çocuğu için son derece çekici ve eğlenceli olduğu birçok insan tarafından bilinmektedir. Resim düzlemine bilinçsiz bir şekilde sürülürken oluşturulan öz renk ve birbiriyle karışan renkler çocuk üzerinde heyecan ve mutluluk yaratırken çocuğa renk karışımı denemeleriyle ilgili olarak yaratıcı bir deneyim kazanma imkânı vermektedir. Aslında okul öncesi dönemdeki çocuklar hangi ortamda ve şatlarda olursa olsun herhangi bir sanat faaliyetinin içinde yer almaktan hoşlanırlar Bunun bir nedeni de sanatta kesin bir doğru ya da yanlış cevabın olmamasıdır. Piaget, çocukların kâğıt üzerine yaptıkları ilk karalamaların kol hareketinin “devin duyum” haz üzerine temellendiğini savunmaktadır. Bu hoşnutluk kullandıkları materyaller üzerindeki kontrol ve karar vermedeki bağımsız hareket edebilme cesaretinden kaynaklanmaktadır. Bu durum ne yapacaklarına ve hangi materyalleri kullanacaklarına karar verme konusundaki ilk fırsat olabilmektedir.¹²⁹

Parmak boyası, sulu boya ve oldukça renk çeşitliliği içeren kaliteli renkli ve marker kalemler mum boya ya da geniş yüzlü uçlara sahip resim fırça ve kalemleri gibi materyallerle yapılan uygulama çalışmaları çocukların göz ile el uzuvlarının eş değerde kullanımıyla birlikte büyük ve küçük kas gruplarının gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu gelişmelerin yanında okul öncesi sanat faaliyetlerinde kullanılan araç gereci seçerken ne olduklarından çok çocuğa araştırma ve keşfetme olanağı verip vermeyeceği

¹²⁸Parramon, *Resimde Renk ve Uygulanışı*, 12.

¹²⁹ İşler, A. Ş. 2003, “Okulöncesinde Disiplin Temelli Sanat Eğitiminin Uygulanabilirliğinin Kuramsal Temelleri ve Çocuk Gelişimi Açısından Önemi”, *Kazım Karabekir Eğt. Fak. Dergisi*, Sayı: 8, 42.

daha öncelikli olmalıdır.¹³⁰Buna mukabil bu düşüncelerle yaptırılan çalışmalarda kullanılan malzemeleri çocuğun tanınması ne işe yaradığının yanı sıra nasıl kullanıldığı konusunda bilgi sahibi olması da ileriki yaşlarda ona tecrübe kazandıracaktır.

Okul öncesi eğitimde çocuklar için renkler çok şey ifade etmektedir. Yaptığı resimlerde çocuğun kullandığı renkler onun iç dünyasını, haletiruhiyesini, yakın çevresi ile olan ilişkisini, mutluluğunu ve yaşadığı sorunları dışa vurmada yardımcı olur. Okul öncesi dönemlerde çocuklar tarafından koyu renkli boyalarla yapılan resimlerin iç kapanıklığı ve karamsarlığı, canlı renkli olanların ise neşeli olma halini ve mutluluğu yansıttığı ifade edilmiştir. Çocuk ruh sağlığı hekimleri resim sayfasının tamamını kaplayan çok büyük resimlerin iç kontrol zayıflığı, hiperaktiflik, dikkat dağınıklığı, korku ve saldırganlığı, küçük ebatdakilerin ise ürkeklik ve içe dönüklüğü yansıtabileceğini belirtirler. Resimlerin ebatlarının yanı sıra kullanılan renklerin de düşünce ve iç dünyalarını yansıtmada etkili olduğunu hatırlatan uzmanlar; resimlerde kahverengi, siyah gibi koyu renkler ağırlıktaysa karamsarlığı, korkuyu; mavi, yeşil renk huzuru ve dinginliği; kırmızı renk iddiacılığı, saldırganlığı; pembe, sarı, turuncu gibi sıcak renklerin ise genellikle sevecen, uyumlu, çevresine neşe saçan, anlayışlı olmayı ve dışa dönüklüğü ifade eder.

2.7. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE BİÇİM VE FORM ANLAYIŞI

Çocuk ilk yıllarda gelişigüzel çizgiler çizerken bilinçsiz şekiller oluşturmaktadır. Karalama evresi olan bu evrede çizimler iki yaş altında başlamaktadır. Belli bir mekân kavramı olmaksızın, bilinçsizce çizim yaptığı yüzeyin her tarafını bu gelişigüzel atılan çizgilerle doldurmaktadır. Bu dönem belli bir ifadenin grafiksel ve geometriksel işaretini taşımamakta, zamanla çocuğun zevkle oynadığı oyuna dönmekte, iki yaşından itibaren de motor devinim olarak adlandırılan çizimlere dönüşmektedir. Bu ilk karalamalar herhangi bir ifade unsuru taşımamakla birlikte, çocuk çizdiği bu çizimleri adlandırmaya ve dil yardımıyla belli bir nesne veya konuya uydurmaya çalışırken çizimleri onun anladığı dil ve yorumla bilinçaltında bir anlatıma, dışavuruma dönüşmektedir. Bu dönüşüm bazen büyüklerin bakış açısıyla da örtüşmeyebilir.

¹³⁰İşler, “Okulöncesinde Disiplin Temelli Sanat Eğitiminin Uygulanabilirliğinin Kuramsal Temelleri ve Çocuk Gelişimi Açısından Önemi”, 35.

Aslında yaptığı karalamalar birbirinden ayrılmadığı halde, onun için farklı farklı şeyler ifade etmektedir. Çocuğa göre çizmek çok basit bir anlatımla elinin hareketini kâğıda dökmektir. Çocuk rastlantısal olarak kâğıda aktardığı çizgileri ve bunların bir araya gelmesinden oluşan lekeleri ve biçimleri kendisinin yarattığının farkına varmaktadır. Bu farkındalık yaptığı eylemi sürdürmesine ve bu eylemden aldığı haz çocuğun yaptıklarını bir beceriye dönüştürene dek tekrarlamaya teşvik etmektedir.

Karalamaların bir beceriye dönüşmesi ve bunlardan anlamlı resimlere doğru gelişen süreç, çocuğun biçime ilişkin algısının geliştiğini de ortaya koymaktadır. Bir şekil oluşturmak için yararlandığı dairesel çizgiler, biçim algısının geliştiğini gösterirken, buna paralel olarak anlamlı şekil tasarımlarının gelişmesini de sağlamaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK RESİMLERİNİ OKUMAK

3.1. DÖRT-BEŞ YAŞ GRUBUNDAKİ ÇOCUKLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

İki yaşına kadar hemen hemen tüm aileler büyük sıkıntılar yaşarlar hatta biraz da abartılı olarak biz buna “iki yaş krizi” diyebiliriz. İki yaş krizinin bitmesi ile birlikte çocuğu üç yaşına gelen anne-babalar biraz rahatlayarak bir süreliğine de olsa dinlenme fırsatı bulurlar. Çocuğun dördüncü yaşa girmesiyle anne-babanın yorucu ve sıkıntılı dönemi başlarken, bağımsız hareket etmeyi öğrenen, kendini idare etmeyi beceren çocuk, çevresiyle kurduğu ilişkilerde oldukça başarılı olmaya başlar. Fakat zaman zaman hem sözel hem de nesnel iletişimde ölçüyü kaçırabilir. Bu dönemde çocuk aşırı inatçı olur, arkadaşlarıyla uzun süre oyun oynamak istemezken oynayacağı zamanda genelde dramatik oyunları oynamak ister. Sık sık bahanesiz kavgalar çıkarır.¹³¹

Bunun yanında dört yaş çocuğu artık yaşadığı evin dışında, kendisinin yaşadığı dünyadan başka, yaşanan bir dış dünya olduğunun farkına varmış, kendinin ve arkadaşlarının hak ve özgürlüklerini iyice anlamaya başlamıştır. Sabrı ve beklemeyi öğrenmiştir. Oyun için arkadaş seçer. Genelde kendi cinsiyle oynamaktan hoşlanır. Değişken, meraklı ve hareketlidir. Her şeyi sorgulamaya, öyle ki ebeveynlerini bu sorularla bıktırmaya başlar. Daha rahat yazıp çizer ve yaratıcı sanatları keşfederken resimleri daha gerçekçi olmaya başlar. Müzikteki ton, tempo, ritm ve sesi daha iyi duymaya, anlamaya ve onları bazen içinden mırıldanarak taklit etmeye, ayağıyla veya elinde tuttuğu kalem vb. malzemeyle tempo tutmaya başlarlar. Olaylar arasında ilişki kurabilir, büyüklerin konuşmalarının arasına sık sık girip soru sorarlar ve ebeveynlerinden bağımsız hareket etmek isterler, sokakta yürürken ebeveynlerinin elini tutmak istemezler. Kelimelerin anlamlarını öğrenmeye çalışır, gerçekte var olanla düşü birbirine karıştırabilirler. Bundan dolayı da hayal dünyaları geniş olur.¹³²

Bu yaştaki çocuk doğal olarak görsel motor beceriler açısından da gelişmeye başlar ki bu gelişim yaptığı çizimlerde kendini açık bir şekilde gösterir. Kalem tutuşu

¹³¹Fırat, A. Ş. 2017, Çocuklar Resimleriyle Bize Ne Diyor?, <http://www.terapiportali.com/?page=blogspot&yld=38&url=>

¹³²Sarı, İ. *Çocuk Eğitimi ve Gelişimi*, Noktaekitap, 189.

çok iyi olmasa da artık üç parmağı kullanarak çizim yapmaya başlar. Eskiden çok ilkel olan insan çizimleri gelişir en az 4-5 parçalı insan çizimleri yapmaya başlar. Bu dönemde genelde insan figürleri önden çizilir ve çizilen figürler çoğunlukla hareketsizdir. “Profil çizmeye geçiş gerçekleşmemiştir. Yaşı ilerledikçe çocuk gördüğü objelerin resimlerini çizmeye çalışır. Bunları genelde herhangi bir kompozisyona oturtmadan, sayfada gelişigüzel bir biçimde ebat farklılıklarıyla çizerler. Resimleriyle ilgili konuşmayı çok seven çocuklar, yaptıklarını uzun uzun anlatmaya heveslidirler.”¹³³ Çocukların gelişimlerini hızlandırma ve içselleştirmelerine destek olma yetişkin veya alanında uzman birinden yardım almayla sağlanır.¹³⁴ Bu nedenle çocukların gelişimleri için daha çok alanında uzman kişilerin kılavuzluğunda etkinlik yapmaları ve destek almaları sağlanmalıdır. Özellikle okul öncesi eğitime devam eden veya ailesi tarafından fırsat verilen çocuklar aldıkları bu destekle iki boyutlu insan çizimi bile yapabilirler. Çizime başlamadan önce ne çizeceklerini söylerler. Her ne kadar söyledikleriyle çıkan çizim bizlere benzer gelmesede de motivasyonlarını düşürmemek, hayallerini kırmamak adına ebeveynlerin yaklaşımları ve kullandıkları sözcükler çok önemlidir. Bu sözcükler hep çocuğu destekler nitelikte olmalı ve onları mutlu etmelidir.

Beş yaş dönemi, çocuğun kendini biraz daha yakından tanıdığı, uyumun, dengenin ve azda olsa bilincin geliştiği yeni bir dönemin başlaması yönüyle önemli bir dönemdir. Bu dönem çocuğu bedenini ve çevreyi daha iyi tanımaya başladığından bedenini ve uzuvlarını daha kontrollü bir şekilde kullanmaya başlar. Yaşadığı toplumun kurallarına uyum sağlama, topluma karşı biraz daha duyarlı olma, büyüklerinin sözünü dinleme, yasaklara karşı biraz daha mantıklı yaklaşma konularında olumlu artışlar gözlenir. Toplu olarak oynanan oyunlarda daha başarılı olmaya, arkadaşları ile daha az kavga etmeye ve oyuncaklarını sorunsuz bir şekilde paylaşmaya başlar. Aile içerisinde sorumluluk almaya başlar (Sofrayı kurup-kaldırmada anneye yardım etme, düşmemesi için küçük kardeşinin elini tutma gibi.) ve anne-babaya birçok konuda yardımcı olmaya başlar. Resim yapma ve yazı yazma konularında ustalaşmaya başlamasından dolayı kendine güveni artarken, yaptığı resimdeki “sonuç onun için pek önem taşımaz; önemli olan sanatını yaptığı süredir. Kendini öylesine iç dünyasına kaptırır ki, çoğu kez

¹³³Halmatov, S. 2016, *Çocuk Resimleri Analizi ve Psikolojik Resim Testleri*, Pegem Akademi, Ankara, 17.

¹³⁴Fırat, A. Ş. Çocuklar Resimleriyle Bize Ne Diyor?, <http://www.terapiportali.com/?page=blogspot&yld=38&url=>

çoşkularını sese aktarır bazı sesler çıkarır veya hareketler yapmaya koyulur.”¹³⁵ Bu güven sayesinde de kalemi düzgün kullanmayı öğrenerek kendi ismini yazabilir, baş ile baştan çıkan kollar ve bacaklardan oluşan insan figürleri çizebilir, hatta bu gelişmeler sonucunda çocuk artık kendine özgü bir insan tipi yaratmak için çaba sarf etmeye koyulur.

3.2. GÖRSEL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ

Görsel okuryazarlık birçok açılımı olan çok geniş bir konu olup ve bu konuya ilişkin birçok tanım geliştirilmesine karşın henüz konu üzerinde uzmanlar tarafından fikir birliğine varılmış bir tanım bulmak oldukça zordur. Görsel okuryazarlığa ilişkin tanımlamaların çoğunluğu görsel bir görüntünün nasıl yorumlanacağını içermektedir. Görsel okuryazarlığın alfabe okuryazarlığından çok farklı olduğu, kendine özgü kuralları ve işleyişi olan bir dil olarak kabul edildiği düşüncesi bu konuyla ilgili olarak bugüne kadar yapılmış tanım ve araştırmaların birçoğunun üzerinde hemfikir olduğu ortak düşünceyi yansıtmaktadır. O halde görsel okuryazarlığı ayrı bir dil olarak kabul ettiğimizde, mesajın dili olarak görüntüleri okuma ya da görme ve görsel mesajların farkında olmayı kapsadığı gerçeği gündeme gelmektedir.

Bazı uzmanlar; görsel okuryazarlığın, modern dünyadaki genel eğitimin okuma, yazma ve aritmetik ile eş değer dördüncü ögesi olduğunu öne sürmektedirler. Okuryazarlığın genel eğitim için neden çok önemli olduğunun yanıtını da dört madde halinde açıklamaktadırlar;

İlki, görsel okuryazarlık daha çok tam insan gelişimi için oldukça önemli olan beynin sağ yarım küresini kullanmayı gerektirmektedir. Böylece düşünme sürecinde beynin her iki yarım küresini kullanmayı, yani bütünsel düşünmeyi geliştirmiş olacaktır.

İkincisi, beynin sol yarım küresine ait soyut düşünceleri canlı inandırıcı, yoğun ve bildik yaparak onları daha iyi anlama olanağı tanımaktadır.

Üçüncüsü, aynı düşünceyi farklı yollarda işleme yeteneği kazandırmaktadır.

Sonuncusu ise, içinde yaşadığımız doğal ve doğal olmayan çevreden etkilenmektense bireylerin kendi kararlarını alabilmesi için görsel çevreyi okuyabilmelerini ve anlayabilmelerini sağlamaktadır.¹³⁶

¹³⁵Kehemuyi, Z. 1995, *Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 17.

¹³⁶İşler, A. Ş. 2002, “Günümüzde Görsel Okur Yazarlık ve Görsel Okur Yazarlık Eğitimi”, *Uludağ Üni. Eğt. Fak. Dergisi*, XV(1), Bursa, 155-157.

Günümüzde görsellerle kuşatılmış bir dünyada yaşayan öğrenciler (ya da öğretmenler, öğretim üyeleri, pedagog ve psikologlar), doğal bir şekilde sahip oldukları görsel okuma-yazma yeteneklerinin anlamının tam olarak farkında değillerdir. Oysa görsel okuma yazma becerisi; anlama yeteneği, yaratma kabiliyeti ve kültürel işaretler taşıyan imajları, nesnelere, görülebilir hareketleri ve görünmeyen, gizli kalmış mesajları sadece konunun uzmanı tarafından okuyabilmeyi gerektirir. Bu yetenekler metinsel okumayla paralel bir şekilde yürütülerek bu ve benzeri yollarla öğrenilebilir. Eğitimciler söz konusu yeteneği; çok sayıda çocuk resmi inceleyerek ve bu konuda yapılmış bilimsel tez, makale ve yayınları okuyarak ayrıca bu konu üzerinde psikolojik değerlendirmelerde bulunan psikologların görüşlerini de işin içine katarak farkına varma, yorumlama ve diğer görsel formların anlamsal ve dizimsel ayrımını kullanabilme yeteneklerini de geliştirebilirler.¹³⁷

Bu farkında olmayışlara veya ihmal edilmişliklere rağmen, geçen zaman zarfında farklı anlamlar isnat edilerek anlatılmaya çalışılan resim, şekil ve biçimler, uzun bir tarihi süreç içerisinde alfabe'deki harflere dönüşerek sözel iletişim biçiminin kaynağını oluşturmuştur. Fakat sözel iletişim hiçbir zaman görsel iletişimin yerine kullanılmamış abartılı bir benzetmeyle ona rakip olmamıştır. Tam tersi her iki iletişim biçiminin de ortaya çıkışından günümüze kadar kendine özgü yapısını koruduğu ve buna karşın bu yapıdan ve bu yapıdaki kurallardan taviz vermediği kanaati hasıl olmuştur. Örnek verecek olursak yazın sanatıyla uğraşan bir edebiyatçı veya şair duygu ve düşüncelerini sözcüklerle anlatmaya çalışırken bir plastik sanatlarla ilgilenen sanatçının soyut veya somut nesnelere kullanarak görsel anlatım dilini tercih ettiği görülür. Böyle bir durum söz konusu olduğunda birinin diğerine karşı üstün olduğu veya basit ve yetersiz kaldığı anlamını çıkarmak yanlış olur. Ne var ki; bazı durumlarda bahse konu her iki iletişim biçiminin de tek başına yeterli olmadığı durumlar söz konusu olduğunda, bazen resim metinlerle desteklenirken, bazen de metin resimlerle desteklenmiştir. Resimli veya çizgi romanlar ya da fotoromanlar bu konuda örnek gösterilebilecek en önemli kaynaklardır.

Durumu özetleyecek olursak; “görsel okuryazarlık, iki önemli işleve sahiptir: birincisi aynı anda farklı duygularımıza hitap etmesi, ikincisi ise, bu şekilde öğrenmenin

¹³⁷Tüzel, M. S. 2010, “Görsel Okuryazarlık”, Çukurova Üniversitesi-Türkoloji Araştırmaları Merkezi, TÜBAR-XXVII-/Adana Bahar.

daha kalıcı olması.”¹³⁸ Günümüzde artık harflerin bir araya gelerek oluşturduğu metinlerle yani alfabe okuryazarlığıyla insanların birbirleriyle iletişim kurmaları artık yeterli gelmemektedir. Bu iletişimi kurabilmek için eğitimcilerin; özellikle okul öncesi dönemden başlayarak yetişkin eğitime kadar eğitimin her kademesinde, hem sözcükleri hem renkleri hem de resimleri işlemeyi öğrenmeleri artık zorunlu hale gelmiştir. Onlara bir anlam yüklemeyi, başka bir anlatım tarzıyla metin, renk ve resimler arasında bir bağ oluşturarak, birinin diğerini desteklemesi tezinden yola çıkarak ve en önemlisi alınan bilgilerin daha kalıcı olması için görsel okuryazarlığı öğrenmeleri anlamında büyük çaba göstermeleri gerekir. En ince ayrıntısına kadar incelenerek planlanmış, okul öncesi çocuğun seviyesine indirgenmiş ve onun anlayabileceği şekilde detaylandırılmış bir müze eğitimi ve sanat eleştirisi uygulamaları eğitiminin de bu sürece katkı sağlayacağı bir gerçektir. Buna ilaveten bir sanat eseri çözümlenmesi eğitiminin de bu süreçte ihmal edilmemesi ve hatta söz konusu görsel okuryazarlığı eğitiminin daha anlaşılır bir hale gelmesine artı bir destek vereceği gerçeği de unutulmamalıdır.

Yukarıda önerilen bu okuryazarlığı, öğretmen adayının öğrenebilmesi için işi bilen profesyonel sanat eğitimcilerinden ders alması gerekmektedir. Bu eğitimi alabilmeleri için, “eğitim fakültelerine en azından seçmeli olarak konulacak görsel okuryazarlık dersi ile ülkemizin eğitiminde en büyük payı olan öğretmenlerin bu konuda bilinçlenmesi sağlanabilir. Benzer şekilde eğitim fakültelerinde disiplinler arası çalışmaları özendirmek amacıyla görsel okuryazarlık konusunda lisansüstü program açılması ya da var olan kimi derslerle ilişkilendirilmesi görsel okuryazarlık konusunda atılacak önemli bir adım olabilir.”¹³⁹

¹³⁸Çelik, G. ve Çekiç, O. 2014, “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görsel Okuryazarlık becerileri Hakkındaki Görüşleri”, *Eğitimde Kuram ve Uygulama, Articles /Makaleler Journal of Theory and Practice in Education*, 849.

¹³⁹Tanrıverdi, B. ve Apak, Ö. 2013, “Görsel Okuryazarlık Üzerine Bir İçerik Analizi”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fak. Dergisi*,26(1), 285.

3.3. ÇOCUKLAR YAPTIKLARI RESİMLERLE BİZE NE ANLATMAK İSTERLER

3.3.1. Aile Fertlerinin Diziliş Sırası

Çocuklar aile fertlerinin resimlerini yaparken birden fazla insan figürü kullanırlar. Yaptıkları resimde aile bireylerinin dizilişine ayrı bir önem verirken, figürleri kâğıdın sağına mı, soluna mı çizilecekleri konusunda ihtimam gösterirler. Bunun yanında resmin bütününde öğelerin birbirleriyle ilişkisi de önemlidir. Çocuğun kendini kimin yanına koyduğu kimi kendinden uzak tuttuğu resme bakılarak yorumlanmalıdır. Sayfanın en soluna birinci olarak çizilen figür, çocuğun aile içinde en fazla sevdiği ve değer verdiği kişidir.¹⁴⁰ Örnek verecek olursak; kardeş kıskançlığı yaşayan çocuk resmin en soluna kendini çizer ve yanlarına annesinin-babasının (ya da her ikisinin birlikte) resmini çizerken en sağ tarafa da kardeşlerinin resmini çizer. Çünkü aile içinde en sevdiği anne ile kendisini evin içine alma, kardeşlerini ise evin dışına atma isteği söz konusudur. Ne var ki bazı çocuk resimlerinde bunun tam tersi durumlarda söz konusu olabilir. Şöyle ki çocuk yaptığı resimlerde en sevmediği, iletişim kuramadığı veya çatıştığı kişiyi sayfanın en soluna koyabilir. Bu durumu netleştirebilmek için çocukla konuşup yaptığı resimle alakalı sorular sormak doğru ve isabetli bir yaklaşım olur.

3.3.2. Aile Fertlerinin Çizim Şekli

Çocuğun resimde kullandığı şekiller onun psikolojik durumunu yansıtması açısından, onları çok büyük veya çok küçük çizmesi büyük önem arz eder. Bu konuda “çocuk ruh sağlığı hekimleri resim sayfasının tamamını kaplayan çok büyük çizimlerin iç kontrol zayıflığı, hiperaktivite, dikkat dağınıklığı, korku ve saldırganlığı, küçük ebatlardakilerin ise ürkeklik ve içe dönüklüğü yansıtabileceğini belirtirler.”¹⁴¹ Bu kapsamda değerlendirildiğinde kâğıdın tamamını kaplayacak şekilde figürleri kullanan çocuklar genelde iddiacı ve kompleksli çocuklardır. Kullanacakları figürleri gerçeğinden küçük çizen çocuklar hayatta başarıya kaygısı olan ve kendine güveni

¹⁴⁰Okyay, L. 2008, “6 Yaş Çocukların Aile Resimlerinin Sosyo-Kültürel Değişkenler ve Davranış Problemleri Açısından Karşılaştırılması”,30, <https://www.dspace.trakya.edu.tr:8080/jspui/handle>,

¹⁴¹Görşen, N. 2013, *Çocuk ve Görsel Dili Çocuk Resimlerini Okumak-Çocuğu Yaptığı Resimler Ele Verir-Sanat Galerisi*.

olmayan çocuklardır. Bunun yanında çocuğun başı, boynu, vücudu, el ve ayakları nasıl çizdiği de önemlidir. Çocuklar güçlü buldukları, otoriter, iyi ilişki içinde bulduklarını çok büyük çizer. Çocuk, başı ön plana çıkarmışsa yüksek egoyu vurgulamaya çalışmıştır. Vücut ön plandaysa ego, ayaklar ve bacaklar ön plandaysa çocuğun kendini öne çıkarma kaygısı taşıdığı kanaatine varılmalıdır. Bazı çocuklar da kendilerini birinci sırada ve diğerlerinden daha büyük çizerler. Bu çocuklar ebeveynleri tarafından bireyselliklerinin kabul edilmesi, desteklenmesi ihtiyacı duyan çocuklar olmaktadır.¹⁴² Çizilen resim içerisinde yer almayan veya diğer çocukların saçları çizilmişken o çocuğun saçları çizilmemişse ya da herkes bir arada iken o çocuk uzaklarda çizilmişse: o genelde çocuğa rakip ya da çocuğun kıskandığı, sürekli didiştığı kardeşi, kuzeni veya yakınındaki herhangi bir çocuk olmaktadır.

3.3.3. Aile Fertlerinin Sayfa Düzlemine Yerleşimi

Buck'a göre figürün sol tarafa yerleştirilmesi aile içinde sevgi eksikliği yaşayan ve duygusal doyum arayan çocuklarda görülmektedir. Machoover'a göre ise figürleri sol tarafa yerleştirmek çocuktaki ben merkezci bir kişiliğin, sayfanın sağ tarafına yerleştirmek de çevre merkezli bir kişiliğin göstergesidir.¹⁴³ Uzmanların bu görüşleri doğrultusunda değerlendirildiğinde, çocuk yaptığı resimlerde bütün figürleri sola yerleştiriyorsa çocuğun kişilik olarak benmerkezci bir kişiliğe, figürlerin tamamını kâğıdın sağ tarafına yerleştiriyorsa çevre merkezli bir kişiliğe sahip olduğu kanaatine varılabilir. Resim yapan çocuk yine kâğıdın sadece bir bölümünü kullanıyorsa örneğin, kâğıdın üst kısmına resim yapıyorsa çocukta gerçekleri değerlendirme yönünün yani iç görü yönünün eksik olduğu, kâğıdın alt kısmına figürlerini yerleştiriyorsa çocukta özgüven eksikliği ve içe kapanıklık, kendini ifade edememe ve duygusallık yönünün ağır bastığı konusunda hemfikir olunabilir.¹⁴⁴

¹⁴²Saydam, R. B. 2004, "Çocuk Çizimlerinin Klinik Değerlendirmedeki Yeri", *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 1(1-2), (111-124), 115.

¹⁴³DiLeo, J. H. 1983, *Interpreting Children's Drawing*, Brunner/Mazel, New York, 14.

¹⁴⁴Bahçıvan ve Saydam, 115.

3.3.4. Kullanılan Çizgilerdeki Farklılıklar

Çocukların resim yaparken kullandıkları çizgilerdeki kalınlık ve incelik farkı bile çocuğun psikolojik yapısı ile ilgili bizlere ipuçları verebilir. Çocuk resim yaparken kullandığı çizgileri çok net bir şekilde değil de silik bir şekilde ve kesintili bir şekilde atıyorsa çocuğun yaşamında hassas, ürkek ve kırılgan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Eğer çocuk kullandığı kalemi ortasından kavrayıp çizgileri bastırarak sert ve koyu bir şekilde atıyorsa, çocukta psikolojik bir başkaldırı, sinir ve saldırganlık söz konusu olabilir ve bu durum çocukta saldırgan dürtülerin ve agresif bir yapının varlığını gösterebilir.

3.3.5. Aile Fertleri Arasında Vücut Birimlerinin Karakteristik Çizimi

Çocuğun içinde bulunduğu veya bulunmak istediği duygu durumunu en iyi ifade eden uzuv insanın kafası ve yüzüdür. “Resimde kafanın normalden büyük çizilmesi duygusal ve sosyal iletişimde yetersizlik belirtisi olmakla beraber kendini zekâca yaşlılarından geri gören ve anne-baba tarafından okul başarısı düşük bulunan çocuklarda görülebilir. Normalden küçük çizilen kafa arkadaş edinmede ve insanlarla ilişki kurmada zorluk çeken, içe kapanmaya eğilimli çocuklarda görülür.”¹⁴⁵ Yüzdeki ilk bakılması gereken yer ise ağızdır. Çocuk kendi içinde bulunduğu duygu durumunu ağızıyla ifade eder. Aile içinde mutlu yaşamları olan çocuklar resimlerinde gülen yüz çizerler. Mutsuzlukları ağır basan çocuklar ağlayan yüz çizerler. Çocuk çizdiği yüz içinde ağız zikzaklı bir şekilde çiziyorsa çocukta şiddet eğiliminin olduğunu gösterir. “Ağız açık ve dişler görünüyorsa sözel saldırganlığa meyil vardır, yani çocuk küfretmeye meyillidir.”¹⁴⁶

Çocuklar dört yaş civarında insan yüzüne göz çizerken, göz yuvarlağının içine bir nokta koyarak göz bebeğini belli ederler. İngilizcede “pupil” kelimesi “küçük çocuk” anlamına gelmektedir. Bu kelimenin bir anlamı da “göz bebeği”dir. İnsan gözüne dikkatle baktığımızda göz bebeğinde küçük bir insan görüntüsü olduğunu fark ederiz. (Aslında göz bebeği içindeki insan silüeti göz bebeğine bakan insanın görüntüsüdür, göz bebeği orada ayna vazifesi görmektedir.) Belki atalarımız bu sebeple gözün merkez

¹⁴⁵Kaçmaz, Z. 2011, “Çocuklar Resimlerinde Ruh Hallerini Yansıtıyor”, <http://www.zaman.com.tr>.

¹⁴⁶Halmatov, 42.

noktasına göz bebeği (pupil) adını vermişler.¹⁴⁷ Bu bağlamda değerlendirdiğimizde insan yüzünde belki de en önemli uzuv gözlerdir. Zira gözler sadece görmeyi değil aynı zamanda duyguları da ifade eder. Bundan dolayı çocuğun yaptığı insan resimlerinde gözleri belirgin bir şekilde çizip çizmediği çok önemlidir. Figürde net bir şekilde göz çiziliyorsa çocukta hayat dolu bir yaşam enerjisinin ve mutlu bir yaşamının olduğunu gösterir. İri gözler aşırı gözlemciliği ve merakı, içi boş çizilen gözler ise insanlarla, dış çevreyle kurulan bağın yeterince güçlü ve çevreye karşı ilgisi olmadığına işaret eder. Gözü nokta şeklinde çiziyorsa çocuğun psikolojik bir çöküntü içinde olduğu ve depresif yönünün ağır bastığı anlamı çıkarılabilir.

Çocuk resimlerinde çizilen kulaklar bize çocuğun çevresiyle kurmaya çalıştığı sosyal ilişkilerinde güçlü olduğunu gösterir. Eğer çocuk kulak çizmiyorsa sosyal ilişkilerinde problem yaşadığı ve çevresiyle kurduğu arkadaşlık ve benzeri ilişkilerde yetersiz olduğu sonucuna varılabilir. Normalden büyük çizilen kulaklar çevresi tarafından eleştirildiği ve dinleme arzusunun işaretidir.¹⁴⁸ Buna karşın okul öncesi çocuklarında kulağın olmaması çocuğun yaşına göre normal bir davranış olarak kabul edilebilir.

Çizilen bir insan figürüne baktığımızda iki uzuv çok fazla dikkatimizi çekmelidir, bunlardan birincisi boyun ikincisi ise omuzdur. Çocuğun yaptığı resimlerde boynu nasıl çizdiği konusunda ihtimam gösterilmelidir. Boynu ince ve uzun olarak çiziyorsa çocuğun kuralları ön plana çıkararak bir kişiliğe sahip olduğu, sürekli dürtüyü kontrol etme çabası içerisinde olan ve ebeveynleri tarafından baskı altında tutulan bir yapıya sahip kişiliği olduğu varsayılabilir.¹⁴⁹ Ayrıca çocuğun kendini sürekli denetlediğine ve arzularını bastırıldığına işaret eder. Aşırı otoriter, baskıcı ve kuralcı bir ortamda yetişen çocukların resimlerinde daha fazla görülür. Eğer yaptığı figürlerde boynu hiç çizmiyorsa dürtü kontrol kısmının zayıf olduğu, gelişen olumsuz olaylar karşısında öfke kontrolüne sahip olamayan bir yapısının olduğu anlamı çıkarılabilir. Çizilen figürde omuzların çok dik olması çocuğun yaşadığı toplum içinde sosyal ilişkiler kurma konusunda sıkıntılar yaşadığı, omuzların yumuşak hatlarla çizilmiş olması çocuğun yaşadığı toplum içinde bireylerle sosyal uyumunun sorunsuz olduğu anlamına gelebilir.

¹⁴⁷Savaş, İ. 2014, *Çocuk Resmi ve Bilinçaltı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Arel Üni. Sosyal Bil. Enstitüsü, İstanbul, 59.

¹⁴⁸Halmatov, 43.

¹⁴⁹Halmatov, 44.

Çocuk tarafından çizilen insan figürlerinde bacak ve ayağın olmayışı resmi çizen çocuğun kendi ayakları üzerinde duramayan kişiliği oturmamış biri olduğunu gösterir. Ayakları ters yönde çizen çocukta kararsızlığın var olduğuna ve çocukluk ile büyümlük arasında kararsızlığa işaret eder.¹⁵⁰

Çocuk tarafından çizilen kolların dışa doğru açık olması normal yetişkinlerde ne ifade ediyorsa bu resmi yapan çocukta da aynı şeyi ifade ediyordur, yani insanlarla kolayca yakın ilişki kurabilen, sevecen, etrafına mutluluk saçan ve sosyal ve öz güvenin yüksek olduğu bir çocuk profili karşında var demektir. Kollar içe dönük olarak vücuda yapışık çizilmişse içe kapanık bir yapısının olduğu ve iletişim kurmada problem yaşadığı anlamı çıkarılabilir.

İnsan çiziminde eller belki de en önemli unsurlardan biridir. Eller, çocukta üretme ve yaratma dürtüsünün güçlü olduğu, el becerisine sahip, çalışma isteği olan bir karaktere sahip olduğunun göstergesidir. Elleri var olandan büyük çiziyorsa aile içerisinde çocuğun şiddet görüp tokat yiyeceği anlamı çıkarılabilir. El çiziminde parmaklar saldırganlığa ve suça yönelik davranışlarla ilgili olabilir. Parmak sayısının eksik olması hırslı olmama, gelecekle ilgili hedefin olmayışı anlamına gelebilir. Parmak sayısının beşten fazla olması aşırı hırslı olmaya işaret edebilir. Bura da çocuğun yaşı mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁵¹

Çocuğun yaptığı resimlerde evi nasıl çizdiği çok önemlidir. Çocuklar ev resmi çizdiklerinde çatısı olmayan dam şeklinde evi çok nadir çizerler. Evin mutlak surette bir çatısı, çatısında dumanı tüten bir bacası, dörde bölünmüş pencereleri, kapısı, kapı tokmağı, kapı önünde mutlaka merdiven basamakları ve yolu vardır. Mutlu ve içinde huzurla yaşanan evlerin çatıları kırmızıdır ve çevrelerinde ağaçlar, çiçekler vardır. Üzerlerinde kuşlar cıvıldar. Gökyüzünde daima parlak, kırmızı, çoğu zaman gülen güneş vardır. Buna mukabil birde siyah çatılı evler vardır. Mutsuz ve içinde çatışma yaşanan evlerin çatıları ise siyah olur. Siyah çatılı evde genellikle anne-baba geçimsizliği boşanma gündemdedir. Çatıda baca nadiren vardır fakat dumanı tütmez. Mutsuz siyah çatılı evlerin civarında kuş ötmez, çiçek yetişmez, güneş görünmez.¹⁵²

¹⁵⁰Uğurlu, A. U. 2015, "Çocuğun Çizdiği Resimden Psikolojisini Anlamak Mümkün mü?", *Genç Dergi*,

¹⁵¹Halmatov, 44.

¹⁵²Keskin, S. P. 2011, *Çocuk Çizgilerindeki Giz Çöp Çocuk*, Boyut Yayıncılık ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 35-37.

Çizilen evin iinin dışarıdan görünmesi yani saydam olması çocuğun yaşamındaki ve aile içindeki yaşadıklarını çevresi ile paylaşmak isteğinin olduğu, paylaşımcı bir yapıya sahip bir kişilik sergilediğinin göstergesi olabilir. Çocuğun yaptığı evin pencereleri çok kk ise çocuğun toplum içindeki yaşamı ve aile içindeki kendine ait yaşamı arasında bir bağın olmadığını gösterir ki bu da çocuğun sosyal olmayan, kendi halinde bir yaşamı olan, kapalı bir ailede yaşadığını gösterir. Yukarıda da değinildiği gibi söz konusu evin bacası varsa ve bacadan duman ttyorsa bu da o evin içinde birilerinin yaşadığını, orada bir yaşamın olduğunu vurgularken evin etrafında çitler çizilmişse o ailenin sosyal yaşama bakış açısını vurgular ve bu konuda ailenin kurallarının ve sınırlarının olduğu anlamı çıkarılabilir.

3.4. DÖRT-BEş YAş GRUBU ÇOCUKLARIN RESİMLERE İLGİSİ NASILDIR?

“Bütün ocuklar güzelin çağrısına duyarlıdırlar, eğitimsel çabalar da bu eğilimi geliştirmeyi amaçlar. Platon’un değişiyle, ‘sanat eğitimciliği her şeyden önce gelmelidir.’ çünkü kişiliğin formasyonu ve ahlaksal doyumun gelişimiyle yakından ilgili olan artistik ve estetik doyumun gelişmesini görsel sanatlar eğitimi sağlar.”¹⁵³ İşte burada okul öncesi dönem, aileler ve özellikle ocuk için çok büyük önem arz etmektedir. ocuk bu dönemi bir anaokulu ve kreşte geçirmişse başındaki eğitimcinin de katkısıyla verimli geçirip birçok kazanımlar elde edebilir. şöyle ki; ocuk bu dönemde okuma yazma bilmediği için kafasında oluşan birikimleri dışa vurmak isteyecektir. Bunu gerçekleştirmenin en iyi yolu da resim yapmaktır. Zira resim yapan ocuk hem eğlenecek hem iyi vakit geçirecek hem de üretme şansı bulacaktır. Yaptıkları resimler ailelerin, okuldaki öğretmenlerin ve diğer büyüklerin dikkatini çekecek ve bunlardan aldıkları övgüler öğrencileri daha fazla motive ederken bu dönemde yaptığı resimler çocuğun hayatında önemli bir yer kaplayacak ve bu durum ileriye dönük bakış açısını olumlu yönde bilinçli bir şekilde güçlendirecektir. Bu gelişmeler öğrencinin resim çizmek için daha fazla istekli olmasına ve öz güveninin artmasına neden olacaktır.

¹⁵³Grřen, N. 2013, *ocuk ve Görsel Dili, ocuk Resimlerini Okumak, ocuğu Yaptığı Resimler Ele Verir*, Sanat Galerisi, İstanbul.

Konu bir de kreş veya anaokuluna gitmeyen Çocuk açısından değerlendirildiğinde; çocuk evde yaşadığı ebeveyn ve diğer büyüklerinin bilgi ve becerisi ve en önemlisi ilgisiyle resim yapmayı sevebilir, bu alanda bir yerlere varabilir. Aile bireyleri arasında ilgi de yoksa çocuk yönlendirme, motive olma ve övgüden yoksun kalacaktır. Bu olumsuzluklar sonucunda çocuk yetenekli olsa bile resme karşı ilgisi ve sevgisi diğer öğrenciye göre daha az olacaktır. Bu da öğrencide öz güven eksikliğine sebebiyet verirken toplumda kendini ifade etme konusunda sıkıntılarla yüz yüze kalacaktır.

3.5.ÇOCUKLAR ÇOĞUNLUKLA NE TÜR RESİM YAPARLAR?

Çocuklar ilk çizimlerini yetişkinlerin teşviğiyle ya da onları taklit etmeyle yapmaya başlarlar. Bu dönemde çocuk kopya etmekten hoşlandığı için, yaşamının ilk yıllarında eline kâğıt, kalem verildiğinde kalemi kâğıt üzerinde bilinçsiz bir şekilde gezdirir ve karalamalar oluşturur. Zaman içerisinde kas gelişimiyle birlikte, çocuğun gelişme sürecinde bu karalamalar biçim kazanarak resme dönüşürler ve onun iç dünyasının anlatım aracı olurlar. Bu resimler bizlerin çocukların iç dünyası hakkında bilgi almasına olanak tanır. Ne var ki bunu tek başına ölçüt olarak almak yeterli değildir. Zira “her bireyin kendine özgü düşünme, hareket etme, hissetme, konuşma ve anlama biçimi vardır.”¹⁵⁴Bu nedenle çocuk çizimlerini merak, ilgi, dikkat, bellek, dil, mantık, karar verme ve akıl yürütme gibi konuları içine alan bilişsel yönüyle, o anki haletiruhiyesini yansıtan duygusal yönüyle, hayalleriyle ve en önemlisi çocuğun içinde bulunduğu psikolojik sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı ile birlikte ele almak gerekir. Ancak, unutulmamalıdır ki, “resim değerlendirilmesi projektif bir tekniktir. Yorumlar, yorumlayana göre değişkenlik gösterebilir.”¹⁵⁵

Okul öncesi dönemde resim çocuğun yaşamının önemli bir kısmını teşkil eder. Çocuk hem çizdikleriyle hem de çizmesi gerekirken çizmedikleriyle (örneğin bir insan yüzünde ağzı veya burnu veya gözü çizmeme gibi) bize birçok mesaj verebilir. Bu çizmediği insan figürü uzuvları çocuğun anlatmak isteyip de anlatamadıkları bir birinden farklı olayları, vukuatları veya ifade etmekte zorlandığı yaşadıklarını içerebilir. Buldukları yaştan itibaren gövdenin, başın, ağzın, burnun, gözlerin, kolların, ellerin,

¹⁵⁴MEB, 2013, *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi, Psiko - Motor Gelişim*, M.E.B. Yay., Ankara, 18.

¹⁵⁵Yavuzer, 14.

bacakların, ayakların ve boynun olmaması çocuk için çok şey ifade edebilir. Ne var ki bilinçli olarak çizilmeyen bu parçalar çocuğun depresif bir yapıya, kaygıya, agresif davranışlara, bazen de zihinsel becerilerde çocuğun gerileyeceğine işaret edebilir. Bu tespitlere rağmen hiçbir çocuğun yaptığı bir tek resimden yola çıkarak bu tür sonuçlara varılması doğru olarak kabul edilemez. Çocuğun yaptığı birden fazla çalışmada bu tür vurgulamalar gözleniyorsa bu konunun patolojik bir durum olup olmadığını araştırmak için bir uzmana başvurulmalıdır. Çocuk resimlerinin bazılarında insan figürünün belli bir yerinde karalamalar görünür ki çocuk bu bölümü bilerek karalamış olabilir. Burada çocuğu rahatsız eden bir sorunun olduğu ve bu durumun çocuğa sıkıntı verdiği anlamı çıkarılabilir. Uzmanlar bu konuda; çocuğun vücudunun o kısmında kronik bir rahatsızlık olabilir, böyle kronik rahatsızlığı olan çocuklar sıkıntı yaşadıkları alanın üzerinde kalemle oynayarak o bölgeyi adeta karalarlar,¹⁵⁶ diye uyarıda bulunuyorlar.

Ağız saldırı organıdır, ağız açık, bir şekilde dişlerin çizilmesi, şaşş gözler ve iç organların görülmesi çocuğun sözel saldırganlık, agresif davranışlar sergileyeceği ve dürtü zorlanması olarak yorumlanabilir.¹⁵⁷ Bunun dışında kafanın vücuda oranla daha büyük çizilmesi kendini zekâca yaşlılarından geri gören ve başarısı düşük olan çocuklarda görülür. Ayrıca çocuğun bilişsel yetilerle ilgili kaygısını gösterirken bu durum yetenek, başarı ve zihinsel anlamda kendini yetersiz olarak görme olarak da değerlendirilebilir. Cinsel organların çizilmesi çok ender rastlanan bir durum olmakla birlikte, eğer çok küçük yaşta örneğin beş altı yaşlarda cinsellik içeren resimler varsa olumsuzluk, asosyallik ve iletişimsizlik söz konusu olabilir. çizilen insan figüründe cinsel organların çizilmemesi bir eksiklik olarak değerlendirilmemeli, bu topluma duyulan bir saygının ifadesidir. Ne var ki sağlıklı bir cinsel eğitim almayan çocuklar gizlice çizdikleri çıplak figürleriyle deşifre olurlar.

3.5.1. Çocuğun Psikolojik Durumunu Yansıtan Resimler

3.5.1.1. Okul Fobisini Yansıtan Resimler

Okul fobisi (korkusu), okul çağı ve okul öncesi çocuklarda, özellikle beş yedi yaşlarında sık gözlenen problemlerdendir. Daha çok çocuğun okula ilk başladığı

¹⁵⁶Şahin, A. F. 2010, "Çocuklar Resimleri İle Bize Ne Diyor?", *Terapi Portalı*,

¹⁵⁷Halmatov, 42.

dönemlerde kendini gösterir. Şiddetli okul fobisi (korkusu) yaşayan çocuk anne, baba ve kendisini ev figürü içinde sınırlamak suretiyle, evin dışına çıkmak istemediğini, başka bir deyişle anne babasının yanında kalmak istediğini ifade etmeye çalışmaktadır.¹⁵⁸ Problemin asıl kaynağı çocuğun anne-babadan ayrılaşmasındaki zorluk olarak tanımlanır. Okuldan nefret eden, okula gitmek istemeyen kısaca okul fobisi olan çocuklar okul, öğrenci, öğretmen resmi çizmek istemezler. Bu tür çocuklar orada mutlu olmadıkları için bunun yerine daha çok ev ve evde aileleriyle mutlu bir yaşam süren çocuk ve aile bireylerinin resimlerini çizerler.

3.5.1.2. Güven Eksikliğini Yansıtan Resimler

Bazı çocuklar kendine olan güvensizliklerini dile getirmek için resim yapma yolunu tercih ederler. Bu çocuklar resimlerinde resim kâğıdının tamamını kullanmazlar, kâğıt üzerinde büyük boşluklar bırakırlar, hatta bazıları kâğıdın yarısını kullanırlar. Resimlerinde küçük insan figürleri çizerken bunların el ve ayaklarını çizmezler. Yapılan resimde figürlerin el ve ayakların çizilmemiş olması çocuğun kendine olan güven eksikliğini, yaşadığı çevreyle uyumda yaşanılan sorunları ve zorlanmayı, iletişim kurmada, bir şeyleri paylaşmada zorlanmasını, kendinden başka insanlarla olmak istememesini ve bencilliği de ifade etmektedir. Kalemi tutuş şekli, kâğıda ne kadar bastırarak çizdiği ve çizgilerin şekli, kalınlık ve inceliği gibi sorulara cevap aranmalıdır. Eğer çizgiler ince, silik ve belirsizse çekingenlik, pasiflik, zihinsel yorgunluk ve ince motor problemlerine işaret eder. Silgi çok kullanıyorsa öz güven problemi, duygusal dalgalanmalar, kaygı düzeyinin yüksekliğine işaret edebilir. Kendine güveni olmayan çocuğun resimlerinde çizmiş olduğu çizgiler genellikle kesik kesik ve belirsizdir. Çocuk resme başlarken önce kesik kesik çizerek alt yapı oluşturduktan sonra üstünden daha kalın bir şekilde çiziyorsa kaygısını kontrol etmek istiyordur. Eğer çizilen yer kalem baskısından dolayı yırtıldıysa çatışma, saldırganlık veya hiperaktif olabilir.¹⁵⁹ Bu durumu genel olarak ele aldığımızda; burada çocuk yaptığı resimlerdeki figürleri doğru çizemem, hata yaparım kaygısı taşımaktadır. Kendilerine olan güvenlerinin olmayışı yaşantılarında sorumluluk almaktan kaçınmalarına da neden olurken hayata

¹⁵⁸Yavuzer, 161.

¹⁵⁹Halmatov, 30.

atıldıklarında bu tür davranışlara devam edip hayati bir karar alacakları zamanda buna kolay karar veremezler.

3.5.1.3. Hiperaktif Çocukların Resimleri

Bu yapıya sahip çocuklar toplumda genelde “bir saniye bile yerinde duramıyor” diye nitelendirildikleri için resim yaparken de bu hareketliliklerini devam ettirirler ve resmi yapmaya başlarken daha bitmeden kalkıp başka bir şeyle uğraşırlar. Tekrar gelip yaparlar, bir süre sonra yine bırakıp başka şeylerle uğraşırlar, bu böyle birkaç kez tekrar eder ve resmi tam olarak sonuçlandırmazlar,

Bu tür resimleri yaparken çocuklar içten gelen kabına sığmama, aşırı hareketlilikten dolayı ve bir başka işe yetişmeye çalışıyormuş gibi hızlı bir şekilde etkinlik gerçekleştirirken çoğunlukla resim tam bitirilmez, Karalamanın fazla olduğu ve çok çabuk sıkıldıklarından dolayı da resimlerinde yer yer eksikliklerin kaldığı görülür.¹⁶⁰ Bazen yaptıkları resimleri beğenmeyip üzerini karaladıkları ve hatta bazen de beğenmedikleri resimleri yırtıp attıkları ve yenisine başladıkları görülür. Taşkın, heyecanlı ve hareketli bir yapıya sahip oldukları için resimleri de o kadar coşkulu, sert ve renkli olur. Genellikle çizdikleri resimler büyük olur. Genelde bu tip çocuklar normal bir çocuk gibi masanın başına oturup resim çizmezler. Çoğunlukla yerde, dizlerinin üzerine dikilerek resim yaparlar ya da masanın başında ayakta durarak resim çizerler.

3.5.1.4. Cinsel Kimlik Karmaşası Yaşayan Çocukların Resimleri

Anne ve babaya aşırı yaklaşılması, zıt cinsel kimlikte çizimlerde yoğunlaşma, hamile olan annenin karnında bebeğin çizilmesinin yanında aynı figüre erkek cinsel organının eklenmesi, ev resimlerinde yatak odasının çizimi, etek giyen, çocuk emziren baba, ava giden sakal bırakan anne figürlerinin çizilmiş olması çocuğun cinsel kimlik arayışında olduğu konusunda bize bazı ipuçları vermektedir. Kadınsı davranışlar ve cinsel kimlik karmaşası yaşayan bazı çocuklar; “erkek arkadaşlarıyla oynamak yerine kız arkadaşlarıyla evcilik ve bebekcilik oynamayı yeğler. Bu tür çocuk aynı zamanda günlük hayatta annesinin makyaj malzemesini de kullanmaktadır. Babanın pasif olması sebebiyle kendisine özdeşim modeli olarak anneyi alan bu çocuğun yaptığı resimde

¹⁶⁰Nevart Sanat Akademisi, 2013, *Çocukların Resimleri Psikolojilerini Anlatıyor*, Ankara.

baba figürüne de anne figüründe olduğu gibi kırmızı dudak yapmış olması (Resim 30) dikkat çekmektedir.¹⁶¹ Nadir görülen cinsel kimlik karmaşası yaşayan çocuklara ait başka önemli bir resimde de (Resim 31). Çocuk, hamile olan ve karnında bebeği de gösteren figüre bir de cinsel organ eklemiş olması ile kafasının karışık olduğunu ve cinsel kimlik arayışı içinde olduğunu göstermektedir.

Ayrıca bu tip çocukların bazılarında da yaptıkları resmi gizleme, başkasına göstermeme, utangaçlık gibi haller de görülebilir. Resmini ısrarla görmek isteyenlere karşı, resmi kolları ve gövdesiyle kapatarak göstermeme gibi durumlar da söz konusu olabilir.

3.5.1.5. Aile İçinde İletişim Problemlerinin Olduğunu Yansıtan Resimler

Çocuğun çizdiği resimlerden aile içerisinde iletişim kopukluğunun olduğunu ve bu konuda problem yaşandığını anlayabiliriz. Çizilen resimde aile bireylerinden annenin, babanın veya kardeşlerden birinin çizilmemiş olması, çocuğun kendini anne-baba ve küçük kardeşten ayrı uzak bir yerde çizmesi, çocuğun aile bireylerini çizmeyi reddetmesi, ebeveynlerin resimlerde yer almaması parçalanmış aileyi, yalıtlanmışlığı ve dışlanmışlığı, ailede sevginin olmamasını gösterebilir. “Yalıtlanmışlık duyguları ayrıca uzaklıkla, psikolojik alan gereksinmesiyle de ifade edilebilir; bu durumda çocuk kendisini, ana-babasından araya bir eşya yerleştirerek ayırır.”¹⁶² Anne baba ve çocukların arasına nesnelere yerleştirilmesi, aile bireylerinin arasına köprü, kayık, çok katlı evler, yolve ağaçların çizilmesi, çocukta varolan iletişim problemlerinin bir yansıması olarak kabul edilebilir. Anne babanın abartılı şekilde büyük, çocuğun ona oranla çok küçük veya anne babadan birinin büyük diğerinin küçük çizilmiş olması ailedeki ebeveyn baskısını, aile bireyleri arasında problemin yaşandığını, baskıcı ve otoriter tutumu, anne babanın çok abartılı çizimi onlara duyulan hayranlığı da anlatıyor olabilir.

Çocuğun çizdiği resimde küçük kardeşin anne babanın elinden tutuyor olması ve diğer çocuğun çok uzaklarda çizilmesi veya hiç çizilmemiş olması veya kendisi ile anne-baba-küçük kardeşi arasına herhangi bir nesne koyması, sevgi yoksunluğunu,

¹⁶¹Yavuzer, 17.

¹⁶²Özlü, A. K. 2015, *Çocukların Hastaneye Yatmaya Bağlı Gelişim Kaygı Düzeyinin Resim Çizme Yöntemiyle İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 28.

kardeş kıskançlığını, kendini yok saydığı anlamında iç çatışmaların bir göstergesi olabileceği düşünülebilir.

Altı yaş civarında cereyan eden bu kardeş kıskançlığı durumualtı yaşına kadar herhangi bir davranış sorunu olmayan çocuklarda kardeşi doğduktan sonra başlar ve bu sıkıntılı dönemde “çocukta kardeşi gibi alt ıslatma, parmak emme, bebeksi konuşmalar ve öfkeli, saldırgan ve huzursuz tavırlar gözlemlenir. Fiziksel bir rahatsızlığı olmadığı halde mide bulantısı, baş ağrısı gibi psikomatik belirtiler görülür. Uyku düzeni bozulur ve anne babayla uyumak için korku hikâyeleri uydurup aslında kaybettiği anne baba ilgisini rakibinin yöntemiyle geri kazanmaya çalışırlar.”¹⁶³

Bu çocuğun gelişme basamaklarında gerileyip, tekrar bebek gibi davranmasının altında, annesinden kendisine de küçük kardeşine davrandığı gibi davranması talebi vardır. Çocuk bu şekilde annesinin kardeşine gösterdiği ilgiyi ve sevgiyi kendisine de göstereceğine inanmaktadır.¹⁶⁴

3.5.1.6. Ev ve Çevresindeki Figürlerle Verilmek İstenen Mesajlar

Ev, çocuğun duygusal yaşamının olduğu merkezdir. Ev figürü çocuk resimlerinde çok erken dönemlerde belirir. Çocuk dünyasında evin önemli bir yeri vardır. Ev güvenliğin, aile içtenliğinin, yaşam garantisinin yansımasıdır. Evlerin çok sayıda ve çeşitli olmasına karşın, çocuk için tek bir ev vardır: “Kendi Evi”. Ev çocuk için düzen, kendini güvende hissetme ve sığınmanın simgesidir. Onun duygusal dünyasında ve bilinçaltı yaşamında çocuk “eve gitmek istiyorum” derken, duygusal bağ kurduğu, kendini güvende hissettiği “O Kendi Evi” ne gitme düşüncesi yatmaktadır.¹⁶⁵

Evin mutlaka bir çatısı, pencereleri, kapısı, kapı tokmağı, kapının önünde merdiven basamakları ve yolu vardır. Mutlu evlerin çatıları kırmızıdır (Res.21) ve çatısında bir bacası mutlaka vardır.¹⁶⁶

¹⁶³Yavuz, M. 2014, “Kardeş Kıskançlığı Çocuğunuzu Bakın Nasıl Etkiliyor”, Haber Türk Gazetesi,

¹⁶⁴ Keskin, S. P. 2011, *Çöp Çocuk*, Boyut Yayıncılık A.Ş, İstanbul, 54.

¹⁶⁵ Yavuzer, 68.

¹⁶⁶ Keskin, *Çöp Çocuk*, 54.

Resim 21. Mutluluğu Yansıtan Çocuğa Ait, Kırmızı Çatılı, Mutlu Bir Ev Çalışması

Ne var ki çocuk tarafından çizilen evlerdeki çatılar bazen siyah çizilir (Res.22). Mutsuz evlerin çatıları siyah olur. Siyah çatılı evde genellikle şiddetli anne-baba geçimsizliği ya da boşanma konuşuluyordur. Çatıda baca çizilmiş olsa da dumanı tütmez. Bahçesinde çiçek, gökyüzünde güneş çizilmez. Çizilen evlerdeki bacalardan çıkan kalın siyah dumanlar aile içinde yaşayan bireyler arasında yaşanan kavga, çatışma, huzursuzluk ve sürtüşmeleri yansıtır.

Resim 22. Mutsuzluğu Yansıtan Çocuğa Ait, Siyah Çatılı Bir Ev Çalışması

Ev aynı zamanda çocuğun sevdikleriyle bir araya gelip birçok şeyi paylaştığı, duygusal yaşamının oluştuğu mekândır. Evin saydam olarak çizilmesi yaşam sevincini, canlılığı, hareketi gösterir. Evin duvarlarının çizilmiş olmasıyla evin içinin gösterilmemesi ise karamsarlığı, yaşamı dile getirmedeki güçlükleri ve kendini ifade etmekteki zorlukları gösterir. Çocuk resminde yapılan yüksek binalar ve gökdelenler çocuktaki bir şeylere duyulan özelemlerin belirtisi olurken bu çok katlı binaların çizimi çocukta var olan kompleksin veya gerginliğin ya da ezilmişliğin ve buna karşı bir başkaldırının, isyanın dışavurumu olarak da nitelendirilebilir. Evin çevresindeki veya evden çıkan yollar, çocuğun içinde bulunduğu problemi çözmek için yardım alabileceği bir kişiye, bir rehberine veya bir yol göstericiye duyduğu ihtiyacın belirtisi olarak nitelendirilebilir. Resimlerde insan figürünün az olması veya hiç olmaması sosyal ilişkilerde yaşanan kopukluğu belirtirken insan figürünün çokluğu da çocuğun sosyal ilişkilerdeki zenginliğini, bu alanda kendini ne kadar geliştirdiğini ortaya koyar.

Çocuklar yaptıkları resimlerde kuş resmi çizmişlerse bu o çocukların özgürlüğe ihtiyaçları olduğunu, kelebek çizmişlerse çocuğun ruhunda güzelliklerin olduğu, hayal dünyalarının olduğu, çiçek resmi çizmişlerse yine güzelliğin ve sevginin o çocukta mevcut olduğunu gösterir.

Çocuklar çizdikleri resimlerde neşe ve sevincin sembolü olan ağaç, çiçek ve güneş resimlerini de bol bol çizerler. “çünkü ağaçlar, çiçekler ve güneş; ışık, doğa ve evin sınırladığı dünyaya duyulan ihtiyacın bir ifadesidir.”¹⁶⁷ Ağaç resmi çizen çocuğun resimlerinde ağaç üzerinde meyve çizilmişse verimliliği ve üretkenliği sembolize ederken kardeş sevgisi ile bu konudaki duygusallığı da ifade edebilir. Ağacın köklerinin olması çocuğun içgüdüye önem vermesini, aile bağlarının güçlü olması anlamına gelebilir. Yeşil yapraklı ağaçların çizilmiş olması canlılığı, solmuş yapraklı ağaçların çizimi veya yaprakları dökülmüş ağaçların çizilmesi hüznü ifade eder. Bu sonbaharı çağrıştırdığı için yetişkinlerde de aynı psikolojik duyguları yansıtması açısından genel bir durumdur.

Çocukların yaptıkları resimlerde uçurtma, ip ve balon figürlerini kullanmaları eğlence ve neşenin göstergesi olarak kabul edilir. İp atlamak mutluluktur, neşedir,

¹⁶⁷Özlü, 34.

eğlencedir, harekettir. Balon da ip gibi mutluluk, eğlence ve neşenin sembolüdür.¹⁶⁸ Çocuklar genellikle piknik alanlarında, parklarda veya büyük yeşil alanlarda uçurtma veya balon uçurup ip atarlar. Bu alanlar çocuğun bağımsızca, özgür bir şekilde koşup eğlendikleri yerler olduğu için en fazla buralarda mutlu olurlar. Çizimlerdeki yağmur ise depresif bir yapının mevcudiyetini, üzüntü ve kederi yansıtabilir. Bunun yanında çocuğun çizmiş olduğu kıyafetlerin düğmeli çizilenleri anneye bağımlı olmayı, çok detaylı ve dikkat çekici çizilenleri ise başkaları tarafından beğenilmeyi ifade ediyor olabilir. Yine bu resimlerde çizilen merdiven de heyecanı ve güvensizliği çağrıştırabilir.

3.6. OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN RESİMLERİNDE KULLANDIKLARI RENKLER VE ANLAMLARI

Okul öncesi eğitimde, çocuğun bir kurşun kalem veya tükenmez kalem ya da renklide olsa örneğin sadece kırmızı ile yaptığı çizimler hiçbir zaman çok renkli çizimlerin yerini tutamaz. Çok renkli kalemler veya boyalarla yapılan çalışmalar okul öncesindeki çocuk için her zaman çekici ve eğlenceli olmuştur.

Dört-beş yaşlarındaki çocuklar genelde renk ayrımı yapmadan resmi boyarlar. Ne var ki, uzmanlar tarafından yapılan bir araştırmada; “çocuklar hoş ve güzel figürlerde en çok tercih ettiği renkleri; çirkin, kötü figürlerde en az tercih ettikleri renkleri; tarafsız oldukları figürlerde ise orta değerdeki renkleri kullanmışlardır. Olumsuz, kötü karakterlerde en çok kullandıkları renk ise siyahtır.”¹⁶⁹ Normal anlamda değerlendirildiğinde okul öncesinde resim yapan çocuğun kullandığı renklerin gerçekte bir alakasının olmadığı görülür. Zira çocuk sevdiği, hoşuna giden ve o an kendisini mutlu edecek olan renkleri kullanır. Hiçbir zaman nesnenin yansıttığı gerçek renkle ilgilenmez. Örneğin; mavi bir ağaç, yeşil bir köpek, mor bir insan veya kırmızı bir güneş yapabilir. Çocuk duygularıyla hareket ettiği için çok hoşuna giden renkleri daha fazla ve coşkuyla kullanacak fakat çok sevdiği birinin resmini belki de bize biraz aykırı gelen bir renkle yapacaktır. Çocuğun psikolojisini anlamada renklerin de önemli bir faktör olduğunu söyleyen Çankırılı, çocukların kullandıkları renklerin ancak dört yaşından sonra anlamlar taşıyacağını belirtiyor ve ancak “bu yaştan sonra renk

¹⁶⁸Keskin, *Çöp Çocuk*, 59-61.

¹⁶⁹Okyay, Lale, 2008, <http://dSPACE.trakya.edu.tr/jspui/bitstream/1/646/1/LALE%20OKYAY.pdf>

kullanımını psikolojik olarak değerlendirebiliriz”¹⁷⁰ diyor. Bu konuda dikkat edilmesi gereken başka bir detay; “çocuk hep siyah renklerle resim yapmış demek ki depresyon geçiriyor veya kırmızıyı çok kullanmış demek ki çok saldırgan” gibi hemen bir yargıya varmamaktır. Çocuk resim yaptığı sırada renkli kalemlerden yeterince var mı? Çocuk istediği renge kolayca ulaşabiliyor mu? Ne kadar sıklıkla aynı rengi tercih etmektedir? Seçeneği olduğu halde her zaman ağırlıklı olarak aynı rengi seçiyor mu yoksa mecbur kaldığında mı seçiyor? gibi sorulara cevap aranmalıdır.¹⁷¹

Resimde kullanılan renkler izleyicinin muhtelif ruhsal durumlar içine sürüklenmesine neden olabilir. Bunlar öfke, karamsarlık, neşelilik, canlılık, bedbahtlık ve melankolik durumlar olabilir Renklerin seçilmesi kişinin veya çocuğun o anki ruh durumuyla büyük oranda ilgiliyken, renklerin de kullanılan materyaldeki etkileri farklı farklıdır. “Örneğin keçeli kalemle yapılan çalışmada renkler canlı, parlak ve berraktır, kuru pastel boyalarda mat ve donuk, sulu boya ve mürekkep çalışmalarında şeffaf tonlardadır”.¹⁷² Yetişkinler üzerinde bir hayli psikolojik etkisi bulunan renklerin çocuklar üzerindeki etkisi daha fazla olup, kullandıkları her renk çeşitli psikolojik anlamlar ifade eder ve bu anlamlar her çocukta farklı etkiler gösterirken çocuktan çocuğa da değişiklik gösterebilir. Buna mukabil bu konuda kesin yargıda bulunmak yanlış olabilir. Zira bazen de çocuk resimde kullandığı renkleri içinden geldiği gibi veya çocuksu mantıkla veya oyuna dönüştürerek kullanabilir. Dolayısıyla çocuğun kullandığı her rengi çocuğun psikolojik durumuyla ilişkilendirmemek gerekebilir. Bunu gerçekleştirebilmesi için de çocuğun resim yaparken içinden geldiği gibi renkleri ve şekilleri kullanması için özgür hareket edebileceği, çeşitli ve bol malzemeli ortamlar hazırlanmalıdır.

Çocuklar arasında kıyaslama yapıldığında, renk skalası içinde rengi daha geniş ve çeşitli kullanma açısından kız çocuklarının erkek çocuklarına nazaran daha baskın oldukları görülür. Zira renk kavramının, oyun oynarken oyuncak bebeklerini, çocuklukta makyaj yaparken kendilerini aşırı boyamalarından, bu kavramın kız çocuklarında daha etkin bir şekilde geliştiği anlaşılabilir.

¹⁷⁰Çankırılı, A. 2012, *Çocuk Resimlerinin Dili*, Zafer Yay., İstanbul.

¹⁷¹Halmatov, 29.

¹⁷²Odabaş, 80.

Renklerin çocuklar üzerinde bıraktığı psikolojik etkiler konusunda bugüne kadar birçok uzman ve araştırmacı görüş bildirmiştir. Bu görüşlere göre; renklerin psikolojik etkileri, insanda meydana getirdikleri hislerle ilgilidir. Her renk insanda farklı duygular uyandırır. Kimi renkler insanı sakinleştirirken, kimileri heyecanlandırır. Bazı renkler insanda bulunan öz güven duygusunu artırırken, bazı renkler öz güven eksikliğine ve buna bağlı olarak da içine kapanıklığı artırabilir. Bu bağlamda bazı çocuklar yaptıkları resimlerinde sarı, kırmızı, turuncu gibi sıcak renkleri, bazılarının ise mavi, yeşil ve mor gibi soğuk renkleri tercih ettikleri görülür. Sıcak renkleri tercih eden çocukların sevecen, uyumlu ve çevresiyle iyi ilişki kurabilen, soğuk renkleri seçen çocukların iddiacı, huysuz ve aykırı davranışlar sergileyen çocuklar oldukları uzmanlar tarafından bilimsel olarak ortaya konmuştur.¹⁷³ Bu konu üzerinde görüş bildiren Parramon ise; “sıcak renklerin, özellikle sarı ve kırmızının insana bir yakınlık duygusu verdiği, soğuk renklerin özellikle mavi ve menekşe mavisinin ise uzaklık duygusu yarattığı kanıtlanmıştır”¹⁷⁴ diyerek farklı bir yaklaşım ortaya koymuştur.

Uzmanlar tarafından ortaya konan bir gerçek de şudur ki; yaptıkları resimlerde sürekli soğuk renkleri seçen anaokulu öğrencileri gelişen bir olay karşısında duygularını bastırma ve üstünü örtme eğilimi göstermektedirler. Buna karşın yaptığı resimlerde sürekli kırmızı rengi kullanan çocukların da toplumda saldırgan bir tutum ve iddiacı bir davranış sergiledikleri görüle de bu algılama toplumdaki farklı değer yargıları ile değerlendirilmektedir. Bunu bir örnekle açıklayacak olursak; kırmızı, bir Amerikalı için tehlike işaret edebilirken, bir Çinli için saadet anlamına gelebilmektedir.¹⁷⁵

Bach’a göre çocukların resimlerinde kullandığı renklerin belli anlamları vardır, sevdiği rengi ne kadar sıklıkla kullandığı kadar kullanılan rengin yoğunluğu da önemlidir. Yoğunluk rengin parlaklığını, canlılığını ifade eder. Çocuk resimlerinde yeşil renk genel olarak büyüme ve gelişmeyi ifade etse de koyu yeşil mi açık yeşil mi olduğu da önemlidir. Yani her renk çocuğun yaptığı resimlerde nasıl kullanıldığına bağlı olarak çeşitli anlamlara gelebilir.¹⁷⁶

Renklerin kombinasyonlarına göre ve buldukları mekâna göre insanlar ve özellikle çocuklar üzerinde değişik psikolojik etkileri ve çocukça anlamları bulunan bu renkleri tek tek ele alacak olursak;

¹⁷³Denel, B. 1970, *Tasarım Üzerine Bir Deneme*, Yükselen Matbaası, İstanbul, 81.

¹⁷⁴Parramon, *Resimde Renk ve Uygulanışı*, 104.

¹⁷⁵Denel, 81.

¹⁷⁶Malchiodi, C. A. 1998, *Çocukların Resimlerini Anlamak*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 262.

Kırmızı: Sıcak renk grubundan olan kırmızı; saldırganlık ve öfke ifade edebilir, ayrıca birçok anlama gelebilir; örneğin dinamik ve tahrik edici olup dışılığın sembolü olarak da kabul edilir. Şiddeti körüklerken enerji, nefret, bir problemin göstergesi, tehlike, fiziksel hastalık, aşk vb. duyguları da çağırır. Kırmızı renk hayati önem taşıyan bir konunun, problemin, duyguların patlaması ya da tehlikenin sinyallerini verebilir, şiddetli bir hastalığı yansıtabilir. Kırmızı renk aynı zamanda “aşırı duyarlılık, çevreden ilgi görme ihtiyacı, bazen de erotizm”¹⁷⁷ anlamına gelebilir.

Pembe: Kırmızıdan daha az etkili bir ton olarak kırmızı ve beyazın karışımından elde edilir. Mutluluğu ifade ederken geçmişte yaşanan bir problemin ya da hastalığın çözümünü çağırır. Pembe kız çocuklarının rengidir. Saflığı ve sevimliliği çağırır. Kız çocukları en çok pembe renklerle bezenir. Bu nedenle, özellikle kız çocuklarının odalarında kullanılabilir.¹⁷⁸

Turuncu: İki ana, sıcak sarı ve sıcak kırmızı rengin birleşiminden elde edilen, normalde insan psikolojisini ısıtan ve sıcaklığı hatırlatan bir renk olmasının yanı sıra, her iki rengin niteliklerini taşır. Sarının dağınıklığını, kırmızının sert keskinliğini aza indiren bir özelliği vardır.¹⁷⁹

Sarı: Ana ve sıcak renkler grubunda yer alan sarı; renkler arasında en parlak ve aydınlık olanıdır. Hareketliliği ve neşeyi sembolize ederken zihin açıcı bir yapısı olduğu da kabul edilir fakat renge direkt olarak bakılması rahatsızlık verebilir. “Sarı renk çevreye karşı kin ve düşmanlık duygusu ifade edebilir.”¹⁸⁰ Çocuğun ailesine aşırı bağımlı olduğunu ifade eder. Tonlarının farklılık göstermesi rengin etkilerini algılamayı da farklı kılar. Örneğin canlı sarı bireyi aktifleştirir, solgun sarı ise mahsunlaştırır ve dinlendirir.

Mavi: Ana renk grubundan tek soğuk renk olan mavi; Sakinliği ifade eder. “Düşünme ve karar verme yeteneğini artırır, Yaratıcı fikirlerin doğmasına yardımcı olur.”¹⁸¹ Çocuğun kendine olan güveninin bir işaretidir. Duygularını artık daha iyi kontrol edebilir. Tonlarının farklılaşması, beyazla karıştırılması sonucu açık mavi ortaya çıkar ki bu renk de çocuğa pasiflik ve tembellik hissi verir.

¹⁷⁷Halmatov, 108.

¹⁷⁸Karaaslan, H. 2014, “Rengini Söyle Sana Kim Olduğunu Söyleyeyim”, *Indigo Dergisi*, Sayı 102,

¹⁷⁹Eti vd., 56.

¹⁸⁰Halmatov, 108.

¹⁸¹Odabaş, 88.

Yeşil: Yeşil, kuşkusuz tabiata yoğun bir şekilde hakim olan iç açıcı ve güven veren renktir. İnsana huzur verir ve rahatlatır. Bu rahatlatıcı ve vücuda verdiği dinginlikten dolayı sinir ve ruh hastalıkları (akıl) hastanelerinde özellikle bu renk kullanılır. Aynı zamanda umudu, yeniliği, gençleşmeyi ve yeniden canlanmayı çağırır. Yeşil renk, vücudumuzda birçok bölge üzerinde olumlu etki yaratır. Mavi gibi göz rahatsızlıklarında dinlendirici etki sağlarken; kalp ve verem hastalıklarında da oldukça faydalı etkiler görülmesinde yardımcı olur. Vücuttaki zehirli maddelerin uzaklaşmasını sağlar ve sinirleri destekler. Yıpranmasını önleyerek, hücrelerin yenilenmesini, kısa sürede onarılmasını sağlar.¹⁸² Paylaşım, cömertlik ve uyumun rengi olarak da bilinir. “Olumsuz etkileri olarak, aşırı rahatlama sonucu umursamazlık, yorgunluk hissi ve tembelliğe, ayrıca kıskançlığa neden olabilmesi sayılabilir. Çalışmaya yatkın olmayan yani tembel kişilerde tembelliği daha da artırabileceği için bu kişilerin çalışma ortamlarında yeşil rengin hakimiyetinden kaçınmaları faydalı olacaktır.”¹⁸³ Bach’a göre çocukların resimlerinde kullandığı renklerin belli anlamları vardır, ama kullanılan rengin yoğunluğu da önemlidir. Yoğunluk rengin parlaklığını, canlılığını ifade eder. Çocuk resimlerinde yeşil renk genel olarak büyüme ve gelişmeyi ifade etse de koyu yeşil mi, açık yeşil mi olduğu da önemlidir. Yani her renk çocuğun yaptığı resimlerde nasıl kullanıldığına bağlı olarak çeşitli anlamlar ifade edebilir. Örneğin koyu yeşil renk sağlık ve mutluluğa kavuşmuş olmanın bir göstergesi de olabilir.¹⁸⁴

Mor: Soğuk etkili mavi ile sıcak etkili kırmızının karışımından elde edilen, soğuk, mat ve etkisi yüksek, melankolik karakterli, keder ve hüznü hissi veren bir renktir: Sıkıntı verici (ağır) bir sorumluluk, ya da birinin elinin mahkum olduğu bir durum anlamına gelebilir. Çocuğun yaptığı resimde “lacivert ve mor renklerin çokluğu düşük morale veya aşırı duyarlılığa işaret eder.”¹⁸⁵ Söz konusu renk ayrıca sahiplenmeveya kontrol altında tutmaya çalışma çabasına ya da başkalarının kontrolü altında bulunma ve desteğine duyulan ihtiyaca işaret edebilir. Çocuklar her renge aynı seviyede ilgi duyup aynı şevkle onları kullanmaya çalışmazlar. Beş ile sekiz yaş çocukları arasında yapılan araştırmada çocukların en fazla kullandığı renkler erguvan

¹⁸²Doğan, T. N. 2017, *Renklerin Anlamları ve Psikolojik Etkileri*, Paratic.com. İstanbul.

¹⁸³Karaarslan, H. 2014, “Rengini Söyle Sana Kim Olduğunu Söyleyeyim”, *INDIGO Dergisi*, Sayı 102,

¹⁸⁴Malchiodi, 259.

¹⁸⁵Halmatov, 30.

renge, kırmızı, sarı, mavidir. Siyah, beyaz, gri ve koyu kahverenginin itici bulunduğu ve daha çok çevresiyle problem yaşayan sıkıntılı çocuklarda görüldüğü tespit edilmiştir.

3.7. RESME ÖZEL BECERİSİ OLAN ÇOCUKLARIN AİLELER TARAFINDAN YÖNLENDİRİLMESİ

Çocukların özel yeteneklerinin olup olmadığı, hangi sanat dalında becerisinin olduğu veya ilgi duyduğu alanlar, aileler tarafından önemsenmesi ve üzerinde özellikle durulması gereken bir konudur. Bir şekilde kültür düzeyi yüksek, bilinçli ailelerde, aile bireyleri tarafından çocuğun hangi yeteneklerinin olduğunun farkına varılmaktadır, Zira söz konusu aileler çocuklarını gönderdikleri kreşlerdeki eğitimcilerle yakın ilişki içinde olup, çocuklarını takip ederek çocuklarının hangi alanda daha yetenekli olduğu konusunda bilgi sahibi olabilmekte ve çocuğunun o alanda eğitim almasını sağlamaktadırlar. Ya da beş-altı yaşına gelen çocuklarını piyano, keman, drama, resim, tiyatro, bale, vb. kurslara göndererek “benim çocuğum mutlaka sanatın bir dalıyla uğraşmalı” diye düşünmektedirler.

Resim sanatına yeteneği olan dört-altı yaş çocuğu için ailenin yapması gereken çocuğu bu alanla ilgili kursa göndermekten ziyade çocuğa resim yapabilmesi için uygun ortam yaratmak ve uygun ve çeşitli tekniklerde materyal sağlamaktan ibarettir. Ancak çocuk ilköğretim seviyesine geldiğinde çocuğun yaşlarıyla beraber veya bireysel olarak devam edebileceği kurslar bu becerilerini geliştirmesine imkân verebilir.

Bu tür imkânların yanı sıra ebeveynler çocuklara daha fazla resim yapabilmeleri için uygun ortamlar yaratmalılar, çocukları resim yaparken onlarla konuşmalılar, çocuğun duygu ve düşüncesini paylaşmalıdırlar. Böylece çocuğun hem dil hem duygusal gelişimine katkıda bulunmuş hem de çocuğun içsel dünyasına dair başka yollarla anlatamayacağı şeyler de öğrenilmiş olur. Bunu yaparken çocuğun çalışmasına sözlü (şurayı yanlış çizmişsin gibi) veya uygulamalı (elinden kalemi fırçayı alıp kendi çizmesi gibi) müdahalelerde kesinlikle bulunulmamalıdır. Çocuğun yaptığı resimler, beğenildiği hissi verilerek, çerçeveletilerek duvara asılmalıdır. Böyle bir durumda çocuk kendine ve yaptığı emeğe saygı duyulduğu hissine kapılıp mutlu olacaktır. Çocuk resim yaparken ebeveynler imkânlar dahilinde ona eşlik etmeye çalışmalıdır. Böyle bir

durumda, sizin bir şeyler yazarken onun da resim yapıyor olması, kendine güvenini artıracak, birlikte çalışıyor olma hissi onu oldukça mutlu edecektir.

Çocuklar resim yoluyla gerçekte hayal arasındaki farkı öğrenirler, bu nedenle onlara hayal kurmaları için fırsatlar sağlanmalıdır. Çocuklara yaşadıkları çevrenin imgesel (evlerinin, aile bireylerinin, okullarının oyun oynadıkları sokaklarının) resimlerini çizdirerek hayal dünyalarını genişletip, çizdiklerini anlatmalarına fırsat tanınması çocuğun bilişsel gelişimine katkı sağlar. Bu da çocukların içinde buldukları dünyaya bakış açılarını anlamamıza fırsat verir.

3.8. ÇOCUĞA “GÖZ İLE DÜŞÜNME” YETİSİNİN KAZANDIRILMASI

Uzmanlara ve sanat eğitimcilerine göre resim yapmak; çocuğun çocuksu duygu ve düşüncelerini özgürce ortaya koyduğu, bundan da ziyadesiyle zevk aldığı simgesel bir oyundur. Piaget’e göre; “Çocuğun bu oyunda ortaya koyduğu şey onun duygusal-algisal ve düşünsel-ussal yaşamıyla ilgili imgeleridir.”¹⁸⁶ Sanat eğitimi, günümüzde bazı diğer branşlardaki (Matematik, Türkçe, Fen Bilgisi vb.) eğitimciler ve yine bazı aileler tarafından boş zaman uğraşısı, çocukların zamanını çalan ders olarak nitelendiriliyor olsa bile, çocukların öz güvenini kazanmasında katkıda bulunan, bunu geliştiren ve en önemlisi yaratıcılığını geliştirmede katkı sağlayan çok önemli bir disiplindir.

Sanat eğitimi içinde ele alınıp, eğitimciler tarafından üzerinde önemle durulması gereken önemli hususlardan biri “okul öncesi dönemde görsel algılama” konusudur. Okul öncesi dönemde görsel algılama becerilerinin desteklenebilmesi, çocukların küçük yaşta duyarlılıklarının artırılması ve duyarlılıklarını nasıl kullanacaklarının öğretilmesi için çocuklara zengin görsel uyaranlar ve deneyimler sağlanmalıdır.

Görsel algıyla ilişkili olarak, kullanılan nesnenin-mekânın (uyarıcının) rengi-ışığı, boyutu büyüklüğü (geniş-dar, yüksek-alçak), formu-biçimi (köşeli-yuvarlak), dokusu (sert-yumuşak), konumu-yönü, fonksiyonu vb. önemlidir. Çocuğun hangi yaşlarda neyi öncelikle algıladığının bilinmesi ve mekânın buna uygun tasarlanması, çevresiyle daha kolay iletişime girmesini sağlayacaktır. Çocuk bu sayede “bakmayı ve görmeyi”

¹⁸⁶Görşen, N. 2013, *Çocuk ve Görsel Dili Çocuk Resimlerini Okumak-Çocuğu Yaptığı Resimler Ele Verir*, Sanat Galerisi.

öğrenmekte, yaşadığı ve bulunduğu çevre hakkında bilgi toplamakta kendi kapasitesinin, yapabileceklerinin ve yapamayacaklarının farkına varmaktadır.¹⁸⁷

Çocuk gelişiminde görsel sanatlar-resim eğitimi, bazı kesimler tarafından tam aksi düşünülüyor olsa da eğitimin en az diğer süreçleri kadar önemlidir. Resim tasarım uygulama sürecinde çocuk kısa zaman içerisinde “göz ile düşünme” yetisi kazanır. Soyut düşünmeye giden yolu açar. Bu yolla zekâsı güçlenir ve öğrenmesi kolaylaşır. Çocuk resimlerinde ruhsal ve gelişimsel yaklaşımların temelinde çocuğun çok yönlü gelişimi yatar. Çocukta “bilgi, bilinç ve dürtülerin” dengede olmasından oluşan ruhsal özgürlük, sanat eğitiminde tasarım üzerine düşünme, hayal kurma ve yapabilme gücünün geliştirilmesine ortam hazırlar. Çocuk gelişiminde sanat eğitimi verme arayışı teknolojik ilerlemelerin en üst seviyeye çıktığı içinde bulunduğumuz bilgi çağının gereğidir. Bilgi çağında, çocuğun çağdaş sanat eğitimi için, çocuğun dilini anlayan, psikolojik analiz yaklaşımında bulunan, onlardan gelecek mesaj sinyallerini çözümleyebilecek, bilgi ve duygu donanımlı sanat eğitimcisi olmak gerekir. Bilgi çağını takip etme endişesini yaşayan insan, doğal olarak en son gelişmeleri göz önünde bulundurarak yeni araç gereçleri tanımayı, tanıtmayı, ilk öğreneni ve öğreteni olmayı ister. Bu nedenle çağılcı gelişmelere açık bir çocuk birey için resim eğitimi kaçınılmaz bir durumdur.¹⁸⁸ İşte okullarda okutulan görsel sanatlar-resim eğitimi çocuğun el becerisini geliştirme, malzemeyi doğru ve yerinde kullanma konularında çocuğun fiziksel gelişimine katkı sağladığı gibi çocuğun duygusal gelişimine de olumlu katkılarda bulunması açısından çok önemlidir. Buna paralel olarak “akıl ve zekâyâ dayalı olarak irade ve tercih haklarını daha isabetli kullanma yetisi kazandırır.”¹⁸⁹ Son yıllarda sanat eğitiminin önem kazanması, tasarım gücünün hayal kurma ve yaratıcılıkla eş değer düzeyde ne kadar önemli olduğunu açıkça gözler önüne sermekte olup hayal gücünün yaratıcılığı tetikleyen en önemli unsur olduğu da unutulmamalıdır. Zira tasarım yaratıcılık ister. Yaratıcılık, geçmişteki deneyimlerin yeniden düzenlenmesini sağlayan, bir problemin farklı yollarla çözümünü arayan, özgün bir fikir veya ürünün ortaya konulduğu zihni bir faaliyettir. İşte bundan dolayı tasarım yapabilme kapasitesini geliştirmek; bireyin konu üzerinde düşünmesi, tanımlaması, ilişkilendirme yapabilmesi,

¹⁸⁷Ulutaş, İ. 2014, *Her Yönüyle Okulöncesi Eğitim 2*, Hedef Yayıncılık, Ankara, 214.

¹⁸⁸Atan, A. 2010, *Çocukta Sanat Eğitiminin Önemi*, <http://ahmetatan.com/?p=68>.

¹⁸⁹Atan, A. *Çocuk Gelişiminde Resim Eğitiminin Yeri*, <http://www.gorselsanatlar.org/insanin-sanatsal-gelisimi/cocuk-gelisiminde-resim-egitiminin-yeri/>

bildiklerini uygulama anlamında hayata geçirmesi ve değişen bir ortamda çalışabilmesi açısından zorunludur.¹⁹⁰Çözüm bulma adına alternatifler geliştirmek ve mevcut sorunlara eleştirel bir gözle bakmak ve yaratıcı gücü hayata geçirmek için de merak etmeyi, hayal kurmayı, gözlem yapmayı, araştırma safhasını geniş tutmayı ve elde edilen ipuçlarını değerlendirmeyi teşvik etmek gerekir.

Çevremizde bulunan bütün çocuklar her şeyden önce insandır. Her birinin birbirinden farklı veya benzer duyguları ve tepkileri vardır. Bunların ortak bir payda da buluştukları anlaşılma, kale alınma-dinlenilme, güvenilme, başarılı olma, takdir edilme ve özgür bırakılma gibi birçok değerleri de vardır. Bu gibi değerlere sahip çocuklar her şeyden önce yaptıkları işi oyun gibi düşünüp onu zevk alarak yaparken, bunun sonucunda; gökyüzünü kırmızıya, ağacı maviye boyayarak, ayı ve güneşini güldürüp, yağmurlu havada bulutları ağlatarak, kalıplara sığmayacak kadar özgür ve mükemmel bir hayal dünyasına sahip olduklarını gösterirler.

Ünlü bilim adamı olan Sigmund Freud'un sanat yaşamına baktığımızda orada da Freud, sanatı; "zevklenmek için üretilen bir güç" olarak betimler. Ona göre sanat; "çocukluk devresindeki oyunların bir devamıdır. Okul öncesi dönemden başlayarak lise çağına kadar resim çalışmalarında kullandığı malzeme ve teknikler onun 'göz ile düşünme' oyun alanını kurar."¹⁹¹

3.9. ÇOCUK RESİMLERİNİN KLİNİK DEĞERLENDİRMEDEKİ ÖNEMİ

Çocuk resimlerinin duygusal ve psikolojik yönlerine olan ilginin artmasına paralel olarak özellikle psikoloji, psikiyatri ve resimle terapi alanlarındaki testler de giderek artmaktadır. Bu durum Türkiye'de fazla yaygın olmamasına rağmen Amerika, Rusya ve bir kısım batılı ülkelerde söz konusu testler yaygın olarak kullanılmaktadır. "Sözlü anlatımın yetersiz kaldığı durumlarda çocukların kendilerini ifade etmesine yardımcı olabileceği" düşüncesinden yola çıkarak çoğu terapist resmin etkin tedavi edici bir yöntem olduğunu kabul etmişlerdir.¹⁹²

¹⁹⁰Çellek ve Sağocak, 7.

¹⁹¹Görşen, N. 2013, *Çocuk ve Görsel Dili Çocuk Resimlerini Okumak-Çocuğu Yaptığı Resimler Ele Verir*, Sanat Galerisi,.

¹⁹²Malchiodi, 259.

Çocuk tarafından yapılan resmin kişinin duygularını ve psikolojik durumunu yansıtmada bir araç olduğu kabul edildiği için klinik değerlendirmede kullanılan resim testleri psikolojik testler içinde de yer alır ve projektif teknikler olarak adlandırılır. Bu testler projektif bir yönteme dayanır. Projeksiyon dışavurum anlamına gelmektedir. “Bireyin davranışı, kişiliğinin yansımasıdır” varsayımına dayanır. Projektif testler kişinin karşılıklı ilişkilerinin yansıması olan duygularını, düşüncelerini, semboller veya resimler ile aktarmasını sağlar.¹⁹³Çocukların o an içinde buldukları haletiruhiyelerinin bir dışavurumu olarak uzmanlar tarafından kabul edilen resimler onların kişiliklerini, bireyler arasındaki iletişimlerini, duygusal ve zihinsel problemlerini, çekincelerini, kırgınlıklarını, korkularını, sevinçlerini, beklenti ve hayal kırıklıklarını ve endişelerini ortaya çıkararak onları önyargılardan uzak bir şekilde anlamamıza katkıda bulunurlar.

Altinköprü’ye göre; “resmi test olarak kullanmak çocuk psişizmine inmenin en doğal ve uygun yoludur. Çocuk ilk resim eylemine karalama yaparak başlar. Yaptığı karalamalar giderek anlam kazanmaya başlar ve çocuğun iç dünyasının anlatım aracı olur. Bu nedenle çocuk psikopatolojisi resimden yararlanma yoluna gitmiştir. Çocuk resmini değerlendirmede en yaygın olarak kullanılan testler şunlardır:

- 1- F. Goodenough: Adam Testi
- 2- Buck (1948, 1966) : Ev-Ağaç-İnsan Testi .
- 3- Machoover (1949) : Bir İnsan Çiz Testi
- 4- Dr. Fay ve Andre Rey: Yağmur Altında Dolaşan Kadın Testi
- 5- Karl Koch: Ağaç Testi ve Bir Bahçe Çiz Testi
- 6- Burns, Kaufman: Kinetik Aile Çizimi Testi .
- 7- MauriePorot: Bir Aile Çiz Testi”¹⁹⁴

3.9.1. F. Goodenough: Bir Adam Çiz Testi

“Bir Adam Çiz Testi” 1926’da Goodenough tarafından geliştirilmiştir. Evrenselliği ve çocuklarca tercih edilmesinden dolayı insan figürü çizimi seçilmiştir. Genel olarak 4-12 yaşları arasındaki çocuklara uygulanan bir testtir.

¹⁹³Altinköprü, T. 2004, *Şahsiyet Analizi*, Hayat Yayın, İstanbul 2003, 216-217; Saydam, R. "Çocuk Çizimlerinin Klinik Değerlendirmedeki Yeri", *Yansıtma*, 111.

¹⁹⁴Altinköprü, 2003, 217.

Yapılan araştırmalara göre çocukların yaptığı insan resimleri hem kendileri ile ilgili önemli ilgiler vermekte hem de diğer insanları algılayışlarını yansıtmaktadır. ocuk resimleri zekayı değerlendirmede kullanılmaktadır. Ayrıca araştırmacılara göre ocuk resimleri gelişmenin ve kişilik özelliklerinin belirleyicisidir Goodenough, resimleri değerlendirirken çizilen ayrıntıların sayısına, vücut oranlarına, vücut parçalarının tamamlanmasında gösterilen motor koordinasyona dikkat etmektedir.¹⁹⁵

İnsan figüründe belirlenen 51 elemana göre çizimler değerlendirilir. Yapılan her elemana 1 puan verilir. Toplam puanın norm çizelgesindeki karşılığına bakılarak çocuğun zeka yaşı bulunur.¹⁹⁶

3.9.2. Machoover (1949): Ev- Ağaç-İnsan Testi

Bu test 1948 yılında Buck tarafından geliştirilmiştir. En iyi yansıtmacı resim testlerinden biridir. Çocuklar tarafından da bilindiği için bu üç obje seçilmiştir. Bilinsel bağlantıları uyandırma olasılığı en kuvvetli olan insan figürü en son gelecek şekilde belirtilen sırayla çocuktan  figürü çizmesi istenir. Buck'a göre bu test bilinçli ya da bilinçsiz çağrışımları ortaya çıkarır. Evin, kişinin çevresini, evde yaşayanlar ile ilgili duyguları; ağacın, psikolojik gelişimi yansıttığı ve insanın da kişilik bütünlüğünün ifadesi olduğu şeklinde yorumlanır.¹⁹⁷

Testin değerlendirilmesinde ayrıntıların, oranların, perspektifin ve renk kullanımının varlığına bakılmaktadır. Değerlendirmede resmin yanında bir de soru kağıdı bulunmaktadır.¹⁹⁸

3.9.3. Machover Bir İnsan iz Testi

Çocukların kişiliğini ve duygusal durumunu anlamada kullanılan testlerden biridir. Machover tarafından geliştirilmiştir. nce ocuğa "bir insan iz" yönergesi verilir. İlk resmin çizimi bittikten sonra çocuktan ilk çizdiği figürün tersi cinsiyette bir insan çizmesi istenir. İlk çizilen resmin cinsiyeti bize cinsel yönelim ve özdeşim nesnesi konusunda bilgi verir. Çizim anında çocuğun insan uzuvlarını çizim sırası, çizerken yaptığı tanımlamalar, silgiyi kullanma sıklığı testr tarafından kayıt edilir. Testin

¹⁹⁵ Malchiodi, C. A. 1998, 27

¹⁹⁶ Altınköprü, 2003, 221

¹⁹⁷ Di Leo, 1983, 41.

¹⁹⁸ Malchiodi, 1998, 27.

yorumunda resmin sayfadaki konumu, çizim şekli, uzuvların özellikleri göz önünde bulundurulur.¹⁹⁹

3.9.4. Dr. Fay ve Andre Rey: Yağmur Altında Dolaşan Kadın Testi

Goodenough'ın "Adam Testi"nden esinlendiği görülen Dr. Fay Ve Andre Rey tarafından geliştirilen bu test zekanın psikometrik değerlendirmesine dayanır. Test ile çocuğun dikkati, gözlem yeteneği, anlama yeteneği, bellek ve düşünme gücü belirlenir.²⁰⁰

3.9.5. Karl Koch: Ağaç Testi ve Bir Bahçe Çiz Testi

Bu test deneğin yapılandığı resmi, psikanalitik semboller aracılığıyla yorumlamayı amaçlayan projektif bir tekniktir. Emile Junker tarafından ilk kez ileri sürülmüş, K. Koch tarafından geliştirilerek standart temellere oturtulmuştur. Çocuğa "bir ağaç resmi çiz" talimatı verilir. Resimdeki ağacın gövdesine, dallarına, yapraklarına, meyvelerine, resmin sayfa içindeki konumuna bakılarak değerlendirme yapılır.²⁰¹

3.9.6. Kinetik Aile Çizimi Testi

1970 yılında Burns ve Kaufman çocuklara "ailenin resmini bir şey yaparken çiz" talimatı verilen basit bir yöntem geliştirdiler. Hareketsiz çizimlere hareketin eklenmesiyle çocuğun, yalnız kendi düşüncesinden başka kişilerarası ilişkiler bakımından da duygularını harekete geçirmeye yardım edeceği umulmuştur.²⁰²

3.9.7. Maurie Porot: Bir Aile Çiz Testi

Bu test Maurie Porot tarafından "bir insan çiz" testi temel alınarak geliştirilmiştir. "Bir insan çiz" testi bize çocuğun kişilik özellikleri ve duygusal gelişimi hakkında bilgi verirken çocuğun çizdiği aile resmi, çocuğun ebeveyni ve aile içindeki diğer bireylerle olan ilişkisini, çocuğun bakış açısından aile işlevlerini değerlendirme konusunda önemli

¹⁹⁹Bahçıvan, Saydam, 2004, 111.

²⁰⁰Altinköprü, 2003, 112.

²⁰¹Altinköprü, 2003, 226.

²⁰²Burns, Kaufman, 1972, 2.

ipuçları verir. A4 boyutunda bir kağıt verilen çocuğa “ailenin resmini çiz” talimatı verilir. Çocuk resmi yaparken kurşun kalem, renkli kalemleri ve silgiyi istediği gibi kullanabilir. Çocuk aileyi çizerken, araştırmacı aile bireylerinin çiziliş sırasını, çizimde zorlanılan kişi olup olmadığını, aile bireylerini çizerken silgiyi kullanma sıklığını not etmelidir. Çünkü resimler yorumlanırken bu özellikler göz önünde bulundurulacaktır. Testin yorumunda aile bireylerinin çizim sırası, sayfadaki konumları (kim kimin yanında, kim diğer aile bireylerinin yanında), aile bireylerinin çiziliş şekli, bireyler arasındaki fiziksel temaslar, vücut oranları, vücut uzuvlarının çizim özellikleri üzerinde durulması gereken özelliklerdir. Bu özellikler “çocukların yaptığı aile resimlerinin yorumlanması” konusunda daha detaylı olarak anlatılacaktır.²⁰³

²⁰³Bahçivan, S. R. 2004, 114.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK RESİMLERİNİN ANALİZİ

4.1. YAPTIKLARI RESİMLERDEN ÇOCUKLARIN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİ VE AİLE İÇİNDE YAŞADIKLARINI ANLAYABİLME

Yaşadığımız toplum içerisinde;

çeşitli nedenlerden dolayı (boşanma, terk etme, istismar, ihmal, sosyoekonomik yoksunluk vs.) binlerce çocuk ailesinin yanında büyümemektedir ve bu durum çocukların bilişsel sosyal ve ruhsal gelişimini etkilemektedir. Bu etkiler, (saldırganlık, yetersizlik duyguları vs.) çocuğun çizimlerine ve oluşturdukları figürlere doğrudan yansımaktadır. Resim etkinliği kendini ifade etmekte zorlanan, çekingen, pasif, çocuklar için de kolay bir iletişim aracıdır. Çünkü çocuk resim yaparken, direnç oluşturacak bir uyarıcıyla karşılaşmaz. Bu yüzden resimler çocuğun iç dünyasını doğrudan ve açık bir şekilde gösterir.²⁰⁴

Çocukların yaptıkları resimler, hayal dünyalarında geliştirip, muazzam bir şekilde sözcüklerle süsledikleri, çocuksu betimlemelerle destekledikleri hikayelerle birleştirildiğinde anlam kazanır. Çocuk, resimler aracılığıyla iç dünyasında kopan fırtınaları veya dinginliği, bilinçaltında tutup çeşitli nedenlerle dışa vuramadığı isteklerini, eyleme dönüştüremediği duygu ve düşüncelerini dile getirir. Uzmanlara göre resim çocuk psikolojisinin en önemli aracı olduğu için çocuğa toplum içinde (evde ve okulda) kendini anlatma ve o an nasıl bir psikolojik yapının içinde olduğunu dile getirme açısından büyük önem arz eder.

“Çocuk resimleri bize konu ve figür seçiminde rol oynayan kültürel ve sosyal belirleyicileri değerlendirme ve davranış problemlerini tespit etme olanağı verir.”²⁰⁵ Çocuğun yaşadığı toplum içinde öncelikli olarak ailenin birlikte zaman geçirdiği ve sosyal etkileşimin yaşandığı, ilk iletişimin kurulduğu çevre ve mekânın önemi büyüktür. Çünkü çocuk çevresinde olup-bitenleri ve gördüklerini, iletişim içinde olduğu kişileri beynine kaydeder ve öncelikli olarak bunları resmeder. Bu konu üzerinde inceleme ve yorum yapıp genel kanısını ortaya koyması açısından uzmanlara büyük görevler düşmektedir. Çocukların bu konu üzerine yani aile bireylerinin yaşadıkları mekânları ve

²⁰⁴Aktaş, M. 2008, *Çocuk ve Yaptıkları Resimler*, <http://www.tavsiyeediyorum.com>.İstanbul.

²⁰⁵Okyay, L. 2008, *6 Yaş grupların Aile Resimlerinin Sosyo-Kültürel Değişkenler ve Davranış Problemleri Açısından, Karşılaştırılması*, <http://www.space.trakya.edu.tr:8080/jspui/handle>

birbirleriyle olan ilişkilerini konu alan resimleri inceleyen uzmanlar aile resimlerinin içinde aile bireylerinin birbirlerine göre konumu, büyüklüğü küçüklüğü, yakınlığı uzaklığı, ebeveynlerin otoriter veya müsamahakâr, sert veya yumuşak mizaçlı olmaları büyük anlam ifade eder.

Çocukların yaptığı aile resimlerinin, çocuğun aile içinde yaşadığı sıkıntıların, anlatmakta zorlandığı duygu ve düşüncelerinin aile ile olan ilişkisinin anlaşılması açısından yardımcı bir araç niteliği taşıdığı bilimsel olarak kanıtlanmış bir gerçektir. Söz konusu bu resimlerin çocuğun yaşadığı problemlerin belirlenmesinde ve çözülmesinde, öğretmenlere, ailelere ve bahse konu alanla ilgili psikolog vb. diğer uzman kişilere yol gösterici olup rehberlik yapacağı düşünülmektedir.

Çocuğun yaptığı bu resimler ayrıca öğretmenlere, velilere çocuk hakkında bilgiler elde edebilmek ve çocuk ile daha sağlıklı iletişim kurmak açısından faydalı olacaktır.

4.2. OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN YAPTIKLARI RESİMLERİN ANALİZİ

Eğitim Fakültesi Dekanlığı tarafından 3. sınıf güz döneminin (Eylül ayı) hemen başında öğretmenlik uygulamasına gönderilen ve “Okul Öncesi Öğretmenliği Programı’nda Görsel Sanatlar Eğitimi” dersini alan öğretmen adaylarının okul öncesi çocuklara yaptırdıkları çalışmaların değerlendirilmesi, yapılan bilimsel araştırmanın güvenilirliğini artırmak adına çocuğun eğitim gördüğü sınıftaki öğretmen, öğretmen adayı ve araştırmacı tarafından bağımsız bir şekilde değerlendirilmiştir. Resimler üzerinde yapılan değerlendirmelerde uzlaşa sağlanamaması gibi durumlarda çocuğun kişiliği, içinde bulunduğu o anki haletiruhiyesi ve psikolojik yapısı göz önünde tutularak resimler yeniden değerlendirilmiş ve uzlaşa varılmıştır.

Değerlendirmeler yapılırken söz konusu alan üzerine kitapları ve ulusal yayınları olan başta H. Yavuzer ve S. Paktuna Keskin olmak üzere L. Okyay, B. Tanrıverdi, A.Şinasi İşler, A. Çakır İlhan, H. Sultanberk, N. Görşen, A. Şahin Fırat, A. Çankırılı, B. Saydam, A. Ayaydın ve D.Acer gibi alanında uzman olarak kabul edilen yazarlardan da azami derecede istifade edilerek aşağıdaki çalışma örnekleri çocuğun künyesi de göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır.

4.2.1. Okul Fobisini Yansıtan Resimler

Okul fobisi yaşayan çocuklar her şeyden önce anne, baba ve kendisini evin içinde sınırlanmış bir şekilde çizdikleri resimlerde gösterirler. Okul fobisinden dolayı evin dışına çıkmak istemediklerini ve böyle daha mutlu olduklarını çizdikleri resimlerde ifade ederler. Genellikle okul, öğretmen ve öğrenci resmi çizmek istemezler. Bunun yerine daha çok ev, evde yaşadığı anne-babayı çizmeyi tercih ederler.

BİRİNCİ ÇOCUĞUN

YAŞI: 4

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Beşinci

KARDEŞ SAYISI: Yedi

OKULU / SINIFI: Hürriyet Bilen Anaokulu

BABANIN MESLEĞİ: Serbest Meslek

ANNENİN MESLEĞİ: Ev Hanımı

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: İyi değil

Çizdiği resimlerin hiçbirinde ev ortamı, okul resmi veya ağaç, çiçek resmi olmayan, hep kavga eden ve oyun oynarken bile şiddete yönelik oyunlar oynayan, oyuncaklarını da çok sert hamlelerle kullanan, sürekli bağırarak konuşan agresif yapıya sahip bir çocuğun pastel boya ile yapmış olduğu çalışma (Resim 23) aşağıda görülmüyor.

Çocuğun yaptığı resimler incelendiğinde kalemi veya boyayı bastırarak kullandığı, renklerin ise ağırlıklı olarak siyah, mor ve kirletilmiş pembeden oluştuğu gözlemlenmiştir. Bu belirtilerin hepsi ezilmişliğin vermiş olduğu duygulara, psikolojik bir başkaldırı olarak, sinirlilik ve saldırganlık gösteren tavırlar olarak değerlendirilebilir.

Okulu sevmediği, okula gitmek istemediği ve okula alıştırlıncaya kadar çok sıkıntılar yaşadıkları ailesi tarafından belirtilen söz konusu çocuk çok karamsar, sosyal ilişkilerden yoksun bir kişiliğe sahip olduğundan, bu onu çocuklarla kavgaya, tartışmaya veya oyun oynarken bile kaba davranışlar sergilemesine neden olmaktadır.

Resim 23.Okul Fobisini Yansıtan 4.5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması

İKİNCİ ÇOCUĞUN

YAŞI : 4,5

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Birinci

KARDEŞ SAYISI: İki

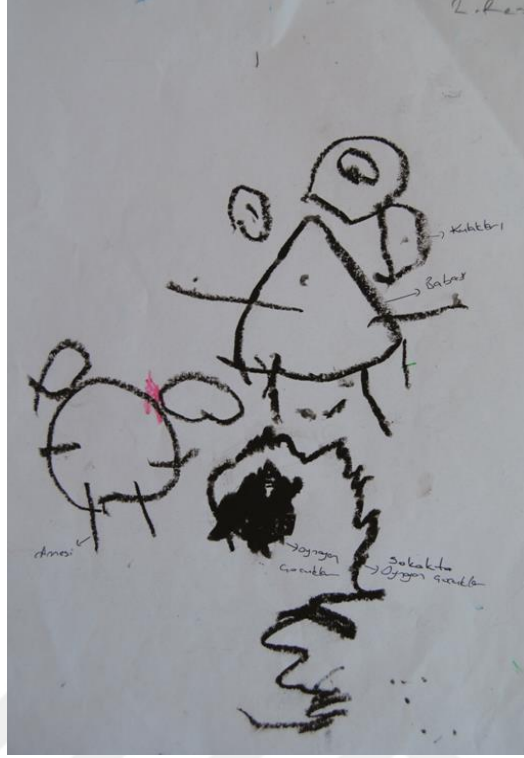
OKULU / SINIFI: Hürriyet Bilen Anaokulu

BABANIN MESLEĞİ: Hizmetli

ANNENİN MESLEĞİ: Hizmetli

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Orta

Aşağıdaki çalışma (Resim 24) okul fobisi olan ve aynı zamanda güven eksikliği ile zekâ seviyesi normalin altında olan bir çocuğa ait bir resim. Okula gitmek istemeyen, okulu sevmeyen ve sürekli anne-babayla olmak isteyen ya da sokakta oyun oynamak isteyen okul fobisinin vurgulandığı önemli bir resim örneği. “okulunuzu çizin“ denmesine rağmen çocuğun okul yerine mutlu olduğu evdeki anne-babasını çizmesinin yanı sıra mutlu olduğu bir başka yer olan sokaktaki çocukları çizmesi çocuktaki okul-ev ortamı çatışmasını en iyi şekilde yansıtmaktadır. Resimde ayrıca figürlerin el ve ayaklarını çizmemiş olması çocuğun kendine olan güvensizliği ve çevreye uyumda yaşanan güçlüğü, iletişim eksikliğini, arkadaşlarıyla paylaşım azlığını, kendinden başka insanlarla olmamayı veya bencilliği ifade etmektedir. Çocuğun resimde baş kısmı büyük çizmesi kendini zekâca yaşlılarından geri gören, çoğunlukla ebeveynleri tarafından eleştirilen ve başkalarıyla kıyaslanan çocuklarda sıklıkla görülen bir davranış biçimidir. Bunun yanında insan figürlerinde boynun çizilmemiş olması öfkenin kontrol edilemediği, kulakların büyük çizilmesi eleştirilerin fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Resim 24. Okul Fobisi ve Zekâ Seviyesi Düşüklüğünü Yansıtan 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması

4.2.2. Güven Eksikliğini Yansıtan Resimler

Okul öncesinde okuma yazma bilmediği gibi bilinci de henüz gelişmemiş bu dönem çocukları çizdikleri resimlerde farkında olmadan ruhsal durumlarını da ortaya koyarlar. İşte güven eksikliği yaşayan çocuklar da yaptıkları resimlerde bilinçsiz bir şekilde kendine olan güvensizliğin vermiş olduğu psikolojiyle her şeyden önce resmi çizmeye ürkek ve çekingen bir şekilde başlarlar ve kâğıdın tamamını kullanmaktan kaçınırlar. Belli bir alana küçük figürler çizerken figürler arasında yer yer büyük boşluklar bırakırlar. Kullandıkları çizgiler kesik kesik ve silik türdendir. Bu tür resimlerde bazı çocuklar ise el ve ayakları çizmezler. Bu ve benzeri resim çizen çocuklarda genellikle çevre ile yaşanan uyumsuzluk, iletişim kuramama, paylaşım azlığı, kendinden başka insanlarla bir arada olamama ve bencillik oldukça fazla görülür.

BİRİNCİ ÇOCUĞUN

YAŞI: 5

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Tek Çocuk

KARDEŞ SAYISI: Yok

OKULU / SINIFI: Süphan Anaokulu

BABANIN MESLEĞİ: İnşaat İşçisi

ANNENİN MESLEĞİ: Ev Hanımı

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Çok kötü

Çocuğun yaptığı resim (Resim 25) incelendiğinde, resimde ilk bakışta hiçbir şey yokmuş gibi gözükmektedir, sıradan insanlar bunu karalama olarak nitelendirebilirler. Öğretmenin gözlemleri ve çocuğun üstünkörü anlattıkları, yaşadığı ortamı, psikolojik durumunu açık ve net bir şekilde göstermekte olup, söz konusu çocuğun durumu, kendini açıkça ortaya koymaktadır.

Çocuğun evini çizmemesi, aile bireylerinin resimlerinde yer almaması, aile içerisinde sağlıklı bir iletişimin olmadığını göstermektedir. Aslında (anne ve köpeğin dışında) iletişim kuracak kimsenin olmadığı, resim kâğıdının boş bırakılmasından zaten anlaşılmaktadır. Çocuğun “bizim ev böyle renkli değil” deyip ev yerine okulunu çizmesi, çocuğun evinde hiç eşyanın olmadığını, duvarların boyasız (sonradan bunu öğretmeni anlatıyor) olduğunu ve bundan dolayı da o evde mutlu olmadığını gösteriyor. Çocuk evin içinde mutlu olmadığı için evi çizmek istememektedir. Resim detaylı olarak incelendiğinde, kullandığı renkler canlı ve sıcak renkler, bunlar aslında mutluluğu, hayat sevincini, neşeyi ifade eden renklerdir. Çocuğun içi kıpır kıpır, aslında mutlu olmak istiyor ancak onu çepeçevre saran bir olumsuzluktan kendini kurtaramıyor. Bu olumsuzluklar; babanın yanında olmaması, ekonomik zayıflık, kardeşin olmaması, evin içinde eşyaların, evin duvarında boyanın olmaması sayılabilir. İşte resminde çizdiği rengarenk bir alanı, kalın siyah bir çizgiyle sınırlaması, çocuğun içinde bulunduğu haletiruhiyeyi açık bir şekilde yansıtmaktadır.

Çocuğun okulundan başka hiç kimseyi, arkadaşlarını, öğretmenini çizmemiş olması çocuğun çevresi ile iletişim problemi yaşadığına bir kanıttır adeta. Onun yerine

okulun yanına bir köpek çizmesi ise düşündürücüdür. Çizdiği köpek çocuğun köpeği Yumak'tır. Yumak, onun her şeyi idi; belki babası yerine koyuyordu onu (çünkü evlerini, annesini ve kendisini tehlikelerden koruyacak başka kimseleri yoktu), belki de kardeş yerine koyuyordu onu (çünkü oyun oynayacağı bir kardeşi yoktu) ya da çocuksu duygularını ve hatta sırlarını paylaşacağı bir dost-arkadaş yerine koyuyordu onu.

Rresim kâğıdının büyük bir bölümünün boş bırakılması; çocuğun yaşadığı toplumdaki yalnızlığını, iletişim kopukluğunu, olumlu olmayan hayata bakışını ve okulunda ve evindeki mutsuz, büyük boşlukları anlatması açısından önemsenmesi gereken örnek bir resim.

Çocuğun kâğıdın alt kısmına resmi yerleştirmesi ise kendinde var olan öz güven eksikliğini, içine kapanıklığı ve duygusallığı yansıtmaktadır. Bu sayılan niteliklerin hemen hepsinin çocuğun kişiliğinde bulunması yapılan tespitlerin doğruluğunu ispatlar niteliktedir.

Resim 25.Güven Eksikliği ve İletişim Kopukluğunu Yansıtan 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması

İKİNCİ ÇOCUĞUN**YAŞI: 5****KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Birinci****KARDEŞ SAYISI: İki****OKULU / SINIFI: Ayşe Hüsniye Hatun Anaokulu****BABANIN MESLEĞİ: Serbest Meslek****ANNENİN MESLEĞİ: Ev Hanımı****AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Normal**

Çocuk, “babasını işe giderken ki hâlini çizdiğini, babasının işe gidiş gelişlerde çok sinirli olduğunu, kendine çok kızdığını” söylüyor.

Çocuğun resmi (Resim 26) incelendiğinde; çok farklı bir insanın şeklinin ve baş kısmının oldukça büyük çizildiği görülmektedir. Bu, çocuğun duygusal ve sosyal iletişimde yetersiz olduğu anlamına gelmektedir. Babasını da büyük çizmesinden babanın evde otoriter bir kimliği olduğu anlamı çıkmaktadır. Babanın gözlerinin nokta şeklinde çizilmiş olması çocuğun depresif yapısının olduğu, ağız kısmının somurtkan bir şekilde çizilmiş olması da babasının sinirli ve kendinin de mutsuz olduğuna bir işarettir. Çocuğun babasının boyun ve omzunu hiç çizmemiş olması, onun dürtü kontrol yönünün zayıf olduğunu, gelişen olaylar karşısında öfke kontrolüne sahip olmadığını gösterir. Babanın kollarının çizilip, ellerinin ve ayaklarının çizilmemiş olması, çocuğun kendine olan güven eksikliğinin bir göstergesidir. Yavaş yavaş tanınmaya başlanan bu çocuğun kullandığı renkler de yukarıdaki tespitlerimizi doğru çıkarır niteliktedir. Zira çocuk, çalışmasında sarı rengi çok belirgin kullanarak ailesine aşırı bağımlı olduğunu gösterir. Ancak geri kalan kısımda siyah ve kahverengi gibi soğuk ve nötr renkleri kullanması çocuğun aileden gördüğü baskı ve şiddetin vermiş olduğu olumsuz psikolojiden dolayı çocuğun karamsar ve içine kapanık bir yapısının olduğu, paylaşımcı bir yapısının olmadığı, iletişim eksikliği ve sosyal yönünün zayıf olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Bu çocuğun çizdiği diğer resimlere de baktığımızda aynı sorunları orada da görmekteyiz. Sonuç olarak çocuk üzerinde babanın aşırı baskısının olması, kızması,

bağırması hatta şiddet uygulaması çocuğu aşırı derecede etkilemiş, bu nedenle çekingen, korkak, karamsar, mutsuz ve güven eksikliği yaşayan bir çocuk olmasına neden olmuştur. Resimlerinde de bunu açıkça görmek söz konusudur.

Resim 26.Güven Eksikliği ve İletişim Kopukluğunu Yansıtan 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Marker Kalem Çalışması

4.2.3. Agresif ve Şiddet Öğeleri İçeren Resimler

Bu kategorideki çocuklar genellikle okul ve mahalle ortamında, yapılarında mevcut bulunan karakteristik özelliklerini davranışlarıyla açıkça ortaya koyarlar. Bu davranış biçimleri sert, saldırgan, kavgacı, yıkmaya ve bozmaya yönelik olduğundan dolayı bunları resimlerinde de açık bir şekilde çizimleriyle ifade ederler. Yaptıkları resimlerde kullandıkları çizgiler kalın ve sert, lekeler baskın ve renkler çoğunlukla şiddet içeren kırmızı, karamsarlığı anlatan siyah ve melankoliyi anlatan mor vb. renklerden oluşur.

BİRİNCİ ÇOCUĞUN

YAŞI : 4

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Birinci

KARDEŞ SAYISI: Bir

OKULU / SINIFI: Belirtilmemiş

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Orta

A'nın yaptığı üç resmi de (Resim 27) yan yana koyup incelendiğinde; kullanılan renkler ve biçim olarak birbirinin aynı olduğu çok rahatlıkla gözlemlenmektedir. Zira üç resimde de çizgiler oldukça sert, lekeler üzerine bastırılarak (bir asabiyetin ve şiddetin yansıması olarak) verilmiş. Kullanılan renklere bakıldığında üçünde de aynı renkler aşağı yukarı kullanılmış. Bunların özellikle kırmızı ve siyah renkte olması o kişinin saldırganlığına bir işaret olarak kabul edilebilir. Çocuğun staj öğretmeninin hazırlamış olduğu çocukla ilgili değerlendirme raporundan da çocuğun arkadaşlarıyla sürekli kavga halinde olduğunu öğreniyoruz. Çocuğun yaptığı resimden agresif, sert ve sinirli bir yapıya sahip olduğu ve bunu resmine birebir yansıttığı açıkça görülmektedir.

Resim 27. Agresif ve Şiddet İçeren Öğeleri Yansıtan 4 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması

İKİNCİ ÇOCUĞUN

Adı Soyadı: (Sabiha Paktuna KESKİN'in Kitabından Alıntı.)

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Belirtilmemiş

KARDEŞ SAYISI: Belirtilmemiş

OKULU / SINIFI: Belirtilmemiş

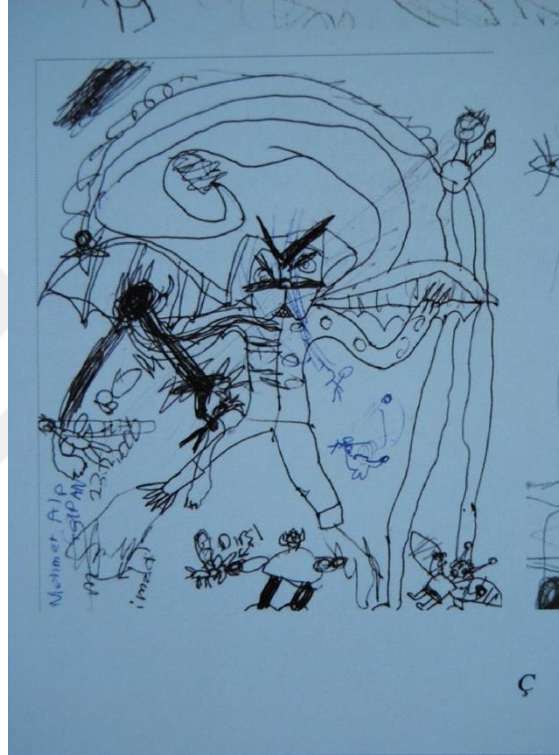
BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Agresif ve şiddet öğeleri içeren aşağıdaki çalışma (Resim 28), davranış bozukluğu olan bir çocuk tarafından yapılmış çok iyi bir örnektir. Bu resimde kalem kâğıda bastırılarak çalışılmış ve yer yer karalamalar yapılmıştır. Resimdeki bu karalamalar ve

kalemin yüzeye aşırı bastırılarak çizilmesi şiddetin ve davranış bozukluğunun en önemli belirtileridir. Resimdeki insan figürünün yüz ifadesi çok serttir. Ayrıca insan, şeytan olarak çizilmiştir. Resimde arı ve buna benzer uçan hayvanların ayak altına ve arının da ölü olarak ters çizilmesi, ayrıca yazımsal ifadelerle (Bom yazısı ile) de desteklenmesi şiddetin, agresifliğin ve buna bağlı olarak davranış bozukluğunun bir başka boyutunu ortaya koymaktadır.

Resim 28. Agresif ve Şiddetçeren Öğeleri Yansıtan Çocuğa Ait, Karakalem Çalışması (Keskin, 2013)

İKİNCİ ÇOCUĞUN

YAŞI: 4

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: İlk

KARDEŞ SAYISI: İki

OKULU / SINIFI: Belirtilmemiş

BABANIN MESLEĞİ: Ayakkabı Tamircisi

ANNENİN MESLEĞİ: Ev Hanımı

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Çok iyi değil

Dört yaşındaki bir çocuğa ait bu resimde (Resim 29) denizde oluşan hortumu ve fırtınayı anlatan, denizin içinde çocukların olduğu kırmızı lekelerle gösterilmiş ilginç bir resim örneği. Öğretmen; “Çocuk bu resmi yaptığında çok öfkeliydi, kalemi ortasından kavramış, var gücüyle kâğıda bastırarak resim yapıyordu. Y’yi zaman zaman gözlemediğim olmuştur; sınıf içerisinde agresif davranışlar sergileyen bir çocuktu, arkadaşlarıyla pek anlaşamıyordu, sinirliydi çoğu zaman. Çizdiği resimde hortum vardı. Hortumun içinde kendisi yok ama arkadaşları vardı, belki de anlaşamadığı arkadaşlarıydı onlar ve sanki onları cezalandırıyor gibiydi.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Çocuğun çizdiği resimler incelendiğinde, çocuğun agresif bir yapıya sahip olduğu, kullandığı renklere bakıldığında kırmızı (şiddet içeren, saldırganlık ve öfke ifade eden, duyguların patlamasını yansıtan bir renktir) ve kırmızı ile mavinin karışımının elde edilen mor rengi (sıkıntı verici, melankolik, keder verici bir renktir) kullandığı gözlemlenmiştir.

Zaten çocuğun resminde ev, insan, bahçe, çiçek, araba vb. figürler kullanmak yerine kalemi bastırarak “karalar gibi” resim yapması da içindeki fırtınayı nasıl kâğıda aktardığının somut bir göstergesidir.

Resim 29.Agresifliği Yansıtan 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Marker Kalem Çalışması

4.2.4. Cinsel Kimlik Karmaşası Gösteren Resimler

BİRİNCİ ÇOCUĞUN

ADI SOYADI: (Haluk YAVUZER'in Kitabından Alıntı)

YAŞI: 7

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Belirtilmemiş

KARDEŞ SAYISI: Yok

OKULU / SINIFI: Belirti,lmemiş

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Bu tür resimleri (Resim 30) yapan çocuklarda gözlenen davranış bozuklukları; kadınsı davranışlar, cinsel kimlik karmaşası şeklinde kendini gösterir. Erkek arkadaşlarıyla oynamak yerine kız arkadaşlarıyla evcilik ve bebekçilik oynamayı

yeğleyen, bu oyunları oynarken bayanlar gibi konuşarak aile yakınlarından veya televizyondaki bir bayanı taklit eden bu tür çocuklar, aynı zamanda günlük hayatta zaman zaman annesinin makyaj malzemesini de kullanmaktadır.

Babanın ev içerisinde yeterince otoriter olmaması sebebi ile kendisine örnek model olarak anneyi alan bu çocuğun resimde baba figürüne de, anne figüründe olduğu gibi kırmızı dudak yapmış olması dikkati çekmektedir.²⁰⁶

Resim 30. Cinsel Kimlik Karmaşasını Yansıtan 7 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Çalışması (Yavuzer,1997)

İKİNCİ ÇOCUĞUN

YAŞI: 5

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU : Beşinci

KARDEŞ SAYISI: 6

OKULU/SINIFI: Okul Öncesi

KARDEŞ SAYISI: Yedi

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

²⁰⁶Yavuzer, 170.

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Zayıf

Nadir görülen cinsel kimlik karmaşası yaşayan çocuklara ait bir başka önemli bir resim (Resim 31) Çocuk yaptığı resimde hamile olan ve karnında bebeği de gösteren figüre bir de cinsel organ eklemiştir. Ellerin ve ayakların hiç gösterilmediği resimde babanın cinsel organına yer verilmiştir. Ama aynı figür de annenin hamile olarak çizilmiş olması aile içerisinde annenin hem anne hem de baba rolünü üstlenmiş olduğunu gösterir. Fakat bu çok rastlanan bir durum değildir. Böyle bir figürün çizilmesinden de çocuğun cinsel kimlik karmaşası yaşadığı açıkça görülmektedir. Nadiren de olsa patolojik bir durumun söz konusu olduğu bu durumlarda bir uzmandan destek alınması bilim adamları tarafından önerilmektedir.

Resim 31. Cinsel Kimlik Karmaşıklığını Yansıtan 6 Yaşındaki Çocuğa Ait, Marker Kalem Çalışması

4.2.5. İletişim Problemlerini Yansıtan Resimler

ÇOCUĞUN

ADI SOYADI: (Haluk YAVUZER'in kitabından alıntı)

YAŞI: 7

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: İkinci

KARDEŞ SAYISI: Bir

OKULU / SINIFI: İlkokul 1.Sınıf

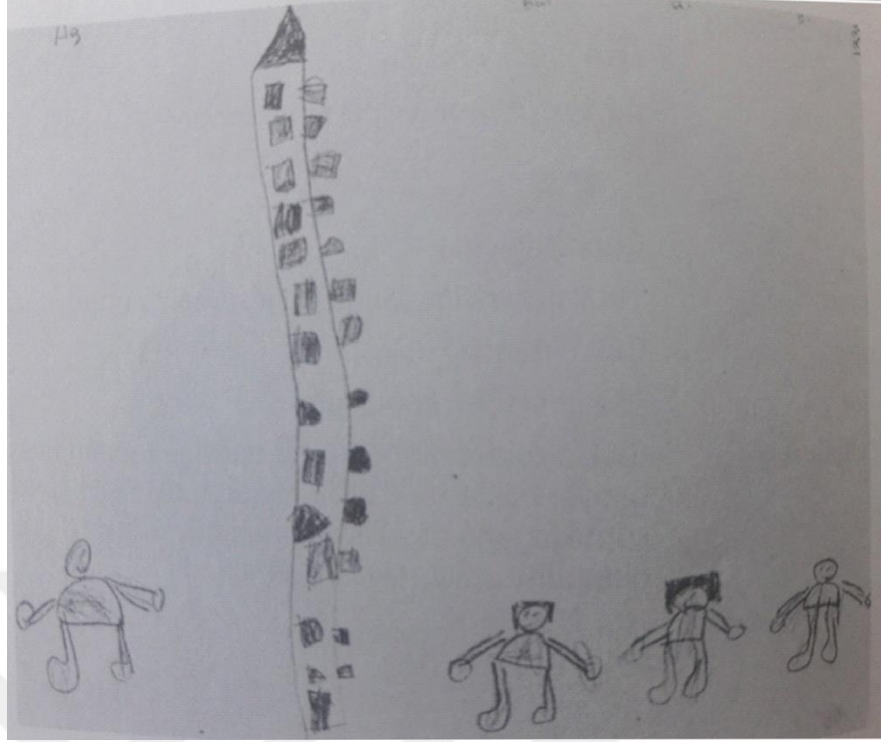
BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Evde ve okulda saldırı, kavga gibi uyumsuz davranışlar sergileyen baskılı bir ağabey modeli ile küçük çocuğa zaman ayırmayan bir baba modelinin vurgulandığı bir resim.(Resim 32) Erişilmez bir ağabey modeliyle ağabeyini yücelten çocuk, aynı zamanda onu kıskanmakta ve onun ağır baskısı altında ezilmektedir. Resim, çocuktaki bu duygusal çatışmayı yansıtmaktadır. Çocuk, bir yandan nefret ettiği ve korktuğu, öte yandan yücelttiği ağabey modeli ile annesi, babası ve kendisi arasına bir gökdelen koyarak duygularını açıklamaktadır.²⁰⁷

²⁰⁷Yavuzer, 90.

Resim 32. İletişim Problemini Yansıtan 7 Yaşındaki Çocuğa Ait, Kuruboya Çalışması (Yavuzer,1997)

4.2.6. Aile İçi Figürlerle Verilmek İstenen Mesajları Yansıtan Resimler

ÇOCUĞUN

ADI SOYADI: (S.P.KESKİN'in Kitabından Alıntı.)

YAŞI : Altı

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Belirtilmemiş

KARDEŞ SAYISI: Belirtilmemiş

OKULU / SINIFI: Belirtilmemiş

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Bu resimde (Resim 33) evin içindeki yemek masası özenle çizilmiş. Yemek masası etrafında ailenin toplanarak mutlu bir şekilde birlikte yemek yediği bir yerdir.

Masada tabak, çatal, kaşık, bıçak ve bardak düzeni; annenin yerleştirdiği şekilde resmedilmiş. Televizyonun üzerindeki çiçek, duvardaki tablolar, annenin eve gösterdiği özeni-düzeni yansıtır. Evi zenginleştiren, güzelleştiren, süsleyen unsurlar resmedilir. Eve gösterilen bu özen, çocuğun eve olan sevgisinin ve bağlılığının göstergesidir. Eve gösterilen özene ait detayların resmedilmesi, bu detayların onun için önemli olduğu kanısını uyandırır.²⁰⁸

Resim 33. Aile İçi Figürlerle Verilmek İstenen Mesajları Yansıtan Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması (Keskin,2013)

²⁰⁸Keskin, 2011, *Çocuk Çizgilerindeki Giz, Çöp Çocuk*, 73

ÇOCUĞUN

YAŞI: 5

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Birinci

KARDEŞ SAYISI: 3

OKULU / SINIFI: İskele Anaokulu

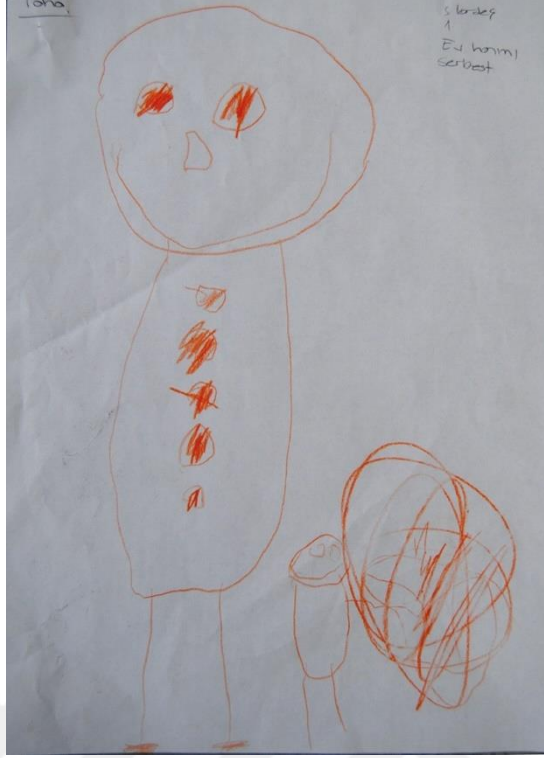
BABANIN MESLEĞİ: Serbest Meslek

ANNENİN MESLEĞİ: Ev Hanımı

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Orta

Çocuk resminde (Resim 34); annesini ve kendisini çizdiğini, annesini çok özlediğini (annesinin İstanbul'da olduğunu sonradan) söyledi. Resimde anne ve kendisi çizilmiş, resimde öne çıkan en büyük özellik, anne figüründe giysilerin düğmelerinin çok belirgin çizilmesidir. Bu tür resimler genellikle anneye olan özlemi anlatır. Çocuk ya anneyi çok seviyor fakat karşılık alamıyor ya da anne uzak bir yerdedir, onun özlemini çekiyordur. Nitekim çocukla konuşulduğunda, çocuğun annesinin İstanbul'da olduğu ve onu çok özlediği çocuk tarafından ifade edilmiştir.

Ayrıca figürün başının normalden büyük çizilmesi, bundan da çocuğun duygusal yönünün olduğu ve bu duygusallığın iletişim kurmada güçlükler yaşamasına neden olduğunu gösterir. Sınıf içinde takip edilen çocuğun arkadaşlarıyla iletişim kurmada güçlükler yaşadığı da başındaki öğretmenleri tarafından dile getirilmiştir.

Resim 34. Anne Özlemini Yansıtan 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait,Kuruboya Çalışması

4.2.7. Zihinsel Geriliği Olan Çocukların Yaptığı Resimler

Çocuğun anlama-kavrama, düşünebilme-hayal gücü, yetenek ve yaratıcı gücünün bir dışa vurumu olarak kendini gösteren resim etkinliği buna paralel olarak zihinsel gelişimin bir göstergesi olarak da ele alınıp geniş perspektifte değerlendirilmelidir. Çocukların yaşları büyüdükçe ve olgunlaştıkça yaptıkları resimlerin bu gelişime paralel seyreden değişimleri yansıtacağı bilimsel olarak zaten ispatlanmış bir gerçektir. Zekâ ve beceri gelişimine paralel olarak resim çiziminde de bir ilerleme ve gelişim söz konusudur. Bu gelişim çocuğun algı, dikkat, küçük-büyük kas gelişimi, göz-el koordinasyonu gibi bir takım işlevlerin gelişmesi anlamına gelir. Zekâ düzeyi düşük olan bir çocuğun yapmış olduğu resim plansız ve öngöründen yoksun bir şekilde kâğıt üzerine yerleştirilir. Resimlerinde belirgin bir konu olmaz. Yaşlılarının resimlerinden oldukça farklılık gösterirler. Çizimler cılız ve ilkel olmakla birlikte genelde resim yerine karalamalar yaparlar ve figürlerde kabaca dış hatlar gösterilirken ayrıntıya girmezler.²⁰⁹

²⁰⁹Yavuzer, 134

ÇOCUĞUN

ADI SOYADI: (Haluk YAVUZER'in Kitabından Alıntı)

YAŞI: 6

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: İkinci Çocuk

KARDEŞ SAYISI: 1

OKULU / SINIFI: Birinci Sınıf

BABANIN MESLEĞİ : Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ : Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ : Belirtilmemiş

Zekâ düzeyi düşük olan bir çocuğun resmi (Resim 35), tam anlamıyla öngörü ve planlama eksikliğini sergilemektedir. Çocuk çoğunlukla var olan mekâna vücudun sadece bir organını sığdırabilir. Resmi yaparken zeka düzeyi normal olan bir çocuğun aklına gelebilecek ağız, saç, el ve ayak gibi öğeleri ihmal eder. Zekâ düzeyi düşük olan bir çocuk, biraz sonra üzerine resim çizeceği kâğıdın temsil ettiği çevre ile insan figürünün nasıl bir ilişki içinde olacağını önceden düşünmeden çizmeye başlar. Bu tür resimlerde önemli olan çocukların resimlerinde olan ilkelikle psiko-sosyal ve zihinsel gelişim açısından kendi yaş düzeylerinin altında olmaları arasında bir paralelliğin olmasıdır.²¹⁰

Aşağıda bu kategorideki resimde, çocuk 6-7 yaşlarında olmasına rağmen çizilen resim 3-3.5 yaş düzeyinde, ilkel çizgilerle yapılmış bir niteliktedir. (Çocuğun okul başarısının zayıf, okul içi ve dışındaki durumunun uyumsuz, arkadaş ilişkilerinin yetersiz olduğu bilinmektedir.)²¹¹

²¹⁰Yavuzer, 134.

²¹¹Yavuzer, 135.

Resim 35. Zihinsel Geriliği Yansıtan Olan 6-7 Yaşlarındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması (Yavuzer,1997)

4.2.8. Üstün Yetenekli Çocukların Yaptığı Resimler

Üstün yetenekli çocukların yaptıkları resimlerdeki ortak özellik; bu ürünleri sergileyen çocukların, artistik becerileri itibariyle yaşlılarının bulunduğu seviyenin üzerinde olağanüstü bir performans sergilemeleri, iki veya daha fazla farklı kavram arasında mantıksal bir ilişkiyi çok rahat görebilirken bunu eğitim hayatında pratiğe dökebilmeleri ve en önemlisi gelişmiş bir merak, hayal gücü ve yaratıcılık gücüne sahip olmalarıdır. Üstün yetenekli öğrencilerin hemen hemen tümü yüksek seviyede yaratıcı düşünceye sahiptir. Bahse konu düşünme çok küçük yaşlarda kendini gösterir ve bilinçli - bilgili eğitimcilerin himayesinde geliştirilirse çocuk çok iyi yerlere gelebilir.²¹²

²¹²Yavuzer, 144.

ÇOCUĞUN

ADI SOYADI: (Haluk YAVUZER'in Kitabından Alıntı)

YAŞI: Beş

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Birinci

KARDEŞ SAYISI: Bir

OKULU / SINIFI: Anaokulu

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Sağlıklı, sosyal ve duygusal bir etkileşim ortamına sahip bu çocuk, aile içinde, okulda ve arkadaşları arasında çok olumlu ilişkilere sahiptir. Resimler (Resim 36) incelendiğinde; “gerek kâğıdın kullanılışı ve kompozisyon oluşturma gerekse renklendirme, ışık, gölge, perspektif açısından söz konusu çocuğun üstün bir resim yapma yeteneğine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Yaşıtlarının çok üstünde yaratıcılık ve üstün yeteneğe sahip bu çocuk, oldukça üretken olup, yaptığı resimlerle kişisel sergi açmayı başarmıştır.”²¹³

Resim 36. Üstün Yetenekli 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması(Yavuzer,1997)

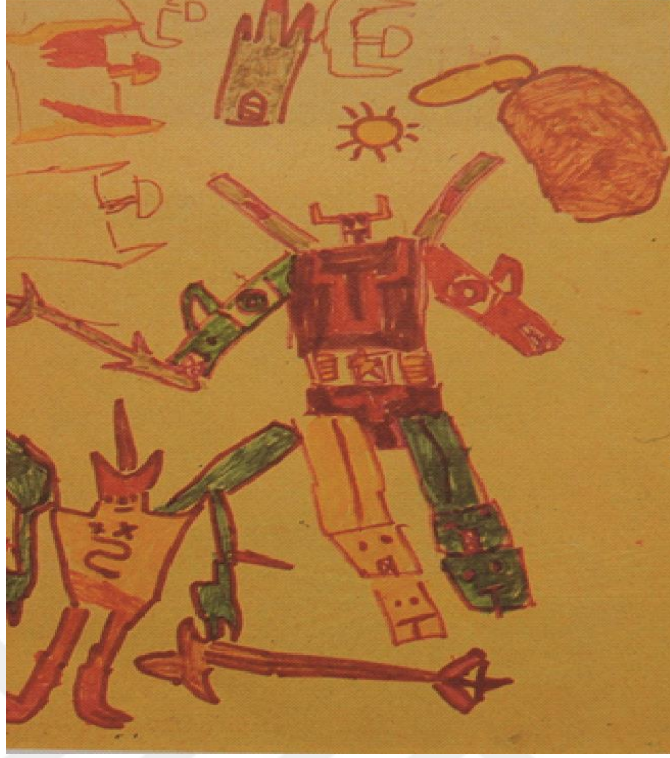
²¹³Yavuzer, 147.

4.2.9. Kız Çocukların ve Erkek Çocukların Yaptığı Resimler

Çocukların yaptıkları resimler çok yakından ve detaya indirilerek incelendiğinde kız çocuklarıyla erkek çocukların yaptığı resimler birbirinden çok rahatlıkla ayırt edilmektedirler. Erkek çocukların yaptığı resimler biraz daha somut ve gerçekçi olurken; kız çocukların yaptığı resimler somut betimlemelerden uzak hayal dünyalarında oluşturdukları ve görmek istedikleri nitelikteki süslemelerle aşırı renklendirmelerle ifade edilmektedir. Kız çocukların resimlerindeki bayan figürleri, yüzlerinin aşırı makyajlı ve saçlarının çok farklı renklerde boyanmasıyla, elbiselerinin yine aşırı süslü ve aksesuarlı, kolda, boyunda ve kulakta kullanılan takıların abartılı olmalarıyla herkesin dikkatini çekmektedirler. Erkek çocukların çizdikleri resimlerde ise en fazla otomobil göze çarpmaktadır. Otomobil gücün göstergesi olarak ele alınırken onu sürerken resmetmesi kız çocuğundan ziyade erkek çocuğun mekaniğe, teknolojik yaşama ne kadar yatkın ve bağımlı olduğunu gösterir. Yine bu yatkınlık ve bağımlılık anlamında erkek çocuklar ayrıca tren, vapur ve robot resimlerini de sık sık çizerler.

BİRİNCİ ÇOCUĞUN**ADI SOYADI:** Erkek Çocuğu (Haluk YAVUZER'in Kitabından Alıntı)**YAŞI:** 10**KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU:** İlk**KARDEŞ SAYISI:** Yok**OKULU / SINIFI:** İlkokul**BABANIN MESLEĞİ:** Belirtilmemiş**ANNENİN MESLEĞİ:** Belirtilmemiş**AİLENİN GELİR DÜZEYİ:** Belirtilmemiş

Erkek çocuklarının yaptıkları resimlerde daha çok televizyon ve filmlerin etkisinde kalarak He-Man, Batman, Uzay Savaşçısı, yarış arabası, silahlı veya kılıç-kalkanlı erkek figürler ön plana çıkmaktadır. Aşağıdaki bir erkek çocuğun çizmiş olduğu resim (Resim 37) incelendiğinde çocuğun çizgi film kahramanını resmettiği görölmektedir. Resimde çocuğun hayalindeki kahraman heybetli ve elinde kılıcıyla çizilmiş olarak gösterilmiş.

Resim 37.10 Yaşındaki Erkek Çocuğuna Ait, Kuruboya Çalışması (Yavuzer,1997)

İKİNCİ ÇOCUĞUN

ADI SOYADI: Erkek Çocuğu (Lale OKYAY'ın Makalesinden Alıntı.)

YAŞI: 5-6

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: İkinci

KARDEŞ SAYISI: Bir

OKULU SINIFI: Anaokulu

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Literatür bilgilerine bakıldığında erkek çocukların daha çok araba ve silah resimleri çizdiklerinden bahsedilmektedir. Bunun yanında çizgi roman kahramanlarını, iki katlı ev ve bisiklet çizdikleri de görülmektedir. Aşağıdaki resim (Resim 38) bir erkek çocuğu tarafından yapılmıştır. Çevre detaylarına bakıldığında arabalar görülmektedir. Çocuğun, resimde çevre detaylarına aile bireylerinin çiziminden daha fazla önem verdiği gözlemlenmektedir. İlk olarak çocuk kendisini, ikinci olarak babasını, üçüncü olarak annesini ve dördüncü olarak da ablasını çizmiştir. Figürler cinsiyetlerine uygun olarak betimlenmiştir. Çocuk anne ve babasının ortasında bulunmakta ve el ele tutuşmakta olup, aile bireylerine nokta biçiminde gözler ve gülen ağızlar eklenmiştir. Bunun, ev ve çevre detaylarına figürlere göre daha fazla önem verdiğiinden kaynaklandığı düşünülebilir.²¹⁴ Bu detayların arasında; çocuğun mutlu bir aile tablosu sergilediği gerek aile bireylerinin el ele tutuşmasından ve yüz ifadelerinden, gerekse evin pembe renginden ve kırmızıya boyanmış çatısından, duman çıkan bacasından anlaşılabilir.

²¹⁴Okyay, L. 2008, 6 Yaş Çocukların Aile Resimlerinin Sosyo-Kültürel Değişkenler ve Davranış Problemleri Açısından Karşılaştırılması, 2008 <https://www.dspace.trakya.edu.tr:8080/jspui/handle>

Resim 38. 5-6 Yaşlarındaki Erkek Çocuğuna Ait, Kuruboya Çalışması (Okyay, 2008)

ÜÇÜNCÜ ÇOCUĞUN

ADI SOYADI: Kız Çocuğu (Haluk YAVUZER'in Kitabından Alıntı)

YAŞI: 9

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: İlk

KARDEŞ SAYISI: Yok

OKULU /SINIFI: İlkokul

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Kız çocukları çizimlerinde, sirk resimlerini, masal resimlerini en önemlisi moda ve magazin resimlerini ön plana çıkardıkları bunun yanında çizilen bayan figürlerinde kirpikleri ve dudakları özellikle abartılı boyadıkları görülür. Aşağıdaki resim (Resim

39) incelendiğinde bir düğün veya balo resmi çizildiği ve figürlerin tamamının bayanlardan oluştuğu görülmektedir. Çizilen bayanların aşırı makyajlı oldukları, süslü elbiseler giydikleri o anda özgür ve mutlu oldukları; çevreye çizilen çiçeklerle, uçan kuşlarla, yüzdeki gülücük ifadeleriyle ve mutluluğu yansıtan renklerle verildiği görülmektedir.²¹⁵

Resim 39.9 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Kuruboya Çalışması (Yavuzer,1997)

4.2.10. Çocukta Var Olan Mutluluğu Yansıtan Resimler

ÇOCUĞUN

ADI SOYADI : (S.P.KESKİN'in Kitabından Alıntı,)

YAŞI : Belirtilmemiş

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Belirtilmemiş

KARDEŞ SAYISI: Belirtilmemiş

OKULU / SINIFI: Belirtilmemiş

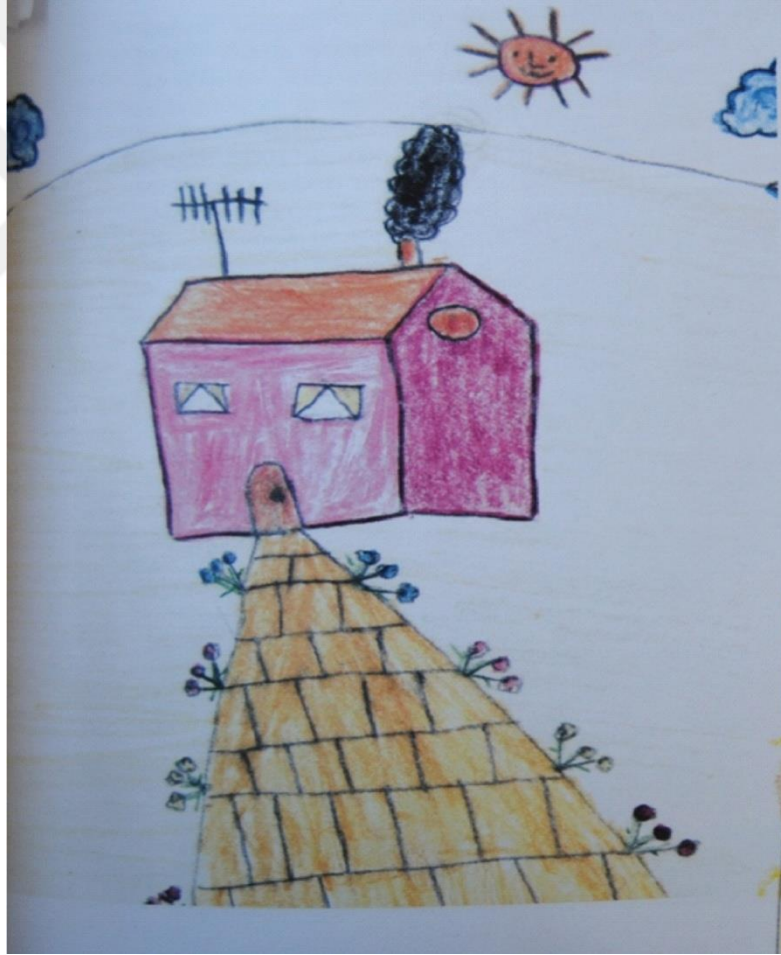
BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

²¹⁵Yavuzer, 159.

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Çocuk tarafından yapılan bu tür resimlerde (Resim 40); evin mutlaka bir çatısı, çatısında tüten bir bacası, pencereleri, kapısı, kapı tokmağı, kapının önünde mutlaka merdiven basamakları ve yolu vardır. İçinde yaşam sevinci olan ve mutlulukların yaşandığı evlerin çatıları kırmızıdır. Mutlu evlerin civarında kuşlar cıvılda, çevrelerinde çiçekler açar. Gökyüzünde daima gülen bir güneş ışılda. Hava güneşli ve evin çevresinde çiçekler açmış olsa da çatıdaki baca daima tüter. Tüten baca bina içinde yaşam ve sıcak bir ortamın olduğunu anlatır. Evin kapısının önüne etrafında çiçeklerin olduğu bir yol çizilerek içinde yaşayanların mutlulukları vurgulanır.²¹⁶

Resim 40. Mutluluğu Yansıtan Çocuğa Ait, Kuruboya Çalışması (Keskin. 2013)

BİRİNCİ ÇOCUĞUN

²¹⁶Keskin, 2011, *Çocuk Çizgilerindeki Giz, Çöp Çocuk*, 35

YAŞI: 5

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: İkinci

KARDEŞ SAYISI: 2

OKULU / SINIFI: Ayşe Hanife Zor Anaokulu

BABANIN MESLEĞİ: Serbest Meslek (Baba Cezaevinde)

ANNENİN MESLEĞİ: Ev Hanımı

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Orta

Okul içinde öğretmenin, gülen bir yüz ve güneşin yer aldığı, sıcak renklerin kullanıldığı okul fobisi olmayan tamamında mutluluk modelinin anlatıldığı örnek bir resim. (Resim 41) Çizilen figürlerden ve kullanılan renklerden çocuğun neşeli, mutlu ve bu mutluluğu çevresine yayan pozitif bir çocuk olduğu açık ve net bir şekilde anlaşılmaktadır. Resmi kâğıdın sağ tarafına yerleştirmesinden çocuğun çok hareketli, çevre merkezli bir yapıya sahip olduğunu, resmin genelinin değerlendirilmesinden de okulu, öğretmenini çok sevdiğini okul fobisinin olmadığını, mekânın içini şeffaf çizmesinden ise çocuğun içinde bulunduğu yaşama sevincini, hayata bağlılığını ve canlılığını anlamak mümkündür.

Yaptığı resmi sınırlar gibi, biraz sert çizgilerle çerçeve içine alması, öğrencinin içinde bir sorunun varlığını, (aslında mutlu bir çocuk olduğu aşikâr) ancak geri planda bunu engelleyen, sınırlayan bir şeylerin olduğunu göstermektedir (Sonradan yapılan araştırmalardan öğrencinin babasının cezaevinde olduğu tespit edilmiştir). İşte bu sorun öğrencinin daha fazla özgür, daha fazla neşeli, daha fazla serbest hareket etmesini engellemektedir.

Çocuk, yaptığı resimde ayrıca oda içerisine bir pencere çizmiş ancak bu pencerenin diğerlerinden çok farklı olduğu göze çarpmaktadır. Bu pencerenin (cezaevinin demir çubuklarını anlatan) çizgilerden oluşması düşündürücüdür. Çocuğun burada bile farkında olmadan bilinçaltına yerleşen nesnelere resminde kullandığını açık bir şekilde göstermektedir.

Resim 41. Okul Fobisi Olmayan ve Okulda Mutluluğu Yansıtan 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Kuruboya Çalışması

İKİNCİ ÇOCUĞUN

YAŞI: 6

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Birinci

KARDEŞ SAYISI: 2

OKULU / SINIFI: İpekyolu Anaokulu

BABANIN MESLEĞİ: Memur

ANNENİN MESLEĞİ: Ev Hanımı

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Orta

Çocuk, mavi gökyüzünde parlayan bir güneş ve yeşil çimler üzerinde kırmızı renklerle çizilmiş çiçeklerin arasında, güzel bir elbise giymiş olarak mutlulukla dans ettiğini anlatmaktadır. Bu resimde (Resim 42) kırmızı, pembe, sarı, mavi ve yeşil renkleri kullanmış olması resmin mutlu bir çocuk tarafından yapıldığını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Zira bu renkler mutluluğu, sevgiyi, neşeyi ve çocukta var olan pozitif yaşam enerjisini ifade eden renklerdir. Evlerinde, okulda kısaca yaşadığı ortamda

mutlu olan çocuklar, gökyüzünde parlayan bir güneş, yeşil bir çim ve üzerinde çiçekler çizerler. Resmi yapan çocuk kâğıdında bunu en güzel bir şekilde göstermiş “gülen ağız” çizerek de bunu adeta kanıtlamıştır adeta. Kâğıdın tamamını kullanması kendine olan güvenin, ellerin havaya doğru (her iki yana) açık olması insanlarla kolay iletişim kurabilen, sevecen, etrafına mutluluk saçan, sosyal ve öz güveni yüksek bir çocuk olduğunun göstergesidir.

Resmi yapan çocuğun aile içinde çok mutlu, bunu okula da aksettiren, yapılan etkinliklerde gayet başarılı, sorumluluk taşıyan, anlayışlı ve sakin bir çocuk olduğu görülmektedir.

Resim 42.Mutlu Bir Çocuk Ruhunu Yansıtan5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Suluboya Çalışması

ÜÇÜNCÜ ÇOCUĞUN

YAŞI : 5

KARDEŞ SAYISI : 1

AİLENİN GELİR DÜZEYİ : Orta

OKULU /SINIFI: Anaokulu

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Okulda ve sınıf içerisinde oldukça uyumlu, nitelikli, mutlu, etkinliklerde hep ön sırada yer alan, çevresine pozitif enerji yayan buna mukabil fiziksel olarak ve sosyal yönüyle zengin bir kişiliğe ve üstün zekâ ve yeteneğe sahip bir öğrenciye ait resim örneği (Resim 43). Çocuk gerek kâğıdı kullanmada gerekse figürleri yerleştirmede ve figürleri niteliklerine göre ve cinsiyetlerine göre ayırmada oldukça başarılı bir çalışma ortaya koymuştur. Çocuğun çizdiği ağaç figüründe meyvelerin olgunlaştığı, güneşli sıcak bir havada bacadan duman çıkması o evde yaşamın olduğunu, yaşayanların da mutlu olduklarını anlatması bakımından önemli bir betimlemedir. Evde pembe rengin kullanılması, etrafında kelebek ve kuşların uçuşuyor olması yine çocuğun önemle üzerinde durmak istediği mutluluğu gözler önüne sermektedir. Ağacın yeşil ve üzerinde kırmızı meyvelerin olması çocuğun üretken, zengin bir kişiliğinin olduğunu gösteriyor. Ayrıca resmin genelinde uyumlu renklerin kullanılmış olmasının yanı sıra çocukların yüzlerinin gülüyor olması bunun yanında parlak bir güneşin ortamı aydınlatması çocuğun temelinde var olan mutluluğu, sıcaklığı, kendine olan öz güveni ve gücü anlatması bakımından çok önemli bir çalışmadır. Resimsel olarak ele alındığında da; çalışma çok hızlı bir şekilde çizilmiş olmasına karşın sayfanın kullanılmasından, uzaklık-yakınlı ilişkisinden, figürlerin mekân anlayışı içinde değerlendirilmesine kadar oldukça başarılı bir çalışmadır.

Resim 43.Okul Fobisi Olmayan, Mutlu ve Üstün Yetenekli 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait,Marker Kalem Çalışması

4.2.11. Kardeş Kıskançlığını Yansıtan Resimler

ÇOCUĞUN

YAŞI: 6

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Birinci

KARDEŞ SAYISI: 1

OKULU/SINIFI: Anaokulu

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Kardeş kıskançlığından aşırı bunalmış ve hatta çatışma-çözme mekanizmalarından regresyonun (Gerilemenin) görüldüğü bu çocuk annesini ve kardeşini evin içinde, kendisini evin dışında çizmiştir (Resim 44). Çocuk evin içinde mutluluk yaşadığı kişileri çizer. Burada kendisi evin dışındadır. Anlaşıyor ki kendisi

evin içinde mutlu değildir. Çocuk kendi isteğiyle kendini evin dışında çizmez. Evin içini ona dar getiren, onu evin içinde mutsuz kılan olaylar vardır. O bu olaylardan kaçıp kurtulmak istemektedir. (Bu düşüncesini gerçekleştirebilmek için de yanına yelkenlisini çizip, bu bunalımdan kurtulmayı planlamaktadır.) Bundan kendini kurtaramayan çocuklarda davranış bozuklukları gözlenebilir. Şöyle ki; altı yaşına kadar herhangi bir davranış sorunu olmayan bu gibi çocuklarda, kardeşi doğduktan sonra suyunu, sütünü biberondan içmeye, altına çiş ve kaka kaçırmaya ve bebek gibi konuşmaya, nazlanmaya başladıkları görülür. Bu çocuğun tekrar bebek gibi davranmasının altında, annesinden kendisine de küçük kardeşine davrandığı gibi davranması anlamında bir beklenti vardır. Çocuk, bu tür davranışlarıyla annesinin kardeşine gösterdiği ilgiyi kendine de göstereceğine inanmaktadır.²¹⁷

Resim 44. Kardeş Kıskançlığını Yansıtan 6 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Suluboya Çalışması (Keskin,2013)

²¹⁷Keskin, 2011, *Çocuk Çizgilerindeki Giz, Çöp Çocuk*, 55

4.2.12. Beklentilerine Karşılık Bulamayan (Hayal Kırıklığını Yansıtan)Çocukların Yaptığı Resimler

ÇOCUĞUN

YAŞI: 5

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Birinci

KARDEŞ SAYISI: 1

OKULU / SINIFI: İpekyolu Anaokulu

BABANIN MESLEĞİ: Polis Memuru

ANNENİN MESLEĞİ: Ev Hanımı

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: İyi

Çocuğun düşüncelerini öğretmeni anlatıyor: “Çocuk büyük bir yeşil alan çizdiğini (Resim 45) ve babasıyla burada top oynayacaklarını söyledi ve yeşil bir alan, açık, mavi bir gökyüzü ve kendisini çizmeye başladı ama babasını çizmemişti, topla kendisi vardı. Yanından ayrılıp, belli bir süre sonra döndüğümde çocuk çizdiği resmin üzerini siyah bir boyayla kapatmıştı. Neden karaladın diye sorduğumda; “Bugün babamla top oynayacaktık ama babam gelmeyeceğini, işte kalacağını söyledi, ondan”, peki annenle oynasaydın dediğimde, “Annem hasta, o hep evde oturuyor.” dedi.

Çocuğun böyle bir davranış içinde bulunması, onun hayal kırıklığı yaşadığını gösteriyor, çünkü baba top oynayacaklarına söz vermiş ama gelmemiş, bu nedenle önceden top oynayacaklarını düşünerek mutluluğunu kâğıda dökmeye çalışmış ancak bu hayal kırıklığı ona koskoca bir mutsuzluk, karamsarlık yaşatmış, bunu da en iyi siyah rengi kullanarak ifade etmeye çalışmış. Çocukta genel anlamda bir mutsuzluğun var olduğu anlaşılıyor; çünkü babanın nöbetlerinin olması, annesinin sürekli rahatsızlığını (hastalığını) dile getirip çocuğa zaman ayırmaması bunun yanında baskın bir şekilde siyah rengin kullanılması, çocuğun o an yaşadığı ruh halini açıkça ortaya koyuyor.

Resim 45.Hayal Kırıklığını Yansıtan 5 Yaşındaki Kız Çocuğuna Ait, Suluboya Çalışması

4.2.13. İp ve Balonla Verilmek İstenen Mesajları Yansıtan Resimler

ÇOCUĞUN

ADI SOYADI : (S.P.KESKİN'in Kitabından Alıntı,)

KAÇINCI ÇOCUK OLDUĞU: Belirtilmemiş

KARDEŞ SAYISI: Belirtilmemiş

OKULU / SINIFI: Belirtilmemiş

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Balon da ip gibi mutluluk, eğlence ve neşenin sembolüdür. Sık sık ip atlayanlarla ellerinde balon olanlar birlikte resmedilirler. Çocuk resimlerine bakıldığında ip atlamak o çocuğun özgür ve coşkulu olduğunu, balona sahip olmak ise bir hediye veya ödül niteliğinde aktiviteler olarak değerlendirilir. (Bayramlarda çocuklara balon verilmesi bunun açık bir örneğidir.)

İp figürü dördüncü yaştan itibaren özellikle kız çocuklarının resimlerinde (Resim 46) görülmeye başlar. Bu yaş çocukları hoplayıp, zıplayıp, sokakta veya piknikte hatta tenefüs arasında kısaca açık havada arkadaşlarıyla özgürce hareket edebileceği bir ortamda hep beraber ip atlarlar. Her ip atlayanın yüzünde gülücükler vardır. “İp atlamak mutluluktur, neşedir, eğlencedir, harekettir kısacası özgürlüğün tadını çıkarmadır.”²¹⁸

Resim 46. İp ve Balonla Verilmek İstenen Mesajlarla ilgili Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması (Keskin,2013)

ÇOCUĞUN

ADI SOYADI: (Sabiha P.Keskin'in kitabından alınmıştır.)

YAŞI: 5

KARDEŞ SAYISI:

AİLENİN GELİR DÜZEYİ:

OKULU/SINIFI: Okul Öncesi

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

²¹⁸Keskin, 2011, *Çocuk Çizgilerindeki Giz, Çöp Çocuk*, 60

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Balon da ip de aynı kategoride değerlendirilmesi gereken, bir çocuk için çok şey ifade eden özgürlük, coşku, mutluluk, eğlence ve neşenin sembolüdür. Çocuklar tarafından yapılan bir çok resimde ip atlayanlarla, ellerinde balon olanlar birlikte çizilen resim içinde yer alırlar (Resim 47). Resimdeki okulun bahçesinde ip vardır, balon vardır ve hatta kaydırak vardır. Bu okulun gökyüzünde parlak bir güneş, bahçesinde meyve ağaçları vardır. Okullarda balonlu günlerde (23 Nisan Ulusal Egemenlik Çocuk Bayramı gibi) az da olsa çocuk, okulu böyle neşe sembolleriyle birlikte hayal etmekten vazgeçmez. Gerçek hayattaki okulu böyle olmasa da hayalindeki okul böyle olmalıdır. Çocuk resimlerine bakılırsa ip atlamak, balona sahip olmak mutluluk verici bir olay olduğundan pekala ödül niteliğinde etkinlik olarak da değerlendirilebilirken bunlar okullarda başarıyı yükseltici ödül olarak değerlendirilebilir.²¹⁹

Resim 47. İp ve Balonla Verilmek İstenen Mesajlarla ilgili 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması (Keskin,2013)

²¹⁹Keskin, 2011, *Çocuk Çizgilerindeki Giz, Çöp Çocuk*, 61

4.2.14. Büyük Anne Büyük Baba Özlemini Yansıtan Resimler

ÇOCUĞUN

ADI SOYADI: (S. P.Keskin'in kitabından alıntı. Belirtilmemiş.)

YAŞI: Belirtilmemiş

KARDEŞ SAYISI: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

OKULU/SINIFI: Okul Öncesi

BABANIN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

ANNENİN MESLEĞİ: Belirtilmemiş

AİLENİN GELİR DÜZEYİ: Belirtilmemiş

Anneanne, babaanne ve dedeler ile torunlar arasında müthiş bir sevgi bağı vardır ve paylaşamazlar. Sevilen ve özlenen bu büyüklerle torunlar arasında sık sık gidip gelmeleri için kıvrımlı uzun yollar çizilir. Bu resmin (Resim 48) arkasında “babaannenin Rize'deki evi. Rize'den bir yol Ankara'ya, bir yol İstanbul'a gider.” Çocuğun babaanesi Rize'de oturuyor. Babaannenin İstanbul'da oturan kahramanımızdan başka Ankara'da oturan bir torunu daha var. Babaannenin evinden ayrılan yolun biri bir toruna, diğeri diğeri toruna gidiyor. Anlaşılan bu babaanne ile torunları arasında paylaşamayacak derecede sevgi bağı var ve bu o kadar güçlü ki, onlarla kurulan iyi diyalog çocuğun çizdiği resme de yansıyabiliyor.²²⁰

²²⁰Keskin, 2011, *Çocuk Çizgilerindeki Giz, Çöp Çocuk*, 48

Resim 48. Büyükanne-Büyükbaba Özlemini Yansıtan 5 Yaşındaki Çocuğa Ait, Pastel Boya Çalışması (Keskin,2013)

SONUÇ

Sanat eğitimi bireyin düşünce, merak etme, hayal kurma, o an içinde bulunduğu duygu ve izlenimlerini aktarabilme de yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeyde anlatabilme çabasıdır. İnsanın her alanda yaratıcı, tasarlayıcı, düşünce üreten yanını pekiştiren anlayıştır. Sanat eğitimine giriş/başlangıç özelliği taşıyan Temel Tasarım Dersi, öğrenciye geleceğe yönelik kuramsal ve uygulamaya dönük temel kazanımları sağlamayı amaçlayan bir disiplindir. Bu düşüncelerle Temel Tasarım Dersi fikri ilk Bauhaus Okulları'nda oluşmuş ve dünyadaki birçok mimarlık ve sanat ve tasarım okullarınca benimsenerek hayata geçirilmiştir.

Temel Tasarım, kavram olarak, Bauhaus'ta öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini belirli bir noktaya getirmeyi, öğrencilerin kişisel özelliklerini tanımlarına yardımcı olmayı, yargılarını denetlemeyi ve ön yargılarından kurtulmayı amaçlayan bir disiplin tanımı olarak doğmuştur. Bauhaus'ta öğrenciler için bir deneme eğitimi olarak düşünülen Temel Tasarım Eğitimi, altı ay süren, öğrencinin okula kabul edilip edilmeyeceğinin belirlendiği bir deneme süreciydi. Temel tasarım elamanlarının kullanımının ve sanat eğitiminin ön planda olduğu komple bir ders şeklinde teorik ve uygulamalı olarak düşünülmüştü.

Okul öncesi çocuğun sanat eğitimi için gerekli olan belli başlı standartların oluşturulmasında, Temel Tasarım Dersi'nin üstleneceği önemli işlevler bulunmaktadır. Özellikle tüm sanat alanlarında temel tasarım elemanlarının sağlamış olduğu geniş imkânlar da göz önünde bulundurularak, çocuğun anlayabileceği düzeyde bir iletişimi sağlayabilecek, temel teknik-malzeme ve günümüzde geçerliliğini halâ kaybetmemiş yöntemlerin kullanım becerisinin kazandırılması; çeşitli sanat disiplinlerin ürünlerine ait temel çözümlerinin yapılabilmesi, farklı sanat disiplinlerinin geneli kapsayacak bir yaklaşımla bütünlük içinde değerlendiriminin sağlanması yoluyla öğrencilerin kendi bilişsel-duyuşsal donanımlarının ve işleyişlerinin farkına varmasında ve özel bir tutum geliştirme sürecine girebilmesinde Temel Tasarım Dersi çok önemli bir işleve sahiptir. Sanat eğitimi veren sanat okullarının ilk yıllarında müfredata konan ve üst sınıflara hazırlayıcı bir nitelik taşıyan Temel Tasarım Dersi'nin geçmişten günümüze kadar süregelen yapısı içerisindeki konumu ve bugün okullarda, tam olarak öğrencinin merakını giderecek, hayal kurabilme ve yaratıcılığını açığa çıkarabilme çabasından uzak

olsa da, uygulanmakta olan ders içeriklerinin ortaya koyduğu kapsam bunun en açık ispatıdır.

Sanat faaliyetlerinin okul öncesi eğitiminin çok önemli ve vazgeçilemez bir parçası olduğu, günümüzde bilim adamları ve birçok eğitimci tarafından tartışmasız kabul edilmektedir. Sanat faaliyetleri içinde yer alan tasarım elamanlarının kullanımıyla ilgili uygulamaya yönelik planlar her ne kadar Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu müfredatta yer alsa da ilköğretimin birinci ve ikinci kademesine yönelik bu (nokta, çizgi, yüzey, renk, biçim, şekil, doku vb.) elemanlar okul öncesi eğitiminde çocuklar tarafından, çok bilinçli olmasa da öğrenme içgüdüleriyle zaten kullanılmaktadır. Buna mukabil, okul öncesi çocuklarının yaptığı etkinliklerde kullandıkları malzemenin niteliği ve çocukların gelişim özellikleri ile bağlantılı olarak adı geçen elamanların sanat eğitiminin temelini oluşturan unsurlar olmasından dolayı da, temel tasarım elamanlarının okul öncesi eğitiminde kullanılması kaçınılmaz olmuştur.

Sanat eğitimi dendiği zaman konuyu genel anlamda ve kapsamlı ele almak gerekir. Şöyle ki; işin içinde bir tarafta sanat eğitimi alan yapıcı ve yaratıcı bir biçimde yetiştirilmesi düşünülen, insanı doğayı, yaşamı algılayabilmesini, yorumlayabilmesini ve kendi duygu ve düşüncelerini farklı sanatsal yollarla ifade edebilmesini amaçlayan öğrenci, diğer tarafta ise sanat eğitimi veren, çocuğun ufkunu açan, bunu yaparken de çocuğun hayal dünyasını ve yaratıcılığını geliştirmeye ve desteklemeye çalışan öğretmen bulunmaktadır. Bu bağlamda kuşkusuz en önemli faktör olan öğretmenlere çok önemli görevler düşmektedir. Ne var ki, sanat eğitimi konusunda lisans eğitimi döneminde yeterince kendini geliştirmemiş ve alan hakimiyeti konusunda yeterli olmayan bazı öğretmenler, sanata ilişkin bir özgüven eksikliği hissetmektedirler. Toplumda sanatın sadece az sayıda insanda bulunan ve özel yetenekler gerektiren bir olgu olarak algılanması, öğretmenlerin kendilerini bu alanda yetersiz kabul etmelerinde etkili olmaktadır. Bu yeteneğin kendilerinde var olmadığını düşünen öğretmenler sanat eğitimi konusunda öğrencilere faydalı olamayacaklarını düşünmektedirler.

Söz konusu sanat eğitimi alanında başarılı olmanın ön koşulu sanat eğitimine katılmak ve ona dahil olmaktan geçmektedir. Özellikle öğretmenlerin mesleğe başlamadan önceki lisans eğitimi döneminde bu konuya çok zaman ayırmaları, bu dönemi dolu dolu yaşamaları, öğretmen olduktan sonra da bu sürece dahil olmaları ve

kendilerini (eksik yönlerini belirleyerek) sürekli yenileyerek sanat sürecine katılmaları gerekir. Sanat etkinliklerine (uygulama, sergi, bianel, konferans, çalıştay vb.) yeterince katılmayan, bu sürece kanalize olmayan öğretmenlerin çocuklara sanatı öğretmeleri konusunda sıkıntılar yaşamaları kaçınılmaz olacaktır.

Bu sorumluluk altında kendini iyi yetiştirmiş ve ne istediğini bilen bu öğretmenlerin gözetiminde, tasarım elamanlarının bir kısmının kullanılmasıyla okul öncesi çocukları tarafından yapılmış resimler; onun evrende yaşayan ve hayal dünyasında oluşturduğu canlı, cansız ya da hayali nesnelere kurduğu ilişkinin bir yansımasıdır. Aynı zamanda söz konusu çocuklar tarafından yapılan bu resimler çocuğun sözcüklerle dile getiremedikleri yaşantıları; zekâsı, kişiliği, hayal dünyası ve yaratıcılığını ortaya koyarak çevresinde olup bitenleri, sevinç ve travmaları ve haletiruhiyesini yansıttığı bir anlatım aracıdır. Çocuklar gerçek hayatta dile getiremedikleri duygu, düşünce ve gereksinimlerini yaptıkları resimlerle kolayca anlatabilirler. Yaptıkları resimleri sahiplenirler ve sık sık ebeveynlerine veya yukarıda bahsedilen sorumluluklara sahip, alanında uzman öğretmenlerine göstererek övgü almak isterler.

Birçok insan için resmin estetik görüntüsü bir şeyler ifade ederken, çocuğun yaptığı resimde onu değerlendirmede kullanılacak ipuçlarından söz edilebilir. Bunlar; resimde çizilmeyen uzuvlar (el, ayak veya ağız), kalemin kâğıt ile temasındaki sertlik-yumuşaklık durumu, insan figürlerinin kâğıt üzerindeki yeri, büyüklüğü-küçüklüğü, vücut bölümleri arasındaki oranlarla, renkler ve bu renklerin kullanım zenginliğidir.

Çocuk resimlerinin duygusal ve psikolojik yönlerine olan ilginin artmasına paralel olarak özellikle psikoloji, psikiyatri ve resimle terapi alanlarındaki testler de giderek artmaktadır. Bu durum Türkiye’de fazla yaygın olmamasına rağmen Amerika, Rusya ve bir kısım batılı ülkelerde söz konusu testler yaygın olarak kullanılmaktadır. Günümüzde de artık “Sözlü anlatımın yetersiz kaldığı durumlarda çocukların kendilerini ifade etmesine yardımcı olabileceği” düşüncesinden dolayı çoğu terapist resmin etkin tedavi edici bir yöntem olduğunu kabul etmiştir. Çocuk tarafından yapılan resmin kişinin duygularını ve psikolojik durumunu yansıtmada bir arabulucu olarak kabul edildiği için klinik değerlendirmede kullanılan resim testleri psikolojik testler içinde de yer alır ve

projektif teknikler olarak adlandırılır. Bu testler projektif bir yöntemeye dayanır. Projeksiyon dışavurum anlamına gelmektedir. “Bireyin davranışı, kişiliğinin yansımasıdır” varsayımına dayanır. Projektif testler kişinin insanlarla kurduğu karşılıklı ilişkilerinin yansıması olan hislerini, düşüncelerini, hayallerini ve hayata geçirmeyi düşündüğü amaçlarını semboller veya resimler ile aktarmasını sağlar. Çocukların çok büyük olan iç dünyalarının ve düşüncelerinin, hayallerinin küçük bir kâğıda yansıması olarak kabul edilen çizimler, onların kişilik özelliklerini, kişiler arası ilişkilerini, duygusal problemlerini, bireyler arasındaki iletişimlerini, duygusal ve zihinsel problemlerini, çekincelerini, kırgınlıklarını, korkularını, sevinçlerini, beklenti ve hayal kırıklıklarını ve endişelerini ortaya çıkararak onları önyargılardan uzak bir şekilde anlamamıza katkıda bulunurlar.

İlköğretim ve okul öncesi okullarında, yukarıda değinilen bu farkındalıkları açığa çıkarması gereken göz ile düşünebilen, sezileri güçlü, bu yönde konuya psikolojik açıdan yaklaşabilen eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Bunun üstesinden gelebilmesi için de iyi bir “sanat okur-yazarlığı” yönünün olması gerekir. Zira günümüzde artık sanat eğitimcisi, çocukların resmini değerlendirirken sadece estetik kaygıları ve sanatın temel kavramlarını ön planda tutarak betimlemeler yapan klasik bir öğretmen olmaktan ziyade, “çocuğun ruh sağlığı” alanında çalışan bir uzman gibi, çocuğun zekâsını, kişiliğini, çevresinde yaşadıklarını ve iç dünyasında yaşadığı travmaları ve fırtınaları veya sevinci, coşkuyu ve dinginliği, çocuğun kâğıdına yansıttığı resimlere bakarak okuyabilen, psikolojik gereksinmelerin sonucu olarak, psiko-pedagojik açıdan çocuğu daha iyi ve yakından tanıyabilen bir uzman edasıyla konuya yaklaşan bir öğretmen olması gerekir.

Sonuç itibariyle, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinden oluşan çalışma grubuyla yürütülen ve söz konusu bölümde okutulan Görsel Sanatlar Dersi’ni alan altmış öğrenci üzerinde yapılan bu araştırma şunu ortaya koymuştur ki; “çocuk resimlerinin okunması” konusu, üzerinde öncelikle durulması gereken ve sadece okul öncesinde değil ilköğretim okullarında okutulan “görsel sanatlar eğitimi” dersine bakış açısını olumlu yönde değiştirmesi açısından da çok önemli bir konudur. Bu bağlamda konuyla ilgili olarak uzmanlar da, içinde bulunduğumuz bilgi çağında, çocuğun çağdaş sanat eğitimi için, çocuğun dilini anlayan, psikolojik analiz yaklaşımında bulunan, onlardan gelecek mesaj sinyallerini

çözümleyebilecek, hassas, çocuğun seviyesine inebilen, alan hakimiyeti konusunda bilgili ve aynı zamanda duygu donanımlı sanat eğitimcisi olmak gerektiği üzerinde durmuşlardır. Ayrıca, bilgi çağını takip etme endişesini yaşayan insanlar bugüne kadar, doğal olarak en son gelişmeleri göz önünde bulundurarak yeni araç gereçleri tanımayı, tanıtmayı, ilk öğreneni ve öğreteni olmak istemişlerdir. Bu nedenle çağılcı gelişmelere açık bir çocuk birey için resim eğitimi kaçınılmaz bir durumdur.

Bugüne kadar kullanılan ve bundan sonra da kullanılacak yöntemlerle, çocuk gelişimine katkıda bulunmak amacıyla ele alınan resim eğitimi, beklentilerin üstünde çok daha büyük sonuç verecek özelliğe sahiptir. Resim eğitimi çocuğun öncelikle duygusal, ruhsal ve imgesel gelişimine olumlu katkılarda bulunur. Buna paralel olarak akıl ve zekâyaya dayalı olarak öz iradesinin gelişmiş olmasından dolayı da çocuğa tercih haklarını daha isabetli kullanma yetisi kazandırır.

Ülkelerin kalkınmasında eğitimin oldukça önemli bir konuma sahip olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir.. Bir ülkede politika, ekonomi ve toplum açısından gelişmeler bekleniyorsa önce eğitimi ele almak gerekir. Daha düne (70'li yıllara) kadar ülkemizde okul öncesi eğitimi pek önemsenmezken, Avrupa Birliği Müktesebatı'nı (acquiscommunautaire olarak da adlandırılan, temel Avrupa Birliği anlaşmalarında ve diğer yardımcı hukuk kaynaklarında -tüzük, karar, yönerge vs.- yer alan kural ve kurumlar bütünü ifade etmektedir.) ülkemizin benimsemesinden sonra okul öncesi eğitimi, eğitim sürecinin en önemli dönemlerinden biri olmuştur.

ÖNERİLER

Çeşitli meslek gruplarının yaşadığı toplum içerisinde sanatın herhangi bir dalıyla uğraşmak, insanlar tarafından her zaman ayrıcalıklı olarak kabul edilmiş ve bu alanda başarılı olan kişilere de farklı bir gözle bakılmıştır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde sanatla uğraşan sanat eğitimcilerinin başarılı olma zorunluluğu da sorumlu oldukları alanın, çocuklarla ilgili olmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu sanat eğitimi alanında başarılı olmanın en önemli unsuru da sanat eğitimine istisnasız katılmak ve ona tüm duyu organlarıyla dahil olmaktan geçmektedir. Özellikle öğretmenlerin mesleğe başlamadan önceki lisans eğitimi döneminde zamanı boşa harcamadan, bu konuya çok zaman ayırmaları, bu dönemi dolu dolu yaşamaları, öğretmen olduktan sonra da bu sürece dahil olmaları ve kendilerini (eksik yönlerini belirleyerek) sürekli yenileyerek ve

sanatta olup biten yenilikleri takip ederek sanat sürecine katılmaları gerekir. Sanat etkinliklerine (uygulama, sergi, bianel, konferans, alıştay vb.) yeterince katılmayan, bu sürece kanalize olmayan öğretmenlerin çocuklara sanatı öğretmeleri konusunda sıkıntılar yaşamaları kaçınılmaz olacaktır.

Bugüne kadar gerek Okul ncesi Bölümlerinde olsun gerekse Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümlerinde olsun lisans dersleri arasında görsel okur-yazarlık adı altında herhangi bir ders bulunmuyordu. Bu nedenle lisans ğrencisi görsel okuryazarlık veya resim okuma alanında kendini geliştirebileceği imknlara sahip değildi. Yapılan bu araştırma sonucunda ortaya çıkan tablo uzmanlarla aynı kaygıları taşımamız ve aynı çözüm yolları önerisinde bulunmamız açısından paralellik göstermektedir. Bu bilgiler ışığında, YK’n mevcut eğitim sistemi içerisinde Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi ve Okul ncesi Eğitimi Bölümlerinde okutulan dersler arasına “Sanat Okur-Yazarlığı” veya “Resim Okuma” ya da her ikisi bir arada “Sanat Okur Yazarlığı ve Resim Okuma” adı altında bir ders koyması isabetli bir karar olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acer, D., *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Materyal Geliştirme Dersine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*, İstanbul 2011, 10(2), <http://www.ilkogretim-online.org.tr>.
- Aktaş, M., *Çocuk ve Yaptıkları Resimler*, İstanbul 2008, <http://tavsiyeediyorum.com>, Erişim Tarihi: 24.08.2016.
- Aliçavuşoğlu E., Artun, A., *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı Türkiye’de Mimarlık, Sanat, Tasarım Eğitimi ve Bauhaus*, İletişim Yayınları, İstanbul 2017.
- Altinköprü, T., *Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır?*, Hayat Yayıncılık, 11. Basım, İstanbul 2003.
- Aral, N., Duman, G., *Sanat ve Yaratıcılığın Gelişimi*, Nobel Akademik Yayıncılık AŞ., Ankara 2014.
- Argun, Y., *Okulöncesi Dönemde, Yaratıcılık ve Eğitimi*, Anı Yayıncılık, Ankara 2011.
- Arnheim, *Visual Thinking, FaberandFaber*, University of California PressLtd, Çeviri: Rahmi Ögdül, London 2004.
- Artut, K., *Eğitim Fakülteleri ve İlköğretim Öğretmenleri için Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, Anı Yayıncılık, Ankara 2001.
- Atan, A., *Çocuk Gelişiminde Resim Eğitiminin Yeri*, <http://www.gorselsanatlar.org/insanin-sanatsal-gelisimi/cocuk-gelisiminde-resim-egitiminin-yeri/> Erişim Tarihi: 13.03.2017.
- Atan, A., *Çocukta Sanat Eğitiminin Önemi*. 2010, <http://ahmetatan.com/?p=68>, Erişim Tarihi: 03.10.2016.
- Ayaydın, A., “Okulöncesi Dönemde Görsel Sanatlar Eğitiminin Bireye Kazandırdığı Değerler”, *Erzincan Eğt. Fak. Dergisi*, 12(1), 2010.
- Aykut, M., *Soylu Resim Yolları*, Mars Matbaası, Ankara 1978.

- Bahçıvan, S. R. “Çocuk Çizimlerinin Klinik Değerlendirmedeki Yeri”, *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 1(1-2), 2004, 111-124.
- Balamir, B., *Neden Temel Sanat Eğitimi*, Ders Notları, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü, Ankara 1974.
- Batur, E., *Başkalaşım I-X*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1992.
- Batur, E., *Modernizmin Serüveni*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1987.
- Baumrind, D., *Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior*, Child Development, Yayınyeri, 1966.
- Börekçi, B., Çocuklarda Resim ve Terapide Resmin Kullanımı, <http://www.tavsiyeediyorum.com>, Erişim Tarihi: 28.09.2016.
- Burns, R. C., & Kaufman, S., “Actions, Styles and Symbols in Kinetic Family Drawings (K-D-F)”, Routledge Taylor & Francis Group, New York 1972.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U., *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*, Dersal Yayıncılık, Ankara 2001.
- Cathy, A. M., *Çocukların Resimlerini Anlamak*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul 1998.
- Çankırılı, A., *Çocuk Resimlerinin Dili*, Zafer Yay, İstanbul 2012.
- Çeliktaban, D., “Resim Yapan Çocuk Daha Kolay Okuma Yazma Öğreniyor”, *habertürkgazete*, 2013, dceliktabanahtgazete.com.tr.
- Çellek, T. Ve Sağocak, M., *Temel Tasarım Sürecinde Yaratıcılık*, Grafik Kitaplığı Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Çocuğun Psikolojik Özelliklerini Yansıtan Resimler, Çocuk Resminin Gelişim Aşamaları ve Yorumlanması, <https://www.cocukgelisimi.com/resim.htm>. Erişim tarihi: 14.02.2017.
- Çocukların Psikolojisini anlamada resmin önemi, 2011, <http://www.kadınlarıçin.net.html>, Erişim Tarihi: 23.01.2017.

Çocukların Resimleri Psikolojilerini Anlatıyor,
<https://www.firmasec.com/firma/mmzzrfnevert-tasarim-ve-sanat-akademisi>,
 Erişim Tarihi: 16.11.2016.

Dağlıoğlu, H. E., *Yaratıcılık, Hayal Gücü ve Zeka İlişkisi*, Pegem Akademi, Ankara 2010.

Denel, B., *Tasarım Üzerine Bir Deneme*, Yükselen Matbaası, İstanbul 1970.

Di Leo, J. H., *Interpreting Children's Drawing*, Brunner/Mazel, New York 1983.

Doğan, T. N., *Renklerin Anlamları ve Psikolojik Etkileri*, paratic.com. İstanbul2017.

Duplessis, Y., *Gerçeküstüçülük*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.

Edman, I., *Sanat ve İnsan*, (Çev: Turhan Oğuzkan), M.E.B.Yayınları, İstanbul1998.

Eraslan, E., *3-6 Yaş Çocukta Sanat Eğitimi*,<http://www.doktoramcam.com>, Erişim Tarihi: 18.12.2016.

Ergüven, M., *Yoruma Doğru*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul1992.

Erkoç, S., *Çocuğunuzu Resimleri Ele Veriyor*,<http://selcukerkoc.com>, Erişim Tarihi: 19.10.2016.

Eti, E., Aşier, M., Işingör, M., *Resim I*, Türk Tarih Kur. Basımevi, Ankara1986.

Eyüboğlu, B. R., *Resme Başlarken*, Olgaç Basımevi, Ankara 1977.

Fırat, A. Ş., “Çocuklar Resimleri İle Bize Ne Diyor?”,*Terapi Portalı*, 2010,
<https://www.terapipotlali.com/?page=blogpost&yld=38&url=> Erişim Tarihi:
 07.04.2017.

Freud, S., *Sanat ve Edebiyat*, (Çev: Emre/Ayşen Kapkın), Payel Yayınevi, İstanbul 1999.

Gökaydın, N., *Tasarım ve Görsel Algı*, Sedir Yayınevi, THK Basımevi, Ankara1990.

Görşen, N., “Çocuk ve Görsel Dili Çocuk Resimlerini Okumak-Çocuğu Yaptığı Resimler Ele Verir”, *Sanat Galerisi*, 2013.

Gültekin, T., “Sanat Eğitiminde Estetik Değerlerin Gelişimi Sürecinde Çocuk ve İletişim”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:24, Nisan-Mayıs-Haziran, Kırgızistan 2011.

Güneri, E., *Çocuk Resimlerinin Dili*, İstanbul 2015,<http://www.tavsiyeediyorum.com>,
Erişim Tarihi: 03.12.2016.

Halmatov, S., *Çocuk Resimleri Analizi ve Psikolojik Resim Testleri*, Pegem Akademi, Ankara 2016.

<http://dspace.trakya.edu.tr/jspui/bitstream/1/646/1/LALE%20OKYAY.pdf>, Erişim
Tarihi: 11.01.2017.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Bauhaus> Erişim Tarihi: 18.03.2017.

<https://www.turkcebilgi.com/bauhaus> Erişim Tarihi: 28.03.2017.

İşingör M., Eti, E., Asher, M., *Resim I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara1986.

İlhan, A. Ç., “Okulöncesi Çocuklarda Yaratıcı Düşüncenin Geliştirilmesinde Sanat Eğitiminin Rolü”, *Çocuk Çocuk Dergisi*, Kök Yayınları, Ankara 2002.

İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlu, M., *Sanatta Devrim*, Remzi Kitapevi, İstanbul1993.

İpşiroğlu, N., *Sanattan Güncel Yaşama*, Pan Yayıncılık, İstanbul 1998.

İşler, A.Ş., “Günümüzde Görsel Okur Yazarlık ve Görsel Okur Yazarlık Eğitimi”,
Uludağ Üni.Eğt.Fak.Dergisi, Bursa 2002, XV(1).

İşler, A. Ş., “Okulöncesinde Disiplin Temelli Sanat Eğitiminin Uygulanabilirliğinin Kuramsal Temelleri ve Çocuk Gelişimi Açısından Önemi”, *Kazım Karabekir Eğt. Fak. Dergisi*, Sayı: VIII, 2003.

Kaçmaz, Z., Çocuklar Resimlerinde Ruh Hallerini Yansıtıyor,<http://www.zaman.com.tr>,
Erişim Tarihi: 04.03.2017.

Kandinsky, W., *Sanatta Ruhsallık Üzerine*, Artıkırkbeş Yayın, İstanbul 2005.

Kapçak, M., “Çocuk Gelişimi ve Sanat Eğitimi İlişkileri”, *Milliyet Blog*,27Mayıs, 2007.

- Karaaslan, H., “Rengini Söyle Sana Kim Olduğunu Söyleyeyim”, *Indigo Dergisi*, 08Mart, 2014.
- Kemple, K. M., Nissenberg, S.A, “Nurturing Creativity in Early Childhood Education: Families are Part of It”, *Early Childhood Education Journal*, 2000.
- Keskin, S. P., *Çocuk Çizgilerindeki Giz Çöp Çocuk*, Boyut Yayıncılık ve Ticaret A.Ş., İstanbul 2011.
- Kirazoğlu, Z., *Ünitelere Göre Hazırlanmış Oyunlar*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000.
- Koç, K., Yıldız, S., Coşkun, R., “Çocuklar Resimli Çocuk Kitaplarındaki Resimleri Nasıl Yorumluyor? Behiç Ak’ın “Uyurgezer Fil” Kitabı İle Yapılan Görsel Okuma Üzerine Bir Araştırma”, *International Periodical For The Languages. Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 10(4), Ankara 2015.
- KPSS / Eğitim Bilimleri Temel Bilgi Kaynağı, <https://egitbil.wordpress.com/ogrenim-strateji-yontem-ve-teknikleri/> Erişim Tarihi: 19.01.2017
- Leppert, R., *Sanatta Anlamanın Görüntüsü*, (Çev: İsmail Türkmen) Ayrıntı Yayın, İstanbul 2002.
- Lowenfeld, V., Brittain, W. L., *Creative and mental growth* (Second Edition) New York: 1964, The Macmillan Company, Web: http://archive.org/stream/creativementalgr00/creativementalgr00_djvu.txt, Erişim Tarihi: 19.11.2017.
- Lyynton, N., *Modern Sanatın Öyküsü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1982.
- M.E.B., *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Çocuk Etkinlikleri*, M. E. G. E. Projesi, Ankara 2009.
- Malchiodi, C. A., *Çocukların Resimlerini Anlamak*, Epsilon Yayın, İstanbul 1998.
- May, R., *Yaratma Cesareti*, (Çev: Alper Oysal) Metis Yayınları, İstanbul 2003.
- Nevart Sanat Akademisi, *Çocukların Resimleri Psikolojilerini Anlatıyor*, <http://nevert.net/cocuklarin-resimleri-psikolojilerini-anlatiyor-3930/>, Erişim Tarihi: 15.03.2017.

- Odabaş, H. A., *Grafikte Temel Tasarım*, Cem Ofset A.Ş., İstanbul1996.
- Okuyay, L., *6 Yaş Çocukların Aile Resimlerinin Sosyo-Kültürel Değişkenler ve Davranış Problemleri Açısından Karşılaştırılması*, 2008
<https://www.dspace.trakya.edu.tr:8080/jspui/handle> Erişim Tarihi: 24.04.2017.
- Özlu, A. K., *Çocukların Hastaneye Yatmaya Bağlı Gelişim Kaygı Düzeyinin Resim Çizme Yöntemiyle İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2015.
- Parramon, M. J., *Çizim ve Resim Sanatı*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1983.
- Parramon, M. J., *Resimde Renk ve Uygulanışı*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1993.
- Parramon, M. J., *Yağlıboya Resim Sanatı*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1994.
- Passeron, R., *Sürrealizm Sanat Ansiklopedisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1949.
- Renklerin Anlamları, <http://www.renklerin anlamları.com/yeşil-renk.html> Erişim Tarihi: 26.02.2017.
- Robinson, K., *Yaratıcılık Aklın Sınırlarını Aşmak*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2003.
- San, İ., *Sanat Eğitimi Kuramları*, Tan Yayıncılık, Ankara 1983.
- San, İ., *Sanat ve Eğitim*, Ütopya Yayınevi, Ankara2004.
- Sarı, İ., *Çocuk Eğitimi ve Gelişimi*, Noktaekitap, 2017.
- Savaş, İ., *Çocuk Resmi ve Bilinçaltı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Arel Üni. Sosyal Bil. Enstitüsü, İstanbul 2014.
- Selçuk, Özge, *Yaratıcı Düşünen Çocuklar Yetiştirmek*,
<http://ozgeselcuk.blogspot.com.tr>, Erişim Tarihi: 19.12.2016.
- Seyhan, A., *Temel Tasarım*, Dağdelen Basın Yayın Ltd.Şti,Samsun2005.
- Sırmalı, E., *Sanat Eğitimi Kapsamında “Görsel Algı” ve Gestalt*,
<http://www.academia.edu>, Erişim Tarihi: 25.01.2017.
- Singer, D. G., Singer, J. L.,*Çocuklarda Yaratıcılığın Gelişimi*, Gendaş A.Ş. İstanbul 1998.

- Soysal, D., “Resim Sanatının İnsanlar Üzerindeki Etkileri”, www.sanatlayasam.com, Erişim Tarihi: 15.10.2016.
- Sözen, M., *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul1999.
- Striker, S., *Çocuklarda Sanat Eğitimi*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Sungur, N., *Yaratıcı Düşünce*, Evrim Yayınevi, İstanbul 1997.
- Şahin, G., “Okulöncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Görsel Bir Uyarın Olarak Resim”, *International PeriodicalForTheLanguages, LitaratureandHistory of TurkishorTurkic* Volume 9/3 Winter, Ankara2014.
- Şişginoğlu, K., “Çocuğun ResimDünyası ve Sanat Eğitimi”, 2013, kavramsalsanat.blogcu.com. Erişim Tarihi: 13.04.2017.
- Tanrıverdi, B., Apak, Ö., “Görsel Okur Yazarlık Üzerine Bir İçerik Analizi”, *Uludağ Üni. Eğitim Fak. Dergisi*,Bursa2013, 26(1).
- Tansuğ, S., *Sanatın Görsel Dili*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1988.
- Teer, L., *Sevgi ve Çalışmanın Ötesinde Oyun Yetişkinler İçin Neden İhtiyaçtır*, (Çev: Murat Köseoğlu), Literatür Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Tüzel,M.S., “Görsel Okuryazarlık”, *Çukurova Üniversitesi, Türkoloji AraştırmalarıMerkezi, TÜBAR-XXVII-/2010, Bahar*. Adana, 2010.
- Uğurlu, A. U., “Çocuğun Çizdiği Resimden Psikolojisini Anlamak Mümkün mü?”,*Genç Dergi*, 2015.
- Ulutaş, İ., Ersoy, Ö., “Okul Öncesi Eğitiminde Sanat Eğitimi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Mart 2004, 12(1).
- Ulutaş, İ., *Her Yönüyle Okulöncesi Eğitim 2*, Hedef Yayıncılık, Ankara 2014.
- Uysal, A., “İlköğretimde Verilen Sanat Eğitimi Derslerinin Yaratıcılığa Etkileri”, *Gazi Üni. Kırşehir Eğt. Fak.*,6(1,2).
- Wölfflin, H., *Sanat Tarihinin Temel Kavramları*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1995.

[www.psikoaktif.com /makale-detay/38-okul-korkusu.html](http://www.psikoaktif.com/makale-detay/38-okul-korkusu.html) Erişim Tarihi: 17.01.2017.

Yavuz, M., “Kardeş Kıskançlığı Çocuğunuzu Bakın Nasıl Etkiliyor”, *Haber Türk Gazetesi*,2014.

Yavuzer, H., *Resimleriyle Çocuk*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1997.

Yavuzer, H., *Resimleriyle Çocuk*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2000.

Yetkin, S. K., *Estetik ve Ana Sorunları*, İnkılap ve Aka Kitapevleri, İstanbul1979.

Yıldız, F. Ü., Şener, T., *Okulöncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi*, Nobel Yay. Dağ. Ankara 2007.

Yılmaz, A., Yıldırım, M., Baran, M., “Okulöncesi Eğitimin Önemi ve Okulöncesi Eğitim Yapılarındaki Kullanıcı Gereksinimleri”, *D.Ü.Ziya Gökalp Eğt. Fak. Dergisi*,8, Diyarbakır 2007.

Yolcu, E., *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, Nobel Yay. Dağ. AŞ.,Ankara2004.

Yuvacı, Z., Şafak, M., Şirin, N., “Okulöncesi Çocuklarına Değer Eğitimi Verirken Davranış Geliştirme Merkezli Öğrenme Yöntemi Uygulayan Öğretmenlerin Görüşleri”, *MiddleEastern&AfricanJournal Of EducationalResearch*, Issue 5, Kütahya,2013.

Zelanski, P., *Design PrinciplesandProblems*, Rinehartand Winston, Newyork 1984.

Zencirci, D. E., “Okulöncesi Dönemde Resim Eğitimi Dersi Kolaj Uygulamaları”, *Ege Eğitim Dergisi*, İzmir, 2012 (13).

EKLER

EK 1. RESİMLER

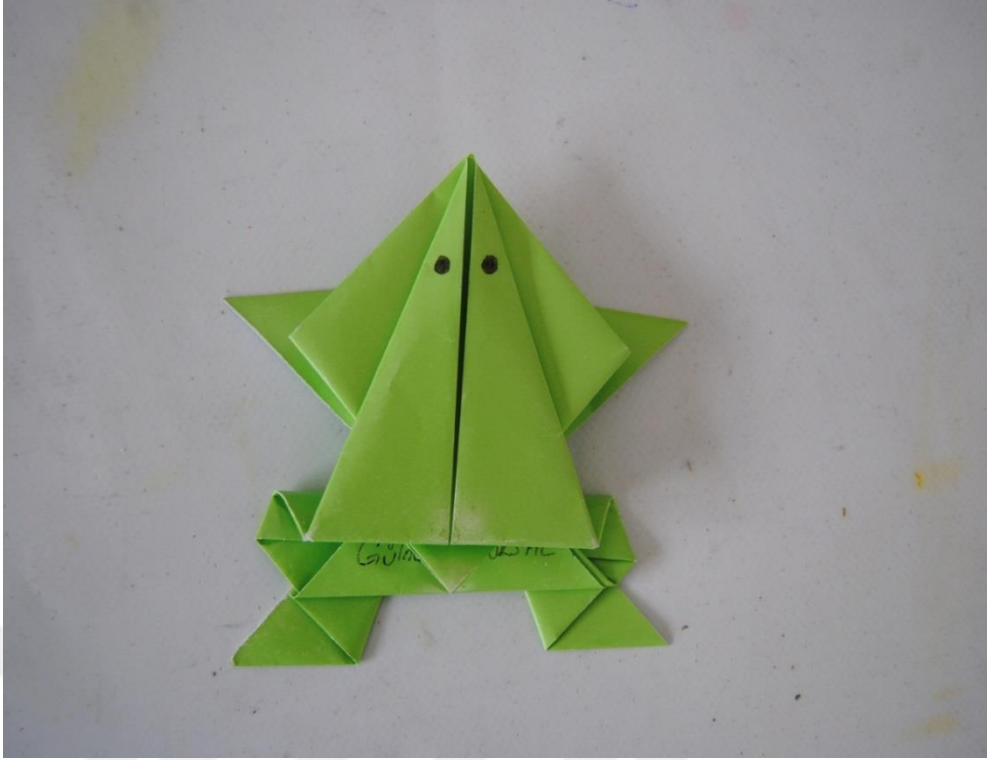
Resim 49.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait,Pastel Boya ile Kazıma Tekniği, Ördek Çalışması

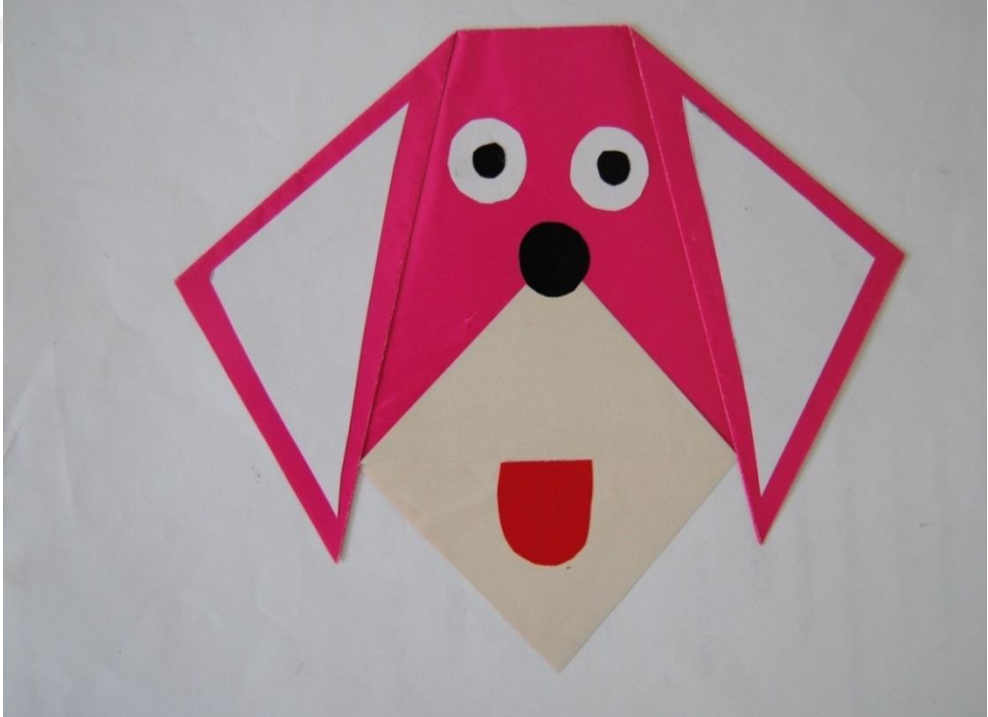
Resim 50. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Pastel Boya ile Kazıma Tekniği, Akvaryum Çalışması

Resim 51.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Origami (Kağıt Katlama), Cadı Çalışması

Resim 52.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Origami (Kağıt Katlama), Kurbağa Çalışması

Resim 53.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Origami (Kağıt Katlama), Köpek Çalışması

Resim 54.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Origami (Kağıt Katlama), Fok Çalışması

Resim 55.YYÜ.Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Origami (Kağıt Katlama), Penguen Çalışması

Resim 56. YYÜ.Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait,Muhtelif Otlarla Yusufçuk Çalışması

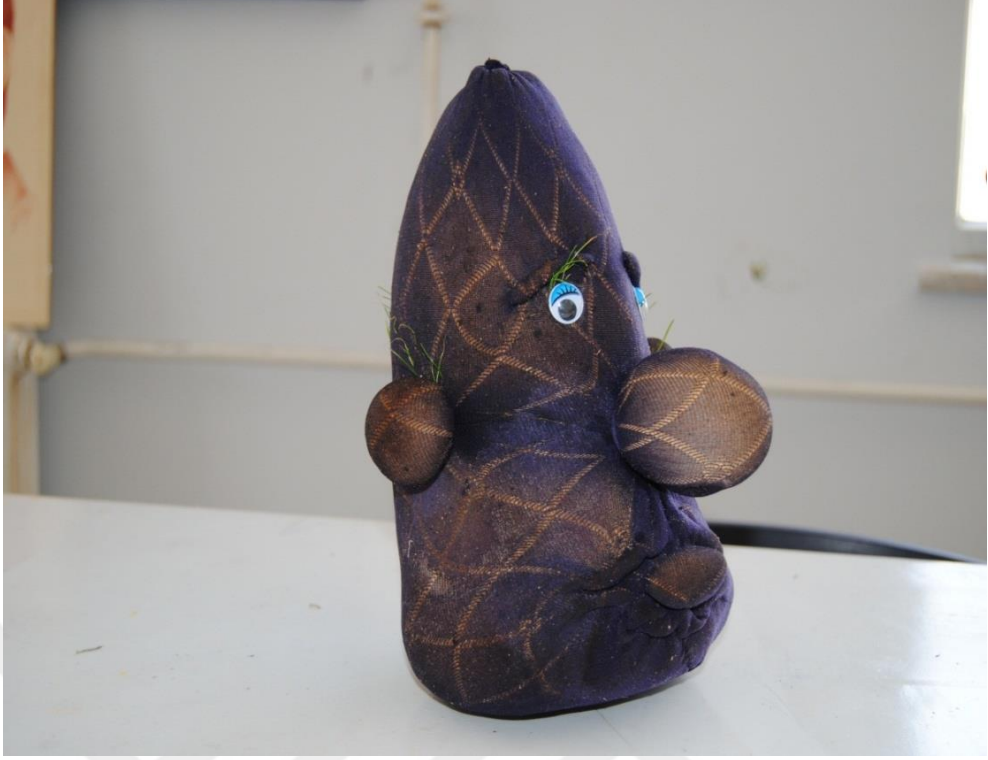
Resim 57.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait,Muhtelif Otlarla Sivrisinek Çalışması

Resim 58.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Çim Adam Çalışması

Resim 59.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Çim Adam Çalışması (Mammut)

Resim 60.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Çim Adam Çalışması

Resim 61. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Muhtelif Otlarla Çekirge Çalışması

Resim 62.YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Muhtelif Otlarla ve Ceviz Kabuğu ile Leylek Çalışması

Resim 63. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Pet Şişeden Kurbağa Çalışması

Resim 64. YYÜ. Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, 3. Sınıf Öğrencisine Ait, Yerfıstığı, Toka ve Raptiyeden Salyangoz Çalışması

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Özdemir KARABAY
Doğum Yeri ve Tarihi	Malatya / 11.08.1960
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Karabay, Ö. “Resimde Bilinçaltı ve Müziksel Etkileşimler”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı 2000
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Malatya Bölge Müdürlüğü
İletişim	
E-Posta Adresi	ozdemirkarabay@mynet.com
Tarih	18.05.2018